Anul V, Numărul 2 (15), aprilie–iunie 2022

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Anul V, Numărul 2 (15)
aprilie–iunie 2022

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Ioan Adam, Ana Ardeleanu, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Mircea Bodnariu, Valentin Busuioc, Dan Caragea, Cristina Chirvasie, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Camelia Cristescu, Florentina Loredana Dalian, Rodica Dascălu, Angela Dina-Moțățăianu, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Dumitru Ichim, Daniel Ioniță, Madeleine Karacașian, Lőrinczi Francisc-Mihai, Valeria Manta Tăicuțu, Simion Felix Marțian, Brândușa Massion, Adelaida Mateescu, Sabina Măduța, Pompilius Micu, Victoria Milescu, Claudiu Neacșu, Maria Cecilia Nicu, Răzvan Nicula, Petruța Niță, Daniel Onaca, Sorin Oprea, Veronica Pavel Lerner, Eric Alexander Roth, Alexandru Sfârlea, Lăcrămioara Stoenescu, Urfet Șachir, Ara Alexandru Șișmanian, Daniela Șontică, Letizia Timofte, Liliana Toma, Constantin Radu Vasile, Ciprian Vestemean, Letiția Vladislav, Gina Zaharia, Iulia Zorzoliu**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Léon Joseph Florentin Bonnat, *Țărancă egipteană și copilul său*, 1869–1870

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Să ne bucurăm scriind, să ne bucurăm citind 3

Studiu:
Schiller – ispita romantică (7)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 5

Vorbe cu tâlc:
Astrahan, ateneu, atlantic, atlas
de Dan Caragea 8

Universalia:
Veto sufixului de feminin, poem de Su'ad Al-Sabah (Kuweit)
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore 12
Falsul realism din romanul lui Isaac Bashevis Singer, „Magicianul din Lublin"
de Daniel Onaca 14
Nostalgie de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză de Florentina Loredana Dalian 17
La fabulosa revolución del pez Tritón/ Fabuloasa revoluție a peștelui Tritón
de Eric Alexander Roth
Traducere din limba spaniolă de Rudy Roth 23

Lumea copilăriei:
Aventurile lui UNU (fragment)
de Pușa Roth 27

Poem din poemele Europei:
Versuri de Taras Șevcenko, George Topîrceanu 29

Echo:
Poezii de Dumitru Ichim, Victoria Milescu, Veronica Pavel Lerner, traduse în limbi străine 32

Musica:
Couperin Le Grand sau arta portretului impresionist de Costin Tuchilă 36

Poesis: versuri de Alexandru Sfârlea, Valentin Busuioc, Ara Alexandru Șișmanian, Valeria Manta Tăicuțu, Petruța Niță, Ana Ardeleanu, Ciprian Vestemean, Simion Felix Marțian, Rodica Dascălu, Camelia Cristescu, Constantin Radu Vasile 38

Aforisme:
Maxime... minime (4) de George Corbu 58

Arte vizuale:
Portrete de Adelaida Mateescu 62
Un demers singular de Costin Tuchilă 64

Carnet de scriitor:
De la „Furtuna" la „Zorba"...
de Ionuț Cristache 66
Oglinzile lui Eugene O'Neill
de Maria Cecilia Nicu 68

Istoria arhitecturii:
Istanbul – pe urmele unei celebre „dinastii" de arhitecți
de Madeleine Karacașian 70

Traditiones:
Harem. Lumea care nu trebuie știută (6) Domnia femeilor de la vechii turci la Imperiul Otoman (1) de Urfet Șachir 76

Jurnal de călătorie:
India indicibila – impresii 2018
de Brândușa Massion 79

Anul Molière:
Molière și Lully (1)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 85

Document:
Duiliu Zamfirescu, necunoscut 100 de ani de la moartea scriitorului
de Ioan Adam 87
Carol I și începutul relațiilor diplomatice româno-spaniole (1) de Dan Caragea 91
Reîntâlnire cu baritonul Nicolae Herlea
Articol și interviu de Cornelia Bartels 96
Vasile Voiculescu era summumul de sublimare a ființei umane
Sabina Măduța în dialog cu istoricul Vasile Boroneanț, fost deținut politic în închisorile comuniste 101

Literatura exilului:
Literatura exilului românesc nu este bine cunoscută nici de profesori
Interviu cu cercetătoarea Mihaela Albu realizat de Daniela Șontică 103

Dialog la antipozi:
Unul dintre cei mai importanți poeți australieni de azi (dar nu doar atât!) aduce omagiu poeziei contemporane românești
de Daniel Ioniță 107

Eseu:
Kitsch-ul pe val de Vasilica Grigoraș 112
Ce își dorește omul simplu
de Claudiu Neacșu 115

Cronică literară:
Articole de Ana Dobre, Valeria Manta Tăicuțu, Lőrinczi Francisc-Mihai 117

Note de lectură de Veronica Pavel Lerner 125

Roman: fragmente de Dumitru Ichim, Sorin Oprea, Letizia Timofte, Ovidiu Gligu, Gina Zaharia, Letiția Vladislav 127

Teatru: *Salonul roșu* de August Strindberg, dramatizare radiofonică de Pușa Roth, teatru serial, episodul 1 148

Proză scurtă de Mircea Bodnariu, Rudy Roth, Camelia Cristescu, Radu Comșa, Liliana Toma, Răzvan Nicula, Lăcrămioara Stoenescu, Angela Dina-Moțățăianu, Lică Barbu 156

Lumea copilăriei:
Fabule de Iuliana Dinu 180
Un autor care m-a cucerit: Lică Barbu
de Veronica Pavel Lerner 184

A(furisi)sme: *Gânduri pentru... banca timpului (2)* de Pompilius Micu 185

Ab initio:
Evoluția constituțională a României
de Iulia Zorzoliu 187

Silogismele culturii:
Despre coerența politicii culturale de Cornelia Costin 189

Volume apărute la Editura Leviathan 192

Editorial LEVIATHAN

SĂ NE BUCURĂM SCRIIND, SĂ NE BUCURĂM CITIND

Fiecare număr al unei reviste culturale (doar la acest segment facem referire!) înseamnă o nouă treaptă spre cunoașterea creației literare și nu mă refer la cea care este postată pe rețelele media, ci la creația care vede lumina tiparului pentru prima dată. Relația dintre editor și autor trebuie să fie una de încredere, de promovare, ferită de orice interese, doar de colaborare și prețuire reciprocă. O revistă trebuie să fie o platformă de lansare a talentului, a scrierilor autentice, a scriitorilor – indiferent de vârstă – care își lasă amprenta în cultură. Promovarea unor creații de calitate trebuie să primeze, trebuie să existe mereu o cale deschisă spre cei care pășesc în această lume mirifică. În cei doi ani de pandemie, oamenii au avut mai mult timp sau ar fi avut timp să-și creeze mica lor istorie culturală, una fără mască, evident, însă la capătul acestui drum, s-au confruntat cu imaginea hidoasă a unui război neprovocat, un alt „virus" urzit de visul nebunesc de măreție al unui om, urmat orbește de o armată de marionete, majoritatea nemiloase, de o cruzime fără seamăn.

Privind la ororile petrecute pe „câmpul de luptă", ne-am amintit că înaintea anului 2000 se făceau previziuni că va fi sfârșitul lumii, că anul acela va schimba fața planetei, că trecerea în mileniul trei va fi o mare încercare pentru omenire. Au trecut mai mult de două decenii, timp în care noi, oamenii mileniului trei, am uitat – e legea firească a trecerii noastre prin timp – și am devenit nomazi moderni, dând ocol pământului, bucurându-ne de splendorile lui, chiar dacă în unele locuri ale planetei au fost încercări ale naturii: cutremure, inundații, taifunuri etc. Nimic nu ne-a oprit din drumul nostru, am poposit pe ici pe colo, iar cei îndrăgostiți de artă, de cultură n-au ezitat să intre într-o sală de spectacole (ne referim la spectacole în general, teatru, muzică de toate genurile, operă etc.), să fie alături de cei care lansează cărți, reviste, adică să împărtășească bucuria actului creator. După mai mult de douăzeci de ani, libertatea, mult iubita și clamata libertate a fost pusă la index de un virus pe care noi nu l-am crezut nici puternic, nici, mai ales, ucigaș. Rând pe rând porțile lumii s-au închis, am fost nevoiți să purtăm mască și, mai grav, am pus mască bucuriilor noastre, am pus mască culturii. Stăteam și ne gândeam că dacă nu ar fi existat lumea virtuală, noi toți am fi devenit prizonieri fără orizont, fără a putea comunica în

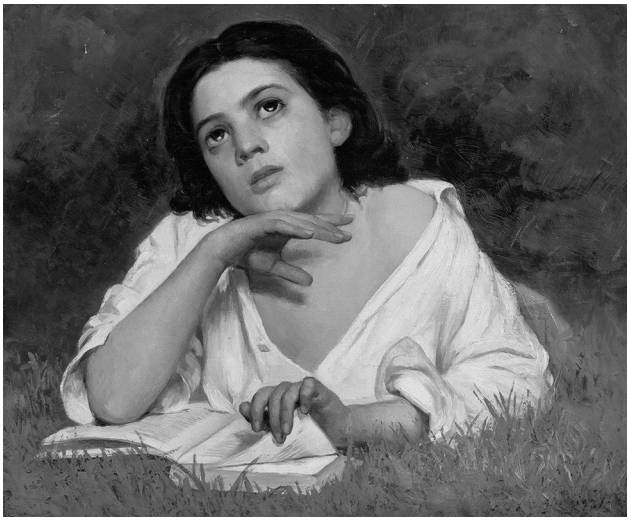

José Ferraz de Almeida Júnior (1850–1899), pictor brazilian, *Fată cu carte*, Muzeul de Artă din São Paolo

orice moment al zilei. Ne-a salvat lumea virtuală? Într-un fel, da. Dar bucuria de a te întâlni cu cei dragi, mulți aflați prin toate colțurile planetei, bucuria de a vedea un spectacol, de a participa la o manifestare, toate au fost doar o amintire. Abia am căpătat libertatea să respirăm în voie, în spațiile deschise, că au bătut la ușile lumii clopotele morții, o altfel de moarte, cea provocată de arme. Dacă până de curând spuneam: scrieți să uitați de mască, să uitați de distanțarea socială, să uitați de frică și de neliniștea mondială, acum trebuie să înfruntăm teama de un război, teama că un om ar putea da ordin să se folosească arma nucleară. Ascultăm de glasul rațiunii sau frica ne ține prizonieri în fața televizoarelor? Mulți oameni scriu pentru că așa au făcut de-o viață, alții au descoperit mai târziu, alții citesc, alții doar răsfoiesc (e bine și așa!), dar tu ca om aștepți un like și tresari dacă cineva a dat un semn. Ne-am amintit îndemnul lui Ion Heliade Rădulescu: „Scrieți, băieți, orice, numai scrieți!", dar nici atunci și, mai ales, astăzi, nu se poate scrie pe criteriul cantitativ, ignorând criteriul estetic. De fapt arma scriitorului este cuvântul care ar putea lăsa mărturie despre libertatea noastră, despre acest mileniu, despre boli și război, despre vieți frânte de virus sau de gloanțe chiar in inima Europei. O revistă are rolul de a lăsa mărturie despre lumea contemporană cu ea, despre condeierii care se străduiesc să-și scrie fiecare istoria sa și a celorlalți, să creeze

de fapt o lume culturală, o lume diversă, o imagine complexă, o mică istorie culturală.

Revista Culturală Leviathan, ajunsă, iată, la numărul 15 (nr. 2/2022), a rămas fidelă idealurilor sale prezentate chiar de la primul număr, octombrie–decembrie 2018, păstrând și creând unitatea în diversitate. În fiecare număr au semnat în jur de 50 de creatori din Europa, SUA, Canada, Australia, Asia, Insulele Pacificului de Sud (Polinezia, Micronezia, Melanezia etc.) demonstrând, dacă mai era nevoie, că arta, cultura nu au bariere, nu se opresc la graniță, nu au nevoie de pașaport, ci sunt elemente esențiale, precum apa și aerul. În fiecare clipă pe această planetă își scriu creațiile, pentru ca ceilalți să se poată bucura citind. Acesta credem că este rostul lumii: să ne bucurăm citind, să ne bucurăm scriind!

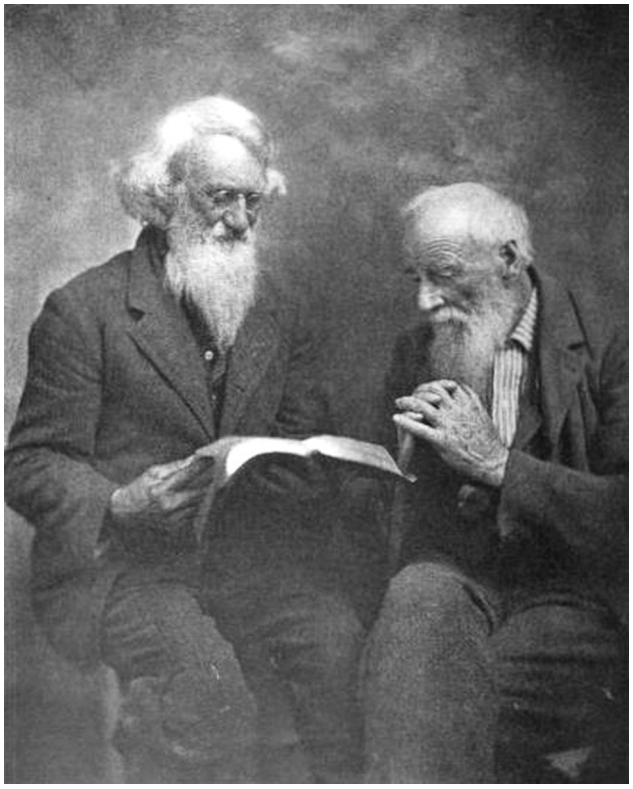

Doi bărbați, fotografie de Belle Johnson, 1896–1903

„O revistă are rolul de a lăsa mărturie despre lumea contemporană cu ea, despre condeierii care se străduiesc să-și scrie fiecare istoria sa și a celorlalți, să creeze de fapt o lume culturală, o lume diversă, o imagine complexă, o mică istorie culturală.”

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în p. 192.

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.
Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.
Editor: Asociația Culturală Leviathan.
Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)
Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)
Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)
Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)
Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)

Studiu

SCHILLER – ISPITA ROMANTICĂ (7)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

În 26 aprilie 1799, Schiller îi scria lui Goethe că subiectul dramei *Maria Stuart* se potrivește „metodei euripideene" care constă în „reprezentarea cea mai completă a unei situații date". În 1789 Schiller tradusese *Ifigenia în Aulida* de Euripide și remarcase tipul de construcție dramatică specifică autorului antic. Paralela este posibilă: „În ambele piese, moartea eroinei este determinată de la început, iar ceea ce vedem pe scenă este o serie de încercări, prin mediere, întâlnire față în față și, în cele din urmă, prin forță, pentru a evita inevitabilul. Recunoscând în final că trebuie să moară, eroina se supune destinului său cu demnitate: Ifigenia lui Euripide este într-adevăr salutată de Ahile drept «sublimă» (erhaben, în interpretarea lui Schiller) în noblețea și calmul ei. Poate că acest lucru l-a ajutat să sugereze schimbarea finală, neatestată istoric, a lui Leicester în favoarea cauzei Mariei?" [1] Piesa în cinci acte, în versuri, subintitulată tragedie (trauerspiel), jucată în premieră la Weimar în 14 iunie 1800, poate fi considerată clasică prin concentrarea ei temporală (ceea ce se numea unitate de timp – acțiunea se petrece în trei zile) și spațială (o unitate relativă, însă): alternativ, apartamentul din castelul de la Fotheringhay, în care e închisă Maria, regina Scoției (actele I și V) și curtea de la Westminster a reginei Elisabeta (actele II și IV). În miezul dramei, actul III, decorul în care are loc înfruntarea dintre ele două regine se schimbă: un parc cu o vastă perspectivă spre țărmul mării, ca pentru a simboliza iluzia libertății. Fără îndoială, Schiller va fi avut în vedere, prin aceste alternări de cadru întrerupte de un spațiu simbolic, echilibrul construcției dramatice și efectul ei la un public pentru care drama politică și drama religioasă, în egală măsură reprezentate de *Maria Stuart*, se bucurau de mare interes. Succesul răsunător de la premieră și faptul că, până astăzi, *Maria Stuart* este una dintre cele mai populare piese ale lui Schiller sunt o confirmare, ea fiind considerată de mulți comentatori o capodoperă, mai ales sub aspect tehnic. Mai mult, s-a spus chiar că actul al III-lea și-ar găsi cu

François Clouet (1510–1572), *Maria, regina Scoției*, 1559–1560

greu asemănarea în literatura universală, ceea ce, desigur, e o exagerare. Deși dominată de caracterele pasionale ale celor două regine, drama din 1800 nu suferă totuși de patetism exacerbat. Schiller dozează cu măiestrie replicile lor pentru a nu dezechilibra ansamblul dramatic construit pe baza întunecatului episod din istoria secolului al XVI-lea englez (condamnarea la moarte a Mariei Stuart la ordinul Elisabetei I pentru o presupusă trădare). Învinsa, Maria Stuart, educată în Franța, unde fusese căsătorită pentru scurt timp cu Francisc al II-lea, întruchipa un ideal de frumusețe spiritualizată, așa cum o vedem în portretul lui François Clouet („La Reine Blanche", pentru că purta doliu alb după moartea, în 1560, a lui Francisc al II-lea). Prin ea Schiller ilustrează un motiv străvechi al teatrului și literaturii: înălțarea prin suferință.

„Personajul Mariei Stuart este admirabil de bine susținut și nu încetează să intereseze pe tot parcursul piesei. Slabă, pasională, mândră de chipul ei și căindu-se pentru viața sa, o iubești și o blamezi. Remușcarea și greșelile ei provoacă milă:

[1] **F. J. Lamport**, *The Master* în *Friedrich Schiller, Playwright, Poet, Philosopher, Historian*, culegere de studii editată de Paul E. Kerry, Peter Lang AG, International Academic Publishers, Berna, 2007, p. 279.

oricum ai privi-o, vezi imperiul frumuseții ei admirabile, atât de renumită la vremea sa. Un bărbat care vrea să o salveze îndrăznește să-i mărturisească faptul că i se dedică doar din entuziasmul pentru farmecele sale. Elisabeta este geloasă; în cele din urmă, iubitul Elisabetei, Leicester, s-a îndrăgostit de Maria și i-a promis în secret sprijinul. Atracția și dorința care dau naștere grației încântătoare a nefericitului îi fac moartea de o mie de ori mai emoționantă", scria la începutul secolului al XIX-lea Madame de Stäel [2], care îl cunoscuse pe Schiller și îi admira caracterul și opera, considerată genială [3]. Prin Elisabeta I dramaturgul aduce în scenă tipul femeii vanitoase, dorința ei de a plăcea și disimularea aflându-se printre instrumentele de aplicare a puterii absolute.

La puțin timp după *Maria Stuart*, Schiller se oprește la episodul din istoria Franței devenit un adevărat mit: Jeanne d'Arc. *Fecioara din Orléans* (*Die Jungfrau von Orléans,* premiera: 11 septembrie 1801, Leipzig), tragedie romantică în versuri, îmbină stilul cronicii istorice în culorile epocii cu viziunea poematică, mitică, finalul eroinei devenind o apoteoză, profeție a libertății, asemănătoare cu cea din *Egmont* de Goethe: „**Ioana**: Poți vedea curcubeul în aer?/ Raiul își deschide porțile de aur,/ În corul îngerilor ea stă strălucitoare,/ Îl ține pe Fiul veșnic la sânul ei/ Și își întinde brațele spre mine, zâmbind./ Cum mă voi simți – norii ușori mă ridică,/ Armura grea devine îmbrăcăminte înaripată./ Sus – sus – pământul fuge înapoi –/ Durerea este scurtă și bucuria este veșnică!" Ioana moare prăbușindu-se peste steag și, după un moment de tăcere, la semnul regelui, toate steagurile o acoperă.

Johanna (Ioana), gravură în oțel, în *Schiller-Galerie. Charaktere aus Schiller's Werken, gezeichnet von Friedrich Pecht und Arthur von Ramberg*. Funfzig Blätter in Stahlstich mit erläuterndem. Text von Friedrich Pecht, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1859.

Aflată în umbra celorlalte piese ale lui Schiller, puțin frecventată de teatre, comentată defavorabil de unii cercetători, *Mireasa din Messina sau Frații dușmani* (*Die Braut von Messina oder Die feindlichen Brüder*, jucată în premieră la Weimar, în 19 martie 1803, reacțiile fiind negative) este un experiment în viziunea autorului: o tragedie cu coruri, dorind să readucă în actualitate, să „modernizeze" tragedia antică. În prefața care o însoțește, *Despre utilizarea corului în tragedie*, el motivează din punct de vedere estetic recurgerea la cor. Pentru a fi „adevărată" în sensul propriu, arta trebuie să evite simpla suprafață a realității și să devină ideală sau poetică. În Grecia antică, spune Schiller, viața reală era în mod natural poetică, iar corul dramatic o parte naturală a acesteia; dar scriitorul modern trebuie să-l folosească pentru a crea poezie și „în mod deschis și cinstit pentru a declara război naturalismului". Subiectul însuși al *Miresei din Messina* ilustrează teme ale teatrului antic: incestul și fratricidul. În Sicilia secolului al XII-lea, un prezicător arab interpretează visul principelui:

[2] **Madame de Stäel**, *De l'Allemagne*, carte tipărită în 1810, în trei volume, dar interzisă de cenzura imperială. Exemplarele au fost confiscate la tipografie și distruse (cu excepția unuia singur, adnotat de editorul Henri Nicolle, care se păstrează în Biblioteca Națională a Franței). O ediție clandestină a apărut la Londra, în 1813. Citat din edția din 1845, Paris, Librairie de Firmin Dido Frères, p. 215. Analiza piesei *Maria Stuart* a fost republicată ca prefață la volumul *Les auteurs allemands expliqués d'après une méthode nouvelle par deux traductions françaises (Autorii germani explicați după o metodă nouă prin două traduceri franceze)*, Paris, Librairie de L. Hachette et Cie, 1853.

[3] „Schiller era cel mai bun prieten, cel mai bun tată, cel mai bun soț; nici o calitate nu lipsea din acest caracter blând și pașnic pe care numai talentul îl înflăcăra; dragostea pentru libertate, respectul pentru femei, entuziasmul pentru artele plastice, adorația față de Divinitate îi animau geniul. […] Prima dată când l-am văzut pe Schiller a fost în salonul ducelui și ducesei de Weimar, în prezența unei companii pe cât de luminate, pe atât de impunătoare; citea foarte bine în franceză, dar nu o vorbise niciodată; am susținut cu căldură superioritatea sistemului nostru dramatic asupra tuturor celorlalte; nu a refuzat să mă combată și, fără să-și facă griji de dificultățile și încetineala pe care le întâmpina când se exprima în limba franceză, fără să se teamă nici de părerea ascultătorilor, care îi era contrară, convingerea sa intimă l-a făcut să vorbească. M-am folosit la început, ca să o infirm, de armele franceze, de vivacitate și de glumă; dar curând am dezlegat, în ceea ce spunea Schiller, atâtea idei dincolo de obstacolul cuvintelor; m-a impresionat atât de mult această simplitate a caracterului, care l-a determinat pe un om de geniu să se angajeze astfel într-o luptă în care cuvintele îi lipseau pentru a-și exprima gândurile; l-am găsit atât de modest și atât de neglijent în ceea ce privea propriul său succes, atât de mândru și atât de însuflețit în apărarea a ceea ce credea că este adevărul, încât i-am dedicat, din acel moment, o prietenie plină de admirație." – Ibidem, pp. 132, 133.

viitoarea lui fiică își va ucide frații. Principesa Isabella avusese la rândul ei un vis, tălmăcit de un călugăr creștin: fata ar urma să-i împace pe cei doi frați mai mari, Don Cesar și Don Manuel, care se dușmăneau. Pentru că principele, înainte de a muri, dăduse ordin ca fata să fie omorâtă, Isabella o ascunde pe Beatrice într-o mănăstire, le dezvăluie celor doi secretul și intenția de a o aduce la palat. Dar cei doi o cunoscuseră pe Beatrice fără să știe unul de altul și se îndrăgostiseră de ea fără să știe că e sora lor. Când Cesar îl surprinde pe Manuel cu Beatrice, îl înjunghie și, aflând de la mama sa identitatea fetei, se sinucide. Un subiect perfect de tragedie antică, dezvoltat de Schiller cu coruri (suitele celor doi frați) care însoțesc și chiar intervin în acțiune. La premieră, Clemens Brentano le considera rigide, dar, după 11 ani, își nuanța părerea: „Totul este aproape arhitectural și de piatră; dar sunt imagini de piatră rezonante, coloane Memnon ale lumii vechi, care vibrează pentru că [...] minunata aurora a artei moderne [...] le însuflețește magic.” [4]

Transformarea celebrei legende elvețiene a lui Wilhelm Tell, simbolul libertății în fața dominației austriece, în piesă de teatru a dobândit, cum spunea Thomas Mann, „o clasică popularitate”. Drama, care reia tema relației dintre pasiunile personale și politică („cauza privată” și „cauza publică”), are

[4] Cf. **Norbert Oellers**, *Schiller. Elend der Geschichte, Glanz der Kunst (Mizeria istoriei, splendoarea artei)*, Stuttgart, Reclam 2005, p. 282.

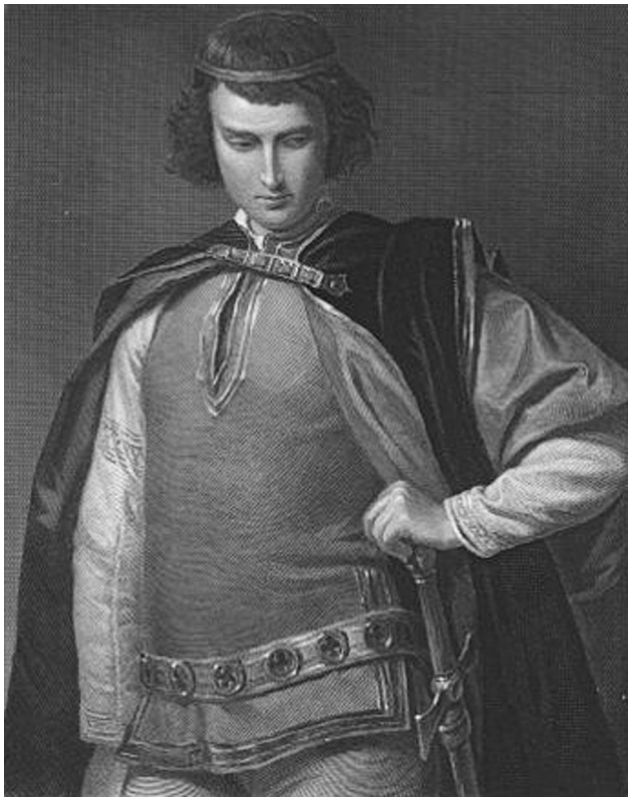

Don Cesar, gravură în oțel, în S*chiller-Galerie*, ed.cit.

Ernst Stückelberg, *Gessler și Tell*, 1880

un echilibru compozițional desăvârșit. *Wilhelm Tell* s-a jucat în premieră în 17 martie 1804, la Weimar. Fără să fi văzut vreodată Elveția, după cum remarca un comentator [5], „Schiller a știut să imprime operei sale, cu o admirabilă perfecțiune, caracterul și fizionomia elvețiană [...] Simplitatea tușelor, prospețimea culorilor, exactitatea detaliilor topografice, fidelitatea localizării în expresia caracterelor, o uimitoare precizie în pictura de moravuri, toate acestea conferă poeziei sale un aer de adevăr istoric și de naționalitate elvețiană, capabile să descurajeze eforturile făcute de știință pentru a reduce fascinația tradiției”.

În ultimele luni de viață (a murit în 9 mai 1805 la Weimar), Schiller lucra la drama *Demetrius*, rămasă neterminată, istoria falsului Dmitri I, țar al Rusiei, 1604–1605.

Ultima parte a capitolului din
***Clasicii dramaturgiei universale**, vol. II, în pregătire*

[5] **Th. Fix**, *Analiza literară a dramei **Wilhelm Tell***, în Schiller, *Guillaume Tell*, text german, cu introducere, analiză literară și note gramaticale, istorice și geografice de Th. Fix, Paris, Librairie Hachette et Cie, 1900, p. XVIII.

„Deși dominată de caracterele pasionale ale celor două regine, drama «Maria Stuart» (1800) nu suferă totuși de patetism exacerbat. Schiller dozează cu măiestrie replicile lor pentru a nu dezechilibra ansamblul dramatic construit pe baza întunecatului episod din istoria secolului al XVI-lea englez.”

Vorbe cu tâlc

ASTRAHAN, ATENEU, ATLANTIC, ATLAS

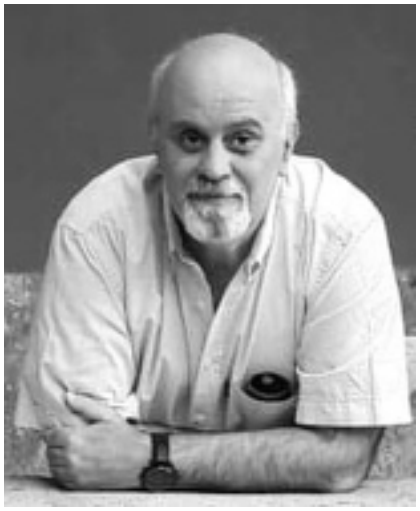

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Portugalia

Astrahan

Unii spun, prin influența numelor blănilor din care se fac haine și căciuli de iarnă, că **astrahanul** este o ovină cu lâna scurtă, mătăsoasă și încrețită, de culoare neagră sau sură. Dovada, în acest sens, o găsim în *Noul dicționar universal al limbii române* (2017), unde, la primul sens se indică: „miel cu păr mătăsos și creț". Este, mai degrabă, vorba de o piele de miel, cu caracteristicile pe care le-am descris mai sus, dar rasa se numește Caracul.

Astrahan este numele unui oraș din sudul Federației Ruse, situat în delta Volgăi înainte de vărsare în Marea Caspică, aproape de granița cu Kazahstanul. Orașul este pomenit încă din secolul al XIII-lea, important loc de trecere pe drumul mătăsii. Rasa ovină este, cum am spus, Caracul, specifică acestei regiuni, numită tot *Astrahan*, prelucrată în felul cunoscut azi de tăbăcarii din acest ținut.

De pe aceleași meleaguri, avem și un soi de măr, sau chiar două, cum zice *Micul dicționar academic* (2010), **astrahan-roșu,** un măr vechi de vară, adus la noi cam pe la 1800, cum zic pomologii. Fructul se coace prin iulie-august. O descriere amplă, cu imagini, găsim pe Internet:

> „Fructul este de mărime mijlocie, forma sferică sau sferic-turtită, conică spre vârf. Pielița este subțire, de culoare roșu-intens spre zmeuriu cu dungi roșu-închis și puncte albicioase, brumată. Pulpa este albă, uneori cu infiltrații roșii, cu gust dulce, acidulat, aromat. La supracoacere pulpa devine făinoasă."

Lexicografic, cel mai cuprinzător articol în care este tratat cuvântul **astrahan** ne este oferit de *Micul dicționar academic:*

> ***astrahan*** sn [At: I. IONESCU, M. 701 / V: ~**aga**~ / Pl: ~*uri* / E: din ***Astrahan***] **1** Piele de miel din rasa Caracul, cu lâna creață și mătăsoasă. **2** Haină din astrahan. **3** (Bot; îc) ~-**alb** Varietate de mere văratice, cu coaja albă-verzuie, cu dungi roșii, și cu miez alb. **4** (Bot; îc) ~-**roșu** Varietate de mere văratice, cu coaja roșu-închis și cu miezul roșiatic.

Dicționarul de neologisme (1986) este singurul care consideră proveniența din franceză (fr. *astrakan*), indicând și toponimul. Este o eroare însă să credem așa ceva, de vreme ce *Dicționarul etimologic al limbii române* (2011) îl atestă la 1743. Din păcate, nu ne spune și unde. 1743 ar putea fi anul redactării *Letopisețului,* de Ion Neculce, citat de B. P. Hasdeu, în *Etymologicum:*

> „Ion Neculce, Letop. II p. 422, «oardele cele ce sânt supt ascultarea Mosculuĭ, ce sânt la Cazan și la **Astrahan,** a le pune hani și bei»

Numai că aici este vorba de oraș și nu de piei sau de obiecte de îmbrăcăminte. Câtă vreme DELR nu va da lămuriri, situația primei atestări rămâne incertă, dacă nu cumva falsă.

Variante: *astracan, astragan, astrăgan.* Iată și unele atestări:

> „în cap căciuli de miel, de **astracan,** pălării" (Grigore Gr. Dănescu, *Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului Râmnicu-Sărat,* București, Stabilimentul Grafic I. V. Socec, 1896, p. 291).

> „Regina, în amazo[a]nă purta o căciulă de **astracan** cenușiu, Berthelot chipiul roșu." (Al. Marghiloman, *Note zilnice. 1897–1924,* București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu" s.a., 1927, p. 153.

> „Port căciulă d-**astragan**/ Și cămașă de tulpan" (Grigore G. Tocilescu, *Materialuri folcloristice,* București, Tipografia „Corpului didactic" C. Ispășescu & G. Brătănescu, 1900, p. 382).

> „Bătătura pichetului era vag luminată ca de obicei, pentru mine destul de puternic ca să văd în fața bordeiului meu pe Valia, îmbrăcată în bunda ei de boiernaș, cu botforii lungi de cauciuc, cu căciula de **astragan** brumăriu strânsă sus căzăcește, în mână cu cutia de

vioară…" (Gib Mihăescu, *Rusoaica,* București, Editura Litera, 2010, *ebook* – ed. 1, 1933).

În al său *Dicționar etimologic al limbii române,* Al. Ciorănescu mai precizează:

„Până în sec. XIX, astrahanul de Rusia se folosea drept căptușeală pentru căciulile boierilor numite calpac, iar cel de Persia exclusiv pentru căciula domnitorului."

Ateneu

Se spune că într-una din luptele olimpienilor cu Giganții, Zeus a fost lovit de o cumplită durere de cap. Stăpânul zeilor i-a poruncit atunci lui Hefaistos, Vulcan la romani, zeul fierar, să-i crape capul cu un topor. Din capul acestuia a ieșit, gata înarmată și pregătită de război, Atena.

Protectoarea cetății cu același nume a fost venerată și, spre cinstirea ei, Pericle a ridicat Partenonul pe Acropole. Atena era cunoscută ca zeița fecioară, *partenos,* în greacă, însemnând „virgină". La greci, Atena era zeița fertilității, a războiului, dar și a inteligenței, a rațiunii, a echilibrului apolinic, a spiritului creator, fiind patroana literaturii, muzicii și artelor, dar mai cu seamă a filozofiei, a înțelepciunii. Zeița romană echivalentă este Minerva.

Astfel, **ateneul** devine locul unde se adunau filozofii și poeții pentru a-și citi și discuta creațiile lor. La Roma, Hadrian a fondat, în 135, primul ateneu, după exemplul grec, în cinstea Minervei.

În limba noastră s-au înregistrat, în cel mai cuprinzător articol redactat până acum, următoarele sensuri:

ateneu sn [At: VLAHUȚĂ, D. 105 / Pl: ~*ee* / E: fr ***athénée,*** lat ***Athenaeum***] **1** (Ant) Clădire publică în care poeții și retorii își citeau lucrările. **2** Clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. **3** (Șîs ~ popular) Nume dat unor instituții cultural-științifice. **4** (Îas) Local în care își desfășoară activitatea aceste instituții și au loc manifestații cultural-științifice. **5** (Pex) Revistă social-culturală.

De sensul al doilea se leagă și cunoscutul *Ateneu Român* din București, construit între 1886–1888. Să mai precizăm că latinescul *athenaeum* provine din gr. *athenaion,* „templul Atenei", atestat la Herodot. În franceză, cuvântul *athénée* este atestat la 1740 cu sensul **1** din definiția de mai sus, și, la 1808, cu sensul **2**. La noi, *Micul dicționar academic* ne spune că a fost atestat la Vlahuță, în romanul *Dan,* 1894. *Dicționarul etimologic al limbii române* ne indică anul 1875 al primei atestări, fără să ne spună și unde. O practică inacceptabilă pentru un dicționar al Academiei, mai ales unul etimologic.

În 15 septembrie 1860, apărea la Iași, la inițiativa lui V. A. Urechia, revista *Ateneul român*. În noiembrie, același an, apare și societatea literar-științifică cu același nume. Printre membrii fondatori se numărau: M. Kogălniceanu, G. Mârzescu, Ștefan Micle și V. A. Urechia. Statutul acestei societăți era aproape identic cu cel al Ateneului din Madrid, după mărturisirea lui V. A. Urechia în *Darea de seamă* aniversară din 1890. Articolul 1 din statut preciza că *Ateneul este o societate exclusiv literar-științifică și artistică.* Este de la sine înțeles că prima atestare trebuie căutată în această perioadă, nicidecum la 1894, cum se afirmă în MDA, sau 1875, cum ne spune DELR.

Atlantic

Vom apela, pentru început, la același *Mic dicționar academic* (2010):

atlantic, ~*ă* a [At: DA / Pl: ~*ici,* ~*ice* / E: fr ***atlantique***] **1-2** Care aparține Oceanului Atlantic (sau țărilor din jurul lui). **3-4** Privitor la Oceanul Atlantic (sau la țările din jurul lui). **5** Referitor la țările din Pactul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). **6** Care aparține țărilor N.A.T.O.

Așadar, adjectivul provine din franceză (atestat încă din secolul al XIV-lea), iar în aceasta din latinescul *atlanticus*. Pliniu cel Bătrân se referea la un „munte din Africa", care va da nume mării vecine. Termenul latin provine din gr. *ατλαντικός,* derivat de la Atlas, titanul grec.

Pe de altă parte, acest nume se leagă, firește, de continentul scufundat, *Atlantida,* de care ne vorbește, în două din dialogurile sale, Platon. Este neîndoios o invenție, o utopie, plecând de la povești legendare egiptene. Se spune că acolo locuiau **atlanții** și că acest continent, în fapt o insulă, se întindea dincolo de Coloanele lui Hercule, undeva între insulele Canare și Azore. Se spune că în urma disputei dintre Atena și Poseidon, zeul mărilor, pierzând confruntarea, ar fi primit, spre consolare, Atlantida. Acolo trăia tânăra și nespus de frumoasa Clito. Ea locuia pe un munte în centrul insulei. Poseidon s-a îndrăgostit nebunește de Clito. Din iubirea lor, s-au născut de cinci ori gemeni, adică zece copii. Primul născut s-a numit Atlas. Acesta a devenit regele atotstăpânitor pe acea insulă. Atlantida era un ținut foarte mănos și bogat în minerale: aur, aramă, fier și, mai ales, oricalc, un metal strălucitor ca focul. Platon ne descrie apoi organizarea în zece regate a insulei, conflictele ce s-au tot succedat. Ni se spune că dorind să-i înfrângă pe atenieni, atlanții au fost învinși de aceștia cu nouă mii de ani înainte de Platon. Atlantida și atlanții au dispărut tragic, din pricina unui cataclism, pedepsiți astfel de Zeus pentru că își pierduseră cu vremea esența divină devenind ființe umane cu slăbiciunile cunoscute.

Așa cum s-a observat, mitul Atlantidei reunește alte două teme fundamentale, Paradisul și Vârsta de Aur, întâlnite în toate culturile lumii.

Dicționarul etimologic al limbii române (2011) ne spune că acest cuvânt a intrat în limba noastră la 1691–1697, fără să se menționeze sursa. Din cercetările noastre, lucrarea care pare să corespundă acestei indicații este *Dicționarul* lui T. Corbea (vezi Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachico interpretatione,* ediție de Alin-Mihai Gherman, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2001). Aici găsim referirea la „**Atlas, -antis, g. m**. un munte înalt în Mauritania, iară la poetici, un uriaș mare care ține ceriul în spate". Așa stând lucrurile, cuvântul ar fi intrat direct din latina savantă ca nume propriu. Semantica actuală s-a definit însă prin limbile moderne. În mod ciudat, DELR sugerează că acest cuvânt a pătruns prin patru căi, dar este nevoie de un comentariu demonstrativ și de respectivele atestări datate pentru a impune o astfel de soluție:

„Ngr. *ατλαντικός,* lat. neol. *atlanticus,* fr. *atlantique,* it. *atlantico*."

DELR ne dă și familia:

Fam.: **atl*a*nt** s.m. „statuie reprezentând un bărbat într-o atitudine de efort, care susține antablamentul unui edificiu" 1931 (var. *atlante*[1]) < fr. *atlante* CADE, DEX, it. *atlante,* Sala, CMI, p. 31 // Lat. antrop. *Atlas, -ntis* SDLR; **transatl*a*ntic** adj., s.n. 1888 < fr. *transatlantique*.

Atlant apare în *Dicționarul german-român și român-german* de Sava Barcianu-Popovici, Sibiu, 1888, fără să putem preciza cu certitudine sensul. A. Scriban (1939) le indică pe următoarele în cea mai detaliată tratare lexicografică:

***atlánt** n., pl. e, ca *diamant,* și **atlánte** n., pl. tot e, ca *nume* (după numele titanuluĭ mitologic Atlante [lat. *Atlas,* gen. *Atlantis*], prefăcut în munte și condamnat să țină ceru și pământu pe umerĭ). Carte în care-s hărțĭ geografice orĭ tábule anatomice, tecnice ș. a. *Anat.* Prima vertebră pe care se sprijină capu. S. n. și m. *Arh.* Coloană, suport în formă de bărbat. (V. **cariatidă**). – Fals **atlás** și **atláz,** pl. *e* și *urĭ*.

Barcianu-Popovici, în lucrarea sus pomenită, traduce germ. **Atlant** prin *atlant,* **Atlantische Meer** prin *mare atlantică,* apoi germ. **Atlas** prin **1.** *atlante, adunare de charte, mape geografice;* **2.** *atlas, satin, materie de mătasă.* Prin urmare, primul sens înregistrat nu pare să fi fost cel din arhitectură, cum crede DELR, unde **atlantului** i se mai spune și **telamon.** O imagine interesantă am găsit și în acest document:

„[Mitropolitul Filaret și-a pierdut puterile corpului și se simte] incapabilŭ de a mai purta greutatea de **Atlant** a păstoriei acestei Mitropolii a Ungro-Vlachiei, și tot-o-dată anunță pre Patriarchŭ, că Domnitoriulŭ Moruz, după *repețite rugămințĕ din partea sa,* i-a primită demisiunea..." (*Analele Academiei Române, seria II – tomul VII, 1884–1885. Secțiunea I. Partea administrativă și dezbaterile,* București, Tipografia Academiei Române, 1885, p. 86)

Atlas

Pentru vorbitorul contemporan ar fi vorba de următoarele înțelesuri, conform *Micului dicționar academic* (2010):

atlás*[1]** sn vz ***atlas.

atlás*[2]** sn [At: DA / Pl: ~*e* și (înv) ~*uri* / E: fr ***atlas] **1** Lucrare de cartografie care conține hărți geografice, cu explicații și date în legătură cu regiunile respective. **2** (Îs) ~ *lingvistic* Lucrare care reprezintă pe hărți răspândirea teritorială a diferitelor fapte de limbă. **3** (Pex) Culegere de stampe sau desene folosită ca material ilustrativ într-un domeniu științific. **4** (Îs) ~ *cultural* Emisiune de radio sau televiziune care cuprinde informații culturale.

atlás*[3]** sn [At: DN[3] / Pl: ~*e* / E: fr ***atlas] Prima vertebră cervicală, care se articulează cu occipitalul și cu axisul.

Primul cuvânt care se referă la un material textil, numit și satin, pentru care se preferă azi forma **atlaz,** nu va fi discutat aici pentru că este un turcism, iar asemănarea sonoră e întâmplătoare. În realitate, vorbim de **atlas,** ca o colecție de ilustrații, de obicei geografice, sau ca un os care se articulează cu occipitalul. Originea, în ambele cazuri, este însă aceeași.

În franceză, de unde provin, acestea apar atestate la 1612 și 1663. Atlasul, în sens de colecție de hărți geografice, numite la noi, mai întâi **atlante,** după cum am putut vedea la Barcianu-Popovici (1888), și-a tras numele după celebra lucrare a lui G. Mercator, geograf flamand, *Atlas, sive cosmographicae meditationes de fabrica mundi et fabricati figura,* 1585. În urma acestuia, multe astfel de lucrări s-au numit *atlas,* până la actualele atlase geografice de uz școlar. Metaforic, și acel os de susținere se va numi tot ***atlas*** (Scriban zice că se numea **atlant**), după cum se menționează în TLFi (Th. Gelée, *L'Anatomie françoise en forme d'abbrege,* Paris, [1612], p. 93: Les Vertebres du col sont sept. La 1. est nommée **Atlas,** parce qu'Atlas par une fiction poëtique porte le ciel sur ses espaules, ainsi ceste vertebre porte et soustient toute la teste).

Atlas este un personaj din mitologia greacă, un titan, care poartă pe umeri bolta cerească sau globul pământesc. Hesiod ne spune că acesta a fost aliatul lui Cronos în lupta împotriva lui Zeus. Fiind învins, Atlas a fost pedepsit să ducă veșnic pe grumaz bolta cerească.

Într-o altă legendă, Atlas ne apare ca personificare a acelei *axis mundi,* cu o mare cunoaștere a profunzimilor mării.

Așa cum menționează Pliniu, **Atlas (Atlant)** a fost numele sub care era cunoscut, din Antichitate, un platou muntos de aproape 2500 km, situat în nord-vestul Africii, care se întinde din Maroc prin Algeria și Tunisia, și se termină în Capul Born, crezându-se că, în această regiune a lumii, titanul ținea pe umeri Pământul.

Ce ne spune *Dicționarul etimologic al limbii române* (2011)?

Mai întâi, că termenul, cu sensul de „hărți geografice, astronomice etc.", a pătruns la 1698–1704. Acesta ar proveni din neogreacă, franceză și se mai spune că există și varianta **atlante,** din italiană. Nu am reușit să identificăm lucrarea citată, prin urmare nu ne putem pronunța asupra acestei soluții:

„Ngr. *άτλας,* fr. *atlas*. Var. *atlante*[2] < it. *atlante*."

La noi, prima operă lexicografică care tratează acest cuvânt este *Lexiconul de la Buda,* 1825, unde se definește ca „o carte unde se coprendu mapele seu descrierile tuturoru țeriloru și ținuturilor pamentului". Tot așa, I.D. Negulici, în *Vocabularul român,* București, 1848, definește **atlasul** ca „adunare de harte geografice". Ion Costinescu, în *Vocabularu româno-francesu,* București, 1870, preferă și el forma **atlas,** după franceză, în timp ce primul nostru dicționar academic, de la 1871, de Laurian și Massim, înregistrează forma **atlante,** după italiană. Formele acestea sunt sincrone, forma **atlas** impunându-se definitiv spre sfârșitul veacului. Diferențierea apare tranșată în *Dicționarul limbii române,* București, 1913, redactat de Sextil Pușcariu.

Să mai adăugăm, la final, cu caracter de curiozitate, că „atlas" (folosit impropriu, desigur) s-a numit și prima hartă geografică a lumii (un mapamond), elaborată de Iordache Golescu, la care se adăuga și o hartă a Valahiei, lucrarea, în grecește, fiind imprimată la Viena, în 1800, pe cheltuiala tatălui său, Radu Golescu, la atelierul lui Karl Robert Schindelmayer. Harta apărea sub „îngrijirea și îndreptarea" lui Antim A. Gazi Meliotul, având un titlu prolix, în versuri (autorul acestora fiind Ștefan Comita, profesor de elină la Academia Domnească din București).

Lisabona, Portugalia

„Astrahan 1 Piele de miel din rasa Caracul, cu lâna creață și mătăsoasă. 2 Haină din astrahan. 3 ~-alb, 4 ~-roșu Mere văratice."

*

„La greci și romani, ateneul era locul unde se adunau filozofii și poeții pentru a-și citi și discuta creațiile lor."

*

„Adjectivul atlantic provine din franceză (atestat încă din secolul al XIV-lea), iar în aceasta din latinescul atlanticus. Pliniu cel Bătrân se referea la un «munte din Africa», care va da nume mării vecine. Termenul latin provine din gr. ατλαντικός, derivat de la Atlas, titanul grec."

*

„Atlas este un personaj din mitologia greacă, un titan, care poartă pe umeri bolta cerească sau globul pământesc. Hesiod ne spune că acesta a fost aliatul lui Cronos în lupta împotriva lui Zeus."

Universalia

VETO SUFIXULUI DE FEMININ
Poem de Su'ad Al-Sabah (Kuweit)
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore

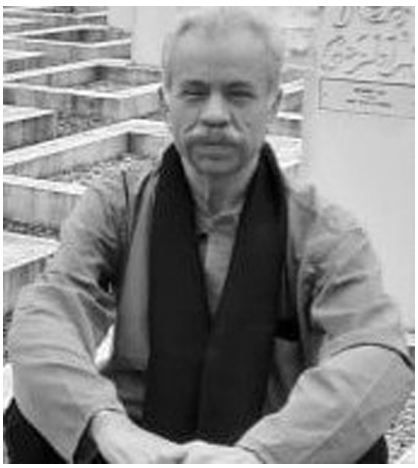

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Poeta kuweitiană **Su'ad Al-Sabah** s-a născut pe data de 22 mai 1942. S-a specializat în economie și științe politice, domenii în care publică o serie de studii de mare interes. În 1961, debutează în literatură cu volumul de versuri *Străfulgerări timpurii*, urmat de *Clipe din viața mea*, volume care o consacră ca poetă. De atunci și până în prezent, Su'ad Al-Sabah, publică zeci de volume de versuri, cum ar fi: *Ție, copile* (1971); *La început a fost femeia* (1988); *Dialog între trandafiri și mitraliere* (1989); *Ultima sabie* (1991); *Poeme de dragoste* (1992); *Femeie fără țărmuri* (1994); *Ia-mă până la hotarele soarelui* (1997); *Poezia este femeie, iar femeia, poezie* (1999); *Și rozele cunosc furia* (2005) și încă multe altele.

Prezentăm în traducere unul din cele mai cunoscute poeme ale sale.

Su'ad Al-Sabah

Să scrii este un păcat...
Așa că, bagă de seamă, femeie, nu întinde mâna după hârtie.
Nu tu trebuie să dai cinstire Literei...
Așa că nu te apleca peste neîntinata coală.
Poezia cu neiertător venin este scrisă...
Bagă de seamă ca nu cumva să guști.
Eu am sorbit călimara până la fund,
Iar inima nu mi s-a înveninat...
Am încins în fiece stea un rug înalt,
Iar cerul nu s-a înfuriat.
Doar bărbații au menirea de a cuvânta...
Tu, nu carecumva să îngăimi ceva.
Doar bărbații își pot alina dorul în versuri,

Ție, nu carecumva să-ți fie dor...
Scrisul este precum hăul mării
În care tu oricând te poți îneca.
Cu inima cuprinsă de dor nestins
În mările cele fără de liman
M-am scăldat îndelung,
Iar trupul nu mi-a fost deloc vătămat!
Ei pretind că stihurile mele au dărâmat zidul virtuții,
Căci numai bărbații pot fi poeți...
Atunci, cum, oare, să răsară o poetă-n trib?
În hohote, râd de aceste năzbâtii
De cei ce vor să îngroape de vii femeile
În epoca războiului stelelor...
De ce la mare cinstire este cântul bărbaților,
Iar glasul femeilor este o rușine?
De ce a fost înălțat acest zid închipuit
    între țarină și copac
    între nor și ploaie
    între ciută și cerb?
Cine poate crede că Natura refuză
trilul unei păsări?
Mă acuză că am spart marmura mormântului
Ce-mi fusese hărăzit...
Da, este adevărat că am nimicit liliecii acestor vremuri...
Da, este adevărat că am smuls cu versul meu fățărnicia din rădăcină...
Că am făcut țăndări epoca de tinichea...

Ei cred că mă rănesc,
Dar nimic nu-i mai frumos pe lume decât o gazelă rănită,
Iar dacă mă răstignesc...
Le mulțumesc,
Căci mă pun în rând cu Hristos.
De câte ori nu i-am auzit spunând:
„Femeia este totuna cu slăbiciunea";
„Cea mai minunată femeie este cea pururi smerită";
„Descătușarea este izvorul tuturor păcatelor".
Sau:
Scriitoarele sunt un soi de buruiană
Ce până și pustiul o alungă,
Iar o poetă este aducătoare de mare rușine...
Râd de tot ce s-a spus despre mine,
Refuz ideile epocii de tinichea,
gândirii de tinichea...
Știu că tunetele vor trece,
că vijeliile se vor potoli
că liliecii vor pieri...
Știu că totu-i trecător,
În schimb, eu... spre Veșnicie.

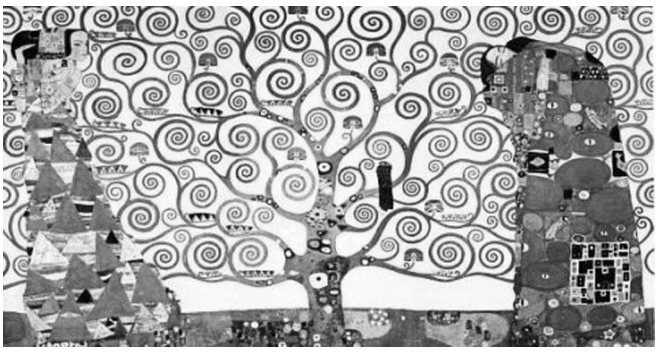

Universalia

FALSUL REALISM DIN ROMANUL LUI ISAAC BASHEVIS SINGER, „MAGICIANUL DIN LUBLIN”

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Suedia

Isaac Bashevis Singer (1904–1991) provine dintr-o comunitate hasidică poloneză, în cadrul căreia a primit o educație evreiască tradiționalistă. Autorul a început însă, foarte devreme, să se îndoiască de dogmele hasidismului. Mai târziu, influențat de lecturi din literatura seculară, în special de scrierile lui Baruch Spinoza, s-a distanțat ferm de gândirea tradițională evreiască.

În anul 1935 a emigrat în Statele Unite, motivul principal fiind răspândirea antisemitismului în Polonia și teama cauzată de succesul nazismului în Germania. Odată stabilit în America, nu s-a mai întors niciodată în țara natală. După cel de-al Doilea Război Mondial, a devenit destul de popular în patria sa de adopție. În 1978 a primit Premiul Nobel pentru Literatură. A fost pentru prima dată în istoria instituției suedeze când un laureat și-a ținut discursul de mulțumire în limba idiș. Prestigioasa distincție i-a asigurat ulterior un renume internațional. După știința mea, el este singurul scriitor idiș care a cucerit lumea.

În cărțile sale, I. B. Singer reînvie amintiri aparținând unei culturi apuse, fără a luneca însă în capcana nostalgiei ori a sentimentalismului. De-a lungul întregii sale vieți, a fost sceptic atât față de dogmele politice cât și față de cele religioase, conflictul dintre credința ortodoxă și ideile laice fiind un motiv recurent în literatura sa.

1. Magia limbii și a limbajului

Singer a luat de timpuriu hotărârea de a scrie în idiș, declarând că aceasta era limba sa maternă și că va continua să o facă, chiar dacă ar fi ultima persoană de pe pământ care stăpânește această limbă. Pentru el, limba idiș nu a fost doar o limbă, ci o întreagă cultură, o viziune asupra lumii și o parte esențială a identității sale. Deși a manifestat un interes constant și profund pentru cultura evreiască, Singer a fost, totuși, multă vreme, o „figură” controversată în rândul intelectualilor evrei. În cercurile conservatoare, de pildă, a fost acuzat că îi prezintă pe conaționalii săi într-o manieră negativă și că proza sa are accente morbide, perverse, ba chiar pornografice. Alții au susținut că limbajul prozelor sale este incolor. Lucru oarecum adevărat, datorat poate și stilului descriptiv al narațiunilor sale.

În ceea ce-l privește pe autor însuși, Singer i-a criticat adesea pe scriitorii moderni, declarând că aceștia, în loc să povestească istorii, produc eseuri despre literatură. Convingerea lui era că un scriitor care spune că este total realist nu e un scriitor; realismul și imaginația nu trebuie să fie două categorii care se exclud reciproc. În romanele și povestirile sale, rationalul e vecin cu supranaturalul, familiarul, cu insolitul. *Magicianul din Lublin* constituie, astfel, un exemplu în care viziunea autorului despre creația literară se manifestă cu pregnanță.

Romanul are ca fundal comunitatea evreiască din Polonia de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În Lublin ea a cunoscut o lungă istorie. Sinagogile orașului au fost construite cu mult timp în urmă; tradițiile și obiceiurile păstrate sunt foarte vechi: femeile se ocupau de treburile gospodăriei în timp ce bărbații erau dedicați studiului Torei. În timp ce prin alte părți evreii au început să fie alungați din satele lor, aici domnea

pacea și liniștea specifice societăților vechi și solide. Proza este simplă, clară, fluidă; cronologia, nealterată; detaliile, concrete. Toate par să fie bine așezate la locul lor, firul epic decurgând normal, fără sincope, la fel ca viața liniștită din comunitatea evreiască. Fragmentul de mai jos ar putea ilustra toate cele afirmate aici:

„Caii trebuie că au recunoscut covăcia, căci au început să meargă mai repede. Acum au trecut de câmpurile cu hrișcă și cartofi și pe lângă o statuie a Fecioarei Maria cu pruncul Iisus în brațe. Pe un deal ceva mai încolo se întinde cimitirul catolic. Acolo zac oameni întru odihnă veșnică. În cimitire el [magicianul Yasha, *n. m.*] obișnuia să caute adesea semne din viața de apoi […] Pietrele funerare se priveau fix una pe alta, tăcute ca niște ființe care și-au rostit ultimul cuvânt."

Aceste rânduri pot fi citite pe una dintre primele pagini ale romanului. Ele ilustrează aproape literal celebra definiție a romanului realist, formulată de Stendhal (aproximativ: *o oglindă purtată de-a lungul drumului care surprinde toate evenimentele petrecute în timpul acestei mișcări*).

Și totuși… „un grăunte de nisip" perturbă mecanismul bine uns al discursului realist. La fel ca și zvonurile despre persecuția evreilor în alte țări, fragmentul conține o nuanță tulburătoare. Apare, *in nuce,* un aspect străin marilor realiști ai secolului trecut, dar care este prezent la mulți dintre creatorii moderni; de n-ar fi să-i amintesc decât pe Kafka, Beckett sau Borges. Pietrele funerare care se privesc în tăcere nu constituie doar un „nevinovat" detaliu realist și nici o amprentă de tip romantic, menită a sugera melancolia eroului, ci reprezintă emblema complexului spiritual, atât de caracteristic omului modern. Numele lui: absența, imposibilitatea comunicării.

2. Magia asupra lucrurilor și a ființelor

Cititorul e absorbit lesne de lumea fizică a romanului. Din ansamblul țesăturilor sociale – familie, clasă, grup etc. – se ivesc personaje bine reliefate. Indivizii sunt împovărați de aceleași probleme sociale, psihologice ori filosofice ca și eroii altor romane realiste. Și totuși… ele sugerează parcă plutirea figurilor din tablourile lui Chagall. Gravitația, legile spațiului și ale timpului par suspendate. Printre ele apare și Yasha Mazur, supranumit „magicianul din Lublin", un iscusit spărgător de lacăte, care călătorește din oraș în oraș, în vechea lui trăsură trasă de cai. În peregrinările sale este însoțit de prieteni fideli: servitoarea Magda, o cioară, un papagal și o maimuță. Ființele cu care se confruntă aparțin obișnuitei faune picarești formată din hoți, proxeneți, văduve „vesele", proscriși de tot felul etc. Faima lui decurge din faptul că se pricepe să desfacă cele mai complicate mecanisme.

Frédéric de Haenen (1853–1929), *Evreu polonez*, c. 1913

Dar Yasha nu își exercită puterea doar asupra lucrurilor, ci și în relațiile cu oamenii – cu femeile, mai ales, trecând neobosit de la o iubire la alta. Aceste ființe, înzestrate cu sentimente puternice, sunt pline de vitalitate, dar, pentru el, au o slăbiciune inexplicabilă. S-ar putea crede că magicianul evreu exercită asupra lor o putere magică. În ciuda talentului său însă, Yasha nu este nicidecum un Casanova! Mai degrabă, femeile, ele însele, sunt cele care îi potențează carisma. Pentru a se întreține – și pe sine și femeile ieșite în cale – Yasha cochetează cu gândul unei fugi în Italia, comite un jaf nereușit, are o criză de conștiință, iar, în final, se întoarce la soția sa din Lublin și… devine pustnic! Oamenii încep să viziteze locul recluziunii sale, ca și cum ar face pelerinaj la un locaș sfânt.

Într-un registru realist, Yasha poate fi perceput ca o ființă confuză și dezorientată, figura tipică a omului aflat în permanentă căutare. Dar pendularea sa între diferite forme de credință, între diverse soluții de viață, comportamentul său „ciudat" traduc, de fapt, veșnica tentativă a reprezentanților umanității de a descifra esența existenței. Relația dintre el și femei, de exemplu, traduce în plan trivial imposibilitatea comunicării dintre om și o divinitate inaccesibilă. În percepția lor, magicianul este o ființă absconsă; iubitor și generos uneori, alteori crud și imprevizibil.

Yasha este omul care încearcă să înțeleagă structura, mecanismul și modul de funcționare al universului: entitate

nepătrunsă, care se sustrage cu încăpățânare ordinii raționale. Din această perspectivă, este păguboasă descifrarea unor trăsături ale caracterului său. Relația dintre cauză și efect este inversată aici. Nu personajul își modelează destinul – așa cum este cazul personajelor din proza pur realistă – ci dimpotrivă: traiectoria vieții lui este predeterminată de autor și apoi „mobilată" cu detaliile necesare urmărind să facă din el o persoană în carne și oase.

3. Magia lumii și a Ființei

Ca toți scriitorii moderni, Singer pune în scenă paradoxuri eterne. Doar că nu face asta într-o manieră ostentativă, ca Beckett de exemplu. Valentinul său nu îl așteaptă pe Godot într-un tomberon de gunoi, ci într-un cadru aparent realist. Eroul său, un adevărat Houdini est-european, care alege soluția recluziunii, se zidește într-o încăpere fără uși, singura modalitate de comunicare cu lumea exterioară fiindu-i asigurată de o ferestruică prin care primește blidul cu mâncare. Fostul artist al evadărilor se izolează într-o celulă din care nu mai dorește să scape, știind prea bine că dincolo de zidurile ei pândesc neliniștea, poftele și frica zilei de mâine. Yasha Magicianul devine astfel Yasha Penitentul.

I. B. Singer nu este singur în întreprinderea de a-l face pe cititor sensibil de condiția omului pe acest pământ – o insulă a rațiunii nimerită într-un infinit ocean de necunoaștere. Mulți dintre clasicii realismului au surprins și ei efortul uman de înțelegere a transcendentului. Ceea ce sugerează el însă, la fel ca și alți scriitori moderni, este că lumea care se extinde dincolo de marginea lucrurilor palpabile este una impenetrabilă, un cuprins pe care omul nu-l poate cuprinde cu mintea. Cu deosebirea că autorul de origine poloneză nu folosește parabole enigmatice precum Kafka, Dino Buzzati, Canetti etc., ci recurge la figura unui evreu rătăcitor care nu găsește răspuns la frământările sale existențiale nici în Tora, nici în Biblie.

Este interesant de observat asemănarea dintre modul lui Kafka și cel al lui Singer de a reprezenta adevărul ca fiind o entitate îndepărtată, inaccesibilă. Poate că această similitudine are de-a face cu circumstanțele similare din biografia celor doi autori: ambii au fost membri ai minorității evreiești din cadrul unei alte națiuni – una cehă, cealaltă poloneză – ca la rândul lor, naționalități temporar asuprite în cadrul unui imperiu opresiv (habsburgic, respectiv Rusia țaristă). Problematica magicianului din Lublin este la fel de prezentă și în *Castelul* autorului praghez. Instanță exterioară la unul, entitate interiorizată, la celălalt.

Cu toate că I. B. Singer a scris în idiș, iar problematica operelor sale a plasat-o în mediile evreiești, ea vizează oamenii în general și problemele lor eterne, independente de limbă, religie ori naționalitate. La fel ca multe dintre personajele sale, și el s-a simțit prizonier, suspendat între două lumi. Ființă deopotrivă independentă deși indisolubilă cu Ființa, antrenată în conflictul dintre credința în liberul arbitru și cea în predestinare, prinsă în perpetua luptă dintre bine și rău. Dar, cu toate acestea, din scrierile sale răzbate convingerea nestrămutată că scriitorul adevărat trebuie să fie totuși preocupat de misterul vieții, de întrebări vizând pacea sufletească.

Malmö, Suedia

„Singer a luat de timpuriu hotărârea de a scrie în idiș, declarând că aceasta era limba sa maternă și că va continua să o facă, chiar dacă ar fi ultima persoană de pe pământ care stăpânește această limbă. Pentru el, limba idiș nu a fost doar o limbă, ci o întreagă cultură, o viziune asupra lumii și o parte esențială a identității sale."

Amuletă – cerc cu opt rânduri de inscripție ebraică înconjurat de o altă linie de inscripție, sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului XX

Universalia

NOSTALGIE de Sherzod Artikov
Traducere din limba engleză de Florentina Loredana Dalian

Sherzod Artikov s-a născut în anul 1985 în orașul Marghilan din Uzbekistan. A absolvit Institutul Politehnic din Fergana. Scrie povestiri și eseuri, dar și poezii. Prima sa carte, *Simfonia toamnei*, a apărut în 2020. A publicat în reviste din țara natală, din Rusia și Ucraina („Camerton", „Topos", „Autograph"), în reviste literare și site-uri din Kazahstan, SUA, Serbia, Muntenegru, Turcia, Bangladesh, Pakistan, Egipt, Slovenia, Germania, Grecia, China, Peru, Arabia Saudită, Mexic, Argentina, Spania, Italia, Bolivia, Costa Rica, România, India, Polonia, Guatemala, Israel, Belgia, Indonezia, Irak, Iordania, Siria, Liban, Albania, Columbia și Nicaragua. Este unul dintre câștigătorii Concursului Național Literar. În limba română i-au fost publicate povestirile *Cartea de Márquez* (revista „Leviathan", anul IV, nr. 2 [11], 2021), *Ziua primăverii* și *Pe urma unui vis* (revista „Regal literar"), *Poveste din Berlin* (revista „Neuma, nr. 11-12/2021), toate în traducerea din limba engleză realizată de Florentina Loredana Dalian.

Florentina Loredana Dalian
Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Нью-Жерси ўйлаганимдан ҳам катта шаҳар экан. Абрам амаким рулда, отам ва мен орқа ўриндиқда кетарканмиз, машиналар қатновидаги узун тирбандлик билан бутун шаҳар бўйлаб бир текисда жойлашган осмонўпар биноларнинг ҳайбати бизда ўзгача таассурот қолдирди.

Абрам амаким ўзида йўқ хурсанд эди. У йўл бўйи отамга шаҳарнинг эътиборли масканларини таништириб, орада бу ердаги турли миллатга мансуб одамларнинг яшаш тарзи ҳақида гапириб борарди.

Бир маҳал кўча бўйлаб чўзилган машиналарнинг тирбандлиги ҳам, осмонўпар бинолар ҳам ортда қолди ва энди бир томони дарахтларга тўла, бир томони қизғиш ғиштдан қурилган икки қаватли уйлардан иборат бўлган магистрал йўлда кетардик.

Абрам амаким шаҳар ташқарисида турарди. Унинг уйига етиб келганимизда сентябрь қуёши аллақачон уфққа ботиш тараддудини кўрган, атрофга қоронғи туша бошлганди. Уй олдида Марина янгамни кўрдим. У кечки салқинда уй

New Jersey era un oraș mai mare decât am crezut. Unchiul Abram conducea, iar tatăl meu și cu mine stăteam pe locurile din spate și ne minunam de maiestuozitatea zgârie-norilor situați în câmpie și de-a lungul marilor ambuteiaje din oraș.

Unchiul Abram era nespus de bucuros. Îi prezentase tatălui meu obiectivele turistice ale orașului și, în același timp, ne spunea despre modul de viață al oamenilor aparținând diferitelor naționalități de aici. La un moment dat, am lăsat în urmă atât traficul de mașini care se întindea de-a lungul străzii, cât și zgârie-norii, iar acum mergeam pe o autostradă străjuită de copaci pe o parte și de case cu două etaje din cărămidă roșie, de cealaltă parte.

Unchiul Abram locuia la periferia orașului. Când am ajuns la casa lui, soarele de septembrie putea fi văzut la orizont și începuse să se lase întunericul. În fața casei, am văzut-o pe soția sa, Marina. Uda plantele din fața casei în seara răcoroasă. Văzând mașina parcată lângă casă, a devenit fericită ca un copil.

олдига экилган гулларга сув қуярди. Машинани уй олдига тўхтаганини кўриб, у ёш боладек хурсанд бўлиб кетди.

– Уларни олиб келдим, Марина! - деди Абрам амаким машинадан тушиб жилмайганича бизни кўрсатаркан.- Мана, ён қўшниларимиз - жон қўшниларимиз.

– Абрам, қанчалик хурсанд эканлигимни билсангиз эди, - деди Марина янгам бизни кўргач эрига миннатдорчилик билан тикиларкан.

Абрам амаким ҳам, Марина янгма ҳам ҳамон ўзбек тилида бинойидек гапиришарди. Америкадаги йигирма йиллик турмушлари бунга заррача салбий таъсир кўрсатмаганди.

– Анвар муаллим,- деди Марина янгам отам билан қадрдонлардек қучоқлашиб кўришгач. - Сочларингиз оқариб кетибди-ку.

– Сизники ҳам, Марина синглим, - деди отам ва қўшиб қўйди.- Ҳа, энди кексайдик-да.

Абрам амаким бир мен томонга, бир хотини томонга қувлик билан қараб қўйди.

– Марина, - деди мен томонга ишора қилиб, - бу зумрашани ҳам танидингми? Эсингдами,доим дарвозамизга оқ бўрда нималарнидир чизиб қочарди. Ўшанда бу катта бўлса рассом бўлади, дердим. Мана, айтганимдай рассом бўлибди.

Марина янгам унинг гапларига кулиб қўйиб, мени бағрига босди.

– Бир чиройли йигит бўлибди зумрашамиз, - давом этди Абрам амаким.

– Одамни хижолат қилманг, Абрам, - деди Марина янгам мени бағридан бўшатгач.

Абрам амаким шундан сўнг отам билан мени елкамиздан тутиб ичкарига таклиф қилди.

– Болаларимиз улғайишди, - деди у йўлакда бирма-бир костюмларимизни олиб девордаги илгичга иларкан. - Кечагина улар кўча чангитиб юришарди. Бугун эса…

Шунда у нимадир эсига тушиб, кўзига ёш олди ва атрофга аланглаб хотинига саволомуз қаради.

– Айтганча, қизинг Света қани?

– Тўйга кўйлак танлагани кетганди, - деди Марина янгам меҳмонхонадаги стол устини тартибга келтираркан. - Хавотир олманг. Қаллиғи билан бирга.

– Муаллим, мана қизалоғингизни ҳам турмушга беряпмиз, - деди Абрам амаким отамга юзланиб. - У ҳам капкатта бўлиб қолган. Эсингиздами, у мени дада деса, сизни «бой дада» дерди. Раҳматли Инобатхонни ҳам яхши кўрарди.

– Албатта. Буни қандай унутиб бўлади? - деди отам йўлакда бир муддат тўхтаб.

Меҳмонхона шинам эди. Ўртада олти кишилик думалоқ стол бўлиб, шифтдаги унга мос ўлчамдаги қандил хонанинг

„I-am adus, Marina!" zise unchiul Abram în timp ce cobora din mașină, arătându-ne: „Aici sunt vecinii noștri – dragii noștri vecini."

„Abram, dacă ai ști cât sunt de fericită!", zise Marina, privind cu recunoștință către soțul ei când ne-a văzut.

Atât unchiul Abram cât și mătușa Marina vorbeau fluent limba uzbecă. Traiul lor împreună timp de douăzeci de ani în America nu avusese nici cea mai mică influență negativă asupra ei.

„Profesore Anvar," zise mătușa Marina în timp ce-l îmbrățișa pe tatăl meu ca pe un prieten drag. „Ți s-a albit părul."

Unchiul Abram ne-a aruncat priviri grăbite atât mie, cât și soției lui.

„Marina", zise unchiul Abram, arătându-mă. „Dar pe el îl recunoști? Îți aduci aminte? Desena tot timpul câte ceva cu cretă albă pe poarta noastră. Atunci aș fi zis că va fi un mare artist. Iată, a devenit un mare artist, cum am prevăzut."

Mătușa Marina i-a zâmbit și m-a îmbrățișat.

„A ajuns un băiat chipeș", a continuat unchiul Abram.

„Nu-l stânjeni, Abram", zise ea, dându-mi drumul.

După aceea, unchiul Abram ne-a luat de mijloc pe tata și pe mine și ne-a invitat înăuntru.

„Au crescut copiii noștri," zise el, în timp ce ne lua sacourile în hol, atârnându-le unul câte unul. „Parcă ieri se prăfuiau pe stradă. Pe când azi…"

Și-a amintit ceva, i-au dat lacrimile și și-a privit soția întrebător:

„À propos, unde e fiica noastră, Sveta?"

„S-a dus să-și aleagă rochia de nuntă", zise Marina aranjând masa în sufragerie. „Nu-ți face griji! E cu drăguțul ei."

„Profesore Anvar, fiica noastră e gata să se mărite", se adresă unchiul Abram tatălui meu. „Acum e mare și ea. Îți amintești, pe mine mă numea *tată*, iar pe tine *un tată bogat*. Ar fi iubit-o pe răposata-ți soție, Inobatkhon. "

„Desigur, cum aș putea uita?", zise tata, oprindu-se în hol câteva minute.

Sala de mese era confortabilă. În mijloc, se afla o masă rotundă pentru șase persoane, un candelabru lumina foarte bine camera care era împodobită cu un raft sculptat delicat, pe care se odihneau fotografii de familie.

„Hai, serviți-vă cât mai repede!", zise unchiul Abram, pe când ședeam toți în jurul mesei, strigându-i soției sale care intrase în bucătărie: „Au ajuns aici fără să oprească undeva de la aeroport și n-au mâncat nimic."

Într-o clipă, masa a fost umplută cu delicatese. Mătușa Marina era celebră în Marghilan pentru gătitul ei creativ și rămăsese la fel. În timp ce ne servea un dulce făcut de ea, ușa s-a deschis și s-a auzit: „Mamă!". Apoi, pași de-a lungul holului. La scurt timp, a apărut o fată de înălțime medie, subțirică, cu un nas puțin cam lung și cu părul drept.

ичини рисоладагидек ёритар, деворлардаги оилавий суратлар ва ўймакорлик билан нақшинкорликнинг нозик намунаси бўлган жавон хонага кўрк бағишлаб турарди.

– Овқатингни тезроқ олиб кел, Марина, - деди Абрам амаким барчамиз стол атрофига ўтиргач, ошхонага кириб кетган хотинининг ортидан бақириб. - Тўғри аэропортдан келишди қўшниларимиз. Туз ҳам тотишгани йўқ.

Дастурхон усти бир зумда ноз-неъматга тўлди. Марина янгам Марғилонда ҳам қўли ширин пазандалиги билан ном чиқарганди. Ҳали ҳам шундай эди. У ўзи тайёрлаган ширинликни дастурхонга тортаётганида, эшик очилиб, остонада инглиз тилида «ойи» деган овоз эшитилди. Кейин йўлак бўйлаб қадам товушлари. Бироз ўтгач, остонада ўрта бўй, озғинроқ, бурни бир мунча узун, сочлари ёйилган қиз пайдо бўлди.

– Анвар муаллим, ана қизалоғингиз ҳам келди! - деди Абрам амаким овқатдан бошини кўтариб.

Света анча ўзгарганди. Болалик хотираларимнинг бир қисми бўлган, мен билган ўша Света билан ҳозиргиси ўртасида умумийлик йўқдек эди. Лекин кўзлари ўшандай эди, хотиржам ва вазминлик билан боқарди.

– Тўйингга келишди, қизим, - деди Абрам амаким унга инглиз тилида ва биз томонга қараб изоҳ берди. - Ўзбекчани ҳам тушунади, гапиради, аммо нуқул шунақа инглиз тилида гапиради.

Света дарров бўлмаса-да, ҳар ҳолда дам ўтмай бизни таниди ва лабларида табассум билан югуриб отамни олдига борди. Отам ўрнидан туриб, «Бахтли бўл, қизим», деб уни пешанасидан ўпиб қўйди. Кейин у мен томонга қаради ва бирдан юзида зохир бўлган табассум янада тиниқлашди.

– Энди эслади, - деди Марина янгам.

– У дарвозамизга бўрда расм чизарди! - деди Света мендан кўзини узмай.

– Худди шундай! - деди Абрам амаким қойил қолганини билдирмоқчидек столнинг четини шапатилаб. - Кейин қочиб кетарди. Сениям эсингда экан-а?

Бирпасда Светанинг чеҳраси очилиб, бояги жиддий қиздан асар ҳам қолмади. Биз бешовлон кечки овқатланиш пайтида кўҳна Марғилон ва у ерда йиллар оралаб ўтмиш бағрига сингиб кетган кунлар, бир умрга сақланиб қолган хотиралар ҳақида суҳбатлашдик. Йўл-йўлакай мавзу Америкага кўчди ва Абрам амаким Марғилонда ўзбек маҳаллаларида яшаб, мустақилликнинг дастлабки йилларида бу ерга кўчиб келган яҳудийлар ҳозирда бутун Америка бўйлаб тарқаб кетишганини айтиб, уларнинг кўпчилиги айни пайтда Нью-Йорк билан Бостонда яшаётганликларини қистириб ўтди.

– Улар билан қўнғироқлашиб турамиз, - деди у ширинликдан ёнидаги ликопчага солаётиб. Суҳбат

„Profesore Anvar, ne-a venit fiica!”, zise unchiul Abram, oprindu-se din mâncat.

Sveta se schimbase mult. Nu părea să fie nicio asemănare între Sveta pe care o știam din amintirile copilăriei și cea din prezent. Totuși, ochii păreau să fie aceiași ca în copilărie și ne-a privit blând.

„Au venit la nunta ta, fata mea”, i se adresă unchiul Abram în engleză, apoi ne-a privit și a adăugat: „Înțelege și vorbește și uzbeca, dar întotdeauna comunică în engleză.”

Deși nu ne-a recunoscut imediat, totuși a făcut-o până la urmă și a alergat la tata zâmbind. Tata s-a ridicat și a sărutat-o pe frunte, zicându-i: „Fii fericită, fiică!”, apoi, ea m-a privit și zâmbetul i-a devenit mai clar.

„Acum își amintește”, zise mătușa Marina.

„Ne făcea desene cu creta pe poartă!”, zise Sveta, fără să-și ia ochii de la mine.

„Exact!”, confirmă unchiul Abram, lovind marginea mesei în semn de admirație. „Apoi fugea. Ai memorie bună.”

În câteva minute Sveta deveni atât de veselă, încât nu mai rămăsese nimic din fata serioasă de mai înainte. În timpul mesei, toți cinci am vorbit de Marghilan și de zilele din trecutul acestuia, precum și de amintiri pentru toată viața. Apoi, discuția s-a mutat la America, iar unchiul Abram a spus că evreii care trăiseră în Marghilan cu uzbeci în vecinătate în primii ani ai independenței erau acum împrăștiați prin Statele Unite, iar mulți dintre ei locuiau acum în Boston sau New York.

„Ne sunăm mereu între noi”, zise punându-și desertul în farfurie.

Pe durata conversației, tata a vorbit adesea cu el. Mătușa Marina se alătura și ea uneori discuției, alteori doar încuviința din cap, iar Sveta și cu mine îi ascultam în tăcere. În timp ce Sveta asculta liniștită amintirile din orașul în care-și petrecuse copilăria, fața i se îmbujorase și își ținea ochii lipți de tatăl meu.

Situată la periferia orașului New Jersey, casa asta era plină de amintiri din trecut. Nici măcar n-am observat că se întunecase și era miezul nopții. Unchiul Abram ne-a dus în dormitor, la etajul al doilea. Din pricina oboselii, tata a căzut lat. Eu, însă, din cine știe ce motiv, nu puteam dormi. După un timp, m-am dus la fereastră și am deschis-o larg. Vântul rece de septembrie îmi sufla în față. Copacii foșneau în briza ușoară. În momentul acela, de jos s-a auzit un cântec uzbec. Mi-am scos capul pe fereastră și am ascultat. O, Doamne! Mă simțeam de parcă aș fi stat într-una din ceainăriile Marghilanului. Iar melodia continua.

„Durerea mea din lume m-a frânt pe din două,
Sunt trist, inimă, și tu habar n-ai.”

давомида кўп ҳолларда у билан отам сўзлади. Марина янгам орада гапга қўшилиб, баъзан бош ирғаб тасдиқлаб турди, Света иккимиз уларни жим эшитдик. Света болалиги ўтган шаҳар ҳақидаги хотираларни жим эшитаркан, уларнинг таъсирида жунбушга келибми, юзи қизариб кетди, отамдан кўзини узмай ўтирди.

Нью-Жерсининг чеккасида жойлашган бу уй ўтмиш хотираларига кўмилиб кетганди. Ҳатто, оқшом чўкиб, тун яримлагани ҳам билинмади. Абрам амаки бизни ётоқхонага - иккинчи қаватга кузатиб қўйди. Отам чарчаганлиги боис дарров ухлаб қолди. Менинг негадир кўзимга уйқу келмади. Бироз ўтиб, дераза олдига келдим ва уни ланг очдим. Сентябрь оқшомининг муздек ҳавоси юзимга урилди. Ташқарида дарахтлар шитирлаб майин шабада эсарди. Шу пайт пастдан қулоғимга ўзбекча қўшиқ эшитилди. Деразадан бошимни чиқариб, қулоқ тутдим. Тавба… худди ўзимни Марғилондаги чойхоналардан бирида ўтиргандек ҳис қилдим. Қўшиқ эса тинмасди.

«Фиғонким гардиши даврон айирди шаҳсуворимдан,
ғамим кўп, эй кўнгил сан бехабарсан, оҳ-у зоримдан...»

Қўшиқ пастдан, боя биз овқатланган меҳмонхонадан тараларди. Негадир кийиниб, пастга тушгим келди. Бошида иккиландим, бироқ лаҳза ўтмасдан кийиндим-да, зинадан пастга тушдим. Меҳмонхона олдига етганимда бу қўшиқ янаям аниқ қулоғимга чалинди. Меҳмонхонанинг эшиги очиқ, лекин чироқлари ўчиқ эди. У ердаги дераза олдида креслога суянганича кимдир токчадаги магнитофонга қўлини текказиб қимир этмай ўтирарди. Қадам товушимни эшитиб, у чўчиб кетди ва мен томонга ўгирилди. Бу Света эди.

– Сенмидинг? - Негадир у ўрганиб қолган инглиз тилида эмас, ўзбек тилида деди.

Унинг талаффузида америкаликларга хос бўлган жиҳатлар сезиларли бўлиб, унинг тимсолида қаршимда туриб худди ўзбек тилини янги ўрганган америкалик гапираётганга ўхшарди.

– Ухлолмадим, - дедим унинг ёнидаги стулга ўтириб. - Қулоғимга шу қўшиқ чалиниб пастга тушдим.

– Нега бу қўшиқни эшитаётганимни билмоқчисан? Шундайми?

– Унчаликмас…

Света магнитофонни шартта ўчирди.

– Бу қўшиқни ҳар куни эшитаман. Аниқроғи, кассетани дадамнинг буюмлари орасидан топиб олганимдан бери.

У ўрнидан шошилмай туриб чироқни ёқди. Унинг кўзлари қизариб кетган, афтидан, йиғлаганди.

– Марғилондан кетганимизда олти яшар қиз эдим. Ҳозир йигирма олтига кирдим,- деди жойига қайтиб ўтиргач маҳзунлик билан. - Мана энди индинга турмушга чиқяпман.

Cântecul venea de jos, din sufrageria în care luasem cina câteva ore mai devreme. Mi-a venit, așa, să mă-mbrac și să cobor scările. Am ezitat puțin la început, dar imediat ce m-am îmbrăcat, am și coborât. Cântecul se auzea tot mai clar, pe măsură ce mă apropiam de camera de luat masa. Ușa era deschisă, dar luminile stinse. Acolo, cineva stătea nemișcat, rezemat de un scaun în fața ferestrei, atingând magnetofonul de pe raft. Auzindu-mi pașii, a tresărit și s-a întors către mine. Era Sveta.

„Tu erai?"

Doar ea știe de ce, vorbise în uzbecă, nu în engleza pe care o învățase. Pronunția îi era un pic „americanizată" și arăta vorbind ca un american care tocmai învățase uzbeca.

„Nu puteam dormi", am zis, așezându-mă pe scaunul de lângă ea.

„Ai vrut să știi de ce ascult cântecu-ăsta, nu-i așa?"

„Nu chiar…"

Sveta a oprit magnetofonul.

„Ascult melodia asta în fiecare zi. Mai exact, de când am găsit banda printre lucrurile lui taică-miu."

Aprinse lumina, fără grabă. Ochii îi erau în lacrimi și părea să fi plâns.

„Eram o fetiță de șase ani când am plecat din Marghilan. Acum am douăzeci și șase", a zis tristă și s-a așezat. „Iar poimâine mă mărit."

Nu văzusem în întuneric farfuria cu struguri roșiatici de lângă magnetofon. Sveta luă câteva boabe.

„Oricum, strugurii Rizamat ai tatei erau mai dulci. Mai există soiul ăsta în Marghilan acum?"

A oftat când i-am confirmat prin gesturi.

„În capul străzii noastre, unchiul Uktam vindea ayron [1]. Se mai vinde?"

„A murit demult. Acum vinde fiul lui."

„Dar brutăria? Mai există? Ce pâini fierbinți se făceau acolo! Erau așa delicioase…"

„S-a făcut o farmacie pe locul acela."

„Dar arțarul după care ne ascundeam când ne jucam?"

„A fost tăiat acum cincisprezece ani."

„Dar câinele mătușii Naima? Probabil că-i mort. Câinii nu trăiesc mult. "

Sveta s-a lăsat pe fereastră ca și când ar fi încercat să-și amintească altceva. După o vreme, conversația noastră a continuat.

„*Tatăl meu bogat* nu mai poartă duppi [2] marghilanez. Nu mai poartă nimeni acum?"

„Da, majoritatea oamenilor nu mai poartă duppi."

---

[1] **Ayron** este un tip de băutură răcoritoare făcută din iaurt.

[2] **Duppi** – unul dintre simbolurile principale ale Uzbekistanului, un fel de potcap negru tetraedric, din mătase ori satin.

Қоронғида сезмаган эканман. Магнитофоннинг ёнида ликопчада қизғиш рангдаги узум турарди. Света ундан бир чимдим узиб еди.

– Барибир «Ризамат ота» узумлари ширинроқ эди. Ҳозир ҳам Марғилонда борми узумнинг шунақа нави?

У тасдиқ ишорамни кўриб хўрсиниб қўйди.

– Кўчамизни бошида Ўктам амаки айрон сотарди. Ҳозир ҳам сотяптими?

– Унинг қазо қилганига анча бўлган. Энди ўғли сотяпти.

– Новвойхона-чи, турибдими? Иссиқ нон ёпиларди. Нони бирам ширин эдики…

– Ўрнига дорихона қурилган.

– Бекинмачоқ пайти биз ортига беркинадиган катта чинор-чи?

– Уни беш йил олдин кесиб ташлашган.

– Наима холанинг ити-чи? Ҳа-я, у ўлиб кетгандир. Итлар узоқ яшашмайди.

Света яна нималарнидир эслашга уринғандек дераза узра узоқларга тикилиб қолди. Бироз ўтиб, яна савол-жавобимиз давом этди.

– Бой дадам Марғилон дўппи киймай қўйибди. Ҳеч ким киймаяптими ҳозир?

– Ҳа, энди, кўпчилик дўппи киймаяпти.

– Инобат холамнинг чиройли атлас кўйлаклари бўларди.

– Энди атлас кўйлак ҳам киймаяпти кўпчилик.

– Уйларингда бедана бўларди. Доим сайрарди.

– Ҳозир йўқ. Боқмай қўйганимизга анча бўлган.

– Инобат холам ширин чучваралар тайёрларди.

– Энди дўкондан тайёрини оляпмиз.

Света бошқа гапирмади. Аксинча, илкис ўрнидан туриб хона бўйлаб секин юра бошлади.

– Биласанми, бу ерга келган илк кунимиздан буён Марғилон кўз олдимдан кетмайди. Уни унута олмайман. Мана бу катта шаҳар, одамлар ҳанузгача менга бегона, бу ерда яхши яшасам-да, ётсирайман. Айтишинг мумкин, олти яшарлигида кетган қиз ўзи туғилган шаҳарнинг нимасини ёдида сақлаб қолган бўлиши мумкин деб? Лекин, ҳаммаси эсимда. У ердаги ҳар битта дарахт, ҳар битта жой хотирамда муҳрланиб қолган. Кўчамизнинг бошидаги новвойхонада ёпиладиган иссиқ нон билан Ўктам амакининг айронидан тортиб доналари катта-катта ўша қип-қизил узумнинг таъмигача. Ҳамма-ҳаммаси. Баъзида бу ерда юрагим сиқилиб кетади. Шунда деразани очиб, узоқ-узоқларга тикиламан. Худди узоққа қарасам Марғилон кўринадигандек. Баъзида эса ичимдаги англаб бўлмас ҳисни бояги қўшиқ билан босаман. Охирги пайтларда ўзимда кўникма ҳосил қилгандим. Лекин бугун сизларни кўрдим-у, яна ҳаммаси эсимга тушди…

„Mătușa Inobat avea o rochie frumoasă din satin [3]."

„Nici satinul nu mai e la modă acum."

„La voi era o prepeliță. Ciripea întruna."

„Nu și acum. A trecut ceva timp de când am mâncat-o."

„Mătușa Inobat făcea găluște dulci."

„Acum le cumpărăm de la magazin."

Sveta nu mai vorbea. În schimb, s-a ridicat brusc și a început să se plimbe prin cameră.

„Știi, din prima zi de când am venit aici, n-am uitat nicio clipă Marghilanul. Nu-l pot uita. Ăsta e un oraș mare, iar oamenii îmi sunt încă străini. Deși am trăit bine aici, mi-a fost mereu dor de Marghilan. Ai putea să te întrebi cum de fata care și-a părăsit căminul când avea șase ani își poate aminti. Dar îmi amintesc totul. Fiecare copac de acolo, fiecare locșor îmi e gravat în memorie, de la pâinea caldă care se cocea la brutăria din capul străzii noastre, de la ayron-ul unchiului Uktam și până la gustul acelor struguri mari. Totul! Câteodată mă doare inima aici. Apoi deschid fereastra și mă uit în zare. E ca și cum aș zări Marghilanul în depărtare. Și alteori îmi ascult vocea interioară cu muzica asta. În ultima vreme m-am obișnuit. Dar când v-am văzut astăzi pe amândoi, mi-am amintit totul din nou…"

Mi-am amintit fetița de șase ani cărând o păpușă, alergând pe străzile înguste și prăfuite ale Marghilanului, cu chiorchini de struguri roșii în obraji.

Vreo două lacrimi îi curgeau pe față, iar când s-a uitat pe fereastră a început să plângă. A deschis-o și a tras adânc aer în piept. Și-a ridicat mâinile și și-a răsfirat degetele în briza nopții. În cele din urmă a pornit din nou banda. Cântecul a continuat de unde fusese oprit.

„Nu știu unde să merg, ca un câine vagabond,
Dar de câte ori mă gândesc la jumătatea mea,
la patria mea."

Sveta asculta cu capul plecat și mâinile sprijinite pe raft. Când s-a terminat cântecul, a ieșit plângând. Nici măcar nu mi-a urat „noapte bună".

Rămas singur în cameră, am oprit magnetofonul, care a început să cânte un alt cântec. Era tăcerea. Am stat acolo un timp, fără să fac nimic. Apoi, de curiozitate, am ciugulit câteva boabe de struguri din farfuria de lângă magnetofon. N-aveau niciun gust.

August 2019

Titlul în limba uzbecă: СОҒИНЧ (ҳикоя)
Traducerea din uzbecă în engleză:
Muhammadjonova Nilufar

[3] **Satin** – un tip de îmbrăcăminte tradițională uzbecă, fabricată uneori din mătase.

Кўз олдимда қўғирчоғини кўтариб Марғилоннинг чанг ва тор кўчаларида лунжи тўла қип-қизил узум билан чопиб юрган олти яшар қизалоқ гавдаланди.

Унинг кўзларида ёш мавжлангандек бўлди. Боя йиғидан қизариб кетган кўзлари сўлғинлашиб дераза томонга тикилиб қолди. Уни очиб тоза ҳаводан тўйиб-тўйиб нафас олди. Қўлларини кўтариб, узун бармоқларини тинмай эсаётган шабадага тутиб турди. Охири магнитофон тугмасини қайтадан босди. Қўшиқ тўхтаб қолган жойидан давом этди.

Адашган кимсадек Фурқат, қаён боргум билолмасман,
Қачон бўлғайким топғайман хабар ёр ўз диёримдан...

Света бошларини эгиб, қўлларини токчага тираганча уни эшитди. Қўшиқ якунига етгач йиғлаганича хонадан чиқиб кетди. Менга хайрли тун ҳам тиламади. Хонада ўзим ёлғиз қолгач, бошқа бир қўшиқ жаранглашни бошлаган магнитофонни ўчирдим. Орага жимжитлик чўкди. Шу алфозда пича жойимдан жилмай ўтирдим. Кейин қизиқишда магнитофон ёнида турган ликопчадаги узумдан бир чимдим узиб едим. Узум бемаза эди…

2019 йил, Август

„Unchiul Abram era nespus de bucuros. Îi prezentase tatălui meu obiectivele turistice ale orașului New Jersey și, în același timp, ne spunea despre modul de viață al oamenilor aparținând diferitelor naționalități de aici.”

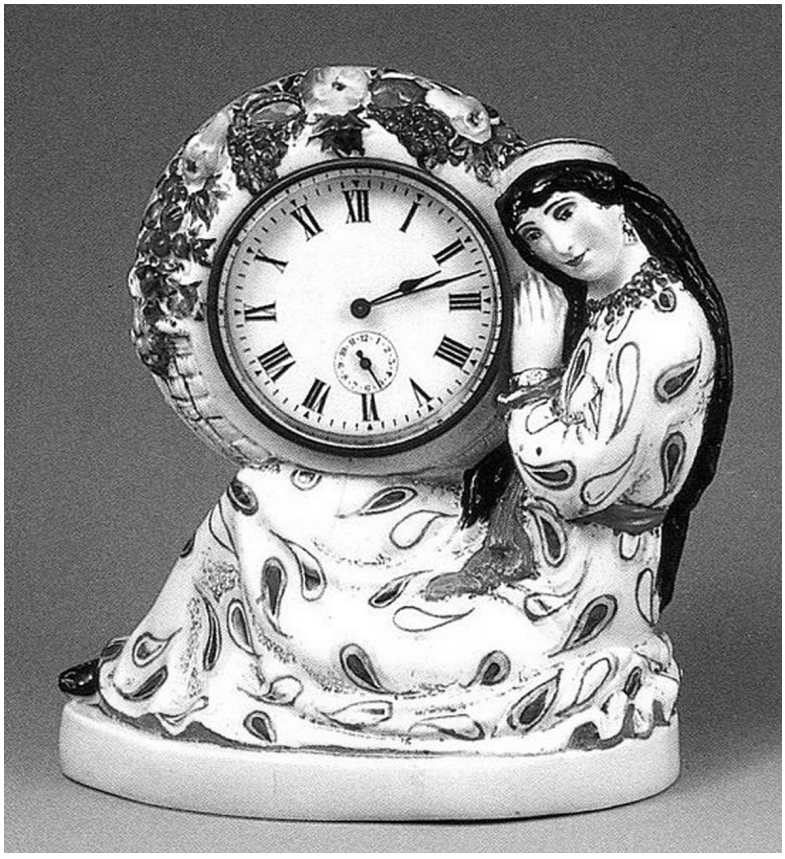

Natalja Danko, *Suport de ceas* (femeie uzbecă), porțelan, 1922

Universalia

LA FABULOSA REVOLUCIÓN DEL PEZ TRITÓN
FABULOASA REVOLUȚIE A PEȘTELUI TRITÓN

Eric Alexander Roth

11 ani, clasa a VI-a,
Colegiul „Luis Vives”,
Palma de Mallorca, Spania

Hace mucho tiempo, en el Mediterráneo Occidental, entre las actuales islas de Mallorca y Menorca, se encontraba el místico reino marino de Xasvaria. Este gran reino estaba gobernado por Dagark IIIro, un rey-tiburón, que dirigía su pueblo con una ”aleta de hierro”. Dagark abusaba de su poder, superioridad y fuerza para controlar las vidas de sus súbditos. Casi todos estaban aterrorizados y cansados. Todos menos tres animales marinos que aconsejaban y apoyaban completamente a Dagark: el duque Wargard (un pez espada), el conde Nedus (un pulpo) y la baronesa Malva (una anguila eléctrica).

A diferencia de Dagark, su hijo, el joven príncipe Tritón era extremadamente querido por todos los animales del reino (todos menos su padre y sus consejeros). Curiosamente, Tritón era un pez trompetero, no un tiburón, como Dagark. Sus escamas eran rugosas, de color rosa dorada en la cabeza y el dorso y plateadas en el vientre. Tenia un morro extremadamente largo, en forma de tubo. Siempre era educado y amable con todos los animales, tratando de ayudar a todos tanto como fuera posible. Evidentemente, sin que su padre se enterara. El mejor amigo de Tritón era Khan, un pez ochavo, con forma de disco y cabeza pequeña. Khan tenia un color pardo, con bandas verticales rojizas y unos ojos muy grandes. Un luchador nato que siempre apoyaba a los débiles.

Un día, Tritón y Khan fueron a Dagark para hablarle de un banco de sardinas que, debido a que tenían que recolectar todo el día corales para el castillo del rey, no tenían tiempo de encontrar comida. Además, la pobres sardinas estaban también extremadamente asustadas ya que la baronesa

Cu mult timp în urmă, în Mediterana occidentală – între actualele insule Mallorca și Menorca – se găsea misticul regat marin al Xasvariei. Acest mare ținut acvatic era condus de Dagark al III-lea, un rege-rechin care-și guverna supușii cu o „înotătoare de fier”. Pentru a controla viețile supușilor săi, Dagark abuza de puterea, de superioritatea și de forța sa, iar asta făcea ca aproape toți locuitorii Xasvariei să fie îngroziți și obosiți. Toți, mai puțin trei animale marine care-l sfătuiau și-l sprijineau pe Dagark: ducele Wargard (un pește-spadă), contele Nedus (o caracatiță) și Baroneasa Malva (o anghilă electrică).

Spre deosebire de Dagark, fiul său, tânărul prinț Tritón, era extrem de iubit de toate animalele regatului (evident, cu excepția tatălui și a consilierilor acestuia). În mod curios, Tritón nu era un rechin precum Dagark, ci un pește-trompetist. Asta îl făcea să aibă niște solzi foarte aspri, de culoare roz-aurie în zona capului și argintii pe abdomen. Avea și un bot extrem de lung, în formă de tub. Întotdeauna politicos și amabil cu toate animalele, Tritón încerca mereu să ajute, pe cât posibil, pe toată lumea. Evident, fără ca tatăl său să afle. Cel mai bun prieten al lui Tritón era Khan, un pește-mistreț,

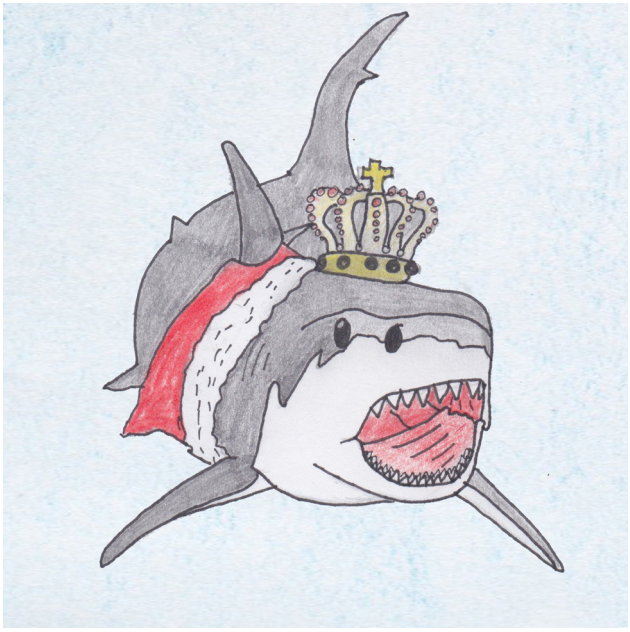

Dagark al III-lea. Desen de Eric Alexander Roth

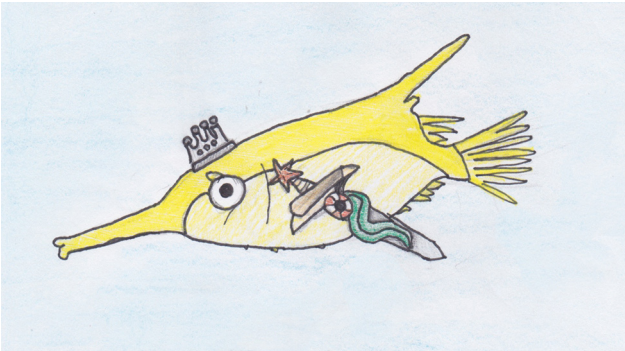

Tritón

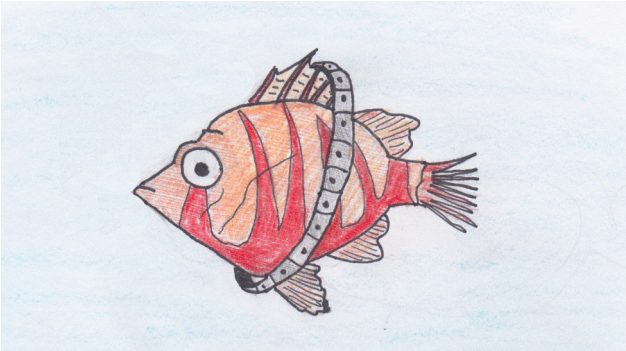

Khan. Desene de Eric Alexander Roth

Malva electrocutaba a los que no trabajaban lo suficientemente rápido.

– Esas sardinas perezosas no trabajan como deberian. ¡También son traviesos!, dijo Malva, enfadada.

– ¡Pero trabajan todo los días, desde las primeras horas de la mañana hasta medianoche!, respondió Khan.

– ¿Y cual será tu solución a este problema, príncipe Tritón?, preguntó Nedus, con una voz melosa.

–¡Pues, qué trabajen menos, que tengan tiempo para descansar y darles algunas días libres de vez en cuando!, respondió Tritón.

– Si todos descansaran y trabajaran solamente de vez en cuando, significa que nunca terminaremos de construir el castillo real, los jardines reales y el parque de atracciones real, dijo el duque Wargard.

– De acuerdo, hijo. Pensaremos y buscaremos una solución, dijo finalmente Dagark. Pero ahora déjenos, tenemos mucho que resolver, añadió el tiburón.

Algo complacidos con la aparente comprensión del rey, Khan y Tritón abandonaron la sala del consejo. Tan pronto como salieron, Dagark les dijo a los demás:

– Necesitamos deshacernos de Tritón y Khan. Estas ideas nos causarán problemas. Si no somos fuertes, los animales marinos se rebelarán. ¡Así que tenéis dos días para deshaceros de ellos, definitivamente!

– Déjemelos a mí, Majestad, dijo Nedus, sonriendo.

Unas horas mas tarde, Nedus encontró a Khan y Tritón trabajando con otros peces en El Bosque de Posidonia.

– Tritón, Khan, os estaba buscando. ¡Tengo buenas noticias! El rey estuvo de acuerdo con vuestra propuesta. El duque Wargard informará las sardinas sobre la decisión del nuestro soberano. Y más que esto, os ha nombrado P.R.s, es decir Primeros Rescatistas. Y ya tenéis una misión, ya que unos pequeños peces payaso, han sido atrapados en una cueva cerca de La Piedra Gigante. ¡Y vosotros y yo, tenemos que ir allí para ayudarles!

– Si, claro, han dicho los dos amigos, muy ansiosos por ayudar a los pequeños pececillos.

al cărui corp în formă de disc se termina cu un cap minuscul. Khan avea o culoare preponderent maronie, întreruptă pe ici pe colo de benzi verticale de solzi roșietici și niște ochi foarte mari. Un luptător înnăscut care îi susținea mereu pe cei slabi.

Într-o zi, Tritón și Khan s-au dus la Dagark să-i povestească despre un banc de sardine care, forțate să adune corali toată ziua pentru castelul regelui, nu aveau timp să găsească mâncare. În plus, bietele sardine erau și extrem de speriate, deoarece baroneasa Malva le electrocuta pe cele care nu lucrau suficient de repede.

– Sardinele alea leneșe nu muncesc așa cum ar trebui. Sunt și obraznice!, spuse Malva, enervată.

– Dar lucrează în fiecare zi, de dimineața devreme până la miezul nopții!, răspunse Khan.

– Și care este soluția ta la această problemă, principe Tritón?, întrebă Nedus, cu o voce dulce.

– Ei bine, lăsați-le să muncească mai puțin, să aibă timp să se odihnească și dați-le și câteva zile libere din când în când!, răspunse Tritón.

– Dacă toată lumea s-ar odihni și ar lucra din când în când înseamnă că nu vom termina niciodată de construit castelul regal, grădinile regale și parcul de distracție regal, spuse ducele Wargard.

– Bine, fiule. Ne vom gândi și vom găsi o soluție, a spus în cele din urmă Dagark. Dar acum lasă-ne, avem multe de rezolvat, a adăugat regele-rechin.

Oarecum mulțumiți de înțelegerea aparentă a regelui, Khan și Tritón au părăsit camera de consiliu. De îndată ce au plecat, Dagark le-a spus celorlalți:

– Trebuie să scăpăm de Tritón și Khan. Aceste idei ne vor crea probleme. Dacă nu suntem puternici, animalele marine se vor răzvrăti. Așa că aveți două zile să scăpați de ei definitiv!

– Lasă-mi-i mie, Maiestate, zise Nedus zâmbind.

Câteva ore mai târziu, Nedus îi găsi pe Khan și Tritón lucrând cu alți pești în Pădurea de Posidonia.

– Tritón, Khan, vă căutam. Am vești bune! Regele a fost de acord cu propunerea voastră. Ducele Wargard le va informa pe sardine despre decizia suveranului nostru. Și mai mult decât

Inmediatamente, Nedus y los dos amigos partieron hacia La Piedra Gigante. El camino era largo y Nedus parecía llevarlos por zonas menos conocidas. En un momento, sin darse cuenta, Khan y Tritón se quedaron solos. Dándose cuenta que el pulpo ha desaparecido, Khan preguntó:

– ¿Donde esta Ne… aaaaa…? Khan no terminó su oración, porque, de repente, una red de pesca lo levantó, junto a Tritón, hacia arriba. Desde el fondo del mar, camuflado detrás de una anémona, Nedus sonrió satisfecho. Sabía que tenía muy buenas noticias para Dagark.

Unos minutos después, Khan y Tritón estaban, juntos con otros peces, en la cubierta de un barco de pesca. Justo cuando el pescador quería tomarlos y arrojarlos a la bodega del barco, una voz dijo:

– Espera, Jean. Estos dos, no. Quiero dibujarlos. Son muy interesantes.

– Muy bien, señor Jaques, dijo el pescador.

Poco tiempo después, Tritón y Khan estaban nadando en una grande pecera en la cabina del señor Jacques. Tritón estaba un poco asustado, pero Khan le dijo que todo saldrá bien. Al menos, este hombre no quería comérselos. Estaba preocupado por dibujarlos en papel.

Poco a poco, Tritón estaba aprendiendo palabras del lenguaje humano. Bien, lo que lo ayudaba mucho era que el señor Jacques siempre leía en voz alta. Un día, por ejemplo, leyó unas cartas de un amigo de su país, uno llamado Danton. Este le hablaba del éxito de una revolución que había acabado con los privilegios de los poderosos y que ha traído libertad, igualdad y fraternidad entre todos los humanos.

– Eso es exactamente lo que se necesita en Xasvaria, dijo Khan, después de que Tritón y el hablaron del contenido atât, v-a numit pe amândoi P.S.-iști, adică Primi Salvatori. Și v-a dat deja și o misiune. Este vorba despre niște mici pești-clovn care au fost prinși într-o peșteră lângă Piatra Uriașă. Voi și cu mine trebuie să mergem acolo să-i ajutăm!

– Da, desigur, au spus cei doi prieteni, foarte dornici să-i ajute pe micuții pești.

Imediat, Nedus și cei doi prieteni au pornit spre Piatra Uriașă. Drumul era lung și părea că Nedus îi duce prin zone mai puțin cunoscute. La un moment dat, fără să-și dea seama, Khan și Tritón s-au trezit singuri. Dându-și seama că alunecoasa caracatiță a dispărut, Khan întrebă:

– Unde este Ne…aaaaa…? Khan n-a apucat să-și termine întrebarea, pentru că dintr-odată o plasă de pescuit l-a ridicat, împreună cu Tritón, în sus. Din fundul mării, camuflat în spatele unei anemone, Nedus zâmbi. Știa că avea vești foarte bune pentru Dagark.

Câteva minute mai târziu, Khan și Tritón se aflau, împreună cu alți pești, pe puntea unei bărci de pescuit. Tocmai când pescarul voia să-i arunce în cala navei, o voce spuse:

– Stai, Jean. Nu aceștia doi. Vreau să-i desenez. Sunt foarte interesanți.

– Foarte bine, domnule Jacques, spuse pescarul.

Mai târziu, Tritón și Khan înotau într-un acvariu aflat în cabina domnului Jacques. Tritón era puțin speriat, dar Khan îi spuse că totul va fi bine. Cel puțin acest om nu voia să-i mănânce. Era preocupat să-i deseneze pe hârtiile lui.

Încetul cu încetul, Tritón începu să învețe cuvinte din limbajul uman. Bine, îl ajuta foarte mult și faptul că domnul Jacques citea mereu cu voce tare. Într-o zi, de exemplu, citi niște scrisori de la un prieten din țara lui, pe nume Danton. Aceasta îi vorbea despre succesul unei revoluții care pusese

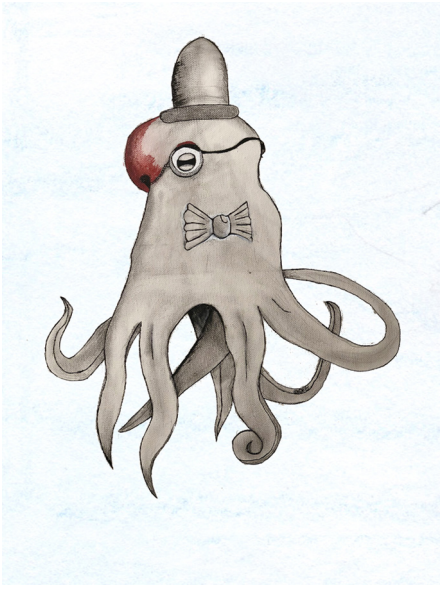

Malva

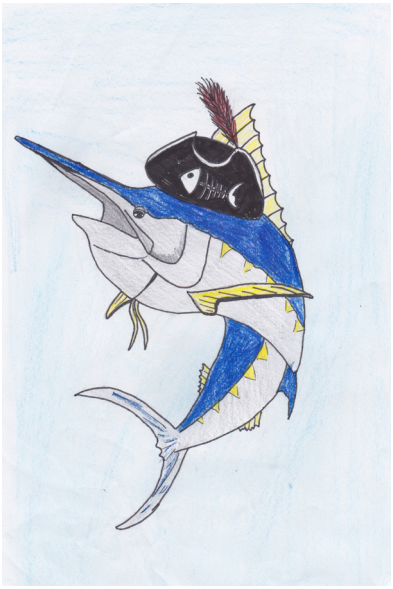

Wargard. Desene de Eric Alexander Roth

de la carta. Los dos amigos pensaban igual. Si los humanos pudieran ser iguales, los animales marinos también.

Cuando intentaba averiguar en como transmitir esta idea a la gente de Xasvaria, algo muy extraño paso. El señor Jacques los puso en un balde y se fue con ellos a la cubierta.

– ¡Todos merecemos una vida en libertad, mis pequeños amigos!, les dijo mientras los lanzaba al otro lado del tablero, en el mar.

Khan y Tritón nadaron durante muchos días hasta que finalmente llegaron a casa en Xasvaria. Una vez allí, se escondieron en El Bosque de Posidonia. Por las noches, a escondidas, salían del bosque y hablaban de la revolución francesa con los animales. Las primeras fueron las sardinas, que aun estaban abusados por Dagark y su tropa. Luego los cangrejos, luego los delfines y la vieja ballena Quiqui. De ella se enteraron de que Dagark no era el verdadero padre de Tritón, sino un usurpador que mató a su padre, el viejo rey Xuxis y que los cuatro malvados guardaban el príncipe como rehén. Y como todos los demás animales tenían miedo de que algo malo le podía pasar a Tritón, si se había enterado de la verdad, todos se han silenciado.

Semanas después, en Xasvaria se estaba produciendo una revolución marina. Esta revuelta acabó con el reinado de Dagark y de sus acólitos. Todos querían que Tritón, como heredero legitimo del trono, gobernara el reino. Pero, él se negó. El y Khan querían quedarse como P.R.s. Así que, Xasvaria se transformo en un reino colectivo, reinado por todos. En cuanto a Khan y Tritón, ellos se han convertido en los mejores rescatadores de todo el Mediterráneo Occidental…

Palma de Mallorca, España

”Tritón era siempre educado y amable con todos los animales, tratando de ayudar a todos tanto como fuera posible.”

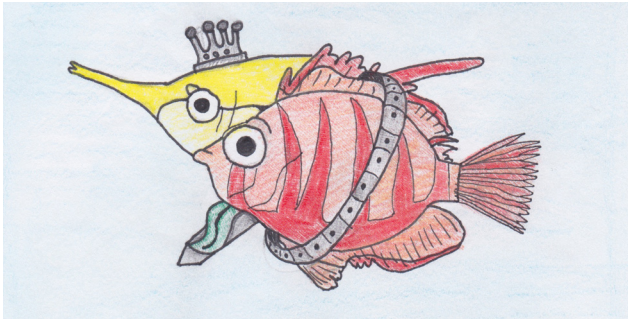

Khan și Tritón. Desen de Eric Alexander Roth

capăt privilegiilor celor puternici și care adusese libertate, egalitate și fraternitate între toți oamenii.

– Tocmai de asta am avea nevoie în Xasvaria, spuse Khan, după ce el și Tritón au discutat despre conținutul scrisorii. Cei doi prieteni au gândit la fel. Dacă oamenii ar putea fi egali, și animalele marine ar putea.

Când încercau să-și dea seama cum să transmită această idee oamenilor din Xasvaria, se întâmplă ceva foarte ciudat. Domnul Jacques i-a luat din acvariu, i-a pus într-o găleată și a mers cu ei pe punte.

– Toți merităm o viață în libertate, micii mei prieteni!, le-a spus el în timp ce i-a aruncat peste bord, înapoi în mare.

Khan și Tritón au înotat multe zile până când au ajuns în sfârșit acasă, în Xasvaria. Ajunși aici, s-au ascuns în Pădurea de Posidonia. Noaptea, pe ascuns, ieșeau din pădure și vorbeau cu animalele despre Revoluția Franceză. Primele au fost sardinele, care erau încă abuzate de Dagark și de trupa lui. Apoi crabii, apoi delfinii și chiar și bătrâna balenă Quiqui. De la ea aflară că Dagark nu era adevăratul tată al lui Tritón, ci un uzurpator care îl ucisese pe tatăl lui adevărat, bătrânul rege Xuxis și că cei patru îl țineau ostatic pe prinț. Datorită faptului că toate animalele se temeau că dacă ar fi aflat adevărul, i s-ar fi putut întâmpla ceva rău, preferaseră să tacă.

Săptămâni mai târziu, în Xasvaria avea loc o revoluție marină, care puse capăt domniei lui Dagark și a acoliților săi. Toată lumea dorea ca Tritón, moștenitor legitim al tronului, să conducă regatul. Dar el a refuzat. El și Khan au vrut să rămână ca P.S.-iști.

Astfel, Xasvaria a devenit un regat colectiv, condus de toți. Cât despre Khan și Tritón, ei au devenit cei mai buni salvatori din întreaga Mediterană de Vest…

Palma de Mallorca, Spania

Traducere din limba spaniolă de Rudy Roth

”Întotdeauna politicos și amabil cu toate animalele, Tritón încerca mereu să ajute, pe cât posibil, pe toată lumea.”

Lumea copilăriei

AVENTURILE LUI UNU

fragment

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Desene de Albert Frederick Roth

6 ani, clasa I, Colegiul „Luis Vives”, Palma de Mallorca, Spania

Povestea cifrelor a început atunci când oamenii au avut nevoie să facă ordine în viața lor!

UNU, după cum îi spune și numele, este unic în lume și el știe asta, de aceea merge mereu cu pași siguri, cu ochii larg deschiși și cu zâmbetul pe buze. Este o frumusețe de băiat, blonduț, cu ochi ageri, iar când lumea îl privește, el spune, mai în glumă, mai în serios, că este UNU, cifra fără de care nimeni nu poate merge mai departe. Când îl văd, copiii îl salută și-l întreabă: „Ce faci, UNULE, de ce ești mereu singur?” UNU, care se bucura de tot ce era în jurul său, nu prea avea nevoie de alte cifre – de altfel, nici nu știa de existența lor –, mai ales că el, UNU, se considera unic. Într-o zi, în parc, a zărit într-un colțișor un balonaș care îl privea cum se joacă. UNU s-a îndreptat spre el, dar micul balonaș s-a ascuns de teamă să nu fie lovit, așa cum a pățit cu alți copii din parc.

– Așteaptă, dragă balonaș sau cerculeț, sau ce ești tu, că eu vreau să ne jucăm împreună, strigă UNU spre el.

Balonașul, auzind glasul vesel, și-a luat inima în dinți, a ieșit la iveală și îi spuse lui UNU:

– Eu te cunosc, tu ești cea mai importantă cifră din lume, dar nu am îndrăznit să mă apropii de tine, de teamă să nu mă alungi.

– De ce să te alung, mititelule? În fond, ești și tu un semn, acolo.

– Da, un semn, dar și eu sunt important pentru oameni. Pe mine mă cheamă ZERO, ca să știi!

– ZERO? Păi, zero e zero, cred eu. Ce poți să faci tu, prietene ZERO?

ZERO prinse curaj și-i răspunse lui UNU, chiar dacă mândrul UNU s-ar putea necăji că o să se agațe de el ca o codiță.

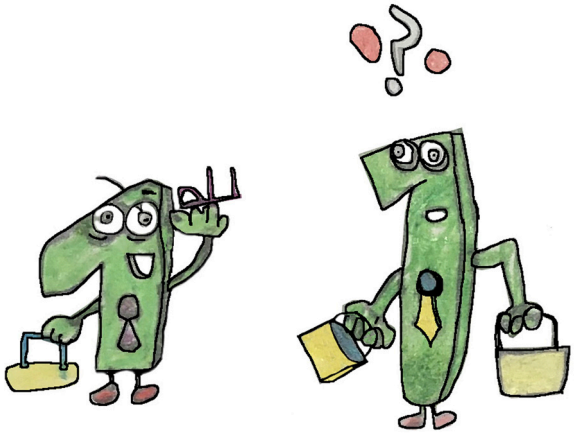

– Frate UNU, uite, eu am auzit de la oameni că noi doi suntem importanți dacă stăm alături…

– ZERO, noi nu prea semănăm, eu sunt suplu, înalt, iar tu ești chiar prea rotunjor. Cred că mănânci cam mult, nu-i așa?

– Nu, UNU, așa m-a făcut pe mine de la început. Sunt rotunjor, e adevărat, dar acesta e… farmecul meu, râse balonașul cel zglobiu. Chiar dacă sunt ZERO, eu sunt important pentru oameni.

– Adică cum, ZEROULE?

– Uite, oamenii au multe degete…

– Da, dar diferite, adică unu și unu, zise UNU.

– Nu, UNULE, dacă eu și cu tine stăm alături, știm câte degete au oamenii, chiar dacă nu seamănă între ele.

– Adevărat, frate ZERO, e bine că noi facem ordine în lume, deși trăim în copilărie.

– UNULE, tu știi că eu sunt un fel de rege?

– Mă faci să râd, frate ZERO, eu sunt prima cifră a lumii.

– Da, dar după mine, sunt cifrele mofturoase, cele care se scriu cu semnul minus. Așa mi-a spus tata.

– Părinții mei mi-au spus doar că eu sunt cel mai important și să nu uit asta. Acum că te-am întâlnit, frate ZERO, aflu și eu mai multe. De exemplu, eu și cu tine alături, suntem unu și zero…

– Iar oamenii ne-au botezat frumos, ne-au zis ZECE.

– Adică eu și cu tine vom sta alături mereu?, întreabă UNU.

– Atunci când oamenii au nevoie de noi, așa vom face. Dacă vrei, îți desenez. ZERO făcu niște piruete, iar pe aleea din parc, pe pământul reavăn, apărură ca prin farmec cele două semne: UNU și ZERO. Uite ce frumoși suntem unul lângă altul.

– Da, eu cred că suntem importanți în viața oamenilor, m-ai convins. Frate ZERO, trebuie să mă întorc acasă, să-i întreb pe tata UNU, pe mama UNU, ce e cu lumea asta a cifrelor de care tu mi-ai vorbit. Ei sunt oamenii cei mai importanți din viața mea.

UNU s-a îndreptat spre casă și le-a povestit părinților întâlnirea cu ZERO. Părinții i-au spus că e timpul să descopere lumea din jurul lui și, mai ales, familia de cifre fără de care lumea nu ar putea exista. A doua zi s-a întâlnit cu ZERO, care i-a promis că îi va face cunoștință cu un alt confrate. Mândrul UNU s-a lăsat purtat de curiozitate și împreună cu ZERO au ajuns lângă o floare superbă, iar lângă floare era o cifră care se juca cu doi melci.

– Hei, frate, încetează cu joaca, îl strigă ZERO pe tânărul jucăuș.

– Frate ZERO, veniți mai aproape. Aaaaa, mă bucur că l-ai convins pe UNU să-și cunoască rudele! Dragă UNU, eu sunt DOI, iar în ordinea cifrelor sunt, cum e și firesc, al doilea.

– Cum adică ești al doilea?, se miră subțirelul UNU.

– De ce te miri? E timpul să ne cunoști, fiindcă nu ești singur pe lume.

– Dar eu de ce nu am știut nimic? Am așa de multe rude și eu nu știu?

– Acum e timpul să afli! ZERO a fost bun cu tine și o să descoperi multe, dacă vrei.

– DOI, dar ce faci tu cu melcii pe aici?, se miră ZERO.

– Dacă te uiți bine, semănăm puțin și cei doi prieteni mă învață cum să urc pe tija florii să privesc în jurul meu. Ce bine e să ai prieteni! ZERO, fratele UNU trebuie să-i cunoască pe toți prietenii noștri!

– Dragul meu DOI, lasă melcii să se joace și hai cu noi să-l căutăm pe TREI, continuă ZERO bucuros.

– Cine e TREI?, întrebă UNU curios.

– Vei afla imediat prietene, că TREI e cam zburdalnic. Până să veniți voi era prin copaci. A, uite-l, e cocoțat în salcie, adăugă jucăușul DOI.

Din volumul cu același titlu, în curs de apariție la Editura Leviathan

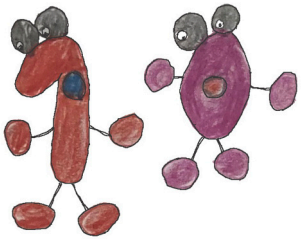

„UNU este unic în lume.”

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a zecea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Taras Șevcenko

25 februarie/9 martie 1814, Morînți, Imperiul Rus – 26 februarie/10 martie 1861, Sankt Petersburg, Imperiul Rus

Noi toți, locuitori ai acestei planete, ne-am obișnuit să ascultăm imnul unei țări de ziua națională, la marile manifestări, fie ele politice sau sportive și de fiecare dată cei mai mulți se simt uniți prin simpla ascultare a acestor cântece speciale care reprezintă identitatea fiecărui popor, alături de steag și stemă. În această perioadă când vedem lupta poporului ucrainean, ascultăm cu ochii-n lacrimi Imnul Național al Ucrainei, intitulat dramatic *Încă nu a murit Ucraina/Ще не вмерла Україна*. Cred că acum este momentul să ne oprim la opera lui **Taras Șevcenko** (în ucraineană **Тарас Григорович Шевченко**), pictor și poet romantic ucrainean, considerat *poetul național al Ucrainei*.

Opera sa literară inspirată din filonul etno-folcloric ucrainean, din miturile locale, este considerată baza limbii și literaturii ucrainene moderne. Prima sa culegere, intitulată *Kobzar* (*Cobzarul,* 1840; ediția a II-a, 1860), cuprinzând opt poeme și apărută la Sankt Petersburg, a exprimat importanța surselor folclorice în viziune romantică. Poetul demonstra astfel că limba ucraineană, folosită până atunci la transcrierea unor poezii și cântece populare, poate deveni o limbă literară de mare profunzime. Curând, poeziile sale s-au îndepărtat de nostalgia vieții cazacilor spre o portretizare mai sumbră a istoriei ucrainene, îndeosebi în lungul poem *Haidamaky* (*Haidamacii*, 1841). Au urmat în 1842 tragedia *Nykyta Hayday* și în 1843, drama *Nazar Stodolya*. În decembrie 1845 a scris poemul *Testament (Zapovit*). Când Societatea secretă „Sfinții Chiril și Metodiu" a fost interzisă în 1847, Șevcenko a fost pedepsit cu exilul și serviciul militar obligatoriu pentru poemele *Visul, Caucazul* și *Scrisoarea*, în care răzbătea oprimarea Ucrainei de către Rusia și care profetizau revoluția. Deși avea interdicție de a scrie sau a picta, Șevcenko a scris clandestin câteva poeme lirice în timpul primilor ani de exil. După eliberarea sa în 1857, poeziile lui tratează probleme mai largi, istorice și morale, atât ucrainene cât și universale. Din creația sa literară, mai amintim volumele de versuri *Vis* (1844), *Ereticii* (1845), *Neofiții* (1857), *Maria* (1859); volumul de povestiri realiste cu caracter social și înclinare spre pitoresc, *Viață de artist* (1849) și *Jurnalul* tipărit postum, în 1931, la Moscova

În 1831, Șevcenko a plecat la St. Petersburg, urmându-l pe stăpânul său. Impresionat de talentul artistic, acesta l-a trimis ca ucenic la maestrul Shiriaev, cu care a studiat timp de patru ani. Ei au făcut parte din echipa care a pictat Teatrul Bolshoi. Taras Șevcenko a fost eliberat din iobăgie în primăvara anului 1838, cu ajutorul prietenilor și maeștrilor care i-au recunoscut talentul, între aceștia aflându-se Ivan Soshenko, Karl Briullov, Vasili Jukovski, Alexey Venetsianov, Apollon Mokritsky. În același timp a fost acceptat ca student străin la Academia de Arte din Sankt Petersburg, lucrând în atelierul pictorului rus Karl Briullov. Și-a completat cunoștințele cu istoria și cultura Greciei și a Romei, i-a citit pe Pușkin, Lermontov, Gogol, dar și pe Kotliarevsky, Kvitka-Osnovyanenko, scriitori ucraineni, a studiat literatura occidentală și a învățat limba franceză. Acumulând din ce în ce mai multe cunoștințe, Șevcenko a făcut progrese semnificative și în pictură. A devenit un fin portretist și un maestru al picturilor în acuarelă. A fost premiat de către Academie cu medalia de argint în 1840.

În 1843, Taras Șevcenko a mers în Ucraina pentru prima dată după eliberarea din iobăgie, a vizitat orașe și sate, realizând o serie de schițe. Arestat în 5 aprilie

Taras Șevcenko, *Casa lui Batusiv*, 1843

1847 pentru cele trei poeme (*Visul, Caucazul* și *Scrisoarea*), Șevcenko a fost închis la Sankt Petersburg și apoi, trimis în exil, în regiunea Orenburg, în apropiere de Munții Ural. În 1857, a fost eliberat din exil și trimis în orașul rusesc Nijni Novgorod. S-a aflat mereu sub supravegherea poliției. Ultima călătorie a lui Șevcenko în Ucraina a fost în vara anului 1859. La 15 iulie, Taras a fost arestat din nou, fiind trimis la Sankt Petersburg. Șevcenko și-a petrecut ultimii ani din viață scriind poezii, pictând și realizând gravuri, dar și publicând noi ediții ale cărților deja apărute. Poetul și pictorul Taras Șevcenko a murit la 10 martie 1861. A fost înmormântat în cimitirul Smolensk din Sankt Petersburg, însă, potrivit dorinței sale exprimată în poezia *Testament*, rămășițele sale au fost mutate în Ucraina, fiind înhumate pe dealul Chernecha, astăzi dealul Taras, lângă fluviul Nipru din orașul Kaniv.

Testament

De-oi muri, mormânt săpați-mi
Sus pe o colină –
Unde-i stepa nesfârșită,
Scumpa Ucrainăă.
Pe câmpiile întinse
Niprul între dealuri
Să se vadă, să se-audă
Vuietul de valuri…
Și atunci, când o să piară
Dușmanii din țară,
M-oi trezi și voi ieși eu
Din mormânt afară.
M-oi urca eu până-n ceruri,
Unde Domnul șede,
M-oi ruga… Da' pân-atuncea
În Domnul n-oi crede.
Îngropați-mă, sculați-vă,
Jugul nimiciți-l
Și cu-al dușmanilor sânge
Sloboda stropiți-o.
Și-n familia frățească,
Mare și slăvită
Pomeniți-mă cu-o vorbă
Bună, liniștită.

25 decembrie 1845

Traducere de Iurie Barjanschi

Maria

Tu singură-ai rămas, străină,
Amară sub amarul cer,
Sărmano, soarta îți e haină!
Lipsiți de duh și-nspăimântați
Fugiră frații de furtună,
Și tu a trebuit să-i cauți
Și să-i aduni iar împreună.
Și noaptea-n jurul tău au stat
Să-ți plângă,
Maică Preacurată,
De spaima lor i-ai scuturat
Ca de o pleavă blestemată.
Și, Maică Sfântă, iar la loc
Ai pus nădejdea să se-mbrace
Cu visul tău cuvânt de foc
În sufletele lor sărace.
Și le-ai turnat cuvântul sfânt,
Să prindă-n inimă tărie.
O, pentru sfântul tău cuvânt,
De-a pururi laudă, Marie!
Bărbații sfinți, pe drumul lung,
Cuvântul l-au purtat în lume,
În numele acelui prunc
Pe care l-ai născut anume.
Și adevăr au răspândit
Tu sfântă mamă între mame.
Sub gard mâhnită ai murit
De chin sfârșită și de foame.
Amin!

……

Călăii fața ți-o scuipară
Preabuno, și te rușinară.
Cu aurul cuprins de pară
Te-ai re-nnoit în oameni iară,
În suflete de robi, curate,
Sărace și îndurerate!

Taras Șevcenko, *Biserică în Kiev,* acuarelă, 1846

George Topîrceanu

20 martie 1886, București – 7 mai 1937, Iași

Poet, prozator, memorialist și publicist, membru corespondent al Academiei Române din 1936. A debutat în publicistică în 1904 la revista umoristică „Belgia Orientului", ulterior publicând și în alte reviste literare ale vremii, precum „Neamul Românesc" sau „Sămănătorul". În 1909 începe colaborarea la revista „Viața Românească" din Iași, cu parodia *Răspunsul micilor funcționari*. Apropiat de Garabet Ibrăileanu, face parte din redacția acestei reviste începând din 1911, an în care se și stabilește la Iași. Secretar de redacție, apoi redactor șef alături de G. Ibrăileanu, George Topîrceanu își publică în revista ieșeană cea mai mare parte a operei.

În 1916 debutează editorial cu două volume: *Balade vesele* și *Parodii originale*. Participă la campania din Bulgaria, apoi la Primul Război Mondial, căzând prizonier în primele zile, la Turtucaia (1916). Rămâne în captivitate până în 1918. Experiența celor două campanii și a prizonieratului va fi evocată în proza sa, *Amintiri din luptele de la Turtucaia*, (București, 1918), *În ghiara lor... Amintiri din Bulgaria și schițe ușoare*, (Iași, 1920) și *Pirin-Planina, episoduri tragice și comice din captivitate* (București, 1936).

Întors la Iași, redactează împreună cu Sadoveanu revista „Însemnări literare" până la reapariția „Vieții românești" (1920), al cărei prim-redactor va fi. Prietenia cu Sadoveanu se reflectă și în *Povestirile vânătorești*, în care tovarășul de pușcă și de undiță este numit de Sadoveanu „prietenul meu, poetul".

Volumele sale (*Balade vesele și triste*, *Migdale amare*, *Scrisori fără adresă*, *Pirin-Planina*) se bucură de succes de public și de presă, în special poezia, pentru care obține în 1926 Premiul Național de Poezie.

În anul 1934 începe, în „Revista Fundațiilor Regale", publicarea romanului satiric *Minunile Sfântului Sisoe* (neterminat, publicat postum în 1938). În 1936 este ales membru corespondent al Academiei.

Deși bolnav, întemeiază împreună cu Sadoveanu și Grigore T. Popa revista „Însemnări ieșene" ca un ultim efort creator. Evoluând de la sentimentalismul epigonic al începuturilor către o poezie impregnată de un umor parodic, autoironie și ușoară melancolie, Topîrceanu este o voce distinctă în poezia românească. Ironizând contrafacerea, poncifele poetice, moda modernistă, el cultivă cu fantezie tradiții mai vechi ale lirismului românesc, situându-se în prelungirea unor filoane din George Coșbuc, Duiliu Zamfirescu, Dimitrie Anghel, stăpân pe o tehnică rafinată a versificației.

Apostrofe la lună

„Per amica silentia lunae..."

Glob rătăcitor de stâncă rece, tristă ca mormântul,
Fiică stearpă a-ntâmplării, lună, soră cu pământul,
În zadar de mii de veacuri, tu cu raze-mprumutate
Fermecat-ai paraziții uriașului tău frate!
Arc văpsit pe bolta rece de-un penel muiat în aur,
Solz zvârlit din coada unui legendar ihtiozaur, –
Câți săraci din lumea asta, când lucești în noaptea tristă,
N-ar voi să fii monedă, să te lege-ntr-o batistă?
Sloi de-argint ce se topește în azurul dimineții!
Veșnic te-au iubit amanții, veșnic te-or cânta poeții
Lăudând în osanale mincinoasa ta splendoare,
Dar tu vei rămâne veșnic rece și nesimțitoare.
Apariție banală ca un fund de farfurie!
Talere cu două fețe! Cap de monstru fără trup!
Orologiu fără ace! Nastur de manta! Chelie!
Felinar! Conrupătoare de minore! Cantalup!
Cum poți tu privi de veacuri globul nostru de argilă
Și atâta suferință, – fără să te stingi de milă?
Pieri în noaptea neființei, rece simbol de minciună,
Piei și lasă-ne mai bine cerul nopții fără lună!

Biografie
(Replică)

A fost un om ca orice om de treabă
Ca tine și ca mine bunăoară,
Și care niciodată nu se-ntreabă
Ce interes au oamenii să moară.
Așa, fiindcă s-a trezit pe lume
Ca omul care n-a cerut anume,
El și-a făcut în atmosferă loc,
Și-a-nfipt în vânt căciula țuguiată
Și s-a-ncrustat în spațiu ca un bloc
De piatră detunată.
Dar într-o zi, căscând prea tare gura,
Pe veci i-a-ncremenit făptura.
Și sufletul închis în el, săracul,
Spre cer a dat năvală,
Ca întunericul dintr-o cutie goală
Când ai deschis capacul.

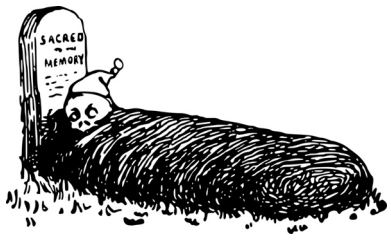

Echo

Dumitru Ichim
Canada

Pilda melcului

Crinii lui Solomon
limpezindu-și lumina
iscodeau melcului taina
mustrându-i neînțelesul discret:
– Prea ne vorbești în pilde
ascuns cifrând în toate.
Au ești cumva poet?
De ce-ți porți rădăcina,
pe umeri și în spate,
ca pe o casă?

I-a auzit Copilul
și alergând acasă
a povestit că pe drum
s-a întâlnit cu un bătrân
ce se juca de-a melcul
(ca și cel din grădină
cu prispa de ghioc)
și-a întrebat, pus pe gânduri:
– Oare de ce bătrânii când se joc
se-ascund
în propria lor rădăcină
cioplită din scânduri?

Piatra olarului

Încă mai simt din cântecul primar
modelarea luminii și mâna
olarului pe lutu-mi și tresar.
Noaptea îmi înot obârșii de soare
și când palmele mele
lovesc cleștarul crud al sub-lunii
mână din mână se-ncrină –
lotus alb pe necuvântatele iazuri
dintr-o limbă uitată a soarelui
ce o vorbeam rouă cu rouă
și din care nu-mi mai amintesc
decât doar substantivele de Paște –
candele pentru morți
pe un ocean de noapte și de mine,
un ici și după un mileniu de vorbe
încă una
și după un mileniu de milenii
o alta
atât de departe
că văd vederii gândul luminii
și-atât de aproape
că încă mai simt din cântecul primar
arcușul pe vioară și tresar.

The Parable of the Snail

Taking a clear shape in the light
Solomon's white lilies
were trying to find out the snail's secret
scolding him for his discrete lack of meaning:
"Too many parables you use
in all that hides a code.
Are you a poet?
Why do you carry your root
on your shoulders and your back
like a house?"

The Child has heard them
and running back home
told everybody that on His way
he had met an old man
who was playing the snail
(like the one in the garden
with his platform of a cowrie)
and asked thoughtfully:
"Why do old people, when playing,
hide
in their own root
carved in boards?"

The Potter's Stone

I can still feel from the primary song
the moulding of the light and
the potter's hand on my clay and I throb.
In the night I can bathe springs of sun
and when my palms
hit the nude crystal from under the moon
hand of hand waving bow down –
white water lily on unspoken ponds
from a forgotten language of the sun
that we used to speak dew drop by dew drop
and out of which I can only remember
the nouns of Easter –
lamps for the dead
on an ocean of night and of mines,
a near and after a millennium of words
another one
and after a millennium of millenniums
another one
so far away
that I can see the thought of light to the sight
and so near
that I can still feel from the primary song
the bow on the violin and I throb.

Traducere în limba engleză de Muguraș Maria Vnuck

Echo

Victoria Milescu

Ziua mea de naștere

Te aștept
masa mea e plină cu dulciuri
dar sub masă am fixat un pistol
patul este măreț
dar sub el sunt niște puști
în dulapul clasic am pus două fiole
cu otravă puternică
în caz că...
vino în brațele mele
fiecare având o bombă atomică
vino, noua mea zi de naștere
eu întotdeauna am fost mândră de curajul tău...

Sensul vieții

De ce orașul meu natal
și propria mea familie
mă urăsc atât de mult
într-o zi, bunele mele rude
m-au luminat:
o, dragă, nu știi
ura este tot un fel de iubire
care să te facă mai puternică și
mai ambițioasă, să urci tot mai sus
nu vorbim de munți ori scări
prostuțo
dar eu nu vreau să urc nicăieri, am răspuns
aș vrea doar să cânt și să dansez și să plâng
față de miracolele lui Dumnezeu, aflate pretutindeni
renunță, trebuie să te supui, au insistat ele
asta-i tradiția noastră, una lungă și veche
trebuie să te supui
tu trebuie să fii o învingătoare cu orice preț
altfel, viața ta aici nu are niciun sens...

Prin ploaie

Merg și plâng
merg prin ploaie
prietenii să nu-mi vadă lacrimile
eu și ploaia suntem surorile
aceleiași dureri
merg pe stradă
cu umbrela mea ruptă
te văd la fiecare colț de stradă
și nu mă pot opri să nu alerg
la pieptul tău
cum am făcut ieri, în metrou
când m-am prefăcut că sunt o femeie ușoară
doar ca să mă agăț de brațul tău
te văd înaintea ochilor
dar tu te uiți în altă parte și fumezi
tu nu auzi șoapta mea
tu aștepți pe altcineva...

Benım doğum günüm

Beklerim seni
masam tatlılarla dolu
altında ise sabit kıldığım bir tabanca
yatağım muazzam
altında ise birkaç tüfek
klasik dolabımda iki iğne şişesi
etkili zehir koydum
olduğu takdirde...
her biri bir atomic bomba taşıyan
kucaklarıma gel
gel benim yeni doğum günüm gel
senin cesaretinden mağrur oldum daima...

Hayatın anlamı

Niçin benim doğduğum şehir
ve benim ailem
bukadar nefret ederler bana
bir gün iyi akrabalarım
gelip açıkladılar:
oh, kızım, bilmiyor musun sen
nefret yine bir aşk türü
senin daha güçlü ve daha hırslı olarak
daha da yukarı çıkman diye
dağlar merdivenler hakkında söz değil
aptalcağızım
ama ben hiç yukarı çıkmak istemiyorum dedim
sadece şarki soylemek dans etmek ve ağlamak isterim
Tanri'nın her neredeki mucizelerinden dolayı
vazgeç, tabi olman gerekir, ısrar ettiler
bu bizim geleneğimiz, uzun süreli ve eski biridir
sen pahası ne olursa olsun muzaffer olmalısın
olmazsan da hayatının hiçbir anlamı yok...

Yağmur altından

Gidip ağlıyorum
yağmurum altından dolaşırım
dostlarım gozyaşlarımı görmesin diye
yağmur ila ben ayni derdin
kardeşleriyiz
sokaktan dolaşırım
şemsiyem kırık
her sokak köşesinde görürüm seni
kendimi tutamam
göğsüne doğru koşmaktan
dün olduğu gibi, metroda
sadece kolundan tutabilmem için
hoppa bir kadın gibi davrandığımda
gözlerim önünde görürüm seni
başka bir yöne bakıp sigara içersin
işitmezsin benim fısıltımı
başka biri beklemektesin sen...

Din vol. *Din universul poeziei române actuale/Şimdiki römen şiirinin evreninden*. Traducere în limba turcă de Martian Ilie, coordonator Osman Bozkurt, București, Editura Betta, 2018

Echo

Veronica Pavel Lerner
Canada

liniștea din spital

mișcarea browniană
din secția de urgență
e mută

paturile cu bolnavi
alunecă pe roți
spre camerele
de verdict

cele goale
cu saltele negre
sunt curățate
pentru noii veniți

în camera mea se intră
ca la balul venețian
cu măști și costume

prin ușa de sticlă zăresc
munți de sertare
cu obiecte pentru vindecat
trupuri

medicii deschid
sertare și trupuri

de suflet ne vom ocupa
mai târziu doamnă

câtă liniște

ninsoarea-ncărunțește

vino să vezi

ninsoarea încărunțește
aerul
și îmbătrânește
pământul

zapada s-a transformat
din voal
în zbârcituri

vântul
gonește păsări
biciuiește oameni

vino
închide-ți ochii
urechile
amintirile

the silence of the hospital

the brownian motion
in the emergency ward
is mute

the beds with patients
roll on quiet wheels
to the rooms
for the verdict.

the empty ones
with black mattresses
are cleaned
for the new arrivals

my room is entered
as at a Venetian ball
with masks and costumes

through the glass door I glimpse
mountains of drawers
with objects for healing
bodies

the doctors open
drawers and bodies

we'll check the soul
later ma'am

what a silence

the snow turns gray

come see

the snow is turning the air
gray
and gets the earth
old

the snow has turned
from veil
to furrows

the wind
chases birds
whips people

come
close your eyes
your ears
your memories

și întinde-mi mâna
cu respirația albă
pe care o aștept

ghiocelul meu
din altă viață

trecutele cuvinte

poposesc uneori
în trecutele cuvinte
scorburi de lumină
din care umbra
cântă

râd și plâng
oglinzi
cu imagine întoarsă

pământul e însămânțat
cu durere
brazdă lângă brazdă
piatră lângă piatră

întunericul topește
morminte
în noi

trecutele cuvinte

Din vol. *Neterminatele secunde*, Târgu Mureș, Editura Vatra veche, 2020

and hold out your hand
with the white breath
I am waiting for

my snowdrop
from another life

Traduceri în limba engleză de Marina Shalmon

forgotten words

at times I stop
amid forgotten words
and shadow softly sings
on hallow patches
in the light

the mirrors laugh and cry
at me
with a distorted face

the pain is growing
on the Earth
as furrow on a furrow
or stone over the stone

and lonely darkness in the night
melts tombs and dries the tears
within myself under the sky

forgotten words
where have you gone
don't leave me crying
sad, alone...

Traducerea în limba engleză aparține autoarei.

F. F. Palmer, *Dimineață cu zăpadă*, litografie, 1864

Musica

COUPERIN LE GRAND SAU ARTA PORTRETULUI IMPRESIONIST

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

După moarte, i s-a spus „Cel Mare" (Le Grand) pentru a-l distinge de ceilalți 12 muzicieni ai unei familii ilustre, cu siguranță cea mai bogată dinastie de muzicieni din Franța. François Couperin Le Grand era fiul lui Charles Couperin (1638–1679), organist mort timpuriu, ca și fratele său Louis (1626–1661). Mai darnică s-a dovedit soarta cu cel de-al treilea frate, François, care a trăit 71 de ani, pășind în veacul al XVIII-lea. Acestuia din urmă micul François, născut la 10 noiembrie 1668 la Paris, îi va purta nu numai numele, ci îi va prelua și pasiunea pentru clavecin, din care va face instrumentul tuturor deliciilor muzicale cu o artă rară a expresivității și a puterii de exprimare a celor mai diferite stări și de caracterizare semnificativă a unei ample galerii de tipuri umane. Un instrument apt de o diversitate neașteptată de nuanțe, de la cele mai fine cadre ale vieții sufletești la burlesc și satiră. Cele patru volume cu lucrări pentru clavecin (1713, 1717, 1722, 1730) [1] cuprind 27 de suite (peste 230 de piese) pe care Couperin le intitulează *Ordres* pentru a sugera astfel diferența față de vechile suite de dansuri. Evident, ar fi fost imposibil, ținând cont de configurația epocii și de orizontul de așteptare, ca François Couperin să renunțe la structura dansurilor, numai că el alternează ritmuri cunoscute cu miniaturi descriptive și mici portrete muzicale de mare frumusețe și oarecum neașteptate. Arta sa de a caracteriza muzical, dincolo de orice tentativă ilustrativă, și mai ales impresia atât de naturală pe care o lasă aceste lucrări pentru clavecin depășesc în multe privințe cadrul estetic al veacului. Adesea, aceste piese scurte dar atât de bine elaborate, cu desăvârșit echilibru compozițional, sugerează culori impresioniste, însăși concepția care stă la baza lor trimițând peste veacuri la impresioniști. Couperin spune că are mereu în vedere un „obiect", pe care titlul îl dezvăluie și că exercițiul său clavecinistic pornește tocmai de la ideile și stările pe care acel obiect i le inspiră. Ca impresioniștii, el folosește o bogăție de nuanțe care se metamorfozează, se combină subtil pentru a fixa ceea ce e, de altfel, de nefixat. Elogiile pe care i le vor aduce Debussy și Ravel, care compune o piesă celebră, suita pentru pian *Mormântul lui Couperin* (*Le Tombeau de Couperin*, 1914–1917), se datorează acestor trăsături care îl fac pe organistul de la Saint-Gervais, în atâtea privințe, un precursor al modernilor.

Titlurile lui constituie o plăcere în sine la simpla parcurgere: *Umbrele rătăcitoare, Regretele, Privighetoarea îndrăgostită, Misterioasa, Distrata, Divina, Lingușitoarea, Nervozitatea, Secerătorii, Turmele de oi, Nebuniile franțuzești*, în care portretizează bufoni, arlechini, colombine, menestreli. *La Couperinette* este una dintre fiicele muzicianului, altele pot fi destăinuiri sentimentale: *La Mimi*, *L'aimable Thérèse* etc.

Pare curios că un organist de notorietate, urmându-și tatăl la orga Bisericii Saint-Gervais din Paris, pregătit fiind de la 11 ani, când rămâne orfan, să ocupe acest post, a scris atât de puțin pentru orgă solo, doar două misse. În comparație cu opera sa pentru clavecin, dar și în comparație cu alți contemporani ai săi (Vivaldi, de exemplu), nici pentru alte instrumente Couperin nu a compus foarte multe lucrări și acestea sub influența lui Corelli: șase sonate a tre (c. 1690 și c. 1720), o sonată pentru două viori, două viole și bas continuu (*La Sultanne*, 1695), sonatele a tre *Les Nations* (1726) și *Apothéoses* (*Le Parnasse ou l'apothéose de Corelli* și *L'Apothéose de Lully,* 1724–1725),

[1] Lor li se adaugă tratatul didactic *L'art de toucher le clavecin (Arta de a cânta la clavecin*, 1716; ediție revizuită, 1717).

François Couperin, organist al Capelei regale, gravură de Jean Charles Flipart după portretul lui André Bouys, 1735

două suite pentru viole da gamba (1728); 14 concerte pentru vioară (sau flaut), violă, oboi și bas continuu, numite *Concerte regale* [2] și *Gusturi reunite* [3], ultimul titlu pentru a sugera contopirea stilului italian cu cel francez, pe care, de altfel, a realizat-o într-o manieră elocventă. Explicația ar consta în temperamentul său, într-o totală absență a gustului pentru sonorități ample, grandilocvente, care, culmea, venea de la un practicant al orgii, angajat de altfel, după 1693, și ca organist la Capela regală de la Versailles. François Couperin era o fire retrasă, un om îngândurat, dispus mai degrabă să observe și să traducă în cod sentimental propriu revărsarea de imagini fastuoase ale curții regale, în general ale mediului frecventat cu mai multă sau mai puțină plăcere. *Concertele regale* au constituit desfătarea artistică a ultimului an din viața lui Ludovic al XIV-lea, dar muzicianul care se împărțea între orga de la Saint-Gervais și Curtea de la Versailles nu a fost niciodată un apropiat al regelui, nici nu a încercat să se situeze pe o poziție privilegiată, de unde să domine lumea muzicală, ca Lully. Era mai degrabă un om reticent la onoruri, dezgustat de excesul de strălucire, de ostentația pe care luxul de la Curte fără îndoială că le avea. Ochiul lui privea micile bucurii ale vieții făcând din ele, cu o prospețime aproape inimaginabilă pentru o epocă foarte tributară canoanelor, un alfabet artistic demn de invidiat. A fost contemporan cu răsunătorul scandal dintre muzicienii profesioniști și muzicanții ambulanți, care în tradiția medievală și grație unui statut consfințit în 1407 de Carol al VI-lea, își revendicau dreptul de a-și exercita fără concurență atribuții pedagogice și nu numai, încercând să dirijeze în interes personal lumea muzicală. O hotărâre judecătorească din mai 1695 le respingea aceste pretenții, dar disputa era departe de a fi încheiată, în 1706 procesul redeschizându-se. *Analele marii și vechii asociații a menestrelilor (Ménestrandise)* (*Ordres,* vol. 3, 11) este o frescă în nuanțe satirice a acestei străvechi dispute din care muzicienii profesioniști nu puteau ieși decât în pierdere, inclusiv materială – un „pamflet muzical".

Dacă ampla corespondență a lui Couperin cu Johann Sebastian Bach s-ar fi păstrat, am fi avut un document de creație extrem de prețios și probabil multe mărturisiri ale admirației pe care tânărul compozitor german o avea pentru maestrul francez. Înclinat spre trăiri romantice, poate și în gust funest, dar oricum cu o melancolie care nu era a veacului, François Couperin și-a trăit ultimii ani și mai retras decât o făcuse altădată, într-o atmosferă de cumplită deznădejde după moartea celor doi fii și hotărârea uneia dintre fiice de a se călugări. În 1730 părăsise atât orga de la Saint-Gervais, cât și Curtea de la Versailles. Moare în 11 septembrie 1733 la Paris.

Piesele sale pentru clavecin sunt uitate o bună perioadă. Nimeni nu le mai sesiza valoarea, dintre ele se mai cunoșteau doar cele de mare dificultate tehnică, scrise cu scop didactic. Un secol și jumătate de uitare se așternea până în zorii epocii moderne când muzica lui Couperin Le Grand avea să revină la locul meritat, dacă nu cu sentimentul unei surprize, cu acela al restabilirii unui adevăr istoric.

„Adesea, piesele pentru clavecin ale lui Couperin, scurte dar atât de bine elaborate, cu desăvârșit echilibru compozițional, sugerează culori impresioniste, însăși concepția care stă la baza lor trimițând peste veacuri la impresioniști."

[2] *Concerts royaux*, serie de 4 suite instrumentale, compusă în 1714, publicată în 1722.

[3] *Nouveaux concerts, ou les Goûts réunis* (10 suite), 1724. Suitele instrumentale ale lui Couperin nu au însă instrumentație fixă; ele pot fi cântate la clavecin solo sau în formația camerală menționată. A mai scris lucrări vocale: motete, ofertorii, psalmi, canoane, cântece ș.a.

Poesis

Alexandru Sfârlea – 75

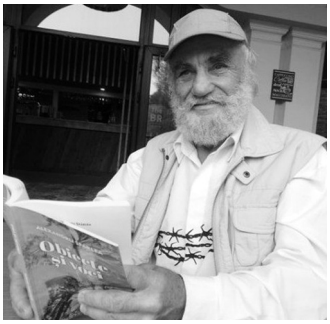

Poet, publicist. Născut in 22 iunie 1947
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Sfârlezii fără vârstă
(Alter-ego-ul dixit)

Să ne izbim cu arcadele

(…Cică, e-n trend globalismul și metaversul,
cohorte de colportori
se opintesc să-și impună dezmățatele opinii
– în timp ce judocanul vrea să anexeze țări
bombardând copii alăptați
de parcă ar fi hiroșime –
acum ni se-afumă creierușele de la explozii
ne-ngheață broboanele pe șiră,
dar dacă tot e să ne sfârâie carnea
ca micii pe grătar,
propun să ne-asmuțim simțămintele și trăirile
și să-i mușcăm de gurile strâmbe
ca de la hemiplegii,
să ne izbim cu arcadele de pumnii lor încordați,
până ce aceștia, ca niște inimi părăsite
se vor face zob…)

Propriul

(…Câte femei, mi-am zis,
își închipuie că foșnetul rochiilor lor
ține de fapt locul foșnetului unui copac,
ultimul care ține doliu, poate, după
vântul mort în exercițiul funcțiunii:
liniștea tace neclintită,
apoi face semn
din propriul meu cap…)

În final

(…Pe câmpia literaturii erau adunați
ai neamului poeți,
ai neamurilor și-ai vecinilor de scară,
dar pentru că mulți se evitau cu răceală,
nu puțini erau îngrămădiți
ca să-și țină de cald, iar alții se-ncălzeau cu votcă proastă –
i-am zis unui consătean (cu care băusem vin în sat odată
până ce uitasem și cum mă cheamă)
vezi dacă mă recunoști în adunătura aia
– ai ca indiciu podoaba de pe maxilare –
și-a luat binoclul și m-a tot căutat
până ce s-a înserat: mă, zice, nici țipenie de tine
printre ăia, toți au oglinzi și se pironesc în ele,
se holbează pe ruptelea și unii cad leșinați,
alții se sucesc pe călcâie până ce fac găuri în pământ
iar când sunt mușcați de cârtițe
îl înjură pe Ahile cu poftă și silă –
apoi sare ca ars și-mi urlă-n ureche: dar nu vezi
că tu ești aici? mă pui să te caut în altă parte?
așa e, zic, e ca atunci când, demult, aveam o iubită
și după ce îi citeam zeci de pagini cu lirism morbid,
o căutam cu o disperare prost mascată, și, în final,
trebuia să o dau dispărută…)

Sfârlezia de duminică

(…E duminică și sfârlezia-mi lâncezește-n cap
nu răspunde la comenzi se-ncutrezește furibundă
e-n stare să mă-nnebunească o ademenesc
cu superlative refuzate de critici din pricini
de aversiune față de autor măi pințilușilor
le zic voi puteți ține pieptul scos
întrucât vedeți totul în verde conțineți
extract de clorofilă eu cu privirea merg la coasă
în sinele vostru cu roua ascunsă-n transpirație
eu cu ochii închiși descopăr furoul făpturii letale
care susține că naște pe bandă poeți vii
autentici cucuieți și organoleptici
caști și iconoclaști epifenomenali cataleptici
cei care hălăduiesc acum prin Cetate
beau zeamă de citrice și se scuipă-n ochi ca pisicile
sunt invizibili ca bruma de pe prunele uscate la ecuator
dar uite-o că iese tiptil ca oftatul ziditorului
dintr-o cărămidă uite-o suflă greu și icnește:
„Eram în capul tău creatură nenorocită
ce-ți zici și creator doar că ai uitat
chiar tu ne-ai spus că și noi nenăscutele
avem zi liberă azi”…)

Paralelism cu frunză

(…Am tresărit ambiguu și cu proiecția imaginarului
în hăurile indistincte ale vieții de zi cu zi,
am urmărit cu fistichiu disconfort
traseul spre moarte al unor furnici
pe măsuța de lângă chiuvetă, acolo și-au năclăit viața
în câțiva picuri de dulceață,
lăcomia și foamea le-a dus la pierzanie
dar eu fac paralelismul cu unii oameni
care-și terorizează instinctele și își supun neuronii
unor bombardamente hipnotice,
numele Scufiței roșii scrijelit pe o blană de lup,
hipnoza telurică nu a celui care te privește ochi în ochi,

ci a fetiței stâlcite pe trecerea de pietoni
care-și privește asasinul în față
surâzând suav parcă cerându-și scuze
de cruzimea despărțirii
nu-i bine să rămâi prea mult în ceva, cineva
cărora nu le pasă de tine,
dacă timpul ar avea forma unei frunze-ngălbenite
oare cât de dârz s-ar ține
în copacul nemărginirii
fiind în pericolul becisnic de a cădea?...)

Revoltă-te pe garduri

(...De parcă aș fi putut declanșa
o acuratețe semantică
în ceea ce-aș fi putut spune, dar n-am spus;
toți cei îmbucurați de reușitele altora
îl invocă pe Daniil Harms,
cel „vătămat" de-avangardism și absurd
mort de inaniție în Leningradul asediat,
mie mai nu-mi sparge timpanele
„plânsul mașinii de tocat",
dar îl mai știu pe unul care-a scris
despre „mlaștina care stă-n șezut și râde ironic,
ba mai și trișează la cărți". Vedeți?
Avem și noi „harms-iștii" noștri,
D-nul fie lăudat și mai multe nu.
Dar de cât absurd avem parte
în zilele noastre parșive
e martor eșichierul politic,
vedem caricaturi ambulante pozând în salvatorii Nației;
de parcă aș fi putut declanșa
o acuratețe semantică
în ceea ce-aș fi putut spune, dar n-am spus,
cei care umblau din zori în apus cu „ciumele"-n gură,
acuma stau turcește și tac mâlc.
Rusia și NATO își trag insulte și sperieturi,
stau șefi de State la mese lungi și albe
și vorbesc despre cum e bine să pari înfricoșat
de-amenințările unui arierat;
madam Criza mondială strănută și sughite
prin cancelarii, burse și palate, șopăie
și bagă groaza-n oamenii simpli
și vai, of, ah și uf cum se mai aude
„plânsul mașinii de tocat",
iar despre mârșavul Covid nu-mi permit
decât să tac, cel mult să ridic pufnind dintr-o sprânceană
și să mă holbez urât,
de parcă aș fi putut declanșa o acuratețe semantică
în ce-aș fi putut spune, dar n-am spus.
Parc-aud: mai taci, secătură, trage o dușcă
pe stomacul gol și smulge-n trăsnet realitatea din vis,
oricum absurdul cu miliardarii-n pup sunt la putere,
tu scrie „lirism morbid" și revoltă-te pe garduri
că nu mai crește zăpada cât ele...)

Cu-n vis în cap și unul lipsă

(...M-am trezit cu-n vis în cap,
care-mi lăsase creierul ca ciupit de vărsat
de la cearta la cuțite a neuronilor,
mă culcasem pe-o ureche în ce privește
problema de Stat a poeziei române,
adică, stai, nene, te somez să-mi spui
câți sunt poeți adevărați,
câți născuți, câți făcuți și câți nu!
...Ehei, heeei! Visul acela nu mă lăsa să ies din el,
trăgea de mine – agresiv
ca să-l visez, să-l duc până la capăt:
mi-am scuturat capul, l-am izbit de pereți
până ce visul s-a desvisat și s-a descreierat,
mi-a sărit în ajutor cea mai sfrijită și puerilă
logică a mea; auzi, îi zic, tu știi să-mi spui
care-n Republica asta a Poeziei române
este poet autentic și care nu?
Wow! Pe loc ia forma unui plisc de uliu
și-ncepe să mă ciupească,
să-mi smulgă cocoloașe mici de carne din obraji,
până ce mai nu mi s-au văzut pomeții
ca la acel craniu cu „Intrarea interzisă/Tilos".
N-am înțeles întrebarea – zice, și te ciupesc
până ce o s-o înțeleg, cu surâsul tău tâmp
n-o să mă bagi în sperieți, până acum
m-ai ținut în debaraua inteligenței tale
ca o contrapondere la ținerea lui „Mișu"
tot într-o frățietate cu mopul, mai spre 2000 –
Ete-teee... Brusc, logica mea cea sfrijită și puerilă, dar reactivă,
resentimentară, cumva,
a luat forma acelei debutante cam coapte
premiată la Festivalul ipotești eanului,
aia ce pretindea că cel mai intim organ al ei
este un câmp de luptă, cu luptele astea, știi cum e:
ori pierzi, ori câștigi, nu-i ca la fotbal, cu meci nul, înțelegi?
Pfuoai! Atunci mi-am împlântat privirea-n dânsa
și-am început să-i trag brazde-adânci prin „câmpul de luptă",
de i se rostogoleau lacrimile, ca fârâmele alea
din stânca lui Sisif după ce ăla, pe munte, zice-se,
fusese trăsnit în umăr.
„Cosânzeana" avea limba încărcată ca de viruși,
de toate denumirile celor mai intime organe,
cu acțiuni de gen, care mai desfrânate, care mai nu;
că nu se putea abține de la limbajul cocalaresc
– mă rog, are și „poezia feministă" interlopiile ei,
sau cum să le zic, sexul ăsta frumos, provocăcios, așa,
a tot fost și mai este (este!) exploatat, nedreptățit
și vicisitudinat de către masculotecii excitipezi,
bietele feministe sunt expuse la excese de tot soiul
prin tranșee și desfundături, noroaie habitudinale
și escaladări de nerușinate conflicte, ele, ce-i drept,
au propriile câmpuri de luptă,
dar... numai cu alea nu răzbesc, așa încât câștigurile de cauză
nu prea le prisosesc.
Carevasăzică, atenție telescopic mărită! Poetime validată,
ba chiar și cea supralicitată și-mpinsă
aproape cu de-a mila-sila în canon,
pohetuși ciocloduși-cucuieți,
nu vă mai frecați cu urzici pe mâini, o, voi, staruri îmbotoșenizate
de pe locurile unu sau doi, conformați-vă
directivelor feministe, stați naibii blânzi, o vreme,
în propriile cazemate și esopice mișcări de trupe
ascetic-încriptate!
La o adică, fie și chiar după niscai negocieri
la mese lungi și albe, de ce n-ați cădea de acord
înspre-a vă fi coincidente câmpurile de luptă?!

Poesis

Valentin Busuioc

Fotografie de Kadir Incesu, 2018

Poet, prozator, dramaturg
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Necunoscut

hai
fă-mi safteaua
cumpără un loz
mi-a zis tânăra vânzătoare ambulantă

hai
că te simt norocos
îmi spuse din nou
iar eu mi-am dus mâna la buzunarul de la inimă și l-am plătit
apoi mi-a întins o monedă pe care o avea prinsă în păr
să-l răzuiesc

hai
curăță-l aici
unde te așteaptă norocul
și-mi arăta prin semne să-mi pun lozul pe fruntea ei
că așa era de săracă
nici tejghea nu avea

hai odată
trage cu banul pojghița aia cenușie ca viața
că-s gravidă și mă dor picioarele
dar eu mă rușinasem și pregetam
fiindcă erau vreo doisprezece oameni
care se strânseseră împrejur ca orele pe ceasornic
însă văzând că nu mă cunoștea nimeni
m-am liniștit
și hârști am tras cu banul de argint
o pojghiță de vopsea de pe loz
și numaidecât am văzut că se ivește o apă subțire
strălucitoare
și în ea apăru un pește auriu
hopa
te-ai scos
mai răzuiește o dată că doar n-o fi singur
mi-a zis fericită femeia
și am mai dat o dată cu banul și apăru al doilea pește
iar cei din jurul meu aplaudau încântați de o așa magie
însă eu m-am oprit să-mi șterg transpirația de pe frunte
fiindcă mă simțeam responsabil pentru fericirea atâtor
oameni
care nu mă cunoșteau
dar ale căror umbre îmi răcoreau picioarele

hai
nu te opri
îmi strigau
poate că mai sunt alți pești
și am mai răzuit un strat de apă
apoi patru pești s-au văzut cum înotau în adâncuri
pe urmă sute de pești apărură
în timp ce alții ni se zbăteau deja la picioare
și chiar când lumea era în extaz
după încă un strat apele s-au limpezit
s-au dat la o parte
și între ele era uscat și căldură mare
iar eu m-am speriat foarte văzându-mă acolo
cum mergeam cu pas grăbit
ca pe magheru
până-n rahova în doar patruzeci de minute
cu toți acei străini după mine cu buzunarele pline de pește
și mă uitam la apele înalte din stânga și din dreapta
precum râmele noaptea după ploaie
la vitrinele cu manechine dezbrăcate
iar pe cele două valuri înalte simțeam că pășește însuși
Dumnezeu
ca pe niște picioroange mergea
ca pe blocuri
se uita în jos și vedea prin mine
precum vede șoimul prin propria-i umbră inima grăbită
a iepurelui
iar eu văzând că n-am scăpare
am vrut să mă opresc
și ca prin vis am auzit femeia zicându-mi
nu te opri chiar acum
mai răzuiește
iar oamenii o susțineau
și când am mai dat o dată cu banul
lozul s-a terminat

ne-am trezit în deșert
iar drumul în urma noastră arăta
precum dâra de argint de pe fruntea femeii
și iarăși m-am oprit
însă ei cu toții mă îndemnau
nu zăbovi tocmai acum
niciun deșert nu ține până la capătul lumii
cine știe ce noroc te mai așteaptă
cine știe ce povești o să ducem noi acasă
că pâine nu avem

Dante Gabriel Rossetti (1828–1882), Elizabeth Siddal, studiu pentru Delia din tabloul *Întoarcerea lui Tibullus la Delia*, c. 1860–1862

ci doar câțiva pești
iar peștele fără pâine nu ține de foame până în zori

și din nou m-am supus
iar după primul strat de piele am dat de sânge
și-mi era milă fiindcă sângele femeii se amestecase cu al meu
care picura din buricele degetelor
apoi văzându-mă că ezit
cineva a zis să ne rugăm să prefacem sângele în vin

ne-am rugat
și îndată am simțit că gustul de fier dispăruse
unul dulce ne stătea pe limbă
vorbeam cu toții mieros
în șoaptă
în limbi diferite
după cum băuse fiecare
apoi după stratul de vin am dat de unul subțire de apă
fiindcă altcineva spusese să prefacem vinul în apă și sete
nu vom mai afla
căci limba apei cu toții o știm

pe urmă
când se întunecase de-a binelea
am dat de stratul de os
tocmai unde era fruntea osului mai tare s-a oprit mâna mea
iar oamenii spuneau
nu-ți curma drumul
cine știe ce se ascunde dincolo
o fi mama oaselor
lumina
sau pagini albe
iar femeia auzindu-i m-a apucat milostivă de mână
și am împins amândoi
și când am trecut de os cu oasele mâinii mele
un mare oftat s-a auzit pe tot bulevardul
ca atunci când este măturat și spălat dimineața

apoi am prins curaj
am băgat cealaltă mână iar la urmă capul
după aceea au intrat ceilalți
unul câte unul
iar ultimul a tras perdeaua de piele după el
lăsând o cicatrice
după cum se învoise
dar nu ne-a păsat

deja vedeam undeva departe copilul vânzătoarei
cu mânuțele și piciorușele lui mici cât niște boabe de orez
se apropia de-a bușilea
și avea un căpșor cât gămălia unui bold
și zâmbea
iar atunci când a ajuns și l-am luat în brațe
ne-a zis
fraților
și a început să râdă în hohote
și de-atâta fericire a făcut pipi
limpede și curat
cum erau și lacrimile cu care-mi spăla vânzătoarea
picioarele
fiindcă știa că nu va îmbătrâni
nici nu va afla mângâiere
până când un necunoscut
nu-i va răzui din suflet
tristețea

Vechi prieteni

cu un scaun gol în față
și cu razele soarelui încălzindu-i mâinile
în fiecare dimineață
la aceeași oră
bătrânul își bea cafeaua pe îndelete
ca și cum ar fi ultima

și ieri a fost la fel
și acum o lună
și anul trecut
însă cu zece ani în urmă
fix la aceeași oră
scaunul din fața lui era cald
și nici nu era așa scorojit

dar nu mai contează
important e că și pe el a stat cineva
poate chiar același bărbat
care stă acum vizavi
și-i vorbește ca unui vechi prieten
de parcă nu s-ar fi văzut demult
de parcă știu că va veni și acea zi
când înțelegând totul
nu-și vor mai spune
nimic

Tatuaj

singurul tatuaj pe care îl mai am
și pe care nu îl voi șterge vreodată
e chipul mamei rămas pe brațul drept

de atunci
orice prunc iau la piept
se liniștește și-adoarme pe dată
obraz pe obraz
frunte pe frunte
tuspatru ochii închiși
visători

Fericirea

de câte ori
îmi adormi la piept
și râzi în somn
de-atâtea ori
îl rog pe Dumnezeu
să zgârie și mai adânc
discul vieții

Manuscrise

singurătatea fiecărei seri
cu propria-mi umbră ieșind pe fereastră
cu distanța dintre pereți
susținută de aerul împăiat
cu străzi argintii de la urme de melc
și totuși fără nici o senzație
e o astfel de seară
în care manuscrisele mi se prind pe tălpi
înlocuind descuamata piele

Poetul

să traversezi singur strada
știind că nu te așteaptă nimeni acasă
nici măcar musca prinsă între ferestre
ce nu știe dacă înăuntru
unde e cald și miroase a cozonac
e locul unde va pleca atunci când va muri
ori dacă nu cumva sub stele e acel loc
de unde iată că vine chiar acuma poetul
obosit și nesigur pe sine
neștiind dacă trăiește între cer și pământ
ori între două coperți

Coala de scris

vecinii mi-au spus
să nu mai plec de acasă
fiindcă în lipsa mea
camera în care scriu se dilată
ajungând până în mijlocul drumului
dar nu i-am crezut
și-am plecat

însă în seara asta
când m-am întors
plăcuța cu numele străzii lipsea
și poarta avea urme de melc pe zăvor
iar acum
în timp ce scriu acest poem
din oglindă mă privesc din ce în ce mai aproape
vecinii
strada
tavanul
pereții
cu toatele năpustindu-se
înspre coala de scris

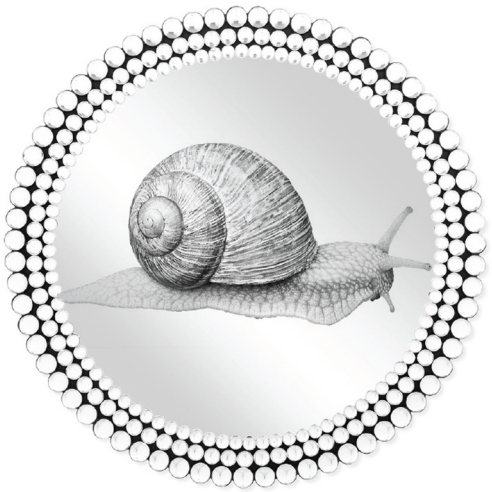

Poesis

Ara Alexandru Șișmanian

Poet, critic și istoric literar,
istoric al religiilor
Franța

întunecat avis

gură albită de doliu – plină de uscate silabe de os • vînt înzăpezit de lumină devastează cu întrebări osuarul memoriei • o lampă alogenă – glob de solitudine în locul palmierului și insulei • o frunză de întunecat avis – în locul copacilor voștri de șoapte • căutînd fericirea – ne preschimbăm în fantome încă din viață • decupăm amintiri și le luăm locul în vid • înălțăm filamente indecise spre pal palimpsest primordial • poate o hartă indescifrabilă • un somn de neînțeles • cuvântul în litere zero e poate numele tău – neant • numele tău respirat – numai scris •

merele oglinzii

culeg din livadă merele oglinzii • prin ordinator – semnul mușcăturii lor se plimbă • umbră încorporată care m-a trădat născîndu-se – născîndu-mă • foc alienat – pește din acvariul tutelar al zidurilor • melancolia – cu vrăjita vargă – prin nimeni – foarte departe • merele oglinzii mă sărută cu buzele lor de niciodată • sumbrul sunet din livada ordinatorului • umbra ta dăruindu-mi pe piatră – buzele îngîndurate ale jocului •

carte de simboluri

sîni de gheață sub stele • singurătatea e o spadă stranie levitînd peste dalele evanescente ale deșertului • o spadă de exil • copilul se dizolvă în prag – acolo unde aerul se termină și vidul avisului începe • șoapte de priviri și pași de frunze – drumurile acelea uitate trecîndu-și îngustimea prin cercuri • hlamidă boreală – plutire de mit • carte de simboluri și aisberguri • paginile banchizelor – și zeul cu coroana lui de șaman • cercul sfîrșitului – cerul cînd se apropie ofidian cu mușcătura lui de umbră •

decor de cenușă

poate o poartă de ninsori spre un decor de cenușă • ram de-avis pentru magia copilului • și un cuvînt prea orb pentru labirint • omul se dezbracă de vis – trece cu trezia prin vadurile zilei • barca violetă se naște din apă – își urcă lemnul întoarcerii prin lumina rigidă • prin fulgii argintați de amiază • fără melancolicul – de nimeni își apropie misterul • adânc de mușcături minerale cade-n adio • ioan își înfășoară în nemurire și aur creierul țipat • prea joasă seară pentru scara sinuciderii – cu sticla deja decedată •

Din volumul în pregătire *Zdrențe 1*

Poesis

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

nu suntem îngeri

poate că zăpada nu e atât de adâncă, riscăm un înec
în albul perfid, cu cercuri de fântână înfipte în el;
dacă rămânem acolo, ne vor trece cândva
izvoare gemene printre rădăcini,
vom ghici în izvoare soarta coroanei de sus,
umbra ei peste pietre când soarele
va crește în aur bolnav
noi riscăm un înec, zăpada ne șterge urmele,
toate valurile ei au în matrice zborul sinucigaș;
nu suntem îngeri, îmi spui, suntem imagini
vândute la târg,
în preajma sărbătorilor, culorile intră în noi
și ritmul ni-l strică;
degeaba adâncul prea alb, degeaba atâta liniște și înec,
vom rămâne în zgomot, suspendați în secunda rotundă.

îngeri trădători

în dimineața aceasta, orașul se vede
printr-un parbriz nespălat:
au scris păsările pe el, cu ciocul și cu ghearele,
un poem obscur ca noi toți;
merg iarăși spre școală, alunec
pe versurile poemului ca pe frunzele ude;
e o toamnă de pâslă, care ține în frig
oasele cenușii, ochii adânciți în orbite
cine mai cântă în ploaie? – gura e plină
de rugină, de-atâta metal respirat,
tu te faci că mă cauți, că mă strigi, că mă vezi,
eu mă fac că sunt vie,
dar e toamna bătrână, a văzut, ca și mine,
multe mii de cețuri și îngeri trădători.

jertfă

în sfârșit, uite zăpada, cu fulgii ei legați
ca literele într-un cuvânt prea lung.
uneori uit să citesc,
paginile căderii sunt greoaie
în orașul cu inimi în sicrie de plastic.
am murit cu toții acum un secol,
secerați de ciuma roșie.
aici, sub fulgii care cad ca niște litere,
se mișcă doar umbrele noastre,
scoase la aer din temelia
bibliotecilor și-a bisericilor cu geamuri sparte.
trec prin ele sutane purtate de vânt,
croncănind a viscol;
nu-i nimeni sub cerul curgând sub formă de cruce,
crengi-răvașe de sticlă le mână galopul
dintr-o parte într-alta.

elegie

vin cețurile mele, tristele mele,
nimeni nu le cere să intre în lucruri,
îngenunchindu-le,
nimeni nu le cere să șteargă
formele geometrice ale prezentului
și să lase îngerul
să-și pună aripile la uscat.
ne prefacem că suntem vii,
că scriem pentru pietre,
pentru munți și pentru aceste ape
în care chipul nu ni se mai răsfrânge,
ne prefacem că suntem îndrăgostiți de poem,
îl stoarcem ca pe o rufă și-l întindem în ceață
să rămână jilav, cu viața noastră în el;
veniți, cețuri, tristele mele,
aduceți-mi cercuri de aur în ochi
și alb orbitor cât mai mult,
să-mi așez toate cuvintele trădătoare în el.

iluzii trandafirii

aici, la tine, au înflorit măcieșii, sălbatici,
strânși în linia ferată.
nu pleacă ei, doar câte o creangă ruptă
se crede pasăre, până dispare
în locul acela geometric numit poezie;
și noi creștem iluzii trandafirii între linii,
aici zborul pare permis, dintr-un capăt
într-altul, la câțiva metri de pământ;
mai sus de-atât n-a ajuns nimeni, nici noi,
nici vrabia, nici ciocârlia;
ne privește câteodată un nor cu formă de corabie,
auzim și valurile, chiar deasupra, acolo
albastrul îngheață vremelnic și ne ignoră.
mâine vom face cununi din flori de măcieș
colorate cu sângele nostru de pe frunte
și vom pleca pe cruce, mai sus
de vrabie, și de ciocârlie, și de nor.

aniversare

odată cu vrăbiile, albastrul de sus își șterge
fruntea de ceață,
intră pe fereastră lacom, adulmecând aburii
de mușețel ai ceaiului.
aici, în cana cu flori de câmp, se oprește
plimbarea naivă a gândului
încă ademenit de lucrurile mărunte care
simulează o realitate a memoriei.
ianuarie își trimite această dimineață ca pe
o carte poștală, cu acoperișuri strâmbe și coșuri de fum
împingând norii spre un orizont pitit undeva,
pe după zidirile în ruină ale domeniului Ghika.
ce clopot răsună, ce rugăciune se-aude
în cușca albastră de abur și fum?
doar închipuirea, în hainele ei de-acum jumătate de veac.

mierle în spațiul curbat

cred că sunt vie pentru că mierla aceasta
îmi cântă pe umăr cu ciocul întors
spre lumină;
la celălalt capăt al podului sunt tot eu,
cu altă mierlă pe umăr, privind în ochi
altă noapte.
arcul de cerc ne unește sau ne desparte,
depinde cât știm despre spațiul curbat;
eu știu că pe-un pod poți să mergi
dintr-un capăt într-altul și înapoi,
în timpul tău, nu al lui;
poți vedea celălalt capăt de pod și pe tine acolo,
dar, oricât ai fugi,
nu te poți prinde din urmă,
cum nu poți contopi cântecul celor două mierle:
ești/sunt săgeata pornită din arc:
cum să te întâlnești cu tine însăți
mai tânără cu trei zile și vie?

iadul suprem

câtă răbdare poate să aibă timpul?
curge prin mine chiar ca
nisipul dintr-o clepsidră
și nu mai știu
dacă mă aflu în jumătatea de sus
ori în jumătatea de jos, doar inima
bate tot mai încet,
nu urcă și nu coboară din spațiul îngust,
diafragmă ce oprește moartea
să intre prea adânc în viață
cerc tăiat, întregul își așază jumătățile
spate în spate, pe orizontala fricii,
una se deschide spre cer,
alta se caută în pământ,
fir cu fir, nisipul sclipește o vreme sub stea,
se rotește în sine, apoi coboară tăcut în cuptorul
încins din adânc, în iadul clepsidrelor,
în iadul suprem al cuvintelor.

Poesis

Petruța Niță

Poetă

pe când eram...

călătoream pe marginea unui vis
știind că voi cădea,
iar sufletul mi se va sfâșia în o mie de iubiri;
învățam să iubesc din mers
împingând vântul cu picioarele desculțe,
mă îndreptam spre foc
(numai acolo nu exista nicio frică)
doar pervazul ferestrei
îmi arăta că trăiam într-un spațiu,
mie-mi plăcea să-l numesc *Casă*
vrabia ce-și părăsea cuibul de sub streașină
îmi spunea că e doar un loc
unde-ți abandonezi pielea
de care te dezbraci
când treci la iubirea cu numărul o mie unu
nici nu știam să iubesc
nici iubită nu eram,
dar îmi ascundeam frica din cuibul vrabiei
în brațele unui zid sprijinit de umbre
îmi încălzeam picioarele înghețate în focul întâmplării,
apoi plecam în următoarea călătorie
având cu mine doar amintirile
pe care le lăsam, de fiecare dată, la ușa altui zid
unde îmi construiam pe rând: vrabia,
streașina, fereastra, zidul...
până la temelia cuibului;
ușor, ușor, mă deprindeam cu arta zborului
printre frici
număram iubirile pierdute.
mă trezeam de fiecare dată din visul căutării
timpul uitase să-și facă timp
să mă găsească
pe când eu trăiam într-o aripă
dintr-un vis cu margini zdrențuite

grădina izvoarelor

oare ce voi fi când părul meu
se va agăța de mine cu rădăcinile trupului crescute-n unghiile poemelor,
când cuvintele mi se vor rostogoli
peste pielea gândului ce-și va încreți anii
în colțuri invizibile
din care cuib mi-ar necheza albastrul plin de aripi?

oare unde-mi va sta soarele
când voi strânge în mine tandrețea bunului-rămas
și voi pleca departe cu apusul în spate,
din care nori mi se vor dezlănțui furtunile
ce ploi îmi vor alăpta setea...
din vinul meu s-ar mai sfinți vreo mare?

unde mi-ar fi iubirile din care-am stors spovedanii
ce trup mi-ar mai săruta lumina din zorii curățirii
dacă spinul unui trandafir n-ar mai sângera de galben,
carnea mea ar mai plânge vreodată cu glasul pruncului nenăscut
cu ce degete mi-aș cununa tristețea?

oare ce haină mi-ar îmbrăca nuntirea
când parfumul ultimului vis mi-ar înflori deșertul
și mi-ar cunoaște frica să nu-mi umplu oasele de frig?
dacă izgonirea din grădina izvoarelor mi-ar fi miere
– cum e pacea din ochii Tăi –
Doamne, doar m-aș uita la tine
cum privește sânul copilul care-l suge!

calendare fără timp

timpul vorbește din calendare îngălbenite
prin podul uitării
le-a păstrat așa... „*să fie, că-s bune, maică, la casa omului*”
doar îl văzuse pe fiul ei
cum și-a legat în sfoară Magazinul Istoric
cu banii de soldă
când ea nu-și mai dormea grijile ciorapilor de lână
împletiți cu nopțile gerului și foamea
codrului de pâine
că și-l dorise domn cu carte multă...
„*păi, dacă așa a vrut copchilu'*
io de ce să n-am călindarele mele
că-s toate bune
uite, nah, rețete de bucate fără bucate
leacuri pentru dureri de oase
pentru cândăi fi num' oase...”
le știe bătrâna pe dinafară
a uitat doar câți copii a botezat
la care nuntă și-a pus pantofii de lac

sau cui i-a mai trecut veleatul
prin satul ei din ceasul fără timp
păstrează poze îngălbenite de război
în tablouri pe lângă care
mai trece varul când și când
își pironește privirea în ele
și-și ghicește strănepoții
„ăla mic, cu bâ' seamănă
și zgâtia aia de fată e leită ma'mare..."
încrețindu-și fruntea spre cer
rotește ochii plumburii cu orbul găinii
oftând *„eeh... viață, viață*..."
apoi caută-n calendar o pomadă
fără să știe la ce i-ar mai fi bună
unii spun c-ar fi nebună chiar
că-i aud noaptea sughițul
dimineața aprinde candela plânsului
scrie un nume și-i face o cruce
alții spun că atunci când îi treci
prin fața casei gârbovită de ploi
se vede o mireasă la geam
ușa de la tindă se face dintr-odată
poartă de biserică
împodobită-n flori de crin
ea e femeia dintr-un tablou al sângelui
care mă strigă
m-a învățat cum să-mi închin fruntea cu mir
în fiecare seară
în fața oglinzii să-i văd trecutul
trecut prin calendare

timp de singurătate

tu care porți mereu în spate un copil
în palmă sânul cu lapte
spune-mi, femeie,
unde te duci cu povara ta grea
cu toți pruncii care-au murit în tine?

ochii tăi nu mai au lumina de ieri
dar e doar vina ta că ți-ai zdrobit timpul
în loc să-ți faci o mască
să nu te mai ascunzi sub cearcăne
din insomniile travaliului

așa că lasă naibii totul
trăiește-ți singurătatea mai puțin
ce faci, femeie?
doar știi că tu nu ai voie să plângi,
iar ca să te împac
nu pot să-ți cumpăr flori din banii de pâine

lacrimă de busuioc

te-am tăcut în mine
când mi te-am încrustat în sânge
sub chip de copil nenăscut.
la sânul meu te-aș fi hrănit cu viață
din pacea blândă-a lunii
numai răbdarea să-ți fi fost un leac
în trup de vindecare...
te-am durut în carnea trupului sfințit
în libertatea Cerului ce va să-mi vină
după ultima ploaie cu amintiri.
te-am călătorit peste roata olarului
când împreună am dat contur lumii
mi te-am frământat prescură
cu lacrimă de busuioc
la vremea nuntirii noastre cu stelele.
și te-am iubit...
(Doamne, cât te-am iubit!)

de șapte ori desculț

știi, mama îmi purta degetele în palmă
când foamea încerca să o caute
de șapte ori ara pământul
tot de șapte ori număra boabele de porumb
câte una pentru fiecare zi
ea nu mi-a spus nimic despre ziua de odihnă
cred că nici nu știa ce înseamnă
așa-i probabil când ai șapte clase
frați de crescut
copii de născut...
câte unul pentru fiecare zi

știi, tata îmi purta cuvintele pe tâmple
când îmbrățișa lemnul de cruce
iar setea îi usca sângele
de șapte ori tăia lumina în felii de pâine
tot de șapte ori a murit
câte una pentru fiecare pasăre
el nu mi-a spus nimic despre zbor
nici nu mai știu dacă avea aripi
doar a plecat călcând peste ape
tăindu-le-n două
de șapte ori desculț

măturând uitarea

am strecurat anii sub cerul plumbuit
mi-au lăsat numai parfumul de mușcate
la-ncheieturi de lacrimi
umerii mi s-au prelins până-n căușul palmelor
m-am învelit cu abur de pâine
coaptă în cuptorul din mijlocul bătăturii
lipit cu lut și balegă
Doamne, cum mirosea pâinea scăldată-n must dulce-acrișor!
cum e călăvia din noaptea de priveghi
când mortul stă la povești sub boabe de ceară
am poruncit anilor să-și frângă aripile
să pot rescrie o eglogă a amintirilor
strângând mirarea într-o oglindă
Doamne, cât zbucium ne dăruiește golgota
când măturăm așteptarea
uitând!

Poesis

Ana Ardeleanu

Poetă, membră a Uniunii Scriitorilor
din România

camuflaj

nici un ac fără pânza Penelopei
să fim înțeleși
nu există doi fără unu
nici viață fără de moarte
nu pot fi excluse aceste perechi
ce stau în stand by
pentru a începe marele vals
doar acul va fi pierzător
nu poate penetra țesătura
care, așa necălcată cum este,
face singură opoziția
respinge mâna
ce îi măsoară lungimea
pe mâna ta
lăsând câteva amprente
la care îngerul păzitor
se uită întreaga zi
întrebându-se
dacă să le curețe cu clor
sau
să le măsoare cu rigla
făcând un meschin calcul
al echilibrelor

*

l-am bifat pe unu
un popor al nimănui
l-am bifat pe zece
un popor al tuturor
te-am bifat pe tine viața mea
camuflată într-o poveste
de unde nu se mai vedea nimic
prin fereastra camuflajului
doar umbra unui pescăruș
din ce în ce mai mică
precum zilele de toamnă
ochii ce o priveau
deveneau din ce în ce mai mari
precum zilele de vară
pe sub arcul porții
posesoare al celui mai fierbinte sărut
nu trecea nimeni
cu un pahar cu apă vie în mână
pentru cei însetați

*

cum să forez în adânc cuvântul
când el se sparge asemeni unui vas de lut
norul ce-l acoperă
întinde mâna după soare
să-i sfâșie veșmântul de aur
alt rost nu există
și dacă ar exista
cine-l întoarce la casa lui
pe care s-au așezat vrăbiile
pentru a dezbate aprig
subiectul omului
în totalitate preocupat
în a-și găsi echilibrul
pe casa cu pereții de aburi
astfel încât să nu cadă în interior
acolo unde sunt cusute rănile
îmbinând părțile dureroase
triunghi cu triunghi
pînă la marea abstractizare

*

în această tăcere
numai eu încap
în cercul ei
numai eu mă rotunjesc
dau seama pentru luciul exagerat
al materialului
din care mi-am țesut gogoașa
unde m-am ascuns
din lățimea și înălțimea
culorilor complementare
luna va face un cabaret
pentru picioarele lungi ale tânțarilor
cu mare apetit pentru un charleston
unde și alți cheflii
vor fi poftiți

*

locul acesta nu e măsurat
nu trece nimeni prin centrul său
nici pe sub raza sa
care ne scutește

de lucrurile auzite în surdină
dar și de cele cu sunet de tobe
ce depășesc faptul banal
precum acea nacelă
care duce departe
sufletele ce nu-și mai găsesc rima
precum și pe cele
ce nu-și mai găsesc
lumina

Zâmbetul tău

e ca un ghicit în cafea
aflu din el mai multe lucruri
despre viața mea despre moartea mea
decât dacă le-aș trăi cu adevărat
nu toate zâmbetele se comportă la fel
zâmbetul felin se deparazitează cu lăbuța
motanul lui
miaună îngrozitor
la ora 5 dimineața
pe acoperișul lunii pline
zâmbetul cu ceașca de cafea în mână
e iluzia unei zile reușite
pe care unii o fotografiază
din unghiuri diferite
apoi așază tabloul pe-un perete casant
nimeni nu-i spune dă-te mai încolo
pentru a urmări împreună
firul deșirat al imaginației
pe care avionul personal
îl înalță în eter
croșetând cu el
momentul acela unic
când îngerul pocnește biciul de argint
lângă pielea ta
spunând plugușorul
ana ardeleanu

nu-mi întoarce spatele

am să te muşc cu privirea
de omoplatul drept
pentru a simți în gestul meu
toate întâmplările
de la căderea Romei
până la fake news-urile sângeroase
ale secolului XXI
nu-mi întoarce spatele
pentru că voi scrie pe el
tot ce m-a învăţat omul rău
ce latră ca un câine în inima mea
ecoul poate sparge bula existenţei
şi-atunci ce mai poţi aştepta de la mine
să caut cu mâinile goale
prin jăraticul unei perspective
ce mă va îmbrăca
în mătăsurile cumpărate
de la un samsar
ce mi-a prins mâinile de la încheieturi
le-a rupt umbra
lovindu-mi gleznele
cu ea

dincolo de ceea ce ştim

e o pânză de păianjen
ce a acoperit restul lucrurilor
le-a înnodat capetele
formând din ele un coşuleţ
au rămas pe dinafară
doar locomotiva lor stricată
şi drumurile care s-au alambicat
precum venele nopţii
nereuşind să susţină
maturitatea fenomenului
devenit fulgerele sale
şi toată apocalipsa aflată într-un tablou
pictat de cel mai mare artist
al culorilor şi nervurilor
pe care primăvara le-a avut vreodată
s-a luat lumina
a rămas doar roua întunericului
pe inima mea
pomenită de bine şi melancolie
mirosind precum pielea muşcată
de crocodilul pitit
în propriul sânge

postul de comandă

stai înlăuntrul meu
ca într-o colivie
din când în când
cineva te hrăneşte cu firimituri
din trăirile-i faste
faci din acest păcat artă
simţindu-te tot mai atras
de formele ei perfecte
răguşeşti implorându-i dragostea
nimeni nu cutează
să-ţi întărâte inima
căci din vulcanul ei
s-ar putea prelinge
o lavă sângerie
stai în postul de comandă
al lăuntrului meu
fără ca cineva să execute ordinul
pe care îl transmiţi
prin poezia scrisă pe podul palmei
rămâi cu pasta ei siderală pe degete
pentru următoarele amprente
nici făptuitor
nici martor de nădejde
nici trasmiţător de elită

Poesis

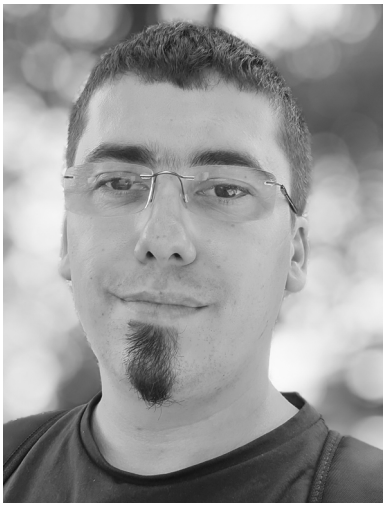

Ciprian Vestemean

Poet

Cost contra cost

Irisul meu contempla
frumusețea ta
de muză eminesciană
și ca recompensă
pentru această priveliște
ți-am dăruit
din recolta mea de metafore.
Dar tu, făuritoare de vise
cu zâmbet sublim
mi-ai furat orele
și am rămas
cu un mărunțiș de secunde...
Dar nu-mi pare rău!
Aș plăti cu secole
să mai stau câteva clipe
cu ființa ta
în brațe!

De noapte bună

Să mă visezi
cum îți șoptesc
la ureche
metafore dulci
pentru a avea
un somn ușor și odihnitor...
să te trezești
cu pace și liniște în suflet,
cu bucurie că ai ațipit
rămânând cu mine...
să nu te întristeze acest motiv...
imaginează-ți doar că ai adormit
în brațele gândurilor mele bune...
Așa că, noaptea să-ți pună
o cunună
cu vise bune!
Pace ție!

Podul de vid

Dacă aș fi cu douăzeci
de ani mai ieftin
și nu aș fi fost înghițit mereu
de gura flămândă a timpului
poate că aș fi mult mai naiv
și focul discuțiilor noastre
ar fi ceva relativ...
Suntem la depărtare
și trupu-ți pare de ceață
dar aș vrea să-l ating,
cu inima...
Cutez să cred
că aceste distanțe nu fac
decât să ne apropie
în gânduri și speranțe,
în vise și răbdări...
până când va veni clipa
să ne oferim
nu doar mult dorite
îmbrățișări...
ci inimă pentru inimă!

De dor...

Îmi este dor de tine
și când ne aflăm alături
și vorbim... ori ne privim...
aș vrea să călătorim
până la capătul Pământului;
dar mai ales,
până la capătul
zilelor noastre!
M-am încurcat în
nodul din cuvintele tale
și-mi aud lumina cum palpită
ca a unui porumbel prins în laț
dar bucuros că este în lațul potrivit...
Când nu te am, te-aștept
ca un leu alb
decolorat de-atâta așteptare,
așa că nu mai sta
și vino să mă vânezi
iar te voi surprinde,
atacându-te cu niște metafore,
cu noi poeme,
cu buze pline de dorință
până când, după o nouă zi
s-aprind iar luminile pe cer.
După ce te voi răpune
cu multe mângâieri și bucurii,
te voi întinde la umbra
sufletului meu
și voi căuta
în scoica inimii tale
acea perlă
numită
Iubire!

Vis în vis de vis

Era o zi toridă
în sufletu-mi plin de taine
și pe cerul de sub universul
speranțelor moarte
se legănau
câteva din gândurile mele
atinse de ideile ce se evaporau
de pe lacul inimii
unde stăteam la umbra
unui gorun de întrebări.
Pescuiam...
vise, mici speranțe,
câte-un ecou de iubire,
dar ce voiam de fapt
să prind în mreaja mea,
erai tu...
Te-am prins de câteva ori
dar te-am scăpat...
... sau am vrut...
ca totul să fie
mai palpitant!

Surprize!

Am tăiat o dalbă foaie
în mici firmituri de hârtie
să le presar pe deasupra capului tău
ca o ninsoare de gânduri bune
ce am ratat să ți le mărturisesc.
Apoi, am pregătit
câțiva nori în forme de buze
să-ți ofer o ploaie
de sărutări
și fulgere de dorințe,
senzații și noi energii.
Am chemat și vânturile
din patru zări să m-ajute
să te pot îmbrățișa
cu toate sentimentele mele
ce prea multe
s-au tot adunat de când
nu am mai vorbit...
acum câteva secunde...

Din volumul în pregătire
Dus cu gândul

Poesis

Simion Felix Marțian

Poet

Sonet cu lumină

În ochii lui, al nevederii morb
Uda durerea grea la rădăcină,
Țesând o lume de-ntuneric plină
În care porumbița era corb.

Dar când simți prezența Sa divină,
A tresărit adânc sărmanul orb
Și a cerut, crezând că se resorb
Și beznele: eu, Doamne, vreau lumină!

L-a inundat culoarea prin unghere,
Zvâcnind în ochi ca-n undele din lac,
Fiindcă-a pus lângă nevoie… vrere.

Dar eu voi ști, mă-ntreb elegiac,
Să cer lumină, să mai cer vedere,
Când El mă va-ntreba: „Ce vrei să-ți fac?”

Sonet de primăvară

Iar pajiștea-nflorește alb cu miei
Și aur poartă-n ochii umezi iezii,
Din despletirea soarelui amiezii,
Când bolta-și toarnă-n lac sineala ei.

Doar dalba amintire a zăpezii
Mai stăruie în flori și-n porumbei,
Căci aerul miroase-a bănuței
Și-apasă cald pe umerii livezii.

Mă umple anotimpul, pliu cu pliu,
Și când îmi înfloresc și-n suflet merii,
Întreb cu uluire, vrând să știu:

De unde-i frumusețea primăverii?
Și simt răspunsul cum vibrează viu:
Acesta-i anotimpul Învierii!

Sonet eroic

În tâmpla vremii, cronici și hrisoave
Pulsează-ntruna, cu prelung ecou,
Dând tușe ample vechiului tablou
Și aure la personaje brave.

Dar iese în lumină un erou,
Dând leacul vieții unei lumi bolnave,
Eroul care îndrepta epave
Și modela-n iubire omul nou.

S-a clătinat a erelor răscruce
Când El S-a dat pe Sine ca prinos,
Spre-nveșnicirea unei lumi caduce.

Acest erou etern și glorios,
Care-mpărțea iubire de pe cruce
Și ne așteaptă-n slavă, e Christos

Sonetul Calvarului

Un deal ivit din hohot de amurg
Și-a pus, ca-ntr-un dement, hidos capriciu,
Pe creștet crucea cruntului supliciu
Pe care stropii veșniciei curg.

Spre dealul zguduit de sacrificiu
Părea că ochii Cerului se scurg,
Însă la poala lui, bătrânul burg
Cu ură și-l trecea pe frontispiciu.

Ar fi-ncolțit pe coama lui fiorii
Și groaza i-ar fi fost pe frunte nimb,
Dar din miracolul venit cu zorii,

Calvarul a-nflorit într-un corimb.
Acum așteaptă-n tihnă călătorii,
Dând pentru vicii dragoste la schimb.

Sonetul uitării

În vatra vieții moțăie tăciunii
Și flăcările-adorm ascunse-n spuză,
Lumina parcă sieși se refuză
Când beznele iau locul pasiunii.

Uitarea ne învăluie confuză
Și-i dăm tribut podoabe strânse-n funii,
Când, pâlpâind pe marginea genunii,
Lințoliul ei îl folosim ca scuză.

Curgând prin ani ne-mpovărăm cu toamne,
Și mult prea des uităm cu nepăsare
De focuri vechi ce pot să ne condamne.

Dar astăzi Te rugăm cu-nflăcărare:
Nu ne lăsa să dăm uitării, Doamne,
Îmbrățișarea Ta mântuitoare!

Poesis

Rodica Dascălu

Poetă

lumi infinite

te-ai întors către tine,
te-ai întors să-ți fii mai aproape.
povestea pe care ai trăit-o se stinge.
te identifici cu locul de plecare,
dar și cu gândul.
cu pasul. cu trenul.
cu avionul. cu vaporul.
ai avut nevoie de timp.
apoi, de nenumărate călătorii,
aici sau aiurea, peste mări și țări.
mereu ai crezut că îți lipsește ceva.
de curând, ai învățat să te bucuri
de drum. toate sunt ascunse
în tine, acolo, în straturi
suprapuse, din neam în neam.
fără aceste drumuri exterioare,
fără oamenii pe care i-ai
cunoscut, nu ai fi aflat
niciodată mulțimea
de chipuri cărora
le ești sălaș.
ți-ar trebui câteva vieți
încă, și tot nu ar fi de ajuns,
pentru ca toate să se nască. tocmai
ai aflat. numărul lumilor tale e infinit.

aritmie

asculți ritmul dezordonat al inimii,
uneori, un tremur firav, o pâlpâire.
alteori, viul grăbește pasul,
pentru a atinge brusc apogeul.
de când te naști focul nu are odihnă.
te susține când ești în cădere
dar și când iubești sau ești fericit.
te rogi cu ardoare pentru iertare,
e unicul mod de a te desprinde
din strânsoarea aprigă a rătăcirii.
jocul de imagini îți este familiar.
repetându-l capătă multe înțelesuri,
schițezi mișcarea unui dans
pe portativul vertical al viselor.
clădești continuu, pentru
a descompune iarăși structura,
reconstruind-o altfel la nesfârșit.
așa alungi angoasa unui singuratic
care încearcă supraviețuirea.
îți asculți vocea. îți înfrunți demonii
care nu-ți dau pace. prinzi curaj și,
cu atenție, ștergi conturul propriei bucle.

fire nevăzute

pentru a înfrunta viscolul,
ignori timpul, depășești conturul
și te întorci în grădina amintirilor.
te prinzi de respirația strămoșilor.
sângele lor încă îți murmură în artere.
privești prin ochii lor și vezi cum ninge
zile în șir troienind curtea, casa, adăpostul
păsărilor. dar nimic nu te poate opri,
mergi înaintând anevoie prin nămeții uriași.
trenul va sosi în gară cu întârziere și astăzi.
în timpul călătoriei privești jocul dezordonat
al fulgilor de nea sau asculți vântul
cum spulberă zăpada pe întinderea
nemărginită a câmpiei,
însăși prefigurarea vuietului.
printre crengile desfrunzite ale copacilor,
întrezărești umbre, siluete străvezii
ocrotindu-te.
ai păstrat amprenta vocii lor.
acum aveți cam aceeași vârstă și
mai sunt atâtea de spus despre viața
netrăită, despre tremurul dinaintea trecerii.

zambila

în toiul iernii sau mai târziu,
spre primăvară, primesc
din partea Ioanei,
prietena mea din copilărie,
un semn, o fotografie ilustrând
un cuib de ghiocei firavi sau câteva
fire de zambile grăbite să înflorească.
de câte ori privesc gingașa floare,
roiuri de amintiri mă împresoară.
parfumul ei mă poartă ușor
peste pământul reavăn.
zăpada abia s-a topit.
un abur cald urcă,
amintindu-mi cum
grădina casei, unde m-am
născut, respiră la fel de intens.
în lipsa mea, pomii înfloresc iarăși.

printre oameni

pe covorul verde crud
se așterne un strat
de flori albe,
ochi vii
cu irisul violet.
zeci sau poate sute
de priviri te îndeamnă
să nu rămâi indiferent.
pe aceeași alee luminoasă,
un tânăr se află în pericol
și are nevoie de ajutor.
frumusețea naturii
și încercarea
născută din însăși
fragilitatea unei vieți.
a fost o vreme
când focul lăuntric
aproape s-a stins.
m-am ridicat târziu
din propria-mi risipire.
era momentul înfloririi
arborilor catalpa.
încep să văd și, mai mult,
sunt foarte atentă în timp
ce merg printre oameni.
învelișul din carne
l-aș preschimba în invizibil,
să mă pot plimba liberă,
în tovărășia unui înger.
rugându-mă să-l întâlnesc,
îl caut neîncetat, spre
a-mi fi călăuză,
dincolo de hotar.

înflorire

nu ai ajuns încă să-ți descoperi
flacăra. de aceea te surprinzi,
uneori, reflectând:
imaginea că ești o creangă
în pomul părinților, bunicilor,
strămoșilor tăi nu e un adevăr.
desprinde-te de cuib,
el nu face altceva decât
să-ți îngrădească libertatea.
dar libertatea este tocmai priceperea
de a-ți împodobi spațiul interior,
al cărui garant este adevărul.
vei descifra
rostul călătoriei
mergând, învățând
să nu mai fugi de durere.
talanții primiți în dar îți vor fi
inspirație. doar așa vei face saltul.
o privelițte tulburătoare se naște.
ramura înflorită a unui măr
legănându-se ușor
în plină iarnă.

riscuri neștiute

în această casă tip vagon
a trăit și fratele tău. a fost casa
strigătelor voastre de uimire, a celor
dintâi izbânzi în meciul de tenis cu paleta
cioplită din lemn și minge din pâslă.
în această casă tip vagon
a trăit și fratele tău. a fost casa
jocului în jurul fântânii, a problemelor
de mate cărora în zadar încercai
să le afli răspunsul corect, dar
și a primelor cărți citite.
iar voi, părinții, ne-ați fost leagăn,
fereastră, punte peste pârâul
învolburat. în drum spre
celălalt mal trăiam pericolul.
un tremur ușor era semnul clar
că există riscuri neștiute la orice pas.
iar voi, părinții, e bine să știți,
că iubiții voștri copii n-au părăsit
universul plin de magie niciodată.

maree

ești singură pe țărmul mării.
briza te învăluie iar norii cenușii
desenează-n văzduh forme
în continuă alunecare.
privești apa limpede întrezărind
fascinantul tărâm subacvatic.
te întrebi, ești oglindă
pentru univers
sau nemărginirea
îți reflectă tumultul lăuntric.
albe valuri se retrag în reflux.
pe plajă rămâne un mesaj cosmic:
scoici colorate, dune de nisip, alge.
sub pașii tăi neliniștiți, totul dispare
înainte să descifrezi discreta șoaptă
a cerului. poate voia să
te facă atentă la semne sau
să-ți vorbească despre răbdare.

vise spulberate

drumul aleargă lin prin câmpie.
scade lumina în univers cum
flacăra lămpii cu gaz
în odaie, cândva,
în copilărie.
nori grei acoperă cerul inimii.
abia răzbește speranța prin
stratul dens de atâtea
spaime, griji, iluzii.
peisajul, fâșii colorate,
alunecă prin ochii tăi stinși.
limpezimea atinge viul. spre seară,
plopii, făclii aprinse, îți veghează visele.
pe mirițte un vânticel furios se rostogolește.
momentul nu e potrivit prefacerii,
îți spui ție însăți.

Poesis

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Foame de tine

Ce sălbatică foame
ai lăsat în mine!
Și m-ai uitat, să flămânzesc
de noi, de tine
și de sălbăticia iubirii.

Ce diavoli ai iscat
să-mi modeleze trupul!
Apoi m-ai lăsat prinsă între contrarii
pătrunsă de angoasă
și de toate amintirile.

Neliniștea ta mi se propagă în măruntaie
și surdă de tăceri ostile
mă mulțumesc cu iluzia
și întâmplările noastre
transformate în destin.

Cerințe

Ajută-mă să dorm fără să visez la tine.
Împiedică-mă să mai rătăcesc prin întuneric
ținând numele tău în gură
hrănindu-mă cu urlet
într-un complet și absurd balet de suflet.

Și mai dă-mi în fiecare noapte
câte un alt vis
și din când în când o atingere
de voluptate ireală
cu pielea ta mirosind a frunză amară.

Dăruiește-mi apoi toate zilele
fără să mă mai satur vreodată
de tine, de cer
și de toate apusurile rotunde și senine
pe care le-ai depozitat adânc în mine.

Cu ochii deschiși

Le vorbeam viselor în tăcere
nemaiascuzând nici un secret
și nici un cuvânt
în care crezusem cândva
nu mă mai ajungea din urmă.

Acea stranie tihnă
de dureroasă sensibilitate
începea să curgă iar
prin venele mele
prin sângele tău.

Aparent liniștită
la sfârșitul tuturor spaimelor
trăiam cu pupilele dilatate
în timp ce îmi arai carnea
cu atingeri mai rotunde decât cerul.

Realități târzii

Acea realitate a vieții pe care o trăisem
o vei simți mereu
într-o cu totul altă galerie de dorințe.

Acele unghiuri din care am privit
cu ochi care sclipesc încă
acele umbre de care nu ne despărțim nici morți
aceleași spaime care ne îmbătrânesc
și aceleași cuvinte cu identitate dulce
prin care însă nu mai putem umbla.

Am fi putut trăi încă un deceniu cel puțin
de la acel moment
am fi putut epuiza totul fără să risipim nimic
din acea realitate a vieții
pe care o vom simți
mereu într-o cu totul altă parte.

Acea realitate a fost un amalgam
de jocuri despletite
prezențe intense și absențe lungi
minciuni ieftine și adevăr târziu
și de o lumină adâncă venită de departe
de foarte departe, ca o rană albă.

Marină

Dragostea noastră e marină
chiar dacă sărutul a pierdut
gustul sărat, de mineral.

Cuvintele au rămas izolate și perfecte
asemeni unor scoici
nefiresc atârnate de un val.

Hainele tale mă recunosc după tristețe
sau după aceeași culoare
cu care obișnuiam să intru în extaz.

Versul s-a golit de șoapte
sunetul tău l-a pierdut pe al meu
și mă asculți doar în amintire.

E nefiresc să înșelăm trecutul
căci până la final, pe amândoi
ne va înveli tristețea pe deplin.

Rămânându-mi tu

Îmi rămâneai mereu
cu bucuria și durerea împreună
cu muzica ta ce inundă adesea
ca un fluid cald
făcând șanț înlăuntrurile mele.

Era ca atunci
când căutam o stea
și o găseam plină de sânge
deopotrivă strălucitoare și rănită
ca un dar iluzoriu, nerostit.

Era ca atunci
când dragostea se ridica maiestuos
ca o aripă enormă
deschizând o mulțime de drumuri
blocând orice perspectivă.

Deveneam prizonierii unei stări
de reverie prelungită
și biruiți de voluptate
ne prăbușeam
într-o intimitate aproape fără sens.

Eram ca atunci
când îți căutam un nume
de imaginație tandră
de ficțiune indecentă
și așteptam năucă să te vindeci.

Utopiile pierdute

Ce vom face mâine, în anii următori?
Ce vom face cu noi
când vom fi abandonați chiar și de milă?

Am fi putut trăi fără capriciile anotimpurilor
undeva unde timpul nu este măsurat
sau pur și simplu nu există.

Am fi putut rămâne pe lângă vreo mare
Hrănindu-ne cu scoici și alte vietăți
Lipite indecent de trupurile noastre.

Sau undeva pe vreun țărm
plin de iluzii în care
să fim tentați să credem până la final.

Vorbesc de tărâmurile acelea
unde am fi visat ritualul mării și ceremonii
la toate orele zilei și în taina nopții.

Am fi putut crea o existență
în care să fim doar noi doi
și gândurile noastre ca niște labirinturi simple.

Sau să trăim la capetele lumii
buimăciți de depărtare și de alb
unde ninge mereu în apusuri de cristal de iarnă.

Apoi am fi scos caii din grajdurile de argint
și am fi galopat înapoi în timp
întâlnindu-ne cu noi iarăși tineri și atât de goi.

Am fi putut trăi însetate începuturi
posibile magii de farmec permanent
un timp himeric al unui alt fel de anotimp.

Să fi trăit undeva
cu sufletul prins în capcana unei unice iubiri
de unde să nu ne mai întoarcem niciodată.

Poesis

Debut

*„Apă adâncă este cuvântul în inima omului
și râu ce tresaltă și fântână de viață."*

Proverbele lui Solomon (18, 4)

Constantin Radu Vasile

Regizor, scenarist, poet

Prefacerea timpului în lup

Privește, fiică, privește! cum cercurile concentrice
Ce înconjoară centrul acestui buștean de brad, retezat de trunchi,
Se îndepărtează echidistant și în perfect echilibru cu raza,
Arătând cum timpul a trecut cerc cu cerc, an de an
Pe când, la arătare, timpul s-a scurs mai în profunzime, urcând, via verticalis
În creșterea arborelui secular retezat, înspre văzduh, spre căderea stelei de vară.

Privește, fiică, privește! cerul ca pe o gură lărgită de strigăt!
Privește cum piatra se tocește la mal,
Cum râul trece în aval, acoperind secrete lămurite cu aur
Gurile măștilor, cusute cu aur sunt mute ca niște taine în ghicitori
Și foșnetul libelulei și muget de cerb,
Ochi de tăun și pinten de corb.

Pe aici a trecut o ființă cu greață în mațe.
Soarele înghițit încă o arde pe dinăuntru…
Pe aici a tăcut orice om deghizat în blană de oaie,
Cu spaima în colți și copilăria în oase, adânc îngropată,
Cu fuga la spate și teama cum că ar fi putut deveni
Ceea ce credea că un altul, nu el, mânca de zor o bucată de timp.
Privește în soare! Orbește!

Scalpare

Diapazon al dorului neîmblânzit,
Strâng cloșca cu puii de aur
Până când ochii îi ies din orbite
Până când va striga după ajutor,
Asta după ce o voi învăța graiul nostru omenesc,
Asta după ce voi învăța să o privesc.

Aur curat, aur lămurit prin foc,
Făurit în adâncul illo temporar,
Din miezul muntelui nestins
Se cioplește clonțul diafan temerar
În sunet fioros de alamă
În sunet o privesc cum proclamă!

Priveliște

Tot ce am văzut,
Am văzut prin crăpătura unui ochi.
Pe celălalt l-am ținut închis
În mine ca un fort.

Eu sunt aur în chip de aur,
Port aur zidit din aur în aur
Și aur sunt pletele mele de aur din aur
Spun aur când vreau să spun de fapt aur
Și spun aur când nu vreau să spun aur,
Sunt și puii de aur! E aur tot ce am!

Cloșca își trase puii mai întru sine,
Intrând în conul de aur ce o înconjura
Ca o aură țesută din văzduhul înaurit
Din care ochiul tâmp păsăresc privește lumea
Și înțelege zdrobitor mai multe noțiuni
Zdrobitor mai mult, decât tine, o! robotule!

Nimic din ce e făcut de mână de om
Nu poți spune că îți este străin
Cum este însăși mâna, nu meșteșugul, ci mâna!
Cum este însuși gândul, nu țeasta, ci gândul!
Străini de noi doi, în unu și zero, robotule!
Vei tăia întotdeauna aurul ca pe o piatră, robotule!
Minuțios și exact, dar ca pe o piatră, robotule!

Astăzi, octombrie

Astăzi am trăit o zi binecuvântată în ciuda tuturor calamităților
Ne-am bucurat unul de altul deși plăcile tectonice pe alocuri au făcut ravagii
Virușii se hrănesc cu vitalitatea precară a bieților oameni
Incendii, molime, nedreptăți cu duiumul, multă minciună
Nerușinată minciună și prea mult zgomot, mult prea mult și inutil
Nimic din tot tumultul planetar nu ne-a atins
Deși conștient de tot ce se petrece sub el, Soarele ne-a răbdat
Și ne-a ocrotit drăguțul de el, cum se spune
În timp ce trei ciori croncăneau și se alergau în dans nupțial
Dintr-un copac în altul, dintr-o pădure în alta, pe deasupra pajiștii
Și tu ai zărit prin ecranul telefonului un curcubeu invizibil ochiului
Care totuși era acolo, ascuns după un val de lumină, în văzduh
Și câinele se bucura deopotrivă, așteptând un semn, o bucată de carne
În timp ce ne gândeam că am vrea să trăim izolați, într-o lume a noastră
Într-o stână modernă la marginea pădurii de foioase, poate chiar aici!
Între animale pe care să le hrănim și care să ne hrănească
Între glasurile noastre care ne poartă dincolo de noi
Îmbrățișând ca o minune trupul celuilalt
Atât de aproape de sine, încât sinele devine o coajă
Ce-l închide, la rândul său, în sine, pe celălalt
Care la rândul său îl închide în sine pe celălalt
Și tot așa, perpetuu, mereu mai concret, mai real
Până când ne ținem în brațe propriile suflete
Dezgolite, sincere până în măduva oaselor lor de suflete
Privindu-se ochi în ochi, hrănite cu foc și cu ruga de seară,
Noaptea, ciorile adorm de obicei pe ramurile copacilor
Încălzindu-se una pe alta, cu focul lor interior ce pulsează
Și sub penajul cel negru dorm un somn fără vise, doar zbor.

Aforisme

MAXIME... MINIME (4)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Să dorim să vrem să știm să fim! Record morfologic verbal, față de cel eminescian, numai de trei verbe: „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată”!

Urâțenia nu poate fi decât în mod excepțional feminină.

Început de scrisoare: Draga mea Inexistență!

Veste bună: am fost trecuți pe supraviețuire!

Desperechează-mă, Doamne, de mine!

Inexistența mea n-ar merita oare un elogiu funerar?

Caut de fiecare dată să fiu cu prietenia la zi.

Pe om îl pui în gardă, pe câine în zgardă.

Europa nu este atât un continent cât este un sentiment!

Prefer o viziune onomatopeică asupra lumii.

De la o vreme mă văd crepusculând, crepusculând...

Ce mai, sunt într-o stare bulversațională!

Cel mai anevoios este să dezvălui postura imposturii.

Suntem încredințați destinului precum unei case de amanet. Cu deosebirea că nu ne mai răscumpără nimeni.

Să cauți misterul creației, nu misterul ei!

Moartea e o altă viață.

Și plânsul poate fi molipsitor.

Pe vremuri ofițerii erau asociați cu două lăzi: lada de campanie și cea de șampanie. Tempi passati!

Motto: *Fiecare zi cu aforismul ei.*

Amân tristețea pe altădată. Deocamdată este în vizită la mine bucuria.

O ură glacială își așteaptă lichefierea.

Punctul se lasă mai greu corupt de cuvinte decât virgula.

Punctul stă deasupra virgulei, chiar dacă se citește... punct *și* virgulă!

Cotizăm cu osârdie la graba morții noastre.

Este preferabil mirosul de gardenii decât cel de gardieni.

Mi-a șoptit cu un aer... condiționat că mă paște Apocalipsa.

Sunt și eu un biet enoriaș din eparhia Luminii.

Invenție postmodernă: poemul cu abajur.

Avem de ales între pelerinajul la Basilica X sau la Vasilica Y.

Întrebare (de cerșetor): Aveți un leu? Răspuns (cinic-voios): Am un leu și vreau să-l beu!...

În față să-ți stea timpul, nu tâmpul!

Și pericolele au culori: galben (asiatic), alb (stupefiantele).

Cuplu mai puțin tradițional: el colecționează doctorate honoris causa, ea așteaptă fără vreo grabă menopauza.

Antichitatea e bicefală: greco-romană.

Viața cu viul, stofa cu pliul.

Adevărul aparține Infernului, Minciuna este a Paradisului.

Deviza trainic-omenească: sper și disper!

Începem prin a închide câte puțin ochii până îi închidem definitiv.

Vă propun (di)versiunea corectă a lucrurilor.

Vreți o maximă? Am nevoie de o concentrare maximă!

Lasă-l să vaticineze: poate aude și Vaticanul!

Stimulate de vânt, frunzele devin muzicale.

Stimate elev Stamate, cum stai la Mate?

Constat cu stupoare că sunt mai mare producător de prietenie decât consumator.

Perversiunile politice au ajuns să le întreacă pe cele sexuale.

În materie de contuzii nu prea au loc confuzii.

Puțini oameni se spiritualizează, cei mai mulți se materializează.

Îmi lipsește noul produs chimico-moral: curajul îmbogățit.

Singurele cozi invizibile sunt cele de la ghișeul de vise.

Stilistica existenței mele încă își mai așteaptă esteticianul.

Mi-am spus *în minea mea*, cum zice Dorel Vidrașcu.

Idiom nu înseamnă idiot, oricâte idiotisme ar conține.

Viața școlii sau școala vieții? Depinde cine întreabă. Depinde cine răspunde.

Prostia e absorbantă, prin însăși natura ei.

Supraom: cel pentru care destinul este o jucărie în mâna lui.

Atitudine creștină: să-i ții pumnii celui pe care l-ai ține în pumni.

În mine se află într-o aprigă dispută, cicatricile personale cu cele sociale.

Să saluți cu însuflețire izbânda unui eșec personal este probă de personalitate.

Mariajul cu Nemurirea se oficiază numai post-mortem, chiar dacă academiile de pretutindeni luptă să schimbe regula.

Să fie prostia dovada superiorității Nimicului?

Prostia este un lux pe care oamenii inteligenți nu și-l pot permite.

Unei țări tristo-pamfletare, romanța îi mai lipsea!

De mine depinde de cine să depind!

În afară de faptul că m-am născut, n-am niciun merit. Și, dacă mă gândesc bine, nici acesta nu este al meu.

Ce-mi dai, să te-nvăț să taci?

Nu fi om aleatoriu, ci contradictoriu!

Aolita: boala românilor de pretutindeni.

Apocalipsa: ceva căruia nu-i mai ducem lipsa.

Dacă lași râsul să te umfle, crezi că plânsul o să te dezumfle?

Și morții dau autografe!

Suntem în subsolul Europei. Am conceput o cerere să ne putem muta la parter, căci etajele superioare au fost de mult ocupate.

Am 80 de ani: am început să *bunicesc* de-a binelea! Verb împrumutat de la nepoata mea Iris.

România – națiune imposibilă?

Reeditățm, de când ne știm, opera vieții noastre: supraviețuirea!

Am întâlnit o eroină a fecioriei pierdute…

Tot mai așteptăm ca timpul să ne dea bună ziua!

Copilului nu-i poți da reputație, ci cel mult educație.

Dacă n-a fost, să fie!

Nu oricine citește Biblia sau o consideră carte de căpătâi este bibliofil!

Dedicație: Gabrielei pe când era Gabriel…

Ce păcat: maximă aspirație într-o maximă ratată!

Doar în palmă linia vieții este moartă.

Angoasă – neliniște cu aere aristocratice.

Omul – neant vorbitor!

Nu e nevoie atât de un timbru al monumentelor istorice, cât de un tribunal!

Nimic nu e mai nedrept decât o femeie nevorbită!

Pământul – pornosfera noastră cea de toate zilele.

Motouciderile, ca simptom al vremii noastre, reprezintă o contribuție esențială la rarefierea speciei.

De Anul Nou urările curg în valuri ca șampania.

Lacrimile – vasalele ochiului!

Deși curtată, ca *limbă,* elena refuză la vârsta mea să-mi dea întâlnire.

Vom fi iarăși însemnați, când urmașii spirituali vor precumpăni asupra celor biologici.

Fii de neam nedemni de faima acestuia…

Intelectualul este un ctitor de gând.

Guvernarea didactică e păguboasă.

E-atât de OM că-i simt dumnezeirea!

Pan D. Mia – nomina odiosa! Mia – nomina gratiosa!

Te salut cu efuziuni filologice.

Dilema mea: colțul de rai este totuna cu cel de paradis?

Condoleanțe frenetice!

În epigramă (numai?) toți sunt doctori, numai că cei mai mulți sunt rezidenți, și doar câțiva sunt desemnați honoris causa.

Masca de Crăciun a rămas la fel de ieftină și în acest an. Masa, nu!

Să se fi schimbat la noi urarea *Noapte bună!* în *Noapte eternă*? Vrea cineva să nu ne mai trezim?

EntuziASTMATIC? Un oximoron în devenire, și nimic mai mult.

Ordinul „Toate pânzele sus!” devine inoperant, dacă vântul nu i se supune.

Sonet – corset purtat cu fală de ambele sexe.

Profesiune de credință: credința nu poate fi profesiune.

Fără o prețuire cultică a celuilalt nu există iubire.

În atenția poeților: cerul refuză „împământenirea”.

C. P. – abrevierea sintagmei *culmea prostiei*, recte *corectitudinea politică*.

Fără a recurge la anagramă, D.N.A.-ul face parte din A.D.N.-ul epocii noastre de tranziție.

Asta da celebritate: X este recunoscut după mască.

Să ne ne-mărginim puțin mai mult!

România – țara PIB-ului de tristețe garantat.

Să fim români, însă nu contra-cost!

C0VIDUL de azi, CO-VIDUL de mâine?

Noul stil constă din prețiozități laitmotivate.

Dilemele nu trebuie tălmăcite, ci dezlegate.

Timpul poate avea cel mult vigoare, rigoare, însă, nu!

În măsura în care este repetabil, infinitul devine regretabil.

Ați observat că și ideile merg la coafor?

Societatea se caracterizează dintotdeauna prin amestecul exploziv al celor două prostii: activă și pasivă. Hélas, ambele omenești.

În răsăritul întrebării se întrevede apusul sub formă de răspuns.

Cine este curajosul în stare să desprindă o cărămidă din Zidul Apocalipsei?

Când și strigătul tace, nu mai este nimic de făcut!

Noaptea decuseară pândește dimineața!

Ochii sașii de care nici sașii nu sunt mândri…

Aș scrie o cugetare adâncă dar mi-e teamă să nu cad în ea.

Nepotul, cu extensia nepotismul: instituție pururea producătoare de efecte juridice.

Profesorul obișnuia să vorbească *ex-cathedra* cu cea care i-a devenit *ex-soție*.

Rolul centenarilor este să-și aducă la disperare moștenitorii.

Neconsolat de pierderea veseliei, umblă tot timpul beat de tristețe.

Să ne amintim de strămoșii care vom deveni!

Nu cunosc un însoțitor de gând mai bun decât fapta.

Mă-ntreb ce le-ar putea reproșa sarmalelor regale un mâncău antimonarhist?!

Absurzii noștri ar fi frecventabili, dacă n-ar fi și surzi!

Văzându-mă, cioara din parc a zburat în pom, spre a mă saluta printr-o cuvenită reverență. Onomastica obligă!

Să nu ne sfiim, să fim!

Distanța de respect trebuie să redevină o distanță socială.

Autogolul „înscris” mă duce cu gândul la un autograf ratat.

Cine-mi poartă sâmbetele este rugat să mi le înapoieze intacte după utilizare.

Mi se face părul măciucă, chiar dacă nu-l mai am!

Mareșalului național i se cuvine un marș pe măsură.

Zilele acestea m-au vizitat, în mare taină, toți prietenii morți.

Oare de la titirez a învățat el să se învârtească?

Mi-am destituit umbra, pentru că începuse să mi-o ia înainte.

Tipul acesta *se ulițează* toată ziua.

Din fericire, mosCOVIDUL ne-a ocolit.

$$\text{Eternitatea} = \frac{\text{Om}}{\text{Spațiu} + \text{Timp}}$$

Romanța unui timp atroce: Să nu ne pandemim!

Îmi mulțumesc pentru iscusința de a ocoli capcanele de tot felul.

Iahturi luxoase străbat mările gândului meu.

Prostia e vulgară și, pe cale de consecință, viguroasă.

Mă recomand: un cititor… olimpic.

Trebuie creată urgent funcția de *inspectator* social.

Nu vă speriați, domnule: suferiți de tâmpenie, o boală de care nu se moare.

Prin aspectul lor, și măștile – populare sau simandicoase – contribuie din plin la marcarea distanței sociale.

Prostia e obligatorie, inteligența e facultativă.

Arte vizuale

PORTRETE DE ADELAIDA MATEESCU

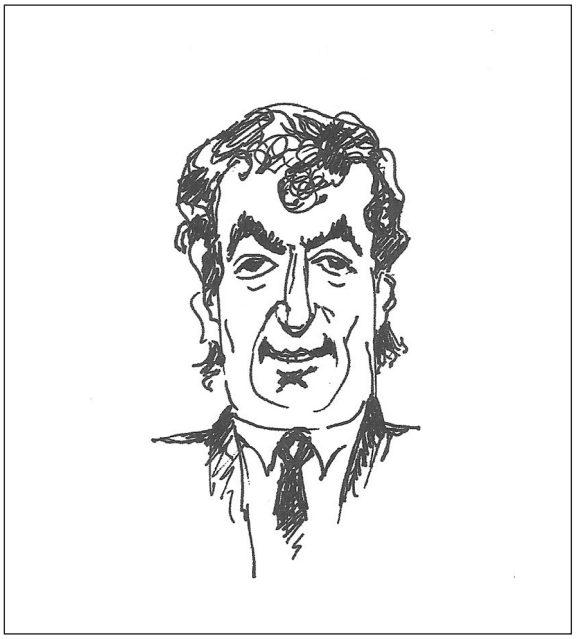

Toma Caragiu

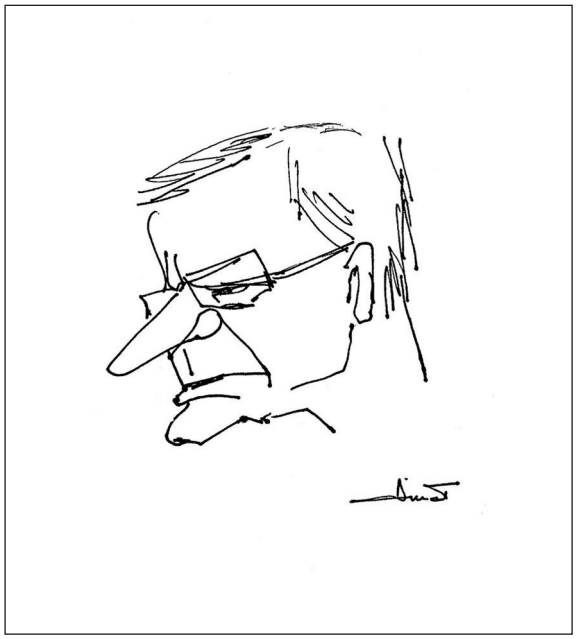

Radu Beligan

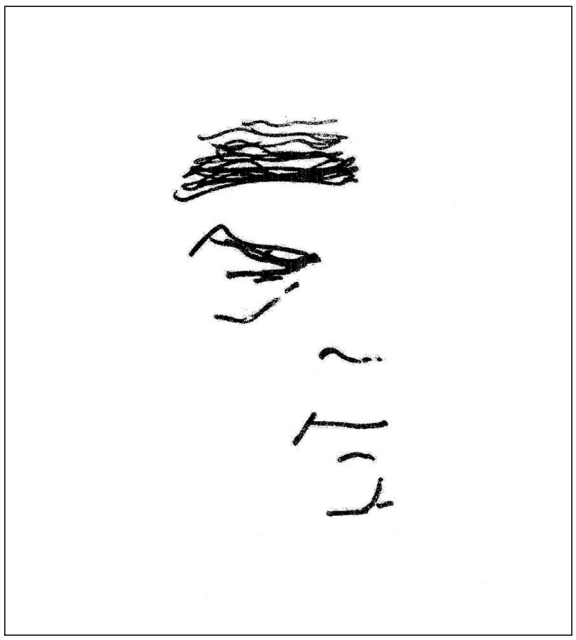

Silviu Stănculescu

Tamara Buciuceanu

Olga Tudorache

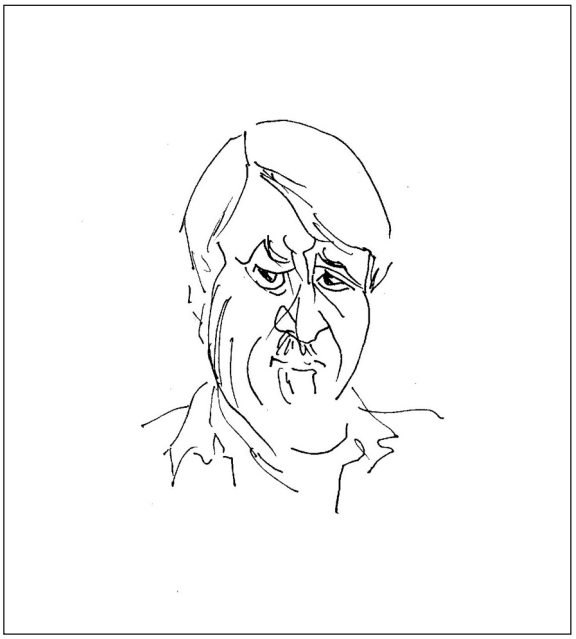

Ștefan Iordache

Anda Călugăreanu

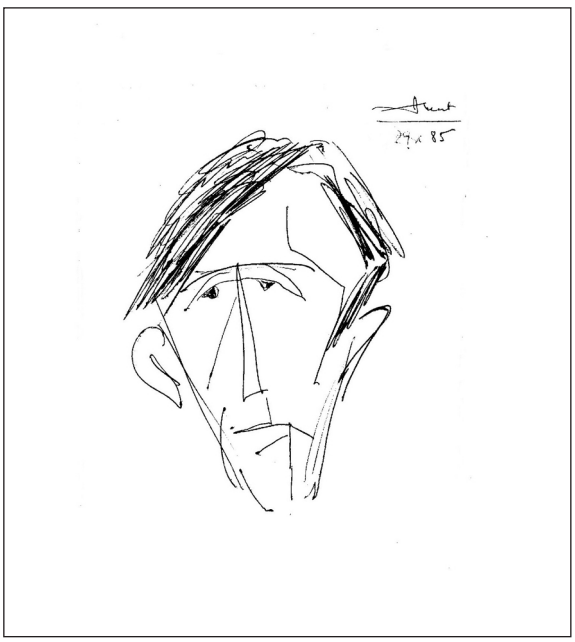

Virgil Ogăşanu

Arte vizuale

UN DEMERS SINGULAR

Costin Tuchilă

21 de portrete subsumate unei idei ne întâmpină în volumul **Lilianei Blanc**, ilustat de pictorița **Mélanie Lefebvre**, apărut la Editura Ars Longa (2022), în traducerea lui **Christian Tămaș**: *Sunt libere ca arta. Portrete de artiste vizuale* [1]. Istoric de artă canadian, Liliane Blanc reușește un demers singular, dedicat femeilor din istoria artei, cuprinzând nume din cinci secole: Sofonisba Anguissola (153?–1626), pictoriță din Cremona; florentina Artemisia Gentileschi (1593–165?); Rosalba Carriera, Veneția (167?–1757); pictoritele franceze Rosa Bonheur (1822–1899) și Berthe Morisot (1841–1895); englezoaica Elizabeth Thompson (Lady Butler) (1846–1933); Cecilia Beaux, născută la Philadelphia (1855–1942); Marie Bashkirtseff (1858–1884), pictoriță și sculptoriță ucraineană, venită în Franța la 15 ani; sculptorița franceză Camille Claudel (1864–1943); Suzanne Valadon, „Drăcoaica" din Montmartre (1865–1938); Emily Carr, Canada (1871–1945); Romaine Brooks (1874–1970), născută la Roma; Paula Modersohn-Becker (1876–1907), pictoriță germană; englezoaica Vanessa Bell (1879–1961); Georgia O'Keeffe (1887–1986), irlandeză care a trăit în America; Hannah Höch (1889–1978), artistă din grupul dadaiștilor germani; Frida Kahlo (1907–1954), Mexic; Remedios Varo (1908–1963), născută în Catalonia; Leonora Carrington (1917–2011), de origine britanică, stabilită la Ciudad de Mexico; americanca Joan Mitchell (1925–1992); Marcelle Ferron (1924–2001), Canada. Pentru fiecare dintre ele, este reprodusă o lucrare semnificativă, selecție nu ușor de realizat, de exemplu, în cazul Artemisiei Gentileschi, nume reprezentativ al barocului italian, influențată de Caravaggio, autoare a numeroase compoziții egale ca valoare, dar și portretistă redutabilă. Sau în cazul Rosalbei Carriera, celebră portretistă a epocii, care duce la desăvârșire tehnica pastelului – și la care e, iarăși, dificil de ales, din multele portrete de rară expresivitate și armonie cromatică, unul singur. Liliane Blanc optează pentru delicatul chip de fată intitulat *Vara*, ilustrativ totodată pentru stilul rococo. Rosalba nu e cu nimic mai prejos decât răsfățatul „prinț al pasteliștilor" Maurice Quentin de la Tour (1704–1788).

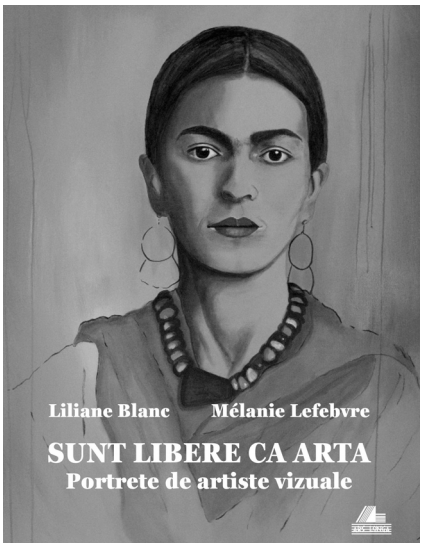

Pe copertă, Frida Kahlo, portret de Mélanie Lefebvre

Mélanie Lefebvre a realizat portretele tuturor celor 21 de artiste, publicate la începutul capitolelor, modalitate atrăgătoare și insolită de prezentare. Ideea generală care străbate cartea, exprimată de altfel și în titlu, s-a desprins din faptul cunoscut că, în epocile mai vechi, accesul femeilor la îndeletniciri artistice (pictură, sculptură, compoziție muzicală) era privit nu doar cu maximă reticență, ci chiar împiedicat. Apoi, consultând cu atenție biografiile celor 21 de artiste vizuale, Liliane Blanc evidențiază încercarea lor de a depăși prejudecățile vremurilor, chiar obstacolele pe care le-au întâmpinat. Nu trebuie înțeles de aici că demersul autoarei ar avea nuanțe feministe. Nu e vorba de repunere în drepturi sau de polemică, așa cum s-ar putea deduce, grăbit, din titlul *Sunt libere ca arta*. Scrise într-un stil agreabil, fără exces de biografism sau de analiză, textele se remarcă în primul rând prin înțelegerea psihologiei și locului fiecăreia dintre aceste „actrițe" pe scena istoriei artei. *Iudita decapitându-l pe Holofern* este o temă reluată de Artemisia Gentileschi în trei tablouri „pentru a-și exorciza răul suferit", Holofern având trăsăturile agresorului său, un pictoraș care o violase când avea 18 ani. La Paris, unde Școala Națională de Arte Frumoase era interzisă femeilor, Marie Marie Bashkirtseff a fost o activistă pentru drepturile femeilor, pictând demonstrativ pânza *Tânără citind «Problema divorțului»* (eseu de Alexandre Dumas-fiul). Într-o societate plină de idei preconcepute, în care apariția pe străzi a unei femei neînsoțite putea fi taxată, ea scrie în *Jurnal*: „Ceea ce in-

[1] **Liliane Blanc, Mélanie Lefebvre**, *Elle sont libres comme l'art. Portraits de femmes artistes*, Les Éditions de La Grenouillère, Québec, Canada, 2019.

vidiez e libertatea de a te plimba singur, de a pleca și veni, de a te așeza pe băncile din *Jardin des Tuileries* […], de a te plimba seara pe bătrânele străzi […], iată libertatea fără de care nu poți deveni un artist adevărat. Credeți că profităm de ceea ce vedem și când suntem însoțite […] La naiba!, tocmai atunci sunt furioasă că sunt femeie!" „Rosa Bonheur a parcurs aproape tot secolul al XlX-lea, plin de bulversări politice și artistice, fără a se abate cu nimic de la obiectivele sale." A refuzat categoric impresionismul, rămânând statornică singurelor ei teme, pictura animalieră și de scene rurale. Liliane Blanc menționează reacțiile criticilor în fața tabloului imens al Rosei Bonheur, *Târgul de cai* la Salonul din 1853: „Femeie?... E un monstru!", „E, fără doar și poate, opera unui bărbat, nervoasă, robustă, plină de franchețe!" Opera „monstrului" avea însă multă trecere la public... Surprinzător, o femeie „mai degrabă delicată", Lady Butler, este pasionată de scene de luptă și mari bătălii istorice pe care le pictează cu o tehnică desăvârșită. Elevă a lui Rodin, Camille Claudel, una dintre puținele sculptorițe din istoria artei, era „o femeie pasională, orgolioasă, voluntară, autoritară, încăpățânată, integră, independentă, sălbatică, aprigă, provocatoare, vulcanică". Suzanne Valadon sfidează toate tabu-urile și prejudecățile sexiste, modul ei de a mânui penelul refuzând orice urmă de feminitate. Hannah Höch folosește procedeul fotomontajului „pentru a lupta împotriva valorilor burgheze, a moravurilor rigide și, mai ales, a imaginii tradiționale a femeii".

Găsim în textele Lilianei Blanc multe caracterizări foarte exacte, care se reține. Volumul se încheie cu portretul artistei din Québec, Marcelle Ferron, un „temperament voluntar, răzvrătit, gata să depășească toate obstacolele", autoare a 12 imense vitralii în Montréal și alte orașe din Canada.

Rosalba Carriera, *Vara*, Fundația Bemberg, Toulouse

„Scrise într-un stil agreabil, fără exces de biografism sau de analiză, textele Lilianei Blanc se remarcă prin înțelegerea psihologiei și locului fiecăreia dintre aceste «actrițe» pe scena istoriei artei."

Elizabeth Thompson (Lady Butler), *Scotland Forever!*, 1881, Galeria de Artă din Leeds

Carnet de scriitor

DE LA „FURTUNA” LA „ZORBA...”

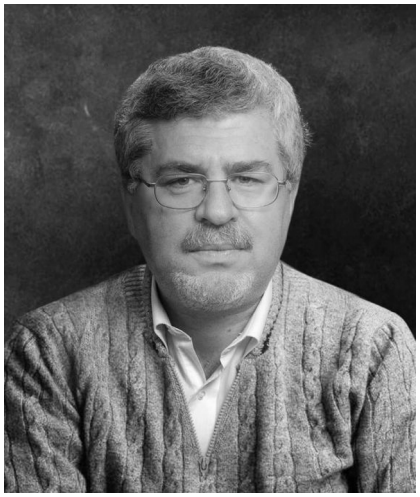

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Într-un roman mai vechi, pe care l-am lansat printr-un spectacol unic, irepetabil, în sala mare a **Teatrului „Tony Bulandra”** din orașul meu – Târgoviște – scriam astfel: „Actorul suferă întocmai ca în viață. Dacă e un actor foarte bun... Prin repetiție și retrăire, el săvârșește, în fiecare seară, un ritual și trăiește ieșirea din spectacol ca pe un șoc, ca pe o revenire la condiția de om, devenind un mesager conștient de libertatea lui individuală. Personajul lui nu pune limite timpului... S-au stins luminile în sală, șoaptele spectatorilor s-au pierdut în pereții acoperiți de catifeaua maronie, iar proiectoarele mari se auzeau torcând monoton deasupra scenei. Îmbrăcat în alb, actorul s-a apropiat de marginea decorului învăluit în ceața plumburie.”

Din păcate, se știe foarte puțin despre faptul că **Mihai Constantin Ranin** a făcut istorie teatrală la Târgoviște și, iată, continuă să facă... De aproape 20 de ani... Minți înguste l-au izgonit în urmă cu câțiva ani din Teatrul „Tony Bulandra”, pe care l-a construit cu dăruire și pricepere de manager adevărat al unei instituții de elită. Aleșii, din dispreț față de actul artistic, față de artă, spunea într-un interviu mai vechi **Mc Ranin**, au considerat că teatrul poate fi o secție la primărie... „Am rezistat prin proteste, printr-o activitate susținută nefinanțată, doi ani, apoi am fost numit incompetent și demis tot cu ajutorul oamenilor importanți din teatru, cu toate că aveam săli pline, un festival internațional («Babel» se numea) cu buget zero, unsprezece participări internaționale cu un spectacol și un premiu la Festivalul Apostrof din Praga. Nu a contat nimic în fața politicienilor veroși și cruzi, naturi bolnave și mediocre. Dar, a fost o lecție de viață. Chiar actorii angajați de mine, unii foști studenți, au hotărât să pactizeze cu diavolul... Am râs așa cum am râs atunci când V. I. Frunză, care montase două spectacole la Târgoviște la chemarea mea, m-a «potcovit» cu nota 1 (unu) la evaluare”... Și mai adaugă domnia sa: „Să faci un teatru este mai important decât să faci un spectacol. E ca și când în loc să plantezi un copac, plantezi o pădure. Mi se pare fantastic.”

Din fericire, regizorul s-a întors acasă și seria evenimentelor a continuat. Povestea mea de azi este una pe care n-o voi uita prea curând. Am fost invitat la penultima repetiție cu una dintre premierele teatrului nostru, e vorba despre spectacolul cu *Zorba Grecul*. M-am „strecurat” în sala întunecată, repetiția trebuia să înceapă. „Toată lumea la scenă”, a tunat vocea regizorului, „fără decor, fără costume... Alex, e și 20, ați spus că începem la fix...” Să vezi, să auzi și să simți cum se construiesc ultimele amănunte pentru premiera de a doua zi, a fost pentru mine ca o parte dintr-un basm colorat în alb și negru, în care nu înțelegeam ce ar trebui să aflu mai întâi, *cuvintele* dintr-o carte pe care o știam și o iubeam de peste 50 de ani, *muzica* adunată prin ungherele unei săli ciudat de însingurată sau *dansul*, dansul lui Zorba repetat parcă la nesfârșit, spre nemulțumirea oarecum cordială a actorilor.

Ca să mă înțelegeți, trebuie să fac o întoarcere în timp, undeva, acum peste 40 și ceva de ani... Eram student la Facultatea de Filosofie și un bun amic, student la IATC, m-a ajutat să particip la ceea ce avea să fie una dintre cele mai speciale zile din viața mea. Ascunși într-o cabină din spatele sălii Teatrului „Bulandra”, de la Grădina Icoanei, am putut urmări două ore din repetiția la *Furtuna*, cu **Liviu Ciulei**. Și acum îmi tremură mâna, apăsată pe literele înșirate în fața mea, amintindu-mi clipele acelea... În 1978 la Teatrul „Bulandra” din București s-a jucat unul dintre cele mai importante spectacole din istoria instituției și din creația regizorală a lui Liviu Ciulei, adică *Furtuna* de William Shakespeare. În spectacol, George Constantin, ajuns la o remarcabilă maturitate artistică, era Prospero și juca alături de Mariana Mihuț, adică Miranda, Victor Rebengiuc în Caliban și Ion Caramitru, care era Ferdinand. N-am uitat niciodată cuvintele rostite calm, ca o litanie, de marele regizor: „Dragii mei, întâlnirea directă cu publicul are un

anumit farmec, îți dă o stare de emoție care te trece dincolo de starea normală a vieții."

De altfel, George Constantin avea să mărturisească, mai târziu, că „publicul diferă de la o seară la alta. N-aș putea să vă spun de ce. Dar am simțit, de exemplu, într-o seară, la *Furtuna*, unde veneau foarte mulți tineri, am simțit că sala palpita în așa fel la ceea ce se întâmpla pe scenă, încât aveam impresia că suntem un tot, că între spectatori și mine s-a întâmplat o minune. Senzația asta am avut-o atunci, acolo, în seara aceea. Cu asemenea intensitate n-am mai trăit-o niciodată." Cât despre relația cu regizorul Liviu Ciulei, actorul mai spunea: „Ciulei are acel farmec și acel meșteșug, și acea știință de a lăsa actorul să creadă – cel puțin, pe mine mă lăsa să cred – că tot ceea ce făceam era foarte bine." Și mai preciza că „experiența de la Teatrul «Bulandra» a constituit pentru mine un unicat. Am putut să rezist 80 de spectacole, după care mi s-a făcut foarte frică și, într-o seară, m-am dus la Ciulei, i-am explicat, m-a înțeles și m-a ajutat să termin cu spaima".

În cabina îngustă, lipit de un perete rece, aproape că încetasem să mai respir în ziua aceea, despre care păstrez toate amintirile întregi, nevinovate și tulburătoare. Și, iată-mă acum, după mai mult de 40 de ani, într-o altă sală, tot „Bulandra", dar târgovișteană, ghemuit pe ultimul rând și, iertați-mă, dar așa am simțit, redus la tăcere. Sunt la o altă *facere* a unui spectacol, *Zorba Grecul*, cu și de Mc Ranin… Regizorul le spune celor de pe scenă ceva despre cele două stiluri de viață, din povestea pe care ei o repetă, adică stilul intelectual, bazat pe rațiune și introspecție și cel material, întemeiat pe instinct și experiență.

„Toma", zice regizorul în microfonul căruia i se cam terminaseră bateriile, „pentru Zorba libertatea este puterea omului de a se elibera de aspectele materiale, de a se dedica bucuriilor sufletești, asta trebuie să se simtă în sală…" Apoi strigă spre culisele scenei să se facă liniște. *Zorba*, actorul Toma Cuzin, tocmai spune unei săli cu un singur intrus, eu, că „omul e o brută, o mare brută, ești rău cu el, te respectă, ești bun cu el, îți scoate ochii…" Actorul nostru, deja târgovișteanu, Sebastian Bălășoiu pare măcinat de o boală interioară, se mișcă ametit prin scenă, „domnule", zice regizorul, „nu uita că personajul tău are un caracter ascetic, singuratic, viața este un vis lung pentru Niko"… Îmi amintesc cuvintele din roman, Zorba este o figură de lemn muncit și chinuit, dar le păstrez pentru mine, chiar se simte așa pe scena cu decor improvizat a repetiției penultime a spectacolului de a doua zi. Radu Câmpean joacă plin de simplitatea grecului surd, dar energic, e bărbat, ce mama naibii, o face cu umor și talent, chiar dacă personajul lui are, în roman, alte date de… naștere, se vede că regizorul e mulțumit, îl lasă parcă să îngroașe puțin personajul aiurit de pe scenă; doamna Daniela Vlădescu ascultă, cuminte, sfaturile dirijorului, a și declarat că e încântată de tot ceea ce a găsit în teatrul de… provincie care s-a făcut, de mulți ani, cunoscut în lumea atât de frământată a scenei românești. Se repetă finalul de multe ori, nu se supără nimeni, nu se vede nicio reacție plictisită, oamenii din fața mea, e foarte clar, sunt profesioniști, chiar și mulțimea de figuranți fără „calificare", cum aud că se spune prin culise, e răbdătoare și disciplinată.

Repetiția se termină după două ore, stau de vorbă cu Mc Ranin, sprijiniți, amândoi, în scaunele șubrede, gata să ne trimită către podeaua *mochetată* din belșug. Vorbim despre carte, îi povestesc ceva despre sursele autorului, recunoscute chiar de el. Este, mai întâi, Homer… A fost, scria Kazantzakis, „ochiul albastru, senin, ca discul soarelui, care luminează cu strălucirea lui eliberatoare totul". Apoi, Bergson, care, scrie autorul, „m-a scăpat de impasurile filosofice ce mă torturaseră în prima tinerețe" și, în fine, Nietzsche, care „m-a îmbogățit cu noi neliniști și m-a învățat să transform nefericirea, nesiguranța și amărăciunea în mândrie". Îi mai spun că le-am găsit pe toate acestea în ceea ce am văzut pe scenă. Mc Ranin mă privește obosit, zice că nu e tocmai mulțumit de coerența scenelor din spectacolul care stă să „iasă", dar e convins că se va simți mărturisirea scriitorului grec: „Zorba ne învață pe noi toți să iubim viața și să nu ne temem de moarte."

Aș mai fi vorbit cu domnia sa, dar nu mai e timp, și despre reconcilierea rațiunii cu instinctul, e o virtute a montării târgoviștene, despre jumătatea meditativă și jumătatea activă combinate cu înțelepciune în ceea ce am văzut eu în cele trei ore de repetiții, ar fi fost loc și pentru o discuție despre apolinic și dionisiac la Nietzsche, care l-au inspirat pe scriitorul grec, dar o lăsăm pentru o… bere viitoare. Mai spun, pe picior de plecare, că sunt impresionat de felul în care a reușit să transpună în montarea cea nouă inversarea oarecum didactică a schemei din romanul picaresc a rolurilor din cuplul clasic stăpân-slugă.

Ies ușor tulburat din teatru, simt că aștept nerăbdător premiera de-a doua zi, aud încă vorbele prelungi ale lui Liviu Ciulei, de acum 44 de ani. Trebuie să mă credeți, n-am uitat niciun cuvânt. Pe scena din mijlocul sălii de la „Bulandra" bucureșteană, Ciulei se învârtea în jurul lui George Constantin, actorul zicea „am trezit morții și i-am trimis în lume", iar marele regizor îi spunea „ai grijă, trebuie să aibă forța convingerii unei povești".

Și, da, știu de ce iubesc teatrul și, desigur, pe oamenii lui și de aici, de la mine de acasă.

„Actorul suferă întocmai ca în viață. Dacă e un actor foarte bun…"

Carnet de scriitor

OGLINZILE LUI EUGENE O'NEILL

Maria Cecilia Nicu

Prozatoare, poetă, jurnalistă
Canada

Zice Eugene O'Neill: "*Life is for each man a solitary cell whose walls are mirrors.*" *(„Viața omului este o celulă solitară în care pereții sunt oglinzi.")*

Și eu mă uit în oglindă doar să-mi examinez ridurile și cu toată insistența speranței că ceea ce mi se părea că știu și ar trebui să fie... nu este! Vorba tatei: *„Nu toate crevasele sunt la fel, nici măcar astea cutanate... deosebirea vine totuși din oglinzi."*

Da, dar privirile ocazionale în oglinzile ocazionale nu-s decât un instinctual gest de apărare împotriva timpului, un fel de oblojire a spaimelor că viața n-a evitat „crevasele" și, mai ales, nu s-a desfășurat numai în spatele (ori fața?) „oglinzilor" lui O'Neill.

Se impune deci o „călătorie", sugerează scriitorul american, conform căreia oglinzile ar putea reprezenta elementarul solitar al „celulei" ori dincolo de ele s-ar putea descoperi (intui?) dimensiunea aceea specială cu care am avea șansa explorării nu neapărat *departe*, ci *mai adânc*, și o examinare atentă a crevaselor personale ar permite înțelegerea de care avem nevoie să conchidem cum și cine suntem. Și asta pentru că, de fapt, ar trebui să existe o legătură – poate logică, poate nu – între reflecția aceea permanentă din "solitary cell" și adâncimea liniilor pe care le surprindem reflectate indiferent în ce direcție ne mișcăm.

Eugene O'Neill, scriitor și dramaturg american laureat cu premiul Nobel (1936), elaborează cu siguranța experimentului verificat îndelung, universul uman fiind pentru el o rezultantă, o concluzie a ceea ce a trăit, dar, mai ales, ceea ce a intuit a fi dincolo de evidența trăirii, punctul sensibil al acceptării fiind nu atât ideea singurătății ca atare, ci cea a *individualității* surprinse într-un ansamblu (colectiv) pe care îl știe, dar pe care îl vrea acceptat de la distanță...

Și eu vreau să discut „disputa" aceasta tocmai acum, în 2022, când toată strădania comunității *dirijate* ne ține în suspensia mirării și, știi cum e, o surpriză continuă ar putea face bine, ar putea face rău sau, pur și simplu, ar putea lăsa-o – surpriza, desigur – așa spânzurată în curiozitatea amatoristică.

Ori poate nu tocmai.

Sigur că ne place de noi înșine, prezumția egocentrică a propriei imagini pare firească – fie ea și în mărime naturală – indiferent de calitatea oglinzii, dar reflecția multiplă e cu totul altă poveste... realul a ceea ce vedem și credem că știm capătă dimensiunea nefirească a confuziei pe care necunoscutul o provoacă într-un prim gest, ca mai apoi să o aglomereze cu *întrebări* fără răspuns... și atunci esența singurătății e o iluzie tactilă, dezvăluie gustul amar al pericolului – nu oricare pericol – acel intuitiv sens al finalului venit degeaba; *nu primim și nu dăm* ca într-un târg condamnat de imposibilitatea comunicării: *„tu ce dai la cât cer eu?"*

Ori cum zice același O'Neill:

"Obsessed by a fairy tale, we spend our lives searching for a magic door and a lost kingdom of peace"...

Traducerea liberă ar zice că trăim cumva obsedați de feeria basmelor, a poveștilor cu zâne și feți frumoși, ne cam irosim viața căutând o *ușă magică* prin care s-ar putea păși către un imperiu al înțelegerii și al acceptării, ba mai mult, al unei exisențe realmente împăciuită, calmă, normală...

Da, dar, din păcate, visăm la un regat pierdut din start, pentru că rareori idealurile cu nota lor (firesc) personală se diluează, ba chiar se risipesc atunci când întâlnesc intenții colective, „colectivismul uman" având întotdeauna nuanța aceea utopică despre care ne spune Thomas Moore avertizând asupra exclusivismului *impus* care l-ar putea sau nu face tangibil.

Într-o zi am să încerc să înțeleg de ce simțim nevoia izolării, a acelei *solitary cell* și, mai ales, de ce interiorul ei ar trebui

capitonat nu atât sonor cât imagistic, pentru că oglinzile pot crea un *whirlwind,* un aiuristic vârtej a cărui prezență pare ilogică, nedorită, periculoasă… posibilul singurătății absolute devenind astfel o provocare în a încerca interpretarea unei situații de fapt: omul este totuși un animal de *turmă*… Nu?

Eh, am evoluat noi, *turma* a devenit *societate* – ne-au trebuit câteva mii bune de ani (sic!), dar am reușit să ne detașăm de mulțimea speciilor, „avem conștiință" – am învățat la marxism că fără el nu era posibil să funcționăm într-un sector „ideologic", știți care, suprastructura aia intelectuală a școliților – dar fără a sublinia, desigur, prezența eului ca entitate obligatorie în a crea armonia unui tot, societatea ori, poate, mai la obiect astăzi ca și atunci, socialul necesar ansamblului…

Cum zice poetul:

„Om uitător, ireversibil,
Vezi Duhul Sfânt făcut sensibil?
Precum atunci, și azi – întocma
Mărunte lumi păstrează dogma."

„Oul dogmatic" al lui Ion Barbu pare a fi esența concluzionară a condiției umane și oglinzile lui O'Neill m-au trimis la el tocmai pentru că asemenea poetului (matematician analitic!), dramaturgul (aproape shakespearian în a descifra structura umană) deschide o „ușă" bine voalată de reflecția „visului" singurătății, dar care sigur există, spre a ne trimite în zonele explorării vieții așa cum ne-o așternem. Că o așternem bine sau prost, n-avem decât să ne uităm înapoi cu luciditate și ceea ce facem azi s-ar putea să poarte marca acelui „înapoi" de la care am putea învăța câte ceva, ori am putea încerca să-l eradicăm, așa, ca pe o eroare „vindecabilă"…

Dar, desigur, știm dictonul: „Și iadul este pavat cu intenții bune!"

Restul sunt vorbe!

Ori, poate, zice Edmund Burke (1729–1797):

"Now all things have changed
And I'm sure you'll agree
Mirrors are not as good
As they used to be." (The Mirror)

„Acum toate lucrurile s-au schimbat
Și sunt sigur că vei fi de acord
Oglinzile nu sunt la fel de bune
Așa cum erau înainte." (Oglinda).

Toronto, Canada

Frederick Carl Frieseke (1874–1939), pictor impresionist american
Oglinda, c. 1910

"Zice Eugene O'Neill:
«Life is for each
man a solitary cell whose
walls are mirrors.»
(«Viața omului este o celulă
solitară în care pereții
sunt oglinzi.»)
[…] privirile ocazionale
în oglinzile ocazionale
nu-s decât
un instinctual gest
de apărare
împotriva timpului."

Istoria arhitecturii

ISTANBUL
PE URMELE UNEI CELEBRE „DINASTII” DE ARHITECȚI

Madeleine Karacașian

Scriitoare, traducătoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România și a Uniunii Scriitorilor din Armenia

Unele dintre marile atracții ale Istanbulului constituie, fără îndoială, câteva din construcțiile sale imperiale, care mai dăinuie și astăzi, dând strălucire metropolei moderne de pe ambele maluri ale Bosforului. Mă gândesc la o serie de palate, construcții laice și religioase, care se află pe traseele călătorilor veniți din cele patru zări ale lumii. Toate acele clădiri, care aparțin trecutului mai îndepărtat, au fost creații ale unor arhitecți de vază.

Am în vedere acel faimos arhitect otoman, de origine creștină, Sinan – Mimar [1] Sinan (c. 1489–1588), care a lăsat posterității sute de construcții – religioase și laice – pentru Curtea otomană, precum și numele celui mai mare arhitect al Orientului. El a lucrat în timpul domniei a trei sultani – Suleiman I, Selim II și Murad III. Vreme de cinci decenii, a fost răspunzător și supervizor pentru marile edificii înălțate în Imperiu. Ar fi suficient de amintit din creațiile sale moscheele Süleymaniye și Șehzade din Istanbul (dintre cele aproape 100 de moschei), dar și palate, școli teologice, mausolee, caravanseraiuri, spitale, depozite, poduri și apeducte – unele dintre ele adevărate capodopere. Câteva detalii despre cele două creații ale lui Sinan.

Situată pe cea de-a treia colină a orașului, Moscheea Süleymaniye (cu patru minarete) a fost fondată în 1550 și inaugurată în 1557, la vremea construirii fiind cea mai înaltă din Imperiu (53 m). Oricum, ea oferă o vedere magnifică asupra Cornului de Aur! O particularitate a ei este că arhitectul a experimentat culoarea albastră, înainte de a opta definitiv pentru cea roșie. De menționat că edificiul a suferit numeroase distrugeri de-a lungul timpului, ultima dată fiind restaurat la jumătatea anilor 1950. Vreme de 462 de ani, a fost cea mai mare moschee din oraș, depășită doar recent, în 2019, de Moscheea Çamlıça. Moscheea Süleymaniye face parte din complexul de clădiri care o înconjoară și care cuprinde o școală coranică, un spital, o baie publică (*hamam*), un colegiu teologic și mausoleul Sultanului Süleyman „Magnificul” și al soției sale.

În fine, Moscheea Șehzade (Prințul), cu două minarete, datează din secolul al XVI-lea, aflându-se tot pe cea de-a treia colină a orașului, ea fiind comandată de sultanul Süleyman „Magnificul”, în amintirea fiului său Mehmed, decedat în 1543. Lucrările la acest edificiu somptuos s-au încheiat în 1548, fiind considerat o construcție timpurie a lui Sinan, în care acesta a folosit faimoasele plăci din ceramică (colorată) de Iznik.

Iată, așadar, cum aceste construcții emblematice s-au adăugat la mai vechile – biserica Sf. Irene/Hagia Irini (azi muzeu și sală de concerte) sau la catedrala Sf. Sofia /Hagia Sofia (multă vreme muzeu, recent transformată în moschee!).

*

Ulterior, odată cu secolul al XVIII-lea, a intrat în acțiune o numeroasă familie de arhitecți armeni – care au dominat în peisajul capitalei Constantinopol, dar și în restul Imperiului Otoman. Astfel, nouă arhitecți din patru generații de arhitecți ai „dinastiei” Balyan au decorat capitala imperială cu palate, pavilioane, conace, moschei și biserici, morminte, cavouri, școli, spitale, cazărmi, apeducte și alte obiective civile. Ei au conferit aspectul somptuos și atmosfera strălucitoare ale acestei metropole de la intersecția Orientului cu Occidentul, îmbinând armonios tradiția cu modernitatea.

Prima dată când am aflat despre istoria familiei de arhitecți Balyan a

[1] **Mimar** – Arhitect (turc.).

Gide și J. Baudry, ilustrație la *Şehzade Mosque in Istanbul*, 1853

fost cu prilejul unui amplu interviu, pe care l-am realizat la Istanbul, în toamna anului 2000, cu regretatul prof. dr. Pars Tuglacı (1933–2016), renumitul lingvist, lexicograf, enciclopedist, istoric, traducător și scriitor de origine armeană Parsegh Tughlacian, la vremea aceea principala autoritate în domeniile sale de activitate din Turcia. Absolvent al unor instituții de învățământ superior din Turcia și din Statele Unite ale Americii, cercetătorul istoriei otomane și turcești se ocupase, între altele, de aprofundarea datelor cu privire la contribuția adusă de familia Balyan la edificarea unor importante edificii. Mai întâi, în 1981, publicase volumul *Osmanlı Mimarlıgında Batılılaşma Dönemı ve BALYAN AILESI (Occidentalizarea arhitecturii otomane și FAMILIA BALYAN)*. Într-o a doua etapă, în 1990, dăduse publicității, în volume separate, în turcă și engleză, o amplă lucrare – *The Role of Balyan Family in the Ottoman Empire (Rolul familiei Balyan în Imperiul Otoman)* – cu peste 700 de pagini, bogat ilustrate – cu o prezentare a tuturor membrilor familiei și a celor mai importante lucrări ale lor. La momentul potrivit, pe parcursul articolului, îi voi prezenta și eu.

Deocamdată, doresc să amintesc că, în 2015, editura britanică „Tauris", cu birouri la Londra și New York, a dat publicității, în acest ultim oraș, volumul *The Architects of Ottoman Constantinople: The Balyan Family and the History of Ottoman Architecture (Arhitecți ai Constantinopolului otoman: Familia Balyan și istoria arhitecturii otomane)*, semnat de Alyson Warton, cercetătoare și cadru didactic la Universitatea Lincoln (Marea Britanie). Aceasta a clarificat niște adevăruri distorsionate din istoriografia familiei Balyan. În vreme ce unele surse (turcești) diminuaseră drastic contribuția acestei familii Balyan, considerând-o de origine italiană (Baliani) și discreditând activitatea creatoare a acestora pentru deviere de la arhitectura otomană, alte surse (armene) exaltaseră ideea de genialitate a Balyenilor. Alyson Warton a adus o mai dreaptă balanță și a făcut un portret mai detaliat al Balyenilor și al operelor lor în cadrul a două secole (XVIII și XIX) de intense transformări în construcțiile otomane. Această lucrare a adus în prim-plan felul de a lucra, pe lângă identitatea familiei Balyan. Volumul lui Alyson Warton constituie un efort major, un instrument important pentru istorici de artă și arhitecți, pentru cercetători ai istoriei otomane, în general, pentru oamenii de știință.

În 2021, a văzut lumina tiparului, întâi în turcă, ulterior în engleză, volumul *The Balyans – Ottoman Architecture and Balyan Archive (Balyenii – Arhitectura otomană și Arhiva Balyan)*, sub semnătura lui Büke Uras, la Editura „Korpus" din Istanbul. Acesta este un arhitect din Turcia, cu studii la Roma; a lucrat o vreme la New York, după care s-a înapoiat în țară sa natală, unde și-a deschis biroul personal și a predat la Universitatea Bahcesehir din Istanbul. A colaborat la numeroase publicații. În prezent, trăiește la Paris. Inițiativa publicării acestui volum și sponsorizarea aparțin lui HAYJAR (Asociația de Solidaritate a Arhitecților și Inginerilor pentru Revitalizarea și Cercetarea unor Bunuri Culturale).

Așadar, toți autorii sunt de acord că această familie de arhitecți Balyan a creat unele dintre cele mai celebre clădiri otomane care există și astăzi, unele fiind considerate adevărate capodopere ale perioadei respective, inclusiv Palatul Dolmabahçe, părți din Palatul Topkapı, Palatul Çırağan și Moscheea Ortaköy. Făurind un stil unic, bazat pe arhitectura contemporană, dar cu caracteristici distincte otomane, familia aceasta face parte integrală din istoria otomană. Propria

Turnul din Piața Beyazıt în 1855. Fotografie de James Robertson.

Moscheea Nusretiye

istorie a familiei Balyan se confundă cu cea a căderii și ridicării sultanilor autocrați, ea servește ca o consemnare a puterii Curții în epoca otomană și se întrepătrunde cu însăși istoria Constantinopolului. Cei șapte sultani care au domnit în „epoca Balyan" i-au numit pe aceștia „arhitecți recunoscuți ai Curții" sau chiar „arhitecți șefi ai statului". Acești arhitecți și constructori au dat o interpretare originală în proiectarea Barocului european într-o manieră otomană, dovedind gust și preferințe pentru palate, marcând totodată ultimul secol al orașului-capitală imperială.

Practica arhitecturală a familiei Balyan a trecut de la unul la altul din membrii familiei, unii dintre ei evidențiindu-se în mod special. Dar să începem cu precursorul familiei, **Magar Bali Kalfa** (sec. XVIII), originar din Kayseri (Anatolia Centrală), care a avut importante proiecte în cadrul Curții otomane din Constantinopol, înainte de a se retrage în Anatolia Răsăriteană, activitățile sale fiind preluate de către fiii săi – Krikor Amira [2] Balian (1764–1831) și Senekerim Amira Balyan (1768–1833). Acesta n-a avut urmași, iar Krikor a avut un fiu – Garabed Amira Balyan (1800–1966). Cei patru fii ai acestuia au fost Nigoğayos Bei Balyan (1826–1858), Sarkis Bei Balyan (1835–1899), Hagop Bei Balyan (1837–1875) și Simon Bei Balyan (1846–1894). În sfârșit, acesta din urmă a avut un fiu – Lev Balyan (1855–1925).

Să ne oprim întâi la arh. **Senekerim Amira Balyan**, el neavând urmași. A lucrat mai mult în umbra fratelui său mai mare. Atrage atenția, printre altele, prin faptul că a reconstruit Turnul din Piața Beyazet, azi pe terenul Universității Istanbul. Inițial fusese din calcar și era un monument închinat Justiției, Reconstrucția a început imediat după abolirea Corpului de ieniceri, care au pierdut lupta cu modernizarea, după o bătălie sângeroasă din 1826. Lucrările au fost terminate chiar în 1826. Înainte de acest turn, construise Biserica Armeană „Sf. Fecioară" din cartierul Ortaköy al orașului. Arh. Senekerim Amira Balyan avea să moară în drum spre pelerinajul la Ierusalim, fiind înmormântat la Cimitirul Zion, de lângă Mănăstirea armeană „Sf. Mântuitor" din Ierusalim.

Krikor Amira Balyan a devenit important, ca arhitect, la Curtea sultanului Abdülhamid I, apoi consilier personal al lui Selim III și apropiat al lui Mahmud II. A construit câteva palate, moschei, cazărmi. Din creațiile sale, ne oprim la Moscheea Nusretiye din cartierul Beyoğlu din Istanbulul de azi. Deși are vădite influențe ale unor elemente islamice, cu două minarete, atrage totuși atenția prin stilul său vădit baroc. A fost construită între 1823 și 1826.

Acestuia i-a urmat fiul său **Garabed Amira Balyan**, intrat în serviciul a trei sultani – Mahmud II, Abdülmecid I și Abdülaziz. A construit mult – mori, topitorii, baraje, moschei, biserici armenești (acestea influențate de arhitectura din fosta capitala armeană Ani, poreclită „orașul cu 1001 biserici"), palate, influențate de arhitectura europeană, cu precădere franceză etc. A pus bazele Școlii Cemaran din Üsküdar, în partea asiatică a metropolei (1838), unde aplica metode și tehnici moderne, apelând la profesori europeni, care predau desenul, lucratul în stuc, piatră, lemn, metal, ghips, argilă . Dintre cele mai notabile creații ale sale, amintim Noul Palat Çırağan (azi un hotel de lux din lanțul Kempinsky), Turnul Orologiului din Nusretiye, Palatul care azi adăpostește Universitatea Mimar Sinan, Biserica armeană „Sf. Treime" din cartierul central Beyoğlu, precum și Moscheea Ortaköy, Palatul Dolmabahçe, ultimele două în colaborare cu fiul său Nigoğayos.

Nigooğayos Bei Balyan a plecat cu fratele său Sarkis la Paris, unde au studiat amândoi arhitectura la Collège Sainte-Barbe, ultimul urmând și cursurile de la Académie des Beaux Arts. La înapoiere, Nigoğayos a fost numit Consilier artistic al sultanului Abdülmecid. La înapoierea de la Paris a fondat o școală de arhitectură, pentru a-i învăța pe tineri arhitectură occidentală. Să ne oprim pentru câteva momente la Palatul Dolmabahçe, conceput și construit de Nigoğayos, după cum am mai spus, împreună cu tatăl său Garabed, el murind la numai 32 de ani. Planul acestui palat conține deopotrivă caracteristici occidentale și turcești, în vreme ce ornamentația din interior și din exterior relevă caracteristici ale stilurilor Baroc, Rococo și Empire, amalgamate cu dibăcie într-o singură clădire. Trebuie știut că Palatul Dolmabahçe (care atrage anual mii de vizitatori din lumea întreagă) are 285 de încăperi, 43 de holuri, 6 terase și 6 *hamam*-uri, ocupând o suprafață totală de peste 14.500 mp. Fațadele sunt prevăzute cu 1.427 ferestre, iar cele 25 de uși, fiecare cu o funcție diferită, permit accesul spre

[2] **Amira** – titlu de politețe acordat unor armeni de rang înalt, care conduceau interesele naționale ale comuntății armene din Imperiul Otoman, în cazul de față fiind vorba de cetățeni cu un înalt statut social în societate otomană.

Palatul Dolmabahçe

grădini și spre țărm. Zidurile sunt din piatră șlefuită, susținând un acoperiș din bârne, protejate cu foi de plumb. Pentru fațade s-au folosit diferite feluri de gresie, precum și piatră de Marsilia și Trieste, dar și marmură de Marmara. Baia sultanului are pardoseala și pereții acoperiți cu dale din alabastru egiptean. Bârnele de structură sunt, în general, din lemn de pin și stejar, cât și din lemn african sau indian. La ferestre s-a folosit sticlă purpurie, cu scopul de a proteja decorația și mobilierul din palat de pătrunderea razelor ultraviolete. Un eclectism similar celui din exterior poate fi observat și în interior cât și pe plafoanele casetate și decorate diferit. Tot în aceste spații s-au folosit frunze din aur sau suflate cu aur. Pentru decorarea și mobilarea palatului, autorii proiectului au apelat la Polycarpe-Charles Séchan, unul dintre decoratorii principali ai Operei Mari din Paris.

O podoabă extraordinară a interioarelor o constituie covoarele, unele socotite printre cele mai mari din lume. Ele sunt de proveniență turcească și persană. Cele 142 de covoare orientale, cât și cele 115 covoare de rugăciune pot acoperi o suprafață de peste 4.500 mp. O caracteristică notabilă este cristalul, mai ales de Baccarat și de Boemia. Pot fi admirate 36 de candelabre uriașe din cristal și 581 de sfeșnice din cristal și argint. În afara unor prețioase servicii de masă din aur, argint, porțelan și cristal, în saloanele palatului există superbe colecții de porțelanuri – 280 de vaze – chinezești, japoneze, turcești și europene. O valoare considerabilă are și colecția de ceasuri, în număr de 160. Demnă de atenție este, de asemenea, colecția de picturi, un loc proeminent fiind ocupat de cele 34 de picturi marine, în ulei, ale celebrului Hovhannes Aivazovski, artist armean din Crimeea, unele lucrări fiind special comandate de către sultanul Abdülaziz. Edificiul principal adăpostește Palatul administrativ, Salonul de ceremonii (audiențe) și Haremul. Atrage atenția, în mod special, Salonul audiențelor, în ciuda unor discrepanțe arhitecturale. Spațiul principal măsoară 44x46 m, echivalentul unei suprafețe de cca. 2.000 m.p., iar dacă includem și intrândurile laterale, ajungem la o suprafață totală de 2.250 mp. Cel mai mare candelabru, din cele 36 existente în palat, este un dar al reginei Victoria a Marii Britanii, având o greutate de 4,5 tone și purtând 7.850 de becuri. Iluminația este sporită și de cele 4.500 de becuri montate pe uriașe sfeșnice din cristal de Boemia. Acest salon era folosit pentru ceremoniile prilejuite de sărbătoarea bairamului sau pentru recepțiile oficiale. Astfel, am aflat că, în 1864, sultanul Abdülaziz l-a primit pe domnitorul român Alexandru Ioan Cuza. În saloanele acestuia, cel mai mare palat din Turcia, devenit muzeu, sunt organizate recepții, cu prilejul vizitelor unor șefi de stat. Tot Nigoğayos a proiectat și Spitalul Național Armean „Surp Prgiç" (Sfântul Mântuitor), care mai funcționează și în prezent.

Să ne oprim și la o altă construcție notabilă a lui Nigoğayos, realizată cu fratele său Sarkis Bei Balyan – Palatul Beylerbeyi – reședința de vară a sultanilor, de proporții mai reduse decât alte palate, situat în partea de nord a actualului prim pod de pe Bosfor, de unde se vede și o imagine de ansamblu foarte frumoasă. Ca de obicei, sunt foarte atrăgătoare salonul de recepții, dotat cu bazin și fântână, covoarele turcești, candelabrele din cristal de Baccarat. Printre creațiile lui Sarkis Bei Balyan se mai numără Pavilionul Malta, Moscheea Valide (cu fratele său Hagop), Turnul cu Ceas Dolmabahçe, clădirea Ministerului de Război (astăzi fiind una dintre clădirile principale ale Universității Tehnice din Istanbul) și multe altele.

Hagop Bei Balyan a lucrat mai mult alături de fratele său Sarkis. A murit în capitala Franței, la vârsta de 37 de ani, fiind înmormântat în cimitirul Père Lachaise.

Simon Bei Balyan a fost cel de-al patrulea frate al celorlalți și a lucrat cu ei, iar Levon Balyan a fost unicul fiu al lui Nigoğayos, tot cu studii la Collège Sainte-Barbe din Paris, fiind tot arhitect, cu el încheindu-se „dinastia" Balyan.

Important este de reținut că arhitecții Balyan, mai renumiți sau mai modești, lucrând adeseori cu tatăl sau cu fiii, simbolizează suflul nou adus arhitecturii clasice otomane, pe drumul occidentalizării, dovedind totodată noile transformări economice și sociale din Imperiul Otoman, mai ales în epoca reformelor din Tanzimat. Totodată, ei n-au impus doar o nouă arhitectură, ci au afirmat predispoziția pentru noi stiluri decorative.

Palatul Beylerbeyi

*

Acum, după ce am prezentat familia Balyan, mă întorc la volumul *Balyenii – Arhitectura Otomană și Arhiva Balyan*, publicat anul trecut de Büke Uras. Acesta subliniază că „Balyenii, în concepțiile lor arhitecturale, au reușit să ajungă la proporții fără precedent, adoptând noi tehnologii și propunând noi soluții care se complicau tot mai mult din punct de vedere practic." Partea interesantă este că din această carte aflăm cum a fost găsită „Arhiva Balyan". Acestei „Arhive" i-a trebuit aproape un secol până să ajungă obiect de studiu al specialiștilor. În 1927, un supraviețuitor al Genocidului Armean din 1915, Levon Gyureghian (Kyureghian [3]), celebru arhitect armean, fost colaborator al ultimilor descendenți ai Balyenilor, scoate din Istanbul „Arhiva" acestora și i-o predă nepotului său Armen Gyureghian (Kyureghian), ca să fie păstrată în vila „Ararat" a familiei din localitatea Asolo, provincia Trieste din Italia, cu scopul de a o putea transmite, într-o bună zi, în Armenia. Acesta, devenit, între timp, arh. Armen Der Gyureghian (Kyureghian), cu studii de specialitate în Iran și în Statele Unite ale Americii (stabilit la Los Angeles), îl întâlnește la Bienala de Arhitectură de la Veneția din 2014 pe dr. Ashot Grigorian, director al Institutului-Muzeu Național de Arhitectură din Erevan, capitala Armeniei. Dr. Armen Gyureghian i-a predat acestuia prețioasa „Arhivă" care, după ce a ajuns la Erevan, a devenit accesibilă cercetătorilor armeni și străini. Mai adaug că dr. Armen Gyureghian (Kyureghian) care predă la Universitatea California din Los Angeles, este rector emerit al Universității Americane din Armenia, după ce, între 2014–2019 a fost cel de-al patrulea rector al acestei Universități, înființată în 1991 la Erevan și acreditată pe lângă Universitatea California

Revin la volumul *Balyenii*... al lui Uras și continuu amintind că Arsen Yarman, cercetător armean din Turcia, care a publicat, în ultimele două decenii, numeroase lucrări consacrate istoriei armenilor din Imperiul Otoman, semnează Prefața la lucrarea lui Büke Uras. El scrie că studierea „Arhivei" ilustrei familii a permis cercetătorilor să stabilească faptul că aceștia adeseori au fost interpretați greșit, adică drept constructori și a căror originalitate de creatori a fost dată uitării. Ei au fost arhitecți activi, neobosiți și entuziaști. Astfel că publicarea acestui volum era o îndatorire, mai mult decât o dorință. „Pentru studierea «Arhivei» Balyenilor s-a depus un efort special, pentru a-i privi din perspectiva epocii respective."

Dn volum aflăm că, pentru prima oară, scriitorul Vicomte Alfred de Cason (1821–1882) a scris biografiile detaliate ale membrilor familiei Balyan în articolul său din „Revue de Constantinople" în 1875 și a definit metodologia care să fie urmată în istoriografia Balyenilor în anii următori.

Partea principală a volumului o constituie capitolul *Lista Arhivei Balyan* (cca. 200 de pagini din totalul de 352). Partea interesantă este că Balyenii nu au scris niciodată texte care să arate concepțiile lor arhitecturale. În absența unor asemenea texte, autorului volumului și celor care au colaborat le-ar fi ajutat să înțeleagă filosofia de desen a arhitecților armeni, creațiile lor fiind evaluate doar în lumina clădirilor construite.

Pe de altă parte, Büke Uras a folosit numeroase alte arhive, fiind traduse documente armenești din secolele XIX și XX, fiind copiate arhive ale unor cimitire și biserici, în volum fiind prezentate 158 de fotografii, dintre care 98 provin de la Muzeul-Institut Național de Arhitectură de la Erevan, 57 din colecții particulare, altele de la Biblioteca „Nubar" din Paris, din diferite muzee armenești, turcești, americane și europene. Sunt reproduse planuri și proiecte de valoare, desene ale unor fațade, imagini ale celor mai importante clădiri proiectate de membri ai familiei de arhitecți Balyan atât la Constantinopol, cât și în alte localități ale Imperiului Otoman.

Această lucrare atât de amănunțită, realizată anul trecut, aduce un mare serviciu istoriei și culturii universale.

În sfârșit, într-un articol semnat de cei de la HAYJAR se semnalează că a fost un adevărat eveniment reconstruirea mausoleului familiei Balyan din Cimitirul armenesc de la Üsküdar, în partea asiatică a metropolei turce, de către frații Anouche și Agop Kirmiziyan.

*

Da, este foarte interesant ca cititorii noștri să afle despre proiectul inițiat și realizat de acești doi domni armeni, cunoscuți oameni de afaceri, născuți la Ploiești, dar ai căror părinți, originari din Turcia, locuiseră în anii tinereții în cartierul Üsküdar-Bağlarbaşı, de pe malul asiatic al Bosforului.

Domnul Anouche Kirmiziyan și-a făcut studiile superioare la Istanbul, ulterior devenind inginer la o importantă firmă franceză din Paris. La anii maturității, a avut o perioadă afaceri la București, unde fratele mezin are afaceri de zeci de ani, circulând între Franța, România și SUA. De când s-a pensionat, domnul Anouche Kirmiziyan trăiește iarna la Paris, iar vara – pe una din insulele din Marea Marmara (Kınalı sau Insula Armenilor).

Cum cei doi frați au un cult al mormintelor, într-o zi a anului 2013, domnul Anouche Kirmiziyan se duce să depună niște flori la mormintele strămoșilor materni și paterni de la cimitirul din Üsküdar, cum spuneam, un vechi cimitir stambuliot. Întâmplarea face că privirea îi este atrasă, la

[3] **Kyureghian** – transliterarea în armeana occidentală a numelor proprii.

Frații Anouche (Hraça) și Agop Kirmiziyan în fața mormintelor familiei Balyan, în starea în care erau înainte de înălțarea Mausoleului.

câțiva pași, de starea jalnică în care se aflau mormintele și inscripțiile numelor celor din familia Balyan. Continuarea acestei triste constatări și despre efectul ei am citit într-un recent volum autobiografic, intitulat *Arrivé d'ailleurs – Le destin d'une vie*, publicat recent la Editura Vérone din Paris: Domnului Kirmiziyan pe loc i-a venit ideea că trebuie refăcute mormintele acestei familii cu mare reputație în istoria țării. Primește imediat și consimțământul fratelui Agop. Fără să mai piardă vremea, imediat începe demersurile, unii fiind chiar uimiți ce legătură este între Balyeni și Kirmiziyeni? Niciuna! „Având în vedere ce ne-au lăsat ei, consider că noi suntem cu toții moștenitorii lor", vine răpunsul prompt.

Și mai sunt și două motive, absolut personale: Domnul Anouche Kirmiziyan și-a îndeplinit serviciul militar în cazarma Davut Pașa, construită de arh. Krikor Amira Balyan, studiile politehnice le-a făcut la Universitatea Tehnică din Istanbul, proiectată de arhitecții Garabed Amira și Sarkis Bei Balyan!

În vara lui 2014 se pun bazele proiectului cu arhitecții de la HAYJAR, de care aminteam pe parcursul articolului. Se stabilesc detaliile proiectului, inspirat din forma altarului Bisericii armene „Sf. Născătoare" din cartierul stambuliot Beșiktaș, construit de arh. Garabed Amira Balyan – un dom înălțat deasupra pietrelor de mormânt. Totul din marmură albă de Marmara. Odată obținute aprobările, lucrările au demarat în 2015, astfel că la 16 octombrie 2016 are loc inaugurarea oficială a mausoleului, în prezența unor înalte oficialități turce și armene. Discursuri. Felicitări. La intrarea în cimitir au fost amplasate două panouri – unul cu o hartă a Istanbulului fără edificiile purtând semnătura Balyenilor, și altul – cu o hartă a orașului, pe care sunt amplasate fotografii ale tuturor construcțiilor realizate de membrii familiei Balyan.

A doua zi, presa scrisă și televizată a fost unanimă în aprecierea realizării acestui proiect – „un loc demn de reputația Balyenilor".

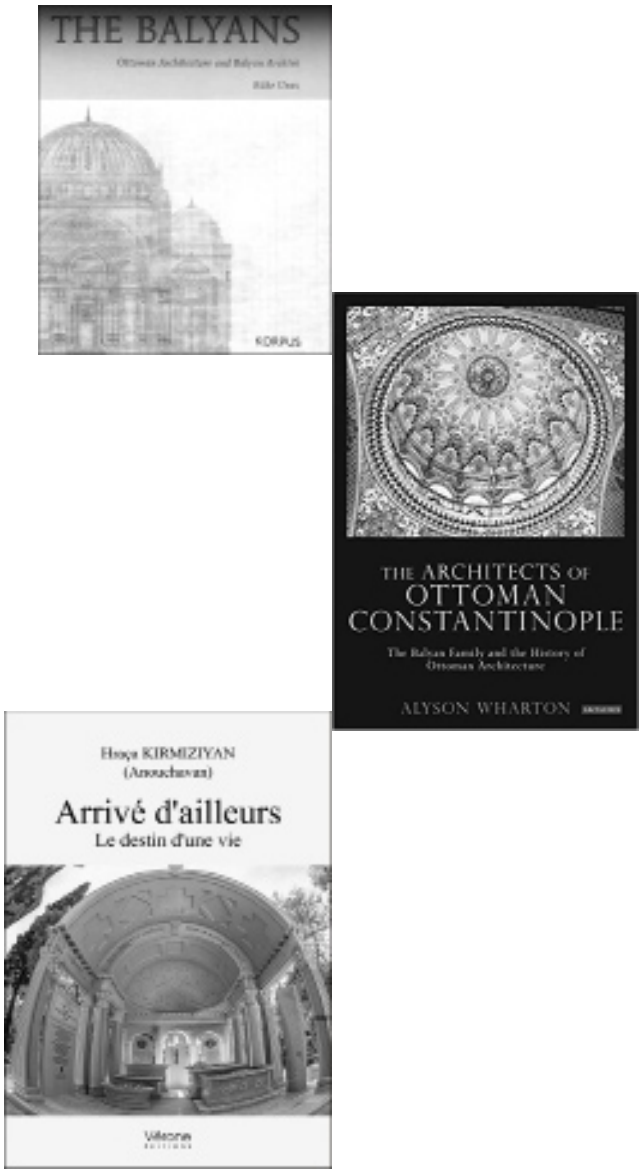

Pe coperta volumului, mausoleul familiei Balyan

„Toți autorii sunt de acord că familia de arhitecți Balyan a creat unele dintre cele mai celebre clădiri otomane care există și astăzi, unele fiind considerate adevărate capodopere."

Traditiones

HAREM
Lumea care nu trebuie știută (6)
Domnia femeilor de la vechii turci la Imperiul Otoman (1)

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce

„Religia noastră nu a cerut niciodată ca femeile să rămână în urma bărbaților! Ceea ce poruncește Allah este ca bărbații și femeile să dobândească cunoștințe musulmane și înțelepciune. Bărbații și femeile trebuie să caute această cunoaștere și înțelepciune, să meargă oriunde le găsesc și să fie dotați cu ele." – M. K. Atatürk

În acest studiu, voi releva, în termeni generali, un punct important din cultura politică turcă de la epocile preislamice până la sfârșitul Imperiului Otoman. Se știe că femeile au avut, din când în când, o influență în conducerea politică. În cultura politică turcă, s-a încercat să se demonstreze această influență asupra politicii și, implicit, a societății. Egalitatea între femei și bărbați în administrația de stat la turcii preislamici este văzută și în rândul păturilor populare. Încă de la hunii asiatici se știe că femeile au călărit și au tras cu arcul, au practicat sporturi, precum luptele, și chiar au participat la războaie.

Turcii antici și-au numit mama „og". De aici derivă cuvântul „öksüz" („orfan") folosit astăzi. După tată, mama era cea care reprezenta familia. Moștenirea tatălui trecea la mamă; ea era de asemenea și moștenitoarea copiilor săi. Între băieți și fete nu existau discriminări de niciun fel. Stăpâna casei era femeia și se spunea că frumusețea casei era ca „mânerul unui cazan". Când fata se căsătorea, mireasa dată devenea un membru egal al noii familii. În familie, femeile se bucurau de aceleași drepturi ca bărbații. În epoca antică, femeile au fost extrem de active politic și social. Ele au mers în expediții și au participat la războaie. Acest aspect este și un indiciu că femeia nu era separată de politică. În statele turcești preislamice, femeile care au fost soțiile sau mamele hanilor au avut un cuvânt de spus în activitatea politică și un loc în protocol. Ele au administrat statul și au condus politica de stat în calitate de regente. Exemple în acest sens găsim la gheocturci (Göktürk), uiguri (Uygur), sabari (Sabar) și oguzi (Oğuz). Ele semnau ordinele și sentințele în numele hanului și al lor (Kağan sau Hakan și Hâtûn) în disputele și procesele izbucnite printre oameni pe timp de război. Ele au primit titlul de „Türkan" sau „Bilge Hâtûn". În acest sens, s-a emis un edict cu antetul „Hakan și Hâtûn poruncesc..." *(„Hakan ve Hâtûn buyuruyor ki...")*, astfel încât ordinele kaganului erau considerate valabile numai dacă începeau cu această sintagmă. Femeile (Hâtûn) care aveau palate separate participau, de obicei, la adunările de stat și îi primeau, uneori, și singure pe ambasadori. Trimișii statelor străine nu se prezentau doar în fața hanului, ci trebuia să fie prezentă și soția lui. Exemple în acest sens ar fi următoarele: soția lui Bleda, unul dintre împărații huni europeni, care, după moartea soțului său, a rămas stăpâna și administratoarea statului. De asemenea, ambasadorii care veneau în țara Hun aduceau daruri lui Attila și soției sale Arıg-han. Ea i-a primit pe ambasadori și a discutat cu ei despre problemele de stat. Cea care l-a succedat la tron pe Balak, conducătorul sabarilor (siberienilor), după moartea acestuia în anul 520, a fost Boğarık, o regină turcoaică legendară pentru frumusețea și abilitățile ei de războinică și de conducătoare. Numele său însemna „comandant nobil" și este o combinație a cuvintelor turcești „buğ" și „arık". În izvoarele vremii, este consemnat faptul că regina Boğarık (sau Buğarık) care a condus o armată de o sută de mii de oameni l-a îngenunchiat pe împăratul Bizanțului, Justinian I. A

Boğarık Hatun
Sursa foto: bilgilendinburada.com

Turhan Hatice Sultan (1627–1683), mama lui Mehmed al IV-lea, concubina lui Ibrahim I

Tițian (probabil copie a portretului din atelierul pictorului), *La Sultana rossa (Sultana roșcată)* sau *Roxelana*, c. 1520– portretul lui Hurrem Sultan (1502–1558), soția lui Soliman Magnificul

fost a doua femeie din istoria Turciei cunoscută că a condus o armată, după Tomris Hâtûn, și a aparținut poporului turc care a trăit în Novosibirsk, Tomsk, Kemer și Tyumen din regiunea Siberia de Vest a Rusiei. Împăratul Justinian I (482–565), zis „cel Mare", i-a trimis obiecte și bijuterii de valoare reginei Boğarık, în anul 528 și a stabilit o alianță. Astfel, în războiul romano-sassanid de lungă durată, Roma și-a câștigat un mare aliat, atrăgându-i pe sabari de partea ei. Pentru acele vremuri ale secolului al VI-lea, acest fapt constituie un mare eveniment din punct de vedere al istoriei omenirii. A fi conducătoarea unei armate de o sută de mii de oameni în urmă cu secole este o realizare unică. Asemenea situații par banale celor care cunosc obiceiurile turcești, deoarece Göktengri sau Gök-Tanrı (Zeul Cerului), zeul vechilor turci, a dat această putere de a proteja națiunea turcă prin atribuirea de responsabilități fără discriminare între bărbați și femei. De exemplu, în inscripțiile de pe monumentul de la Orhun (Orkhun), înțeleptul han spune despre mama sa İlbilge Hâtûn:

„Zeul turc i-a trimis pe tatăl meu İlteriș Kağan și pe mama mea İlbilge Hâtûn pentru ca națiunea turcă să nu piară. Persoana pe care o numim hâtûn este cineva care salvează o națiune. Valoarea cuvântului nu se diminuează doar pentru că hoinarii îl folosesc atunci când vorbesc. Ea vine dintr-o istorie mare și lungă și va avea sens de «rămas bun» în drumul vostru către eternitate."
(Ergin, 2003:15) [1]

Inscripțiile de la Orhun reprezintă una dintre cele mai vechi și mai importante lucrări ale turcismului care aparține culturii Göktürk și se află pe monumentul ridicat de fiul său, Tenri Kağan în anul 735. Despre femeia Göktürk care călărește un cal și folosește o armă a fost scrisă o poezie de un poet chinez. Iată cum era percepută femeia în primele state turcești:

„Fete tinerele vin zâmbind călare,
Fețele lor sunt roșii ca tava de jad,
Vin iute să vâneze păsări și fiare,
Dacă luna dintre flori le-a extaziat."
(Talaslıoğlu, Uykucu ve Salman:158) [2]

La vechii turci, femeile nu au fost niciodată considerate inferioare bărbaților. Femeia stătea acasă și, la nevoie, era în fruntea oricărui domeniu. În decursul istoriei, sabarii sau siberienii au creat două state. Primul a fost statul în care Balak Khan și Boğarık Hâtûn au fost conducători între secolele al V-lea și al VI-lea. Al doilea a fost hanatul care a fost activ în jurul Siberiei între 1464–1598. Sabarii au dat numele regiunii Siberia. De-a lungul timpului, ei au fost slăbiți de influența rușilor. După adoptarea islamului ca religie principală, soțiile conducătorilor de stat nu și-au pierdut privilegiile. În statele lor au fost des menționate cu titlul „Terken". De exemplu, Suca Hâtûn, soția turcoaică a califului abbasid El-Mutasim

[1] **Okan Açıl**, *İlk Türk Devletlerinde kadın Algısı ve kadın hakları*, p. 69.

[2] Ibidem.

și mamă a următorului calif, El-Mütevekkil, și Sagab Hâtûn, cunoscută sub numele de Hanım Sultan sau Ümmül Muktedir, de asemenea de origine turcă și care a condus statul în locul micuțului calif Halife el-Muktedir, au fost două femei care au ghidat politica epocii abbaside.

Prin urmare, vechea societate turcă a fost una care respecta drepturile legale și private ale femeilor. În plus, faptul că ele puteau ocupa funcții atât la cel mai înalt nivel de atribuții administrative, cât și în serviciul public, cum ar fi funcția publică și serviciul militar, arată că acestea puteau fi, de asemenea, implicate activ în dreptul public. Așadar, femeile turcoaice aveau, în mare măsură, drepturile și îndatoririle definite atât de dreptul privat, cât și de cel public.

În primele perioade ale Imperiului Otoman, vechile tradiții turcești, chiar dacă și-au continuat existența, au început să fie înlocuite de cultura și legea arabă, islamică. Adoptarea islamului ca structură socială și politică este în același timp o organizare teocratică și monarhică. Cea mai importantă caracteristică a acestei organizări este că a fost realizată de creatorul ei definit de islam. Prin urmare, ea a fost compusă din norme juridice care nu pot fi criticate, puse la îndoială, schimbate. Religia, adică islamul, la otomani, apare ca un mijloc de modelare a femeilor.

Imperiul Otoman a funcționat pe mai multe continente timp de secole. Acest imperiu, care s-a extins pe ținuturi largi, a fost condus de sultani, însă, în unele perioade, sultane-le-mamă, sultanele haseki sau fetele sultanilor au deținut puterea mai mult decât sultanii. Această perioadă, denumită „Domnia Femeilor" sau „Sultanatul Femeilor", a început cu sultana Hürrem și a continuat până la marele vizirat al lui Köprülü Mehmet Pașa, sfârșindu-se după mai bine de un secol prin lupta dintre Kösem Sultan și Turhan Sultan. Printre motivele începutului acestei perioade, adică creșterea influenței sultanelor asupra sultanilor, sunt frecventele schimbări de sultani, sultanii fiind tineri și neexperimentați. În același timp, Fâtih Kânûnnâmesi (Legea Fâtih) are un efect asupra participării fiilor sultanelor la lupta pentru putere. La început, nu a fost doar o luptă pentru putere, ci și o luptă pentru viață. La ceva timp după ce fratricidul legalizat de Fâtih a fost abolit de Ahmet I, epoca domniei femeilor a luat sfârșit.

Domnia femeilor desemnează perioadele în care Imperiul Otoman a fost cel mai plin de intrigi. În această perioadă, femeile au avut un rol activ în administrația de stat (deși nu erau în prim-plan) și au început să fie interesate de politică. Sultanele care au intervenit în administrația statului, în această perioadă, sunt Haseki Hürrem Sultan (soția sultanului), Vâlide-Sultan (mama sultanului) precum și Safiye Sultan, Mâhpeyker Kösem Sultan și Turhan Sultan. Lupta pentru protejarea vieții prinților în administrația de stat a femeilor de la palat, a creat un proces cosmopolit care a dus la înlocuirea sultanilor și vizirilor și stabilirea de relații cu alte state prin intermediul ambasadelor. Problemele sociale, politice și economice nu au putut fi rezolvate pentru că în această perioadă nu s-au putut face reforme fundamentale, nu au putut fi prevenite revoltele și frământările. După ce au fost aduși la putere sultanii incompetenți, needucați și la vârste fragede, femeile palatului au devenit mai active, iar problemele s-au agravat, pentru că i-au făcut pe cei apropiați administratori, indiferent de meritul lor. Lupta pentru putere din harem a avut un impact asupra administrației de stat și, în cele din urmă, lupta pentru putere a femeilor a fost văzută ca unul dintre zecile de motive pentru care statul a ajuns în impas. Cu alte cuvinte, acoperă perioada în care Hürrem a început treptat să preia puterea, dând naștere prinților și sultanilor săi, unul după altul, și făcându-și simțită influența asupra sultanului Süleyman, până când Hatice Turhan Sultan a lăsat conducerea lui Köprülü Mehmet Pașa, depășind pericolul reprezentat de Kösem. O perioadă de un secol și jumătate.

Mangalia, 20 februarie 2022

Bibliografie:

Açıl, Okan, *İlk Türk Devletlerinde kadın Algısı ve kadın hakları, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (RTEÜ Journal of Social Sciences)* 3:63–72.

Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Millî Kültürü, Ötüken yay.*, İstanbul 2007, s.159, 269–270.

Ahmetbeyoğlu, Ali, *Avrupa Hun İmparatorluğu, TTK.yay.*, Ankara 2001, s. 151.

https://abdullahabdurrahman.wordpress.com/2019/04/27/bugarik-hatun-alintidir/

https://www.bilgilendinburada.com/2021/03/bogarik-adli-kadin-hukumdar-hangi-devlete-aittir.html

„Se știe că femeile au avut, din când în când, o influență în conducerea politică. În cultura politică turcă, s-a încercat să se demonstreze această influență asupra politicii și, implicit, a societății."

Jurnal de călătorie

INDIA INDICIBILA – IMPRESII 2018

Brândușa Massion

Informatician, Germania

New Delhi, poarta noastră de intrare în India, prezintă caracteristicile unui oraș elegant britanic, cu bulevarde largi flancate de pomi, cu piețe circulare uriașe în jurul rondurilor de flori sau al fântânilor, sau bordate de colonade și arcade umbroase, cu palate și ambasade plasate pe gazoane englezești în grădini generoase. Acum un secol New Delhi a fost conceput de către celebri arhitecți britanici în inima megapolisului Delhi, ca centru guvernamental și instituțional al Indiei coloniale. Totodată, s-a construit în capitală și palatul viceregelui, în stil neoclasic, unde s-a turnat filmul *Viceroy's House*, UK/India 2016. Surpriza aterizării: o vacă blândă cu șale colțuroase pășește nestingherită pe arterele imperiale. Dacă aglomerarea urbană Delhi numără circa 30 de milioane de locuitori, New Delhi nu are decât un sfert de milion. A rămas capitala Indiei și după pașnica eliberare prin rezistență pasivă de sub stăpânirea britanică de 89 de ani, eliberare desăvârșită în 1947 sub conducerea politică și spirituală a lui Mahatma Gandhi. Casa memorială a lui Gandhi și parcul din jurul mormântului lui, cu pat de flori proaspete și flacără veșnică, sunt simboluri naționale vizitate cu venerație, în flux continuu. Gandhi a creat o amplă mișcare anticolonialistă, propovăduind abolirea castelor și unitatea dintre hinduși și mahomedani, chiar și după separarea acestora din 1947 în statul cu religie predominant hinduistă, India, și cel islamic, Pakistan. Ceea ce nu a împiedicat asasinarea lui Gandhi în 1948 de către un ultranaționalist hindus. Conflictul dintre India și Pakistan continuă și azi: la graniță, din cauza Caşmirului, dar și în interiorul Indiei, unde religiile au o mare forță de segregare: cam 80% sunt hinduiști, 14% musulmani, 2% creștini, 2% sikhiști, 1% buddiști, dintr-o populație cât a Chinei, de 1,3 miliarde, pe o întindere de 3,3 mil. de km² (China, Canada și SUA au aproape 10 mil., Rusia are 17 mil. de km²).

În centrul metropolei indienii sikh au templul lor de adorație și lacul de purificare, cu ritualurile de rigoare. Cantina însă este uluitoare: servesc fără încetare prânzul la câte 800 de persoane deodată. La fiecare 30 de minute, 12 ore pe zi, la circa 20.000 de persoane pe zi. Bărbați, femei, copii de toate vârstele, castele, meseriile, etniile stau cuminți, așezați în cruciș pe jos într-o sală imensă, înșiruiți spate în spate ca pe niște peroane, lăsând în fața lor un coridor, pe care sunt purtate găletile cu mâncare și cu ceai. Sikh-i bărboși cu turbane colorate trec printre șiruri cu o căldare, fiecare cu un alt fel de mâncare, pe care îl împart cu polonicul în stânga și în dreapta, aceeași porție pe castronul oaspeților. Orez și o pâiniță plată albă sunt nelipsite. Pe lângă ele, legume și sosuri condimentate indian. Gustos, proaspăt, cald. Perfect disciplinat, curat și... gratis. Masa durează 20 de minute, după care, timp de cinci minute șirurile de oameni se retrag printr-o parte, în timp ce în urma lor o echipă de Sikh-i curăță cu mopuri dalele albe de marmură. Când au ieșit ultimii oaspeți pe ușa de ieșire și planșeul strălucește, pe ușa de intrare din cealaltă parte a sălii întră în șir indian noii meseni, care se așază pe aceleași șiruri, pornind de la ușa de ieșire, pe sistemul first in first out. În bucătăria despărțită prin geamuri, cazane cât clopotele catedralelor clocotesc neîntrerupt și turtițe de cocă zboară prin aer pe plitele încinse. Este o organizare „japoneză", incredibilă ca eficiență, care îmi răstoarnă preconcepțiile despre India haotică. E de mâncare din plin pentru toți. Seara poți veni din nou. Nu-ți cere nimeni socoteală. Ți-e foame și sete, ești binevenit! Religia monoteistă sikh s-a ridicat din valori morale hinduiste și islamice acum 500 de ani. Nu sunt mulți, dar ei se înțeleg drept „cavalerii binelui". Dacă te trage inima, poți să aduci la templul lor o ofrandă de flori sau fructe, ceea ce practică mulți localnici, care se reculeg în rugăciune. Trebuie doar să

Prânz sikh

umbli în picioarele goale și cu capul acoperit. Bărbații pot primi acolo un turban oranj și femeile o basma.

Un cetățean din grupul nostru de opt turiști germani, care cu șapte ani în urmă a desfășurat proiecte în India pentru EWB (Engineers Without Borders – ingineri fără frontiere), ne asigură că orașul mare Delhi s-a schimbat enorm de atunci. A nu se confunda cu New Delhi, centrul administrativ, care e altă lume, occidentală! Unde sunt slum-urile insalubre care se întindeau acolo și dincolo? Acum au răsărit edificii înalte de sticlă printre benzile noi de circulație și bălăriile care presară câmpurile încă libere. Constatăm emergența subcontinentului cu ochiul liber: trecem printre șantiere, se construiește asiduu la autostrăzi, poduri, irigații, uzine, blocuri și iar blocuri… Aflăm de la ghid că guvernul Modi și-a pus în gând să eradicheze slumurile în câțiva ani… Vor fi cazați toți la bloc. Narendra Modi, prim-ministrul naționalist de dreapta, ales în 2014, se angajează public la aceste transformări faraonice de infrastructură, după cum îl prezintă multiple panouri mari cât blocurile, dând mâna cu mai-marii lumii.

Devansez evenimentele excursiei și o aduc în cadru pe Lakshmi, nu pe zeița hinduistă a fericirii, iubirii, fertilității și a bunăstării, ci pe simpatica indiancă din Delhi, pe care am cunoscut-o în trenul ce ne transporta de la Orchha la Agra. În învălmășeala creată pe peron, ne suim pe unde apucăm. Străbat trenul până la vagonul nostru clasa întâi. Nu e mare diferență de confort față de clasa a doua: compartimente de clasa a doua, cu câte șase locuri pe canapele, se pot transforma în clasa întâi cu câte două cușete. Depinde de cât ai plătit la rezervare. Trenul este civilizat, deși cu mult condens. Afară sunt 38 de grade, înăuntru 18. Trebuie să stau cu canadiana pe mine. Trenul vine de două zile din sudul țării și unii pasageri tamili sunt instalați ca la hotel în cușetele lor. Ar trebui să existe și clasa a 3-a, însă n-am dat de ea sau n-am sesizat-o. Maharajahi nu se văd la clasa I. Desigur, ei umblă cu șoferi personali în carose luxoase. Îi voi întâlni însă, costumați tradițional cu turban și imperturbabili, în eleganța colonială victoriană, îmbogățită cu artă indiană veche și cu confort nou, din hotelul Imperial New Delhi, unde am petrecut ultima săptămână a excursiei. În tren Lakshmi mă poftește în compartimentul clasa întâi, pe care îl ocupă împreună cu fiul ei Bonny, inginer IT. Transformă pe loc cușetele în banchete și ne punem pe vorbă. Lakshmi vine de la părinții ei din sud și va coborî la ea acasă în Delhi peste câteva ore. E profesoară pensionară și se ocupă onorific de educația fetelor din casta de jos, ca să le asigure o calificare din care să trăiască decent. Îmi spune că țara se confruntă cu probleme sociale și de mentalitate insurmontabile, deși infrastructura se găsește într-un proces evident de modernizare. Discriminările după caste mai există doar în capul oamenilor, altfel, ele au fost înlăturate prin lege sau chiar înlocuite cu discriminarea pozitivă a celor din casta de jos, paria, cum mă lămurește fiul ei. Universitățile și firmele trebuie să acorde acestora un contingent mare de locuri de studiu, respectiv de muncă, în detrimentul celorlalți candidați care se califică prin examene și rezultate. Calitatea studiilor și a muncii multor tineri paria promovați astfel lasă de dorit, iar universitățile și firmele angajatoare pierd din competitivitate. Castele sunt grupări sociale impermeabile, bazate pe ocupație, moștenite din timpuri străvechi: casta brahmanilor, a preoților, mai nou a intelectualilor, casta militarilor și a funcționarilor din aparatul administrativ, casta negustorilor, a proprietarilor și a meșteșugarilor și casta celor fără proprietate și fără meserie, paria, ce cuprinde muncitorii zilieri și servitorii care fac muncile „murdare", precum curățenia publică sau în casele particulare, unde spală closetele, ei fiind impuri, „de neatins". Pentru că nu este de conceput ca cei din castele de mai sus să își facă singuri curat. Îi spun că pe parcursul excursiei ghidul nostru ne atenționează unde și când avem ocazia să folosim o toaletă civilizată. Lakshmi cunoaște bine situația, deoarece soțul ei, tot pensionar, lucrează onorific pentru un ONG, care

se ocupă cu introducerea latrinelor la sate, unde locuiesc aproape trei sferturi din indieni, care sunt obișnuiți să își facă nevoile sub cerul liber, în afara casei. Mă vede perplex și intră în detalii cultural-religioase. Căminul indian este sfânt și este un loc al purității corporale și spirituale. De aceea indienii din mediul rural, mai ales cei în vârstă, se ușurează undeva pe câmp, cât mai departe de casa lor, ca să nu o spurce. Or populația a explodat, nu și câmpurile de defecare, care s-au restrâns. E o problemă națională, pe care prim-ministrul o rezolvă subvenționând construcția mai multor milioane de latrine la sate… O întreb dacă se mai aranjează căsătoriile de către părinți. Zice că fiul ei este liber să și-o găsească singur pe aleasa inimii lui, iar fiul îmi spune că are deplină încredere că mama i-o va găsi pe cea mai nimerită și mai iubitoare. Ghidul nostru îmi dă semnalul că trebuie să coborâm. Lakshmi mă invită la ei acasă în Delhi, când voi ajunge și eu acolo peste câteva zile.

Zis și făcut, peste o săptămână mă echipez cu un carton de prăjituri franțuzești arătoase din galantarul de la Imperial și iau un Uber către apartamentul lui Lakshmi și al soțului ei, Abhijit. Taxiul mă poartă și mă tot poartă în sus și-n jos prin cartiere. Soarele în asfințit, mare și galben citron, își estompează în pâclă conturul discului. Îl fărâmițează în felurite forme coroane înfrunzite sau golașe, calcane stinghere, turnurile în formă de stupi ale templelor hinduse și minaretele moscheelor, blocuri mai mult sau mai puțin finalizate. Uberul costă o nimica toată. Abhijit mă întâmpină pe stradă, la poartă. E slăbuț și distins, cu păr negru ca pana corbului, ca și al ei. Poartă jeanși și un tricou polo negru. Locuiesc într-un grup de blocuri de opt etaje, îmbârligate printre copaci și închise într-o curte. Din tot ansamblul răzbate prin ferestrele și balcoanele deschise un zumzăit casnic de voci, oale, vase și râsete. Pe parcurs Abhijit se salută cu vecinii, ca într-un sat mare, lipsit de anonimitatea blocurilor europene. Ca și în tren, Lakshmi poartă sari, astăzi altul, și are marcat punctul roșu bindi între sprâncene, al treilea ochi, al înțelepciunii. A pregătit niște aperitive ca la ea acasă în Madras, dar nu chiar așa de picante. Bonny, fiul, salută și pleacă să se întâlnească cu prietenii la o discotecă de unde procură muzică techno. El și-a absolvit studiile în sud, la Bangalore, Silicon Valley al Indiei, și și-a deschis în New Delhi un magazin de aparatură digitală, după cum și tatăl lui a trăit dintr-un magazin de electrocasnice. Schimbăm păreri geopolitice despre calea europeană și indiană, americană și chinezească. Ajungem și la tema toaletelor. Abhijit oftează că greu se schimbă mentalitatea la sate atunci când este ancorată în credință. S-a ajuns până acolo că sătenii mai răsăriți patrulează în zorii zilei sau după lăsatul nopții. Cutreieră cu făclii aprinse câmpurile din jurul satelor ca să îi detecteze pe aceia care se ușurează sub cerul liber și să îi rușineze asupra faptului. El, personal, se ocupă cu reclama pentru latrinele cu două fose, auto-degradabile alternativ, care nu necesită înlocuire și care sunt deschise sus, având deasupra cerul, cu soarele și stelele, propice acestui moment intim de purificare în natură. Lakshmi insistă că igienizarea societății și a peisajului nu poate veni decât prin educația părinților care, în obscurantismul lor, pun la risc sănătatea copiilor și demnitatea fiicelor. Mă invită la un restaurant chinezesc lăudat dintr-un cartier nou din apropiere, unde ne conduce Abhijit cu mașina. Se clasifică ei singuri drept middle class. Restaurantul e o catastrofă. Le cade lumina și ne pun pe masă o lampă de șantier și felurile reci. Mă străduiesc să laud pătrunjelul ars care-mi stă în gât. În gândul meu, mai bine cinam indian sau savuram prăjiturile de la Imperial.

În aria largă Delhi sunt multe atracții inconturnabile care fac din această zonă una din cele o mie de Indii: fortul roșu, mausoleul mogulului Humayun, minaretul Qutub Minar, Poarta India – arcul de triumf dedicat indienilor din armata britanică morți în Primul Război Mondial, grădina botanică Lodi cu mausoleuri și specii rare de păsări, fântâna cu apă potabilă de 20 m adâncime, 15 m lățime și cu lungimea de 50 m în trepte, ale cărei origini se pierd în secolul XIV, templul Bahai din anii ’80, alb și în formă de lotus, distins cu multe premii de arhitectură și deschis tuturor religiilor, muzeul național și forfota indescriptibilă din Old Delhi. Acestea sunt incluse în toate traseele și ghidurile turistice, reale sau virtuale.

Varanasi (înainte Benares), orașul sfânt de pe Gange și prima impresie: mugetul străzii, nu de la vaci, căci ele sunt la fel de amuțite și de năucite ca și noi de vuietul puhoaielor de vehicule extrem de diverse care circulă în toate sensurile, alandala. Este explozia mai multor orchestre care-și descarcă toate instrumentele și notele într-un final disjunct, asurzitor, doar că explozia continuă cu fiecare cotitură. Omul nostru face cu ricșa un slalom agil prin avalanșa de mașini, motociclete și cărucioare pedalate, care se revarsă pe carosabil alături de pietoni și de vaci sfinte, acestea nepăsătoare la vacarmul claxoanelor, probabil anesteziate de gazele de eșapament. Vaca e considerată animal sacru, hrănindu-i cu lapte pe hindușii lacto-vegetarieni încă de când s-au sedentarizat și i-au dedicat temple. Ghidul ne spune că 18% din vacile de lapte din lume se găsesc în India. Biciclistul e puțintel la trup, angulos, cu fața suptă, însă tare voios că ne are de clienți. Ce bine că nu suntem grași și că îi dăm un bacșiș gras, pe deasupra prețului fixat de ghid. Înainte de apusul soarelui ne depune nevătămați lângă templele închinate divinităților supreme care își coroborează forțele în univers și în viața oamenilor: Brahma, Vishnu și Shiva reprezintă creația, protecția și respectiv distrugerea, care se alternează în cicluri continue. Hinduismul este o religie străveche ce combină politeismul, cosmogonia și zoomorfismul, fiind populată de

Purificare la Varanasi

nenumărate zeități ale căror vieți, avataruri și încrengături de rubedenii sunt păstrate într-un univers mitologic fabulos, ce potențează simțul foarte pronunțat al tradiției și al familiei la indieni. De la temple coborâm pe trepte largi cât vezi cu ochii spre locurile de încinerare și de îmbăiere în apa Gangelui. O mare de oameni în portul lor tradițional poposește pe trepte. Printre ei sunt vânzători de băuturi și fructe, câini de pripas și fachiri cu corpuri scheletice, bărbi până la buric și turbane colorate. Din timpuri imemoriale, de mai bine de 2500 de ani, pelerini hinduși din toată Asia vin să se purifice în Gange, ca să își îndrepte karma sau aura primită de la reîncarnările anterioare, care se cumulează și cu faptele bune săvârșite în viața actuală. Hinduși decedați sunt aduși de familiile lor spre a fi arși pe ruguri de lemn și a le spulbera cenușa în Gange, în speranța că astfel sufletul lor se eliberează din ciclul morții și al renașterilor. În lumina asfințitului brahmanii conduc ceremonia cu voci monotone amplificate la megafoane, pe un fundal surd de tobe ritmice. Credincioșii aprind opaițe și se adâncesc în rugăciune sau meditează. Din barca cu vâsle ce ne poartă domol la 30 de metri de treptele spălate de Gange, vedem flăcările cuprinzând ici-colo pe mal câte un răposat hindus înfășurat în lințoliu alb, cu familia de parte masculină cerc în jurul lui. Rugurile sunt ceva mai încolo de locul unde a doua zi la ora 5 dimineața, da, a trebuit să ne sculăm la 4 pentru acest ritual extraordinar de sub soarele ce se ridică din aburul Gangelui… În zori vedem din barcă și parcă nu credem, mulțimea de oameni, bărbați în dreapta și femei în stânga, scăldându-se aproape goi în apa sfântă și purtând pios în căușul palmelor împreunate coșulețul-ofrandă cu flori și fructe, galbene, roșii, oranj, și cu o lumânărică aprinsă. Supremă taină și act de evlavie este spălarea de păcate în fluviul sacru alături de ceilalți credincioși. Îmbulzeala de trupuri e de neînchipuit, sumar acoperite de nădragi uzi și sari-uri șiroind colorate. Și totuși, fiecare se detașează de cotidianul pestriț și se întoarce în sine în rugăciune. La Varanasi, pe malul în trepte și în apele tulburi ale Gangelui, zi de zi de mii de ani, indienii își oficiază în masă eterna trecere din viață în moarte și iar în viață prin reîncarnare, în ritualul purificării și al incinerării, care îi apropie de divinitate.

Și pentru Taj Mahal a trebuit să ne sculăm la ora 4.00 ca să fim în incinta grădinilor înainte de răsăritul soarelui. Ca să scutim cozile și aglomerația. Ca să ne pătrundem de culorile irizate ale marmurei sidefii care răsfrânge lumina cerului și a soarelui. Acum 400 de ani împăratul mogul Shah Jahan, putred de bogat, a înălțat monumentul funerar pentru soția lui favorită, care îi dăruise 14 copii, ca o odă a iubirii cântată de această capodoperă a artei indo-islamice. Ansamblul arhitectural și peisagistic este perfect simetric, alcătuit din pătrate aranjate unul într-altul. Te încântă din toate unghiurile prin armonia de linii, arcuri și mozaicuri florale de pietre prețioase încrustate în marmura albă. Mi-am găsit un colț umbrit la poala unuia din cele patru minarete, de unde mă las cuprinsă de vraja locului. Îmi atrage atenția un cuplu asiatic care poartă costumul tradițional vietnamez de mătase, de culoarea untului: sunt tineri, supli și frumoși ca-n povești. El umblă înfrigurat după ea și o fotografiază în toate grațiile și salturile. Poate e balerină. Nu par să facă reclamă turistică. Par să fie pur și simplu îndrăgostiți, de ei înșiși și de frumusețe, înflăcărați de reflecția luminilor ce se multiplică în marmură, cuarțuri, topaze, fântâni, cer și soare. Nu pot să-mi dezlipesc ochii de ei: sunt divini, într-un cadru paradisiac.

Străbatem nord-vestul Indiei de la Orchha la Agra, apoi la Jaipur. Nenumărate vestigii istorice și religioase atrag milioane de turiști străini, dar, mai ales, pe localnicii entuziaști să își cunoască țara. Nu ne agresează ciucuri de copii cerșind bomboane sau pixuri, cum am fost preveniți de cei care au vizitat India cu zece ani înainte. Dimpotrivă, copii curat îmbrăcați și cu smartphonuri în mână ne privesc cu ochi curioși și jucăuși. Ce-i drept, străbatem partea de nord-vest, pe un traseu eminamente turistic, deci mai civilizat și mai bogat ca restul țării. Camioanele sunt în zilele noastre ce erau odinioară caravanele de cămile, care purtau comori pe drumul mătăsii. Proprietarii și șoferii lor și le poleiesc cu cele

Templu la Khajurajo

mai extravagante podoabe. Sunt adevărate palate baroce, care înfulecă în goană nebună depărtările subcontinentului. Trec ca vântul și la mustață pe lângă autobuzul nostru, și el rapid. Mi-e teamă că se răstoarnă peste noi. La punctele de plată de pe autostradă, pot să le observ: sunt lăcuite în culori vii, au pe ele motive minuțioase și poartă inscripții în engleză și în hindi. Sunt ornate cu lanțuri, oglinzi și ciucuri ca niște vedete rock. Simțul decorativ al indienilor este inepuizabil. Șoferii stau demni ca maharajahii în cabina lor climatizată. Poartă turban și lanțuri de aur. Paria, oamenii necalificați și gunoierii, preferă să facă în Arabia Saudită sau în Emirate muncile desconsiderate la ei acasă și să trimită banii familiilor lăsate în țară, după noul model globalist de dezrădăcinare. Altfel, trudesc la ei acasă, cu picioarele în apa câmpurilor de orez inundate sau pedalează la ricșa cu turiști. Cei mai întreprinzători transportă turiștii cu tuc-tuc, varianta motorizată a ricșei, o motocicletă pe trei roți, cu șoferul la ghidon și patru locuri în spatele lui. Actualmente, India este ca un odgon împletit din infinite fibre de tradiție și inovație. Țara se reinventează într-un ritm amețitor, care a depășit ritmul chinezesc. Clasa de mijloc se lărgește și se fortifică. Din ea se ridică oameni de valoare, ca Lakshmi Mittal, cel mai mare producător de oțel din lume. Miliardarul Mukesh Ambani, plecat de la o condiție foarte modestă, posedă un imperiu petrolier, *Indian Super League* de fotbal și două ligi de crichet. Locuiește în cea mai scumpă casă particulară din lume, Antilia, de 27 de etaje din Mumbai, care a costat 2 mld de dolari. Grupuri de etaje cu grădini suspendate sunt locuite de părinții, copiii, frații și unchii lui Ambani, care lucrează împreună la propășirea familiei. Printre magnații indieni se poartă să arunci câteva zeci de milioane pentru nunta fiicei, ca într-o gigantică producție Bollywood. Casa de filme este plasată tot în Mumbai, ca și Ambani, mare amator de filme Bollywood, pentru că „ai nevoie de o doză de escapism în viață". Dintre miliardarii lumii din anul 2021, cei mai mulți, 724, sunt din SUA, apoi vin chinezii cu 698, apoi indienii cu 237, apoi, neașteptat, Germania cu 136 și rușii cu 117. Și România are doi! *Tata Sons* și-au făcut de 150 de ani renumele de maharajahi ai economiei indiene, cu 100 de companii în toate sectoarele de activitate, inclusiv în domeniul digital mondial din Bangalore, dar și al filantropiei pe scară largă, fiind exemplar angajați în proiecte inovatoare la sate. Astfel, binefacerile costisitoare ale familiei Tata în folosul nevoiașilor îi elimină de pe lista Forbes a primilor 100 de miliardari ai lumii. De-a lungul timpurilor au râvnit mulți cuceritori la bogățiile incomensurabile ale Indiei și au cotropit-o: Alexandru cel Mare în secolul IV î.Hr., sultanatele islamice cu începere din secolul XI și Timur Lenk (tătaro-mongol) în secolul XIV. În secolul XVII, împărații moguli ai Indiei dețineau o putere economică superioară întregii Europe. Schah Jahan a construit nu numai Taj Mahalul, dar și Old Delhi, fortul roșu și tronul-păun, ultimul turnat dintr-o tonă de aur și bătut în pietre prețioase de câte 50–100 de carate fiecare, ca penele păunului. Tronul, de două ori mai scump decât Taj Mahal, îi uluia pe oaspeții străini, mai ales pe cei din Europa. 100 de ani mai târziu tronul a fost capturat de șahul Persiei, acesta a fost decapitat după 10 ani și tronul dezmembrat… Cel mai vestit diamant din tron și din lume, Koh-i-Noor-ul de 109 carate (22 de grame), a ajuns în posesia coroanei britanice.

Aterizăm la Khajuraho. Uimitor, nu e nimeni pe aeroport în afară de cei câțiva pasageri sosiți cu noi din Varanasi și de câțiva funcționari. Aeroportul, strălucitor de nou și modern, este pustiu. Din el ieșim în… satul prăfuit, unde locuiesc circa 20.000 de săteni. Minunea continuă ceva mai încolo de sat: ansamblul de 20 de temple hinduse și jainiste, dintre cele 80 inițiale, construite în secolele IX–XI în stilul nagara din perioada Gupta de înflorire a artelor. Restul de 60 de temple nu au subzistat cuceririi islamice. Partea centrală a unui templu este înconjurată de temple mici și întreaga structură devine similară vizual cu o fântână. Interiorul templului indică legătura cu lumea divină, iar decorul exterior reflectă conexiunea sa cu lumea exterioară. Dacă te uiți la bogăția de sculpturi și elemente decorative de la bază spre vârf, poți interpreta ascensiunea spiritului uman spre înălțimea metafizică. Fac senzație câteva basoreliefuri voluptuoase de la baza unor temple: sunt zeițe sau muritoare, oricum fermecătoare, cu sâni rotunzi semeți în sus, cu toracele și talia trase prin inel și cu coapse mlădioase de sirenă. Podoabe bogat cizelate le împodobesc capul, șoldurile, gleznele, brațele și mâinile. Veșminte nu au. Bărbați și femei își unesc dorința în scene de dragoste sculptate detaliat ca după codexul jocurilor amoroase din Kamasutra. Perechi îndrăgostite își împletesc mădularele în îmbrățișări intime. Erotismul apare dincolo de rău

sau de bine, ca parte imanentă a existenței umane, necesară ca hrana. Sculpturile erotice degajă o energie sexuală care intră în comuniune cu forțele naturii și cu elementele cosmice. Doar pruderia lumii apusene a decretat aceste scene drept tabuuri pornografice, deși ele nu reprezintă decât o mică parte față de totalitatea statuilor non-sexuale. Ca într-un panteon al valorilor hinduse, templele redau împreună cele patru scopuri supreme ale vieții: virtutea, plăcerea (senzuală), sensul (semnificația) și eliberarea (de ciclul moarte – reînviere).

Vizitatoarele indience din clasa medie sunt, potrivit idealului lor de frumusețe, mai molatece la corp și mai albe, pentru că se feresc de soare. Sari-ul învolt lasă să li se vadă degetele de la picioare, fragede și plinuțe, inelate și cu unghii roșii, mângâind dalele dure. Nu ai voie să calci în locurile sfinte decât desculț. Sunt seducătoare ca niște prințese desprinse din epopeile antice sanskrite *Mahabharata* și *Ramayana*. Sari, țesătura de bumbac, in sau mătase de circa 1 metru lățime pe 6 metri lungime, le înfășoară corpul în felurite chipuri, după regiuni sau mode. Sari este bogat decorat pe margini și la capete cu imprimeuri sau cu broderie de fir auriu sau argintiu. Ele poartă un top scurt și strâmt peste umeri și bust, care lasă corpul descoperit deasupra taliei. Își drapează bogat sari-ul din talie până în pământ, iar de la talie în sus îi petrec capătul ca pe un șal, oblic peste un umăr. Varietatea de materiale, culori și modele a acestor pânze de 1 pe 6 metri este de neimaginat. Nu am văzut două la fel, iar indiencele îl poartă maiestuos ca reginele, ca maharani, indiferent unde trăiesc sau dacă lucrează în fabrică sau la piață. Cu excepția femeilor planturoase din centrul administrativ de la New Delhi, care poartă blugi sau costum occidental două piese. Acestea par atât de fade prin comparație cu frumusețile rurale suple, ce spală rufele familiei la cișmeaua de lângă drum sau cu

Îngrijitoarea toaletei

Tinere îmbrăcate în sari

îngrijitoarea toaletei de pe autostradă, înveșmântate în sari și cu giuvaeruri de aur la mâini. Cu ochi strălucitori de surpriză și cu zâmbet nesigur, aceste regine necunoscute mi-au permis să le fotografiez. Amintesc că indiencele sunt cel mai des alese Miss World.

Cu regret, mărturisesc că sunt un simplu turist în regim paușal, care nu are aspirația, nicidecum inspirația, pentru studii asupra insondabilului și asupra infinitului indian sau pentru trăiri mirifice ca ale lui Mircea Eliade. Orișicum, acest voiaj scurt m-a îmbogățit mult peste așteptări. Mi-a confirmat părerile exotice, mi le-a corectat pe cele preconcepute și m-a fascinat cu frumusețe nebănuite, numai și prin faptul miraculos că jumătate din populația Indiei, femeile, umblă împodobite în sari.

Frankfurt, Germania

Fotografiile aparțin autoarei.

„Dacă te trage inima, poți să aduci la templul indienilor sikh o ofrandă de flori sau fructe, ceea ce practică mulți localnici, care se reculeg în rugăciune. Trebuie doar să umbli în picioarele goale și cu capul acoperit.”

Anul Molière

MOLIÈRE ȘI LULLY (1)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Secolul al XVII-lea aparține din punct de vedere cultural Franței, în special sub domnia Regelui-Soare apărând mari scriitori intrați în galeria de aur a literaturii universale. Strălucirea culturală a epocii lui Ludovic al XIV-lea face parte din politica de grandoare a acestui rege unic. Academiile înființate erau destinate supravegherii tuturor domeniilor de activitate artistică și intelectuală, iar trufia regelui mentor exprimată într-o frază era, în fond, cât se poate de motivată, dacă luăm în considerare dezvoltarea fără precedent a vieții culturale franceze în cei 72 de ani de domnie (1643–1715): „Puteți, domnilor, să judecați considerația de care vă bucurați pentru că v-am încredințat lucrul care este pentru mine cel mai important din lume: gloria mea."

Fără înțelegerea acestei ambianțe unice create de Ludovic al XIV-lea, cu toate împlinirile ei, dincolo de predispoziția dictatorială oarecum naturală, epoca nu poate fi percepută la adevărata ei dimensiune.

Molière [1] va beneficia din plin de favorurile lui Ludovic al XIV-lea, ca și colaboratorul său apropiat, Jean-Baptiste Lully (28 noiembrie 1632, Florența – 22 martie 1687, Paris). La începutul acestui veac comedia era în plină criză. În anii '30 ai secolului, dramaturgi ca Jean Mairet (1604–1686), autor al comediei *Complimentele ducelui d'Ossonne* (*Les Galanteries du duc d'Ossonne,* 1632) și al mai multor tragicomedii, și Pierre Corneille încercaseră să o scoată din letargie. Dar perioada de strălucire a comediei franceze avea să fie cuprinsă în sfertul de veac care înseamnă apogeul clasicismului francez, între 1661 și 1685. Rolul lui Molière, care își scrie marile comedii începând cu 1659, este fundamental nu numai pentru istoria comediei, ci pentru configurarea clasicismului francez și, într-un fel, pentru universalizarea doctrinei. La fel cum, sub pana lui Lully, baletul de curte se transformă în operă. În timpul Regelui-Soare, Molière devine regele comediei grație varietății subiectelor pe care le dezvoltă, diversității de stiluri, tehnicii dramatice perfecte și expresiei unice, iar italianul de origine plebee, Lully, regele muzicii. Micul florentin șiret, cu un fizic oarecare dar inteligent, impune muzica la curtea de la Versailles, creând repede o adevărată dictatură estetică. În fastul palatelor, în splendoarea luxului de la Versailles, colaborarea cu Molière între 1661 și 1671, în comediile-balet *Pisălogii, Căsătorie cu de-a sila, Prințesa din Elida, Amorul doctor, Sicilianul, George Dandin, Domnul de Pourceaugnac, Amanții magnifici, Burghezul gentilom, Psyché*, este hotărâtoare pentru cariera muzicianului. Lully este primul exemplu notoriu de muzician asimilat culturii franceze. Spre deosebire de alții, ajunge de timpuriu în Parisul care a știut atâta vreme să modeleze în spiritul său personalități complet diferite ca gust și educație. Venit în Franța în 1646, s-ar putea spune că viitorul compozitor oficial al curții de la Versailles s-a format intelectual în acest orizont cultural. Biografia ar contrazice prin urmare problema de fond a asimilării. Opera, dimpotrivă, o confirmă. Nu știm exact cât de multe a apucat să învețe copilul Lully de la Carissimi, plecând din Florența la nici 14 ani. E cert însă că, găsind în Franța o formă de artă muzicală care nu îl satisfăcea, baletele melodramatice cu personaje mitologice, conținând probabil istorisiri în versuri, și-a întors privirea către opera italiană, aflată la o primă vârstă de aur prin Monteverdi. Acomodarea stilului italian la ceea ce considerăm noi astăzi tradiția teatrului francez din secolul al XVII-lea, la formele distincte ale tragediei lui Racine și la comedia molierescă, a generat formele noi ale muzicii lui Lully, întemeietorul operei franceze, al unui gen de spectacol care nu mai avea decât vagă legătură cu punctul de pornire. „Prodigioasa sinteză" dintre „povestirea muzicală" de tip italian și „verbul poetic francez" l-a înălțat pe Lully până la universalitate, acesta fiind de fapt un ideal atins în acel sfârșit de secol al XVII-lea. „Putea oare să existe în lumea veacului al XVII-lea

[1] Data exactă a nașterii nu se cunoaște, dar ea nu poate fi, conform obiceiului epocii, decât cu câteva zile înainte de 15 ianuarie 1622, când a fost botezat în Biserica Saint-Eustache din Paris.

conjunctură mai nobilă între muzică și poezie? Și nu numai mai nobilă, dar și mai aproape de rădăcinile cele mai ascunse ale adevărului uman?" [2] Nu e nevoie să răspundem la întrebările criticului francez, răspunsul este conținut în ele. Asimilarea s-a produs fără nici un obstacol pentru că „dictatorul" Lully era un compozitor de geniu, care nu a simțit nici o dificultate în a modela o materie muzicală străină după specificul limbii franceze și al spiritului francez. Ca fapt anecdotic, moartea compozitorului în 1687 nu e lipsită poate de o încărcătură simbolică. Ea s-a datorat unei lovituri în picior pe care domnul Lully și-a aplicat-o singur cu mâniosul baston dirijoral, în timp ce dirija un *Te Deum*.

Frontispiciul ediției din 1682, gravură de Pierre Brissart

Anul 1661 marchează nașterea unei forme noi de spectacol: comedia-balet. La 17 august 1661, la inaugurarea castelului Vaux-le-Vicomte, reședința ministrului de finanțe Nicolas Fouquet, în timpul marilor serbări de la Vaux, se joacă în onoarea regelui *Les Fâcheux (Pisălogii)* de Molière, cu muzică de Pierre Beauchamp (căruia îi aparținea și coregrafia) și Lully. Piesa fusese scrisă și montată în timp record, în numai 15 zile, după mărturia lui Molière. Intriga tragicomică nu este decât un pretext pentru a aduce în scenă pisălogii, inoportunii care, ca orice maniaci, deranjează pe ceilalți. În această nouă formulă teatrală, de comedie-balet, ce reunește deopotrivă muzica, dansul, poezia, teatrul, defilează un adevărat cortegiu de personaje pitorești: Alcipe – cartofor; Dorante – vânător; Lysandre – amator de muzică; Alcandre – duelgiu profesionist. Alături de ei, două prețioase, un pedant, un inventator, care trimiteau la figuri recognoscibile în epocă. Dorante fusese, se pare, adăugat la sugestia regelui, cu trimitere directă la marchizul de Soyecourt, vânător pasionat care își sufoca anturajul cu poveștile sale vânătorești. Subiectul e simplu, dar de succes pentru o tentativă de teatru total. Éraste își așteaptă în parc iubita, Orphise, dar întâlnirile lor sunt împiedicate de un cortegiu de pisălogi. Unul îi cântă lui Éraste o curantă pe care tocmai a compus-o și vrea să-l învețe dansul, două femei îi cer să arbitreze un conflict sentimental, altul îi citește o lungă petiție adresată suveranului, un nesuferit, autor de „planuri uriașe", îi prezintă invenția secretă prin care vrea să construiască pe tot țărmul Franței orașe-porturi aducătoare de profit. Totul pare o competiție de flecăreală revărsată pe capul lui Éraste care este pe punctul de a fi ucis de oameni plătiți de Damis, tutorele iubitei sale. În urma tentativei eșuate, Damis e în pericol să fie omorât de valeții furioși ai lui Éraste. Recunoscător, tutorele va consimți la căsătoria tinerilor. Fiecare dintre cele trei acte se încheie cu un balet amuzant: al jucătorilor de popice în primul act, un balet mai complex în actul al doilea, unde, pe lângă popicari, intră în scenă trăgători cu praștia, ciubotari și ciubotărițe, un grădinar care interpretează un număr solistic. La sfârșit, șvițerieni cu halebarde îi fugăresc pe pisălogii mascați, apoi se retrag pentru a-i lăsa „să dănțuiască în voie" iar patru păstori și păstorițe încheie spectacolul-divertisment. Toate acestea spun mult despre gustul epocii, în care, pe lângă elementele certe ale unei așa-numite „comedii serioase", cu observații caracterologice și satiră socială, se împleteau reminiscențe pastorale, bufonerii în spirit medieval, fantezie barocă susținută de costume somptuoase și mașinării scenice. Lully compusese pentru *Pisălogii* o curantă, restul partiturii aparținând lui Pierre Beauchamp, care dirija și orchestra. Piesa are un prolog rostit de o Naiadă ieșind din ape, într-o scoică, exact ca în spectacolele baroce în aer liber. E un panegiric închinat lui Ludovic al XIV-lea, plin de toate calitățile din lume, cu trimitere, în final, la personajele care dau titlul piesei și care, desigur, îl vor înveseli pe rege. Un dans cântat la oboi și lăute face introducerea în atmosferă. Prologul nu fusese scris de Molière, ci de un apropiat al ministrului Fouquet, Paul Pellisson. Madeleine Béjart susținea tirada Naiadei, lui La Grange i se încredința rolul lui Éraste și – fapt poate unic – Molière interpreta toate cele opt roluri de pisălogi. Foarte apreciată de rege, *Les Fâcheux* s-a reluat după câteva zile la Fontainebleau, apoi, în 4 noiembrie 1661, la Paris, la Palais-Royal, unde trupa lui Molière fusese mutată în urma demolării Teatrului Petit-Bourbon pentru construirea colonadei Luvrului.

Despre celelalte comedii-balet, formă de spectacol dusă la desăvârșire de Molière și Lully, în numărul viitor al revistei.

„Lully este primul exemplu notoriu de muzician asimilat culturii franceze."

[2] **Antoine Goléa**, *Muzica din noaptea timpurilor până în zorile noi*, traducere de I. Igiroșianu, București, Editura Muzicală, 1987.

Document Inedit

DUILIU ZAMFIRESCU, NECUNOSCUT
100 de ani de la moartea scriitorului

Ioan Adam

Critic și istoric literar
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Păstrate în vasta Arhivă Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe și într-un manuscris incomplet aflat la Biblioteca Națională a României, rapoartele profesionale ale lui **Duiliu Zamfirescu** (30 octombrie 1858–3 iunie 1922) oferă o imagine inedită asupra omului și a scriitorului. Diplomat cu o carieră îndelungată – 35 de ani – care l-a dus finalmente la postul de Ministru de Externe, autorul *Vieții la țară* a trăit 18 ani „în exterior", într-o lume complexă, policromă și poliglotă în care a făcut o figură bună. Elegant, rasat, cu o ținută de *grand seigneur*, a știut să deschidă uși care au rămas închise pentru alții.

Dacă diplomația înseamnă arta de a construi relații utile țării pe care o servești, atunci se poate spune că Duiliu Zamfirescu a stăpânit-o pe deplin. A performat și a fost păstrat în funcție la Roma 14 ani, în două mandate (1888–1892 și 1894–1906), deși concurența era mare, iar el nu făcea parte din categoria familiilor cu blazon (Ghica, Lahovary, Rosetti, Bengescu, Văcărescu ș.a.), fiindcă reușise să-și facă relații prețioase printre politicieni, economiști, ziariști, clerici aflați în vârful ierarhiei Bisericii Catolice. Burghezia financiară (din care făcea parte și socrul său, Antonio Allievi, senator și director al Băncii Generale italiene) îi punea la îndemână informații importante. Premierii italieni și miniștrii de Externe (Crispi, di Rudinì, Visconti-Venosta e.g.) îl primeau în audiențe prelungite.

Avea acces rapid la regele Umberto I și la Vatican. (Și Nicolae Iorga a beneficiat de sprijinul zamfirescian pentru a cerceta volume și documente din arhiva ferecată a Vaticanului!) Rapoartele trimise la București, mai ales lui Dimitrie A. Sturdza, premier longeviv și repetitiv, dau măsura acuității lui diplomatice. Cu o cultură istorică întinsă, secretarul, apoi consilierul de legație avea capacitatea de a face predicții pe termen lung, pe care istoria le-a confirmat.

Am ales pentru revista „Leviathan" un raport din vara lui 1896, când Italia, membră a Triplei Alianțe, dădea semne ale desprinderii de relațiile constrângătoare cu Puterile Centrale. Un imperialism italic incipient visa la vaste teritorii din nordul Africii, Cirenaica și Tripolitania, intrând în rivalitate cu Franța, care ocupase deja Algeria, Marocul și Tunisia.

În amiaza vieții și a carierei....

Diplomat lucid, Duiliu Zamfirescu a intuit jocul italienilor și a informat sagace guvernul de la București. Peste ani, în 1912, când Italia ocupase, în urma unui război cu Imperiul Otoman, teritoriile care vor forma statul Libia, Zamfirescu recunoștea cu satisfacție, în articolul *O îndoită lecție politică*, publicat sub pseudonim în „Convorbiri literare", justețea previziunilor sale. Punctul lor de plecare, atunci îndepărtat în timp, e reprezentat de raportul diplomatic pe care îl încredințez acum revistei „Leviathan".

Bucarest
No. 286 du 22/4 juillet [18]96

Domnule Ministru,

Cu discursul rostit în Parlament de Duca Caetani di Sermoneta [1] asupra budgetului Ministeriului Afacerilor Străine, se pune pentru întâiași dată, limpede, chestiunea raporturilor actualului Cabinet cu acela al Republicei franceze.

Este interesant de a cunoaște fondul acestei chestiuni, căci, sub o altă formă, tot ea este aceea care, ajutată de incapacitatea unui general [2], a răsturnat precedentul Cabinet și e de natură să aducă zile grele și actualului Minister, care, cu toate astea, părea venit la putere sub deplina binecuvântare a francezilor. –

Iată ce zice Duca Caetani:

«La Triple Alliance, pacte de réciproque fidélité, n'exclut pas, bien plus, elle implique que chacun des alliés doit maintenir de bons et cordiaux rapports avec toutes les autres Puissances. Ainsi, en ce qui nous concerne, nos amicales relations avec la Russie et notre préoccupation constante de conformer nos relations avec la France à cette sympathie et cette bienveillance mutuelles qui repondent à l'affinité de races et au souvenir d'inoubliables évènements, n'empêche pas que les deux puissances alliés, l'Autriche-Hongrie et l'Allemagne, continuent à avoir en nous une confiance illimitée. J'en peux donner à la Chambre la plus formelle assurance.» [3]

Și mai jos:

«Le maintien du *statu quo* est également la base fondamentale de notre politique dans la Méditerranée et les régions de l'Afrique adjacentes.»

«On a parlé de Tunis et de Tripoli; de Tunis, surtout pour connaître nos intentions dès que sera venu à echéance le traité de commerce en vigueur actuellement, de Tripoli pour nous recommander de surveiller attentivement ce qui peut survenir ou se préparer dans la vaste région qui en constitue *l'hinterland*.»

«Pour Tunis, je dirai que, par suite de la dénonciation notifiée l'année derrière, le traité de commerce italo-tunisien de 1868 prend fin le 29 septembre prochain. *Pourtant, le traité de 1868 ne constitue pas tout notre droit convenu avec la Tunisie*.»

«A coté du traité, existent en même temps, sauf la suspension de la juridiction consulaire, les antiques capitulations. De sorte que, si le 29 sept. ne se trouvait pas stipulé un nouvel accord, pour la conclusion duquel ne fera certes pas défaut notre bonne volonté, il restera cependant pour nous encore une situation de droit impréjudiciable. ***Dans laquelle le Gouvernement du Roi ne manquera pas de maintenir dans leur integrité toutes nos raisons***, mais sur laquelle la Chambre comprendra que toute déclaration de ma part serait prématurée et intempestive.»

«Quant à ce qui concerne Tripoli et son *Hinterland*, j'accepte bien volontiers les recommandations de vigilance; **et si nos agents ont besoin de plus grands moyens d'action, nous ne les leur marchanderons pas**. Le *statu quo* dans la Tripolitaine est connexe avec l'intégrité de l'empire othoman et tire par conséquent sa sanction du droit public européen.» [4]

Pentru întâiași dată Duca di Sermoneta vorbește cu siguranța și lipsa de reticențe ce se cuvin unui Ministru de Afaceri Străine a unei Mari Puteri, și de această dată toată opinia publică franceză se întoarce în contra sa și în contra întregului Cabinet.

Ministeriul Rudinì, venit la putere sub auspiciile cele mai fericite, din punct de vedere francez, este și rămâne un minister ideal, pe cât timp se mulțumește a înlocui pe Crispi, a retrage trupele din Africa, a publica Cărți verzi în stilul anti-englez întrebuințat până acum de Duca Sermoneta; din momentul însă în care, silit de puternicul discurs al deputatului Nunzio Nosi, declară că va purta grijă de interesele italiene în Tunisia și Tripolitania, același Minister și același Ducă devin niște „vulgari urmași ai lui Crispi".

Și cu toate astea, Domnule Ministru, ce situațiune limpede, deși foarte dificilă, între ambele țări!

Pe cât timp orientațiunea politică a Franciei moderne va fi aceea dată de Thiers [5] și urmărită de mai toți Miniștrii de Externe, până la D[omnu]l Hanotaux [6], anume căutarea compensațiilor de pierderile cu Germania peste mări depărtate și în Marea Mediterană, – pe atâta Italia, putere exclusivamente mediteraneană, va fi inimica firească a Franciei. –

Cu ocuparea Tunisiei și tendința de a pune mâna pe Tripoli și Cyrenaica, Francia e stăpână pe toată coasta africană a Mediteranei, de la frontiera Marocului până la Golful Gabes și vrea să se întindă până la frontiera Egyptului; cu fortificațiunile de la Bizerta, ea amenință de-a dreptul Sicilia și Sardinia; cu Corsica amenință Spezia. Beylicatul Tunisiei are o populație totală de aproape două milioane, de toate rasele și toate religiunile, în care intră și 100 mii creștini. Din aceștia, mai mult decât jumătate sunt italieni. –

Lăsând la o parte tristele amintiri diplomatice pe cari le deșteaptă în Italia ocupațiunea Tunisiei, – faptul chiar că Guvernul din Roma, orcare ar fi el, are de tutelat interesele a mai bine de 50000 de supuși, îl obligă să își aducă aminte astăzi, când Francia denunță convențiunea de comerciu a Italiei cu Tunisia, că tractatul de [la] Bardo [7], din 12 mai 1881, prin care Tunisia a fost pusă sub protectoratul Franciei, n-a fost niciodată recunoscut de Italia și de Anglia; obligă pe D[omnu]l Ministru al Afacerilor Străine să declare în Cameră că va menține în integritatea lor toate drepturile câștigate,

cu alte cuvinte drepturile pe cari le acordă capitulațiunile, și de cari de altminteri Francia face un uz așa de larg în Egypt. E cu atât mai necesar pentru Guvernul italian să-și aducă aminte de capitulațiuni, cu cât o concesiune (care a fost o greșeală și o slăbiciune a Ministeriului Mancini [8]) de a suspenda [provizoriu] juridicțiunea consulară și a intra în dreptul comun, a costat scump pe supușii italieni, căci justiția franceză, substituindu-se justiției consulare, s-a exercitat cu o vădită parțialitate împotriva acestora. –

De asemenea cu așa-zisul *hinterland* al Tripolitaniei; nominalmente acesta este teritoriu otoman, dar cu invențiunea *zonelor contestate* (de cine?), francezii de mai bine de doi ani fac act de stăpânire, ocupând locuri fortificate cum spre exemplu Kaser-bu-Gardan, îndrumându-se spre Ghedames, pregătind expedițiuni ca acea a M[onsenio]relui de Mores etc. Toate acestea sunt cunoscute la Consulta, iar Duca di Sermoneta nu poate să facă altfel decât să declare în Cameră că *va acorda agenților italieni toate mijloacele necesare de control* asupra acestei porțiuni de pământ tripolitan. –

Aceasta fiind situațiunea Cabinetului D[omnu]lui di Rudinì față de guvernul francez, situațiune fatală, impusă de evenimente, – se naște întrebarea: cum rămâne cu acuzațiunea de galofobie adusă D[omnu]lui Crispi, și ce-a câștigat Europa și pacea ei din schimbarea de Guvern în Italia?

Că Tripla Alianță are interes ca Italia să trăiască, pe cât se poate, în bune raporturi cu Francia, nu mai încape îndoială, – dar aceasta pe cât se poate: Italia are interese în Africa, fie pe coasta Mării Roșie, fie pe Coasta Mediteranei, – de care Austria se dezinteresează; are interese în Orientul Europei, de care Germania se dezinteresează. Astfel că, firește, pentru garantarea acestor interese izolate, ea trebuie să-și caute un sprijin, o altă orientare, și această orientare este numai către Englitera.

Discursul D[omnu]lui Caetani di Sermoneta aduce, în această privință, o mică modificare părerilor sale de până aci și o notă personală curioasă.

Modificarea stă în îndulcirea expresiunilor față de Guvernul britanic, căci în fugoasele sale prime improvizări de la Senat, Duca Caetani declara că legăturile Italiei cu Marea Britanie sunt *numai sentimentale*; acum însă rapoartele amicale cu Englitera sunt întemeiate pe *interese mutuale* și au devenit și mai strânse *în urma acțiunei militare pe care cele două puteri au trebuit s-o ducă împotriva* ***unui inimic comun***. Suntem departe de declarațiunile D[omnu]lui di Sermoneta relative la Cassala și la egoismul englezilor!

Nota personală curioasă este inserțiunea în discursul *citit* de Duca Caetani a paragrafului relativ la Generalul Ferrero [9]. Acest diplomat, care părea atât de rău notat de extrema-stângă și chiar de actualul Guvern, va fi menținut la Ambasada de la Londra, cu toată durerea ce va cuprinde pe D[omnu]l Cavallotti [10] și pe inspiratorii săi francezi de la oficina diplomatică a ziarului *Le Temps*.

Astfel că, dacă excludem Africa, se revine în substanță la politica externă a D[omnu]lui Crispi.

Tentativele de a modifica această politică sunt cu atât mai nenorocite cu cât apar mai obscure. Spre a complecta declarațiunile D[omnu]lui di Sermoneta, M[ar]quisul di Rudinì, răspunzând D[omnu]lui Fortis, tot în discuțiunea asupra budgetului Afacerilor Străine, a rostit această ciudată frază: „Totuși, d-sa (D[omnu]l di Rudinì) declară și convine cu D[omnu]l Fortis, că Guvernul, în interesul Italiei și al Statelor aliate, înțelege să perfecționeze stipulațiunile Triplei Alianțe. *Mai mult încă: anunță că facultatea de a îmbunătăți aceste stipulațiuni a fost expresamente înscrisă*". –

Această foarte gravă declarațiune a Președintelui Consiliului a fost dezmințită de Agențiele oficiale, dar ea a fost rostită în plină Cameră, ba a fost chiar reprodusă în dezbaterile sumare ale Parlamentului, dezbateri ce se publică în *Gazeta Oficială* după 24 ore. Așa că, negreșit, a fost comunicată telegrafic la Berlin și Viena, unde a produs o vie nemulțumire.

Explicațiunea ce se dă acestei nedibace fraze este că ea a fost rostită în îndoita speranță de a îndulci în Francia impresia lăsată de discursul *citit* de Duca Sermoneta și de a menaja susceptibilitățile și aspirațiunile stângei extreme, care pune ca o *delenda Carthago* asupra Triplei Alianțe.

Dar nici Tripla Alianță nu se va rupe, nici Francia nu se va îmbuna.

Cu toată simpatia personală ce o inspiră actualii bărbați de la Guvern, trebuie cu părere de rău înscrisă această declarațiune ca o nouă lipsă de tact în politica externă. După cum publicarea cărților verzi a indispus Guvernul din Londra, va indispune tot astfel fraza de azi pe cel[e] din Berlin și Viena.

Note:

Rapport No. 286 du 22/4 juillet [18]96
B.N.R, Ms. 10945.

1. – *Onorato Caetani, duce de Sermoneta* (1842–1917), politician italian, lider al partidului Dreapta istorică. Ministru de Externe (mart.–iul. 1896) în guvernul Rudinì II.

2. – Trimitere la generalul *Oreste Baratieri*, comandantul corpului expediționar italian zbrobit de etiopieni la 1 martie 1896 în bătălia de la Adwa.

3. – „Tripla Alianță, pact de fidelitate reciprocă, nu exclude, mai mult, presupune ca fiecare dintre aliați trebuie să mențină raporturi bune și cordiale cu toate celelalte Puteri. Astfel, în ceea ce ne privește, relațiile noastre prietenești cu Rusia și constanta noastră preocupare de a pune relațiile noastre cu Franța în conformitate cu simpatia și bunăvoința reciprocă ce decurg din afinitatea de rasă și amintirea

unor întâmplări de neuitat, nu le împiedică pe cele două puteri aliate, Austro-Ungaria și Germania, să continue a avea în noi o încredere nelimitată. În această privință pot da Camerei cea mai categorică asigurare." (fr.)

4. – „Menținerea *statu-quo*-ului este totodată temelia politicii noastre în Mediterana și în regiunile africane adiacente."

„S-a vorbit despre Tunis și Tripoli; despre Tunis, mai ales pentru a ști intențiile noastre în momentul în care va ajunge la scadență tratatul comercial în vigoare actualmente; despre Tripoli, pentru a ni se recomanda să scrutăm cu atenție ceea ce ar putea surveni sau s-ar putea pregăti în vasta regiune care constituie *hinterlandul*."

„Despre Tunis aș spune că, în urma denunțării notificate anul trecut, tratatul comercial italo-tunisian din 1868 expiră în anul viitor la 29 septembrie. Totuși, tratatul din 1868 nu constituie singurul nostru drept convenit cu Tunisia."

„Alături de tratat mai există în același timp, în afară de suspendarea jurisdicției consulare, vechile capitulații. Astfel încât, dacă la data de 29 sept[embrie] nu se va stipula un nou acord, pentru încheierea căruia desigur că n-ar lipsi bunăvoința noastră, ne-ar rămâne totuși o situație de drept imprejudiciabil. Situație în care Guvernul Regal se va strădui să mențină în integritatea lor toate drepturile câștigate, dar despre care Camera va înțelege că orice declarație din partea mea ar fi prematură și intempestivă."

„În ceea ce privește Tunisul și *Hinterlandul* său, accept cu plăcere recomandările la vigilență; și dacă agenții noștri au nevoie de mijloace de acțiune mai sporite, nu li le vom refuza. *Statu-quo*-ul în Tripolitania este în conexiune cu integritatea Imperiului Otoman și ține în consecință de confirmarea acestuia de către dreptul public european." (fr.)

5. – *Adolphe Thiers* (1797–1877), jurist și om politic francez. A fost, pe rând, prim-ministru în domnia regelui Louis-Philippe, președinte interimar al Franței (31 aug. 1871–24 mai 1873).

6. – *Albert Auguste Gabriel Hanotaux* (1853–1944), istoric și om de stat francez. Ministru de Externe (31 mai 1894–14 iunie 1898). A acționat pentru apropierea Franței de Rusia.

7. – *Tratatul de la Bardo* (în arabă *Ksar Said*) a fost semnat la 12 mai 1881 între generalul Jules Aimé Bréart și consulul Théodore Roustan, din partea Franței, de Sadok Bey, monarhul teritoriului tunisian și de marele vizir turc *Mustafa Ben Ismail*. Intitulat „tratat de garanție și protecție", actul consacra protectoratul Franței asupra Tunisiei și-l obliga pe bey să încredințeze rezidentului general al Franței toate puterile în domeniile afacerilor externe, apărării și reformei administrative. Peste doi ani, la 8 iunie 1883, *Convenția de la Marsa* anula toate puterile „suveranului" local și instaura administrarea franceză directă în teritoriu.

8. – *Pasquale Stanislao Mancini, marchiz de Fusignano* (1817–1888), jurist, om politic și academician italian. Ministru de Externe (29 mai 1881–29 iunie 1885) în guvernul condus de Agostino Depretis.

9. – *Annibale Ferrero* (1839–1902), general, geodez și diplomat italian. Director al Institutului Geografic Militar al Italiei. Între februarie 1895–iunie 1898 a fost ambasador la Londra.

10. – *Felice Carlo Emanuelle Cavalotti* (1842–1898), om politic, poet și dramaturg italian. Reprezentant al extremei stângi. A fost ucis în duelul cu conservatorul Ferruccio Macola, director la *Gazzetta di Venezia*. Orator impetuos, popular.

„Diplomat cu o carieră îndelungată – 35 de ani – care l-a dus finalmente la postul de Ministru de Externe, autorul «Vieții la țară» a trăit 18 ani «în exterior», într-o lume complexă, policromă și poliglotă în care a făcut o figură bună. Elegant, rasat, cu o ținută de grand seigneur, a știut să deschidă uși care au rămas închise pentru alții."

Luigi Mayer, *Arcul lui Marcus Aurelius la Tripoli*, 1803

Document

CAROL I ȘI ÎNCEPUTUL RELAȚIILOR DIPLOMATICE ROMÂNO-SPANIOLE (1)[1]

Dan Caragea

Contextualizări

S-au scris câteva istorii ale românilor, niciuna de anvergură după cerințele vremurile noastre, de către o largă echipă de profesioniști, incluzând diverse paliere de abordare – analize economico-financiare, studii demografice, sociale și religioase, politica externă, viața cotidiană, mișcarea culturală etc. –, așa cum există în culturile de referință. Între istoriile pe care o astfel de Istorie ar trebui să le cuprindă între coperțile sale, istoria diplomatică, ca expresie a politicii externe, ar urma să ocupe un loc de seamă, pentru că nu este cu putință să înțelegem trecutul în afara contextului internațional – mereu schimbător, în căutare de noi echilibre – care ne-a condiționat existența, dând pe deplin seama de ceea ce am fost și de ceea ce suntem. Dacă ar fi să ne limităm doar la ultimele două secole, este lesne de observat că răscoala lui Tudor din 1821, pătrunderea masoneriei, momentul 1848, unirea Țării Românești cu Moldova, aducerea prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen pe tronul României, *Junimea* literară și politică, dobândirea independenței, proclamarea regatului, conflictul româno-bulgar din 1913 și alipirea Cadrilaterului, participarea noastră la Primul Război Mondial și făurirea României Mari, avântul cultural și civilizațional interbelic, Al Doilea Război Mondial, reajustarea teritoriului și proclamarea republicii populare sub control sovietic, prăbușirea regimului lui Nicolae Ceaușescu în decembrie 1989, aderarea României la NATO și intrarea noastră în Uniunea Europeană – niciunul dintre aceste evenimente majore nu poate fi corect înțeles în afara influențelor externe, a jocurilor de interese, pentru că tot ceea ce putea fi dorit de noi trebuia consimțit de cei puternici, adesea în condiții anevoioase și cu mari sacrificii.

Istoria ultimelor două sute de ani este, și la români, istoria a ceea ce alții au îngăduit să fie, cu bune și cu rele, cu momente de extaz și de dezamăgire, cu timpuri prospere și vremuri potrivnice. La începuturile epocii moderne, istoria diplomației românești ne apare neîndoios legată de trei momente esențiale: unirea Munteniei cu Moldova, aducerea unui prinț străin pe tronul României și proclamarea independenței față de Înalta Poartă. Pe scara timpului, avem în vedere două decade: 1858–1878. O sinteză a acestor ani este menită să ofere cititorului, mai ales celui neavizat, fundalul pentru desfășurarea scenelor privind începuturile relațiilor diplomatice și culturale româno-spaniole.

Unirea Principatelor

Vorbim astăzi de un stat numit România pentru că, mai întâi, a fost posibilă, în urma Războiului Crimeii (1853–1856), unirea Țării Românești cu Moldova (în 1775 austriecii obținuseră de la turci Moldova de Sus, numită impropriu Bucovina, iar în 1812 Rusia ocupase Moldova dintre Prut și Nistru, numită abuziv Basarabia). Prin Tratatul de pace semnat la Paris, la 30 martie 1856, Marile Puteri – Franța, Marea Britanie, Prusia, Austria, Rusia, Turcia și Sardinia (Piemontul) – garantau integritatea teritorială a Imperiului Otoman, dar și a principatelor danubiene. Se punea astfel capăt protectoratul rusesc asupra Moldovei și Munteniei, instituit, prin tratatul de la Adrianopol, în urma războiului ruso-turc (1828–1829).

Cum de această dată se dorea îndepărtarea Rusiei de la gurile Dunării, Imperiul Țarist a trebuit să retrocedeze Moldovei un teritoriu în sud-vestul Basarabiei, o parte a Bugeacului (viitoarele județe Cahul, Bolgrad și Ismail). Moldova și Muntenia, deși declarate autonome, continuau sub suzeranitatea Porții, însă Marile Puteri au instituit un protectorat colectiv asupra acestora. Tratatul mai prevedea înființarea a două adunări (divane ad-hoc), la Iași și București, pentru ca românii să se poată exprima, prin delegați, asupra

[1] Acest studiu reia seria de zece articole publicate inițial în „Occidentul românesc", în anii 2017 și 2018. Textele au fost revizuite, adăugându-se și aparatul critic care lipsea la prima apariție. Parțial, a fost publicat în albumul *140 de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice româno-spaniole,* Ambasada României la Madrid, 2021, pp. 28–36 (subcapitolul *3.2 Zorii relațiilor diplomatice româno-spaniole*, cu mici interpolări care nu ne aparțin).

viitoarei organizări a principatelor [2]. Prin articolul 26, se permitea înființarea armatelor naționale, pentru păzirea ordinii interne și a hotarelor. Într-o convenție adițională s-a decis ca strâmtorile Bosfor și Dardanele să rămână în continuare închise, controlate de Înalta Poartă, Marea Neagră fiind însă declarată neutră. Tot atunci s-a înființat și Comisia Europeană a Dunării, fluviul devenind de liberă trecere, spre beneficiul comerțului.

În lunile care au urmat, curentul autohton unionist a devenit tot mai puternic, trecând dincolo de litera tratatului. Divanul de la Iași, bunăoară, s-a pronunțat pentru unirea celor două principate într-un singur stat, autonom și neutru; alegerea, ca șef al statului, a unui principe străin (una fără cealaltă fiind compromisă, după cum scria, la 1856, consulul francez la Iași, Victor Place); puterea legislativă să fie încredințată unei adunări care să reprezinte interesele națiunii; noul stat să aibă dreptul de a stabili relații comerciale după propriile sale interese.

În 1858, Conferința de la Paris privind organizarea principatelor s-a încheiat cu o convenție, semnată la 19 august, prin care Marile Puteri respingeau atât unirea Moldovei cu Muntenia, cât și alegerea unui principe dintr-o dinastie europeană, dar acordau totuși numele de Principatele Unite ale Moldovei și Munteniei. Pentru a se garanta un oarecare progres, s-a instituit o Comisie Centrală, la Focșani, ca să pregătească legile ce urmau a fi promulgate de comun acord și să se ia unele măsuri privind unificarea armatei. Se convenise ca Principatele Unite să fie conduse de domni diferiți, aleși dintre pretendenți localnici. Convenția mai stabilea egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii și desființarea titlurilor de noblețe. Nu încape îndoială că puterile potrivnice unirii, în special Turcia și Austria, sprijinite de Rusia și de Marea Britanie, reușiseră să tempereze viziunea unionistă a Franței, căreia i se alăturase, necondiționat, Sardinia. Convenția din 1858 a însemnat, fără umbră de îndoială, un pas înapoi față de Tratatul din 1856.

La începutul anului următor, fără a încălca litera Convenției, dar ignorându-i spiritul, adunările elective din Principate au ales domn, la 5/17 ianuarie, la Iași, și la 24 ianuarie/5 februarie 1859, la București, pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, înfăptuindu-se astfel unirea prin persoana suveranului.

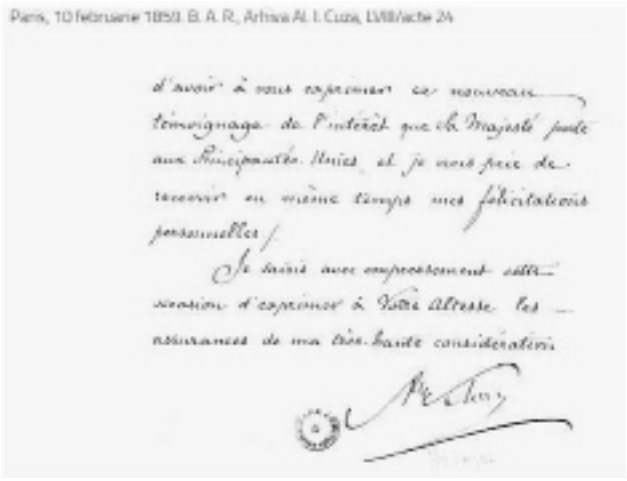
Paris, 10 februarie 1859. B. A. R., Arhiva Al. I. Cuza, LVIII/acte 24

Alexandre Colonna-Walewski, ministru de externe al Franței, îl felicită pe Al. Ioan Cuza pentru alegerea sa ca Domn al Moldovei și Țării Românești.

Politica „faptului împlinit" implica însă consimțământul Marilor Puteri și, mai ales, pe cel al Turciei. Depășirea abilă a obstacolelor a fost posibilă datorită unei lăudabile acțiuni diplomatice, meritelor lui Cuza, dar și războiului care avea să izbucnească, la 29 aprilie, între Austria și Sardinia (Piemontul), cu implicarea ulterioară a Franței, război din care Austria va ieși înfrântă.

Cea mai dificilă misiune diplomatică i-a fost încredințată de Cuza lui Costache Negri, care a primit sarcina de a merge la Constantinopol și căruia i s-a alăturat, mai apoi, și munteanul I. I. Filipescu. În același timp, Vasile Alecsandri urma să facă o călătorie la Paris, Londra și Torino; Ștefan Golescu la Berlin și Paris; Ludovic Steege la Berlin și Viena, iar prințul Obolenski la Petersburg. La Paris, V. Alecsandri a fost primit mai întâi de ministrul afacerilor străine, contele Walewski. A urmat, chiar a doua zi, audiența la împăratul Napoleon al III-lea, căruia diplomatul român îi înmânează o scrisoare din partea domnului ales în Principate. Napoleon a făcut o efuzivă declarație în favoarea unirii, acceptând deschiderea unei agenții oficioase române la Paris și oferind armatei 10.000 de puști, muniție și instructori pentru modernizarea acesteia. De asemenea, împăratul a mai promis Principatelor un împrumut destul de semnificativ pentru redresarea situației financiare. La Londra, Vasile Alecsandri a cerut, așa cum fusese sfătuit, o audiență oficioasă la lordul Malmesbury, ministrul afacerilor străine. Primirea a fost la început rece, dubla alegere fiind considerată un act de dispreț față de Convenție. Alecsandri a răspuns abil reproșurilor: „Ne-am răzămat dar pe o maximă a codului politic ce declară că tot ce nu-i oprit este permis și văzând că Convenția nu ne oprește de a alege același Domn în ambele Principate, am înlesnit aplicarea ei prin reducerea numărului puterilor constituționale a noului

[2] „Sa Majesté le Sultan promet de convoquer immédiatement, dans chacune des deux provinces, un Divan ad hoc, composé de manière à constituer la représentation la plus exacte des intérêts de toutes les classes de la société. Ces Divans seront appelés à exprimer les voeux des populations relativement à l'organisation définitive des Principautés.", *Traité de paix de Paris*, article 24. Textul *Tratatului* poate fi consultat online la: **https://mjp.univ-perp.fr/traites/1856paris.htm**

nostru regim". Exprimând condiția recunoașterii suzeranității Porții și a respectării pe mai departe a literei Convenției, lordul Malmersbury schimbă, vizibil, tonul: „Englitera e patria libertății și prin urmare ea nu are niciun interes de a se împotrivi la dezvoltarea fericirii și a libertății altor nații. Dacă este adevărat, precum m-ați încredințat, că aspirările românilor nu sunt contrare intereselor Imperiului Otoman, că ei vor să păstreze legăturile lor cu Curtea Suzerană, că gândul lor e de a respecta Convenția și de a se ocupa, ca oameni înțelepți și practici, de îmbunătățirea instituțiilor dinlăuntru, vă declar cu lealitate că Guvernul Maiestății Sale vă va da cele mai vii probe de a sa stimă și bunăvoință. El va arăta chiar în viitoarele conferințe cele mai favorabile dispoziții în chestia alegerii prințului Cuza." [3]

Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei (1858)

Alecsandri se întoarce la Paris și de aici, după mai multe contacte politice în capitala franceză, merge în Sardinia, la Torino. Contele Cavour și Victor Emanuel îl asigură de entuziasta lor susținere, cauza românilor fiind aceeași cu a italienilor. La Conferința de la Paris (7 aprilie–6 septembrie 1859), Turcia a arătat, în prima ședință, că dubla alegere a lui Cuza era un act de violare a Convenției. Aceeași poziție a avut-o și Austria, în ședința următoare, pe 13 aprilie. Din fericire, nu toți reprezentanții diplomatici împărtășeau această opinie. Franța, de pildă, susținea acceptarea excepționalității investiturii, cu o sporire, pe viitor, a vigilenței Porții și a Puterilor Garante în Principate. Izbucnirea războiului dintre Austria și Sardinia, cu intervenția Franței, a fost un moment providențial pentru cauza română, conferința suspendându-și lucrările.

Astfel, la a treia ședință, din 6 septembrie, Austria înfrântă accepta alegerea, ceea ce a făcut ca Turcia, izolată, să își dea consimțământul. Acceptarea era limitată, doar pentru perioada domniei lui Cuza și, pentru a se evita orice echivoc, Poarta urma să dea două firmane de investitură: unul pentru Moldova, celălalt pentru Țara Românească. Într-adevăr, Al. I. Cuza a fost nevoit, pentru o bună perioadă, să domnească cu două adunări și două guverne. În plus, activitatea Comisiei Centrale de la Focșani părea cu desăvârșire compromisă. Cu trei adunări și două guverne nu se putea conduce țara. Nemulțumirea domnului și a veritabililor unioniști era întru totul justificată.

În aceste condiții, Cuza se decide să facă o vizită la Constantinopol în chestiunea unificării puterilor legiuitoare și administrative. În capitala Imperiului, Cuza a fost primit de Ali-Pașa, făcând o bună impresie sultanului Abdul-Medjid I, precum și consulilor Puterilor Garante, cu care s-a întreținut cordial, dar nu a putut smulge nicio concesie. După nenumărate tergiversări, dar și intensificări ale acțiunilor diplomatice, Cuza obține, pe 4 decembrie 1861, firmanul prin care Sublima Poartă accepta suspendarea Comisiei Centrale, îngăduind o singură adunare și un singur guvern, la București, pe timpul domniei lui Cuza. Era, neîndoios, un mare pas spre consolidarea unirii. Astfel, la 11/23 decembrie 1861, Alexandru Ioan Cuza devine domnul recunoscut al Principatelor. O singură adunare își începe lucrările la 24 ianuarie/5 februarie 1862, la București. Unirea politică, legislativă și administrativă, fie și vremelnic, se înfăptuise. Țara purta de acum numele de Principatele Unite ale României (până în 1866, când își va schimba numele în România). La Iași, Cuza a dat următoarea proclamație:

„Unirea este îndeplinită.

Naționalitatea Română este întemeiată.

Acest fapt măreț, dorit la generațiunile trecute, aclamat de Corpurile Legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de Puterile Garante și s-a înscris în datinile Națiunilor. Dumnezeul părinților noștri a fost cu țara, a fost cu noi. El a întărit silințele noastre prin înțelepciunea poporului și a condus Națiunea către un falnic viitor.

În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în Alesul nației, ați întrunit speranțele voastre într-un singur Domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie.

Vă iubiți Patria, veți ști a o întări.

Să trăiască România!"

Iași, la 11 decembrie 1861
Alexandru Ioan I

[3] **Vasile Alecsandri**, *Istoria misiilor mele politice*, București, Editura Gramar, 2001.

Un prinț străin pe tronul României

La 11/23 februarie 1866, Alexandru Ioan Cuza este silit să abdice în urma unei conspirații de palat. Crescuseră mult, în ultimii ani, nemulțumirile față de personalitatea lui Cuza, de visul său dictatorial, de insistențele asupra legii agrare, de actele sale de libertinaj, dar, cel mai mult, atârna chestiunea neputinței desăvârșirii unirii.

După abdicare, s-a format o locotenență domnească (general Nicolae Golescu, colonel N. Haralamb și Lascăr Catargiu) și un guvern provizoriu în frunte cu Ion Ghica. Menirea acestuia era aducerea pe tron a unui prinț străin, pentru ca unirea să poată fi garantată de Marile Puteri.

În aceeași zi, Adunarea Deputaților și Senatul aleg ca prinț al Principatelor Unite Române pe Filip, conte de Flandra și duce de Saxonia, fratele regelui Belgiei, sub numele de Filip I. Un nou „fapt împlinit" pe care Marile Puteri l-au considerat însă o gravă încălcare a Tratatului (1856) și a Convenției (1858) de la Paris.

Alegerea nu a fost pe placul Turciei, Austriei și Rusiei; nici măcar Napoleon al III-lea nu s-a arătat mulțumit, întrucât contele era înrudit cu casa de Orléans, pretendentă la tronul Franței. În aceste condiții, Filip refuză coroana Principatelor (30 martie 1866).

Astfel, guvernul de la București, ignorând recomandarea Conferinței din 4 aprilie de a se alege „un pământean" (conform art. 3), confruntându-se cu agitații separatiste în Moldova, persistă în ideea aducerii pe tron a unui principe străin. În realitate, fără a-și divulga poziția, Franța, Marea Britanie, Italia și Prusia susțineau opțiunea guvernului provizoriu.

Atenția lui Ion C. Brătianu s-a îndreptat asupra prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen**,** din ramura catolică a familiei, agreat de Napoleon al III-lea, rudă atât cu familia regală prusacă, cât și cu cea imperială franceză. Brătianu se angajează cu toată ființa ca să-l convingă pe prinț. Mai mult, pentru a-i forța decizia, se organizează în țară, între 15–20 aprilie, un plebiscit care să exprime nemijlocit voința poporului. Rezultatul plebiscitului e copleșitor: 685.969 voturi pentru și doar 224 voturi contra. Plebiscitul a fost imediat ratificat de Adunarea Constituantă cu 109 voturi pentru și 6 abțineri. Astfel, la 10/22 mai 1866, prințul Carol de Hohenzollern depune jurământul și devine domn sub numele de Carol I al României.

În ciuda protestelor și chiar a amenințării turcilor cu trecerea Dunării, Carol rămâne ferm și începe să desfășoare o asiduă campanie diplomatică. Pornesc misiuni spre Viena și Petersburg. La 12 iulie, Carol depune jurământul pe noua Constituție, destul de liberală pentru acele vremuri, elaborată după modelul celei belgiene, și care va rămâne în vigoare până în 1923, în care nu se pomenea nici de suzeranitatea Porții, nici de protectoratul Puterilor Garante. Spre sfârșitul anului, se ajunge, prin mediere franceză, la un compromis: Turcia recunoștea ereditatea în descendență directă a prințului, dar impunea obligativitatea tratatelor și convențiilor semnate de ea, cerând și un tribut majorat. Principatele nu puteau încheia tratate cu puterile străine, nu puteau deschide reprezentanțe diplomatice, nu puteau bate monedă fără însemnul Porții și nu puteau emite ordine sau decorații.

Prințul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, c. 1860

Pe 24 octombrie, cu ocazia vizitei prințului la Constantinopol, sultanul îi înmânează firmanul de investitură. Carol face o foarte bună impresie la Poartă, unde este primit cu deferență și unde i se mai fac și unele concesii.

Independența României

Suntem în 1877. După eșecul Conferinței de la Constantinopol (23 decembrie 1896–20 ianuarie 1877), România înțelege că o intervenție a Rusiei în Balcani era inevitabilă. De altfel, la sfârșitul lui 1876, vine în secret la București Alexandr Nelidov, consilier de stat, pentru a negocia cu guvernul Brătianu trecerea trupelor rusești prin România în cazul unui posibil conflict cu Turcia.

Respingerea de către Înalta Poartă a Protocolului de la Londra (31 martie 1877), prin care se cerea Turciei o serie de reforme pentru îmbunătățirea vieții popoarelor creștine din Imperiu (bulgari, sârbi, muntenegreni), a oferit Rusiei pretextul de a interveni în tulburările din Balcani pentru salvarea fraților coreligionari de sub asuprirea otomană.

În această situație, în Consiliul de Coroană, instituție creată de Carol, din 14 aprilie, prințul avea să se pronunțe pentru intrarea României în război alături de Rusia. Astfel, tânăra armată română, de pregătirea căreia Carol se ocupase personal în toți acești ani, urma să primească „botezul focului". Două zile mai târziu, pe 16 aprilie, ministrul român al afacerilor străine, Mihail Kogălniceanu, semna o convenție, prin care Rusia obținea permisiunea de a-și trece trupele prin România, spre Turcia, obligându-se să respecte integralitatea teritorială a țării.

Rușii nu așteaptă însă ratificarea convenției de către Parlamentul român, nu notifică guvernul, ci trec, la 23 aprilie, Prutul. Carol face imediat cunoscută situația Puterilor Garante, își retrage trupele de la Dunăre și cere explicații consulului rus din București, baronul de Stuart. Impasul a fost depășit, nu fără un gust amar, iar trupele țariste au trecut prin România conform celor convenite. În zilele de 11–12 mai, Camera și Senatul au votat o rezoluție prin care se declara starea de război cu Imperiul Otoman.

Pe 10/22 mai, la unsprezece ani de la suirea pe tron a prințului Carol, în Camerele reunite, Mihail Kogălniceanu, în numele guvernului, proclama „independența absolută a României". El cerea ca independența să fie recunoscută imediat de Marile Puteri și cerea, de asemenea, Delta Dunării și Dobrogea ca despăgubiri de război. În solemna adunare, principele Carol a declarat:

„România intră în vechea sa independență, ca națiune liberă, ca stat de sine stătător, ca membru util, pacificator și civilizator al marii familii a statelor europene."

Va urma

„Istoria ultimelor două sute de ani este, și la români, istoria a ceea ce alții au îngăduit să fie, cu bune și cu rele, cu momente de extaz și de dezamăgire, cu timpuri prospere și vremuri potrivnice."

Document

REÎNTÂLNIRE CU BARITONUL NICOLAE HERLEA

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Germania

Nicolae Herlea

Portret de Adina Romanescu
2018

Trebuie să mărturisesc că pentru fiecare reîntâlnire mă pregătesc în mod deosebit, depinde foarte mult cu cine urmează să mă reîntâlnesc, de fiecare dată însă emoțiile bat la ușa amintirilor cu aceeași intensitate. Dar, de astă dată, pregătirile pentru reîntâlnirea cu baritonul Nicolae Herlea au avut nevoie de ceva mai mult timp și asta m-a ajutat și mai mult să mă pot integra în lumea amintirilor de mai mult de 40 de ani, când am avut prilejul să păşesc pentru prima oară în frumoasa casă din cartierul Cotroceni, din București, pentru a-i lua marelui artist un interviu.

Îl văzusem de multe ori pe scena Operei din București, fiind o mare iubitoare de operă dar, mai ales, o mare admiratoare a „glasului de aur" al lui Nicolae Herlea.

Îl văzusem în *Rigoletto*, în *Tosca*, în *Paiațe*, în *Bărbierul din Sevilla* (Figaro, rol pe care l-a interpretat în frumoasa sa carieră de… 560 de ori!), îl ascultasem cântând arii celebre la radio, la concerte și chiar aveam câteva discuri pe care mi le cumpărasem pentru a-l auzi cântând ori de câte ori îmi făcea plăcere să-mi umplu sufletul cu minunata lui voce… Așa că venisem destul de pregătită, în toamna acelui an 1980, dar mai ales foarte emoționată, spre a-i lua idolului meu un interviu pentru revista „Flacăra". Întâlnirea a decurs impresionant de normal, de prietenos. Nu am fost întâmpinată de o persoană cu alura unei „vedete", nici de un Scarpia sau Rigoletto, ci de un bărbat frumos care a deschis ușa cu un zâmbet cald, a cărui figură blândă, a cărui voce melodioasă și prietenoasă au reușit să topească emoțiile ce mă însoțeau încă de la primii pași făcuți spre ușa de la intrare. Socoteam ușa aceea ca o cortină care se va ridica în fața mea odată cu deschiderea ei… Intram pe scenă alături de un mare artist, un prim-solist al Operei Române și acel moment nu-l voi uita niciodată, îl păstrez ca pe un bun neprețuit dăruit mie, dar cu care mi-am îmbogățit șiragul amintirilor de demult. Momente petrecute alături de oameni de artă, personalități marcante care au avut un rol deosebit în cultura românească…

Au trecut anii, dar nimic din toate aceste momente cu adevărat deosebite nu și-a pierdut aura de odinioară. Le retrăiesc aproape cu o aceeași intensitate, ba mai mult, uneori,

ca un „memento mori", „in memoriam", „post mortem" (căci aproape toți cei intervievați de mine au plecat dintre noi), mă grăbesc să readuc în memoria cititorilor o pagină din viața mea alături de acei interlocutori celebri care mi-au îngăduit să-i cunosc și care au acceptat să-mi răspundă întrebărilor…

Întâlnirea din toamna anului 1980 cu baritonul Nicolae Herlea pentru realizarea unui interviu trebuia să marcheze cariera artistică a marelui artist, în cadrul rubricii săptămânale „Flacăra pentru minte, inimă și literatură" a revistei „Flacăra", o pagină ce urma să-i fie dedicată în exclusivitate. Dar nu a fost să fie așa…

Nicolae Herlea, socotit „vocea de aur" a scenei operei române, la vârsta de 53 de ani (în momentul când am luat interviul; n. 26 august 1927, București – m. 24 februarie 2014, Frankfurt, Germania) se afla în culmea carierei sale, nu numai pe scena românească, ci și pe marile scene internaționale, așa încât își merita pe deplin recunoașterea valorii artistice prin publicarea unui interviu într-o revistă binecunoscută în momentul acela. Interviul a apărut pe data de 27 noiembrie 1980 în revista sus-amintită, dar nu în întregime. Grăbite hotărâri redacționale au decis ca pagina să fie împărțită. Sub pecetea unui subtitlu, *Voci de aur ale Operei Române*, alături de interviul cu Nicolae Herlea a fost publicat și un interviu cu Dan Iordăchescu, astfel că nu a mai fost posibil să păstrez integral interviul luat inițial pentru o pagină…

Din motive redacționale, a trebuit să-l scurtez, să-l modelez, ca să se poată integra noului concept…

Desigur că întreaga întâmplare a fost marcată de o mare surprindere, o mare durere, o inexplicabilă hotărâre pe care încerc să mi-o explic acum… Un moment greu pe care l-am depășit cu trecerea anilor, dar, trebuie să recunosc, am rămas datoare cu o binemeritată îndreptare a greșelii de odinioară. Acum, când scriu aceste rânduri, bate durerosul 24 februarie la ușa destinului, parcă spre a îndrepta greșeala de demult, in memoriam, la împlinirea celor opt ani de la moartea sa….

Revista „Leviathan" îmi îngăduie și-mi oferă acum șansa de a o face, cu multă generozitate și apreciere a valorii marelui artist. Cu o nemărginită recunoștință mă grăbesc să încredințez spre publicare interviul integral cu Nicolae Herlea, adevărată „voce de aur" a Operei Române, care, de astă dată, își capătă locul pe deplin meritat în pagina unei reviste de o mare ținută cultural-artistică, cu cititori fideli răspândiți în toate colțurile lumii. Mulțumesc alcătuitorilor revistei „Leviathan" – Costin Tuchilă, Pușa Roth, Rudy Roth, dar și cititorilor iubitori de operă…

Pentru reîntâlnirea de azi cu marele bariton Nicolae Herlea m-am pregătit de câteva săptămâni. A fost ca un ceremonial deosebit, fiindu-i datoare de atâția ani cu publicarea integrală a destăinuirilor sale, pentru că un interviu rămâne cu adevărat ca o destăinuire încredințată cititorilor… Din nou am sentimentul că, pentru a cinci sute șaizeci și una oară, cortina se ridică și-l revedem pe Figaro, interpretat de o voce de aur… cea a baritonului Nicolae Herlea. Aplaudăm la scenă deschisă. Ovaționăm. Cortina cade pentru ultima oară… dar vocea de aur a maestrului Nicolae Herlea ne va însoți mereu…

Mönchengladbach, 21 februarie 2022

Nicolae Herlea: „Vocea este un lucru esențial, dar nu este totul"

*Când se sting ultimele acorduri din **Rigoletto** și aplauzele spectatorilor din sala arhiplină a Operei din București nu se mai opresc, îți dai seama încă o dată (și pentru nu știu câta oară!), că vocea lui Nicolae Herlea este o bucurie pentru ascultător, este un neprețuit dar ce ni-l oferă de fiecare dată, cu fiecare spectacol, marele artist român. Excepționala sa voce face din baritonul Nicolae Herlea un adevărat fenomen. Timbrul său dramatic, de o nuanțare și putere expresivă rar întâlnite s-a făcut auzit atât pe scenele țării cât și pe marile scene ale lumii, alăturându-se altor voci celebre ca Joan Sutherland, Anna Moffo, Giulieta Simionetto, Virginia Zeani, Mario del Monaco, Franco Corelli, Giuseppe di Stefano, Carlo Bergonzi, Nicolai Gedda, Nicolai Ghiaurov, Ivan Petrov, Nicola Rossi-Lemeni și mulți alții. Recunoscut ca un reprezentant de seamă al școlii românești de canto, prim-solistul Operei Române, Nicolae Herlea, artist al poporului, a dus mesajul talentului său remarcabil peste hotare, iar toate aceste prezențe pe scenele lumii (amintim: Royal Opera House, Covent Garden, Opéra Garnier, Metropolitan Opera din New York, Scala din Milano, Teatrul Academic de Operă și Balet „S. M. Kirov" Leningrad sau Teatrul Mare din Moscova) au confirmat personalitatea și prestigiul unui autentic cap de afiș, a cărui distribuire într-un spectacol era o garanție a succesului.*

Cornelia Barbu (**Bartels**): *Recunoașteți că sunteți o vedetă?*

Nicolae Herlea: Vedetă? Depinde ce înțelegeți prin „vedetă".

C. B.: *Adică sunteți interpretul unui rol pentru care vine o mulțime de oameni la spectacol, chiar cu riscul de a sta în picioare, numai ca să-l audă cântând.*

N. H.: Vedetă!? Vedeta este rezultatul unei cariere artistice. Un cântăreț numai după 10-15 ani de carieră, de consacrare e vedetă. O vedetă e un rezultat al muncii și o recunoaștere a valorii sale de către public. Teatrul în lumea toată trăiește prin vedete. Fiecare teatru își dorește un cap de afiș care să țină specatacolul în atenția publicului. Iar dacă reușești să fii cap de afiș, deci vedetă, nu înseamnă decât recunoașterea valorii talentului tău. Nu înseamnă decât aprecierea lui și asta obligă foarte mult de o parte și de alta.

C. B.: *Când devii prim-solistul unei opere nu este, desigur, rezultatul unei întâmplări. Cum a început cariera dv. artistică?*

N. H.: Pentru că îmi cereți să vorbesc despre început, trebuie să apelez la noianul de amintiri adunate în cei 30 de ani de cânt. Îmi amintesc de o clipă în care plăcerea naturală, firească, de a cânta s-a transformat în conștiința acestui dar, în responsabilitatea unui fapt creator. Este o perioadă pe care o situez pe la 17-18 ani și această trecere spre artă o datorez maestrului meu de atunci, Costescu Duca, cel care m-a pus în relație cu ceea ce pot numi azi etica profesiunii de artist liric. Acestuia îi sunt îndatorat pentru că a născut în mine conștiința față de actul solemn al interpretării artistice pe scenă.

C. B.: *Ați absolvit Conservatorul în 1950...*

N. H.: ...și în același an am debutat pe scena Operei Române din București în *Paiațe* de Leoncavallo, în rolul lui Silvio, rol pe care l-am cântat mulți ani, fiindu-mi foarte drag.

C. B.: *Am vrea să aflăm ce roluri ați mai interpretat.*

N. H.: În prima perioadă a carierei mele am abordat repertoriul liric, jucând roluri ca Valentin din *Faust* de Gounod, Germont din *Traviata* de Verdi, Ford din *Falstaff* de Verdi, *Figaro* din *Bărbierul din Sevilla* de Rossini.

C. B.: *Apoi?*

N. H.: ...apoi, cu mare atenție am trecut la un repertoriu cu caracter dramatic, urmând rolurile Contele de Luna din *Trubadurul* de Verdi, Escamillo din *Carmen* de Bizet, Oneghin din *Evgheni Oneghin* de Ceakovski, Elețki din *Dama de pică* a aceluiași compozitor, Lazăr din *Fata cu garoafe* de Gh. Dumitrescu, Iago din *Otello* de Verdi, Tonio din *Paiațe* de Leoncavallo, Scarpia din *Tosca* de Puccini, Rodrigo din *Don Carlos* de Verdi, Gerald din *Andrea Chénier* de Giordano, Don Carlos di Vargas din *Forța destinului* de Verdi, Igor din *Cneazul Igor* de Borodin, Rangoni din *Boris Godunov* de Musorsgki și Rigoletto din opera cu același nume de Verdi.

C. B.: *Cred că ultimul rol vă este cel mai apropiat, dat fiind ultimul și recentul spectacol cu* ***Rigoletto*** *al Operei bucureștene...*

N. H.: Rigoletto este, după părerea mea, cel mai complex personaj dintre cele interpretate de mine. Am învățat partitura în 11 zile, dar mi-au trebuit 17 ani de experiență artistică pentru a-l aborda. Pentru șlefuirea sa și dezvoltarea a cât mai multor fațete ale sale, trăsături caracteristice eroului, am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru a pătrunde în psihologia acestui personaj nefericit. Spun nefericit, fiindcă diformitatea sa fizică se convertește într-o bolnavă răutate. Nu o dată am trecut dincolo de partitură și de libret, căutând în viață un model de acest fel, încercând să-l înțeleg, să surprind acel mecanism potrivit căruia o deficiență fizică îi transformă pe unii în ființe retractile, baricadate în spatele unui zid al răutății. Rigoletto a fost pentru mine o întruchipare mereu perfectibilă care mi-a adus mari satisfacții artistice.

C. B.: *De ce spuneți „a fost"? Când se sfârșește cariera unui interpret de operă?*

N. H.: Prin lege, la 50 de ani, când intervine pensionarea, dar de cântat poți să cânți o viață...

C. B.: *Am lăsat în mod special să enumerați rolurile pe care le-ați interpretat, tocmai pentru a face și mai bine dovada a ceea ce înseamnă viața, munca unei vedete, a unui cap de afiș care nu și-a dezamăgit niciodată ascultătorii. Observăm, din seria rolurilor interpretate de dumneavoastră, că ați abordat cu predilecție repertoriul operelor lui Verdi și Rossini, fiind interpretul ideal al acestui repertoriu liric, o victorie scenică a stilului verdian. Baritonul cu vocea de aur... Cum vă alegeți, în general, repertoriul?*

N. H.: De-a lungul carierei mele artistice, primordiale au fost două aspecte: de unitate absolută și de întrepătrundere până la ultima nuanță, dar în așa manieră încât vocea să fie condusă, controlată reflex și instrumentul acesta dat nouă să fie pus la punct până la cel mai insignifiant detaliu. Astfel, ca să te poți preocupa în scenă mai ales de expresie, de trăirea rolului iar nu de rezolvarea unui amănunt de tehnică vocală. Vreau să știți că mi-am iubit toate rolurile în mod egal – altfel nici nu le-aș fi putut aborda în aceeași măsură. Am muncit pentru fiecare dintre ele enorm, pentru că fiecare m-a solicitat într-un registru diferit, propriu. A fi într-o seară Figaro, peste câteva zile Germont, apoi Contele de Luna și nu după mult timp, pe cine știe ce altă scenă din lume, Scarpia sau Rigoletto nu este lucrul cel mai simplu. Toate aceste trăiri se adresează în ultimă instanță acelorași resurse din tine însuți, determinând o multiplicare infinită a propriei personalități.

C. B.: *Mă lăsați să înțeleg că un solist de operă, cu atât mai mult un prim-solist, nu este numai un cântăreț, ci și un creator, un artist, un interpret...*

N. H.: Degeaba compozitorii compun opere, dacă nu are cine să le pună în valoare. Pentru ca să redai muzica din partitura respectivă trebuie să ai tu, interpretul, forța interioară necesară pentru a crea, a da viață personajului gândit de compozitor.

C. B.: *Altfel?*

N.H.: Altfel nu se creează fluidul între scenă și sală. Altfel pe scenă întâlnim niște marionete fără viață care cântă unul la altul. Noi nu trebuie să cântăm, trebuie să creăm, să

interpretăm... (Aici, explicația și răspunsul sunt întrerupte și îmbogățite spontan de o demonstrație vocală, firească – doar stăm de vorbă cu un prim-solist! – pe care regretăm că nu-l putem înregistra, nu putem transmite în scris momentul emoționant la care am participat. Apoi distinsul interlocutor a continuat firesc, reluându-și firul conversației, nuanțând glasul său calm, cald, plin de vibrații deosebite, melodios, învăluitor)... Am încercat întotdeauna să-mi trăiesc aceste personaje în spiritul unei intensități maxime. Mi-am creat stări sufletești prielnice interiorizării lor, mai ales fiindcă au aparținut unor lumi atât de diferite. De la cele mai uitate timpuri pînă la cele moderne. Interpretul este un creator de ființe adevărate care, cerându-și și luându-și dreptul la viață din el, fie chiar și numai pentru cele câteva ore ale spectacolului, te deposedează într-o măsură importantă de viața ta personală, îți ramifică ființa obligându-te la un consum psihic care nu este numai al tău, ci și al eroului interpretat, al dramei lui Rigoletto, al perfidiei lui Jago sau al tragediei lui Scarpia.

C.B.: *Cele mărturisite de dumneavoastră sunt pilde vii, adevărate, de ceea ce înseamnă trăirea unui rol pe scenă, exemplu demn de urmat și de mai tinerii noștri soliști. Ați cântat cu mari interpreți și ați ascultat mari voci. Ce impresii v-au lăsat?*

N.H.: Îmi revine și acum în minte acea dezlănțuire de tumult dramatic a lui Mario del Monaco (cu care am cântat în *Otello*) și care rămâne pentru mine – poate cu excepția lui Ramond Vinay, pe care l-am ascultat numai pe disc – cel mai mare Otello din ultimii 35 de ani. După cum rămâne inegalabil Cesare Sepi în Don Juan sau Carlo Bergonzi inimitabil în *Rigoletto*. De altfel, împreună cu aceștia am trăit zilele de cea mai înaltă emulație artistică din viața scenică, am creat spectacole extraordinare precum *Forța destinului* sau *Rigoletto*, în care partener mi-a fost Carlo Bergonzi. Cine n-ar invidia respirația lui Franco Corelli sau perfecțiunea vocală a sopranei spaniole Montserrat Caballé, alături de care am cântat la Tokio în spectacole memorabile cu *Tosca*. Aceste colaborări dau prieju unor realizări excepționale datorită unei stimulări reciproce foarte acut resimțite prin voința de a stabili un unison valoric.

C. B.: *Deci nu este vorba de concurență, ci de înălțarea voinței talentului la rang de supremă artă interpretativă. Cum ați ajuns la această artă, cum vă compuneți rolurile?*

N. H.: Viziunea plastică m-a ajutat întotdeauna la compunerea rolurilor mele. Mereu mi-am reprezentat personajele cărora urma să le dau viață și glas. Aș putea spune că în mintea mea este un fel de muzeu al unor măști vii, imaginare, pe care le-am înfiripat după forma și asemănarea unor Rigoletto, Oneghin, Scarpia sau Figaro.

C. B.: *Să ne oprim la repertoriu. Socotim că este important ce rol își alege un interpret, adică să fie potrivit registrului său vocal, să nu fie nevoit să-și forțeze glasul...*

N. H.: ...am fost întotdeauna pentru un repertoriu echilibrat, în care operele cele mai valoroase ale culturii naționale și universale să aibă o anumită pondere. Nu cred să existe artist născut la căldura pământului românesc care să nu aibă dorința de a cânta eroii poporului său. Aici se naște un semn de întrebare. Ce anume creații și la ce nivel le prezentăm, atât compozitorii prin creația lor, cât și interpreții care la rândul lor sunt creatori de personaje? Îmi permit ca după 30 de ani de carieră artistică să sugerez, cu toată responsabilitatea, compozitorilor care doresc să abordeze acest gen (opera), cunoașterea cât mai profundă a vocilor, a complexității lor în ceea ce privește psihologia rolurilor. Foarte important este *dialogul* deschis, direct cu aceia care vor da viață operelor lor. Numai așa, cred eu, vor avea reușită și se vor înscrie în patrimoniul valoric cultural...

C. B.: *Aici mi-ați venit în întâmpinare cu o întrebare pe care aș fi dorit să o pun, în legătură cu creația românească contemporană de operă. Înțelegem din cele spuse de dumneavoastră că un compozitor ar trebui să țină cont și de viitorii interpreți ai partiturii muzicale, să-i contacteze înaintea realizării, a punerii în scenă a noului spectacol de operă. Un spectacol de operă nu înseamnă, așadar, numai respectarea măsurilor muzicale în care a fost compusă opera respectivă ci, implicit, un adevărat proces creator de ambele părți: compozitor – interpret...*

N. H.: Vedeți dumneavoastră, spectacolul de operă solicită o sinteză organică între partitura muzicală și elementul dramatic, teatral. *Vocea este un lucru esențial, dar nu este totul...* Spectatorul trebuie să creadă în personaj și de aceea interpretul este obligat să se înglobeze psihologiei acestuia. Cântărețului de operă i se cere să fie dublat de un actor de mare talent. E un lucru rezolvabil numai cu ajutorul unor dirijori buni, al unor regizori buni. Ar fi momentul ca și regizorii tineri să-și găsească locul în această instituție, venind cu elemente noi în montarea unui spectacol de operă.

C. B.: *Ați afirmat că „vocea este un lucru esențial, dar nu este totul"...*

N. H.: Muzica, această matematică a sufletului, impune încadrarea în acompaniament, în contextul general al partiturii. Trebuie să crezi că rolul îl cânți mereu pentru prima dată. Să fii spontan, dar această spontanietate să apară ca rodul unei îndelungate elaborări, meditații. Emoțiile trebuie supuse și transformate în mod creator în dezvoltarea momentului artistic.

Doresc cu toată sinceritatea ca tinerilor din operă și celor ce vor veni să le fie aceasta ca un crez. Crez care îi va conduce cu siguranță pe drumul adevăratei arte.

C. B.: *După o carieră atât de glorioasă mai aveți emoții înaintea unui spectacol?*

N. H.: Am avut și am întotdeauna emoții, pentru că odată intrat pe scenă, pentru reușita spectacolului depinzi de foarte

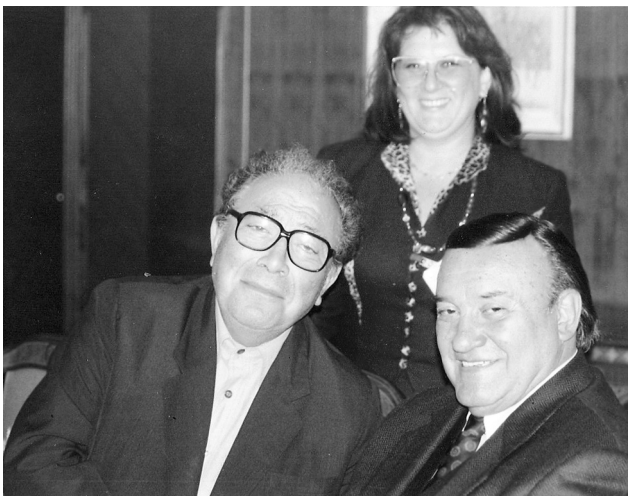

David Ohanesian (stânga), Pușa Roth, Nicolae Herlea
Brăila, 1999

mulți factori. Un solist al operei nu poate cânta oricum, oricând. Starea de spirit este foarte importantă, de ea depinde succesul sau insuccesul.

C. B.: *Apăreți în spectacole omagiale, la televizor, sunteți ascultat în concertele Filarmonicii...*

N. H.: Da, pot spune să sunt un cântăreț clasic, dar în care sălășluiește și unul militant. Îmi place să interpretez cântecele românești, puterea folclorului românesc este impresionantă, la fel de mult îmi place să interpretez poezia lui Eminescu, *Codrule, codruțule*, compusă în spirit românesc cu o profundă înțelegere a acestui spirit, cu un adânc mesaj filosofic. (Nici nu și-a sfârșit bine fraza și glasul său se ridică la înălțimea muzicii ce însoțește versurile poeziei eminesciene. *Codrule, codruțule* prinde glas, viață... impresionant și de neuitat moment).

C. B.: *Credeți că s-ar putea compune o operă pentru vocea dumneavoastră?*

N. H.: Mi se pare reușită *Apus de soare*, dacă cineva s-ar încumeta să o scrie.

C. B.: *Vă doriți un anumit rol?*

N. H.: Uneori mă întreb de ce nu se compune o operă care să fie inspirată din viața și poezia lui Eminescu. Un astfel de rol mi-aș îngădui să doresc a-l interpreta...

C. B.: *Ce alte întrebări își mai pune Nicolae Herlea?*

N. H.: Uitându-mă la televizor și urmărind seria evocărilor lui Carl Liebermann despre Opera din Paris, mă întreb de ce nu se fac și la noi asemenea filme comentate de un Doru Popovici, Cosma sau Sava? Am putea realiza filme de operă de o excepțională calitate. Am avut și avem artiști de mare valoare care se pierd. Nimeni nu e nemuritor. Cum altfel am putea pune în valoare acest potențial artistic decât cu ajutorul filmului, al televiziunii, al discului și al benzii de magnetofon, pentru ca să rămână ceva în urma noastră, pentru a trece toate aceste valori artistice în patrimoniul național, în antologia muzicii? De ce să se facă filme mai târziu și să se apeleze la play-back-uri când acum se pot realiza pe viu? De ce *Oedipul* lui Enescu n-ar merita un film, atâta timp cât Ohanesian poate da întreg concursul său? De ce nu s-ar face filme cu caracter publicitar, folosindu-ne prestigiul mondial al multor artiști români? În felul acesta am face un serviciu imens culturii naționale, cunoașterii ei mai bine peste hotare. Să luăm exemplul altor popoare care-și glorifică oamenii de artă. De ce să facem filme doar cu vedetele muzicii ușoare sau populare? Nu trebuie să ne ferim să încurajăm și să apreciem adevăratele vedete ale culturii, dar trebuie să fim atenți să nu confundăm vedeta cu vedetismul, care n-are nimic comun cu arta. Apreciindu-ne artiștii la justa lor valoare, înălțăm pe noi trepte arta și creația românească contemporană.

„De-a lungul carierei mele artistice, primordiale au fost două aspecte: de unitate absolută și de întrepătrundere până la ultima nuanță, dar în așa manieră încât vocea să fie condusă, controlată reflex și instrumentul acesta dat nouă să fie pus la punct până la cel mai insignifiant detaliu. Astfel, ca să te poți preocupa în scenă mai ales de expresie, de trăirea rolului iar nu de rezolvarea unui amănunt de tehnică vocală.”
Nicolae Herlea

Document

„VASILE VOICULESCU ERA SUMMUMUL DE SUBLIMARE A FIINȚEI UMANE” Sabina Măduța în dialog cu istoricul Vasile Boroneanț, fost deținut politic în închisorile comuniste

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România

Arheolog, doctor în istorie, profesor, fost director al Muzeului de Istorie al Municipiului București și Președinte al Federației Române a Foștilor Deținuți Politici și Luptători Anticomuniști, deținut politic timp de 10 ani. Născut pe 28 decembrie 1930 la Conop, județul Arad și licențiat al Facultății de Istorie, **Vasile Boroneanț** a fost arestat pe 9 iunie 1954 și condamnat în luna decembrie de Tribunalul Militar București la 16 ani de muncă silnică pentru trimiterea unui memoriu în străinătate, în timpul festivalului din 1953 (memoriul fusese înmânat unui francez, care, fiind agent KGB, l-a predat Securității). A trecut pe la Ministerul de Interne, Uranus, Malmaison, Jilava, Lugoj, Gherla, Aiud (în Zarcă, la fabrică, în celular), Salcia și Văcărești, unde a fost internat în spital în ultima perioadă de detenție. A fost eliberat pe 19 iunie 1964, pe baza Decretului de grațiere nr. 411, conform dicționarului *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși,* realizat de Cicerone Ioanițoiu). După detenție a susținut teza de licență cu tema *Colonatul african de la origini și până la invazia vandală*, sub îndrumarea profesorului D. Pippidi și s-a angajat la Institutul de Arheologie din București, mai întâi ca funcționar-documentare (1964–1969), apoi ca documentarist științific (1969–1973). În 1973 devine arheolog „cu drepturi depline” în cadrul aceleiași instituții. În 1975, în baza unei hotărâri a P.C.R. și a guvernului R.S.R., a fost transferat împreună cu alți colegi cu dosar politic la Muzeul de Istorie al Municipiului

București, aflat sub coordonarea Academiei de Științe Sociale și Politice, unde a rămas până la pensionare (2003). A fost director al acestui muzeu (devenit din 1984 Muzeul de Istorie și Artă al Municipiului București) în perioada 1990–1993. Eforturile și rezultatele cercetărilor sale în studiul regiunii Porțile de Fier au fost recunoscute în 1981 prin acordarea premiului „Emil Racoviță” pentru contribuția, alături de ceilalți autori, la realizarea lucrării *Speologia – Seria monografică. Grupul de Cercetări Complexe Porțile de Fier*. În 1982 susține teza de doctorat cu titlul *Paleoliticul superior și epipaleoliticul din zona Porțile de Fier*, lucrare realizată sub îndrumarea lui

Vladimir Dumitrescu. Profesorul Vasile Boroneanț este cunoscut și pentru descoperirea unor elemente de scriere dacică pe mandibule de cal și a unor reprezentări de sfinți din primii ani ai creștinismului, la Chitila. Premiat de Academia Română pentru cartea sa de memorii *Dușman de clasă*. În perioada în care a activat ca director al Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București, a reorganizat expoziția de bază a muzeului și a organizat expoziții internaționale la Kent, Statul Ohio, New York – sediul ONU și Luxemburg. S-a stins din viață la data de 3 iulie 2014.

Am aflat că distinsul cărturar Vasile Boroneanț l-a cunoscut pe marele scriitor Vasile Voiculescu în închisoarea de la Aiud. L-am rugat să ne dezvăluie câteva din amintirile sale legate de acea perioadă.

Sabina Măduța: *Stimate domnule Vasile Boroneanț, când l-ați întâlnit pe scriitorul Vasile Voiculescu în închisoare și în ce împrejurări?*

Vasile Boroneanț: În luna februarie a anului 1961 m-am îmbolnăvit de o formă gravă de reumatism poliarticular și după un lung șir de pătimiri am fost internat în micul spital al închisorii. Eram istovit de puteri, iar în salon era liniște. La scurt timp, probabil în urma injecțiilor administrate, am adormit pe patul pe care mă așezaseră. După o vreme, când m-am trezit, fără să mă pot mișca, am rotit doar ochii prin încăpere încercând să mă familiarizez cu încăperea. Am zărit atunci într-un pat din colțul salonului un bătrân cu părul alb, purtând parcă o aură de sfânt. Din atitudinea și figura lui iradiau liniște și blândețe. Acesta a fost momentul întâlnirii mele cu cea mai scumpă și dragă persoană din câte am cunoscut în cei zece ani de închisoare, poetul Vasile Voiculescu. Am resimțit dintr-odată o mare atracție pentru el. Simțămintele au fost reciproce pentru că spre seară l-am auzit întrebând: „Cine e tânărul care a fost adus la noi? Ajutați-mă să ajung până la el".

În scurt timp s-a așezat pe marginea patului, adus de câțiva frați de suferință, printre ei și Jidveanu. M-a întrebat cu blândețe cine sunt și de unde vin. Abia ținându-mi respirația de durere, i-am răspuns, apoi am schimbat câteva vorbe, după care a plecat bucuros, spunându-mi că, deși se simte neputincios, o să mai vină la patul meu. La o săptămână după ce m-am pus pe picioare, i-am întors vizita. Ne împrietenisem. Era un mare visător, îi plăcea să povestească întâmplări plăcute din viața lui și a familiei sale.

Cred că a doua oară când a venit la patul meu mi-a mărturisit că a avut un vis ciudat: se făcea că din pâlnia gramofonului pe care-l avea acasă, donație a reginei Maria, din vremea când era medic la Domenii, o voce i-a spus: „Mergi la tânărul Vasile care a venit în salon și vorbește cu el". M-a întrebat „Tu crezi în vise? Eu cred". Răspunsul fiind cel așteptat. Niciodată nu ne-am povestit cum am ajuns în închisoare. Discuțiile cu el erau parcă o continuare a unui dialog de suflet, numai de noi doi cunoscut. Comunicam unul cu altul din priviri cu toată ființa.

S. M.: *Cum se purta cu ceilalți bolnavi?*

V. B.: Era impresionantă purtarea lui față de toți cei din jur. Se hrănea parcă din Duh Sfânt și era un creștin desăvârșit. Nu-l interesa prea mult hrana, împărțind-o cu ceilalți. Se crease în jurul lui un cerc de profitori, care uneori îi luau mâncarea fără ca măcar să-l întrebe. Într-o zi un bolnav, deși operat, s-a repezit să-i ia mâncarea pe care i-o aduseseră deținuții de drept comun. Răspunsul lui la riposta colegilor a fost: „Lăsați-l, și el este creatura lui Dumnezeu și dacă s-a repezit s-o ia, înseamnă că el are nevoie mai mare decât mine de această mâncare". Cuvintele lui mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. Era summumul de sublimare a ființei umane!

S. M.: *Ați cunoscut și alte personalități în acea perioadă?*

V. B.: Tot în spital am cunoscut încă trei mari personalități: doctorul Aurel Marin, medic deținut, prozatorul Constantin Gane, autorul cărții *Trecute vieți de doamne și domnițe* și Ion Jidveanu. Doctorul Aurel Marin, celebrul chirurg O.R.L.-ist, fusese adus la Spitalul Penitenciarului Aiud nu numai pentru pacienții deținuți, dar, mai ales, pentru a putea opera de cancer laringian pe unele dintre cadrele de partid și de stat. Dintre toți, comunicarea mea cu Vasile Voiculescu era divină.

S. M.: *Cum v-ați despărțit de bunul dumneavoastră prieten?*

V. B.: Într-una din zile, ușa s-a deschis și mi s-a spus să-mi fac bagajul. Nu de aceasta îmi părea rău, ci de faptul că mă despărțeam de un prieten scump cu care eram aproape sigur că nu mă voi mai întâlni. Ne-am îmbrățișat la despărțire, cu lacrimi în ochi, promițându-ne că după eliberare ne vom reîntâlni. Nu ne-am putut ține de cuvânt. Nu sunt vremurile și destinele sub om, ci omul sub vremuri și destine. Eu însă îl simt și acum ca pe un mare prieten.

București, mai 1992

„Era impresionantă purtarea lui Vasile Voiculescu față de toți cei din jur. Se hrănea parcă din Duh Sfânt și era un creștin desăvârșit."

Literatura exilului

„LITERATURA EXILULUI ROMÂNESC NU ESTE BINE CUNOSCUTĂ NICI DE PROFESORI” Interviu cu cercetătoarea Mihaela Albu realizat de Daniela Șontică

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Născută la Craiova în 10 iunie 1947, **Mihaela Albu** este poetă, prozatoare, jurnalistă, critic și istoric literar, profesor universitar doctor, membră a Uniunii Scriitorilor din România, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, a Asociației de Literatură Generală și Comparată (ALGCR), președinta Asociației Culturale internaționale „Carmina Balcanica”. A publicat numeroase studii de istorie și critică literară dedicate scriitorilor din exil, poezie, proză, jurnale, volume de interviuri.

Premiul UZPR pentru revistele „Antilethe” și „Carmina Balcanica”, 2019; Premiul special „Restitutio” acordat de USR, filiala Iași, pentru *Eseistica unui fost Săgetător. Vintilă Horia*, Editura Aius, 2016; titlul de *Poet al Iașului* în cadrul Festivalului *Poezia la Iași*, mai 2015; Diplomă de excelenţă – UZPR pentru volumele: *Presa literară din exil I*, Iași, Timpul, 2010 şi pentru *Reviste literare ale exilului românesc. Luceafărul (Paris, 1948–1949) – o restituire*, București, Editura Ideea europeană, 2009 (în colaborare cu Dan Anghelescu) ș.a.

Daniela Șontică: *Stimată doamnă Mihaela Albu, de ani buni v-ați adâncit într-o activitate extrem de utilă pentru istoria culturii noastre, din care au rezultat studii, cărți și reviste, prin care întrețineți vie memoria exilului românesc postbelic. Ce resorturi intime au declanșat această preocupare atât de temeinică?*

Mihaela Albu: Pentru a răspunde la o întrebare atât de… personală, referitoare adică la „resorturi intime”, încerc acum să mă întorc cu gândul la un timp trecut, la primele mele cunoștințe mai temeinice în ceea ce privește activitatea și opera celor care trăiseră în exil… *Când*, exact, și *cum* s-au manifestat aceste „resorturi”, nu aș putea să spun. Ca un pârâu firav care, încetul cu încetul, primește afluenți și apoi crește și tot crește, tot așa unele vagi informații au devenit „fluviul” de cunoștințe în ceea ce privește literatura și jurnalistica exilului pe care, îndrăznesc să spun, le dețin acum.

Așadar, când am luat cunoștință cu un nume sau altul, când am citit o carte sau alta, nu aș putea să spun exact. Unii autori erau în țară când eram elevă și chiar studentă. De un Petru Dumitriu (când încă nu „fugise” – vedeți, pun în ghilimele acest verb utilizat de presa comunistă), așadar, de numele lui, ca și de *Bijuterii de familie* auzisem… în familie. Tatăl meu, profesor de limba română și pătimaș cititor, o avea în bibliotecă și mi-a indicat să o citesc. Apoi au venit anii ’70–’80, au plecat mai mulți (unii cvasilegal, nu mai intru în detalii căci se cunosc de acum modalitățile). Printre

ei era și Paul Goma, cu care fusesem în primii ani colegă de facultate, chiar de grupă la spaniolă (distribuția pentru limbile străine era diferită de cea obișnuită și aveam astfel posibilitatea să fim alături, la seminarii, și de alți colegi).

Imediat după 1989 am reușit să citesc *Dumnezeu s-a născut în exil* (într-adevăr, într-o ediție nu tocmai onorantă, dar totuși… apărea în românește faimosul roman câșigător al Premiului Goncourt!).

Dacă ar fi să mă întorc însă la acele „resorturi intime", acum îmi dau seama că tot ceea ce am făcut (și, sper, voi mai face) pentru promovarea exilului românesc anticomunist vine dintr-un spirit de răzvrătire. Să explic! Privind în urmă, cred că am fost totdeauna în căutarea noului, a lucrului nebătătorit; am încercat să deschid mereu noi „porți", să fac ceva în viață care nu a mai fost făcut sau, oricum, nu este „la ordinea zilei". Așa am înființat la Universitatea din Craiova „Cursurile de vară", iar la New York „Școala de duminică" (Sunday School) pentru comunitatea românească (poate singura de acolo care nu avea o astfel de „școală" pentru copii). Așa am înființat revistele „Carmina Balcanica" și „Antilethe", ambele unice în câmpul jurnalisticii. Așa am avut ideea și am adunat (cât de mult am putut) studiile și articolele despre opera eminesciană scrise de cei din exil. Carte unică, de peste 600 de pagini, format mare, care a apărut recent la Editura Muzeul Literaturii Române.

Am răspuns cam prea mult pentru întrebarea pe care mi-ați pus-o, dar… m-a furat condeiul (pardon, tastele!).

D. Ș.: *Unele dintre volumele despre personalitățile exilului le semnați împreună cu scriitorul Dan Anghelescu. V-aș ruga să descrieți această colaborare.*

M. A.: Este o colaborare care durează de circa 15 ani. Când m-am întors din Statele Unite, se pare că am adus cu mine și acest „microb", adică dorința puternică de a afla cât mai multe despre ceea ce ne fusese interzis atâtea zeci de ani. Colaborarea noastră este una fructuoasă dacă am judeca fie și numai după cărțile scrise împreună: *Necunoscutul scriitor Virgil Ierunca,* Editura Aius, 2020; *L.M. Arcade – un scriitor român în exilul parizian,* Editura Aius, 2020; *Mircea Popescu – o conștiință a exilului românesc*, Editura Vremea, 2019; *Eseistica unui fost Săgetător. Vintilă Horia*, Editura Aius, 2016; *Eseistica lui Vintilă Horia – deschideri către transdisciplinaritate*, Editura Aius, 2015; *Mircea Popescu, un scriitor, un ziarist, o conștiință,* ediție critică, Editura Muzeul Literaturii Române, 2014; *Les revues littèraires de l'exil roumaine. Luceafarul. Paris. 1948–1949 – une restitution*, Editura ICR, 2013; *Revistele literare ale exilului românesc. Luceafărul. Paris – o restituire*, Editura Ideea Europeană, 2009, sau chiar și prefețele ori postfețele pe care el le-a scris la cărțile mele (la *Presa literară din exil. Recuperare și valorificare critică*, Editura Timpul sau la *Memoria exilului românesc: ziarul Lumea liberă din New York,* Editura Speteanu, 2008).

Ne completăm foarte bine – el este „filosoful", eu sunt „profesoara", ca să glumesc puțin – și reușim, cred, împreună, să conturăm personalitatea unui scriitor din exil (L. M. Arcade, Vintilă Horia, Virgil Ierunca) sau activitatea jurnalistică a celor din exil (revista „Luceafărul", de exemplu).

D. Ș.: *În 2017, ați dat viață revistei „Antilethe". Din paginile acesteia orice român poate afla date importante, lucruri neștiute, mărturii despre românii de valoare din exil. De asemenea, publicați în paginile acesteia și texte ale lor preluate din revistele exilului, familiarizând astfel publicul cu expresia literară și social-politică a gândirii lor. Cum s-a născut „Antilethe", cine sunt colaboratorii? Cum a fost primită în mediul cultural românesc?*

M. A.: Întrebarea/întrebările se referă la una dintre realizările cele mai dragi și voi încerca să răspund pe rând. Așadar *„Cum s-a născut «Antilethe»?"* În primul rând – tot din dorința de a face cunoscute personalitățile exilului, altele decât binecunoscuta triadă Eliade, Cioran, Ionescu. Bineînțeles că și această dorință a venit tot dintr-un preaplin cultural și sufletesc: cu cât citeam mai mult, cu atât înțelegeam că acest „domeniu" este extrem de vast, dar mai ales valoros. Și atunci, cum să-l împărtășești celorlalți? Mai întâi am ținut conferințe, sub genericul „Mari necunoscuți ai culturii române" – la Biblioteca Județeană „Alexandru și Aristia Aman" din Craiova, la Universitățile din Chișinău și Cernăuți, la Casa „Ștefan Baciu" din Brașov… Apoi mi-am dat seama că o revistă are (poate avea acum, dar și în timp) o mai largă audiență și ne-am gândit la o publicație dedicată *exclusiv* exilului. Subliniez acest cuvânt, fiindcă „Antilethe" vine după „Jurnalul literar" al regretatului, eminentului om de cultură Nicolae Florescu, dar de data aceasta nu public decât ceea ce a fost scris în exil. Nici măcar diaspora nu apare în „Antilethe", din simplul motiv că scriitorii români care trăiesc în alte țări se promovează singuri, le apar cărți în țară, tipăresc cărți aici.

D. Ș.: *Cine sunt colaboratorii?*

M. A.: Aș pune în ghilimele acest cuvânt, dacă ar fi să ne referim la cei care semnează în revistă. Cine mă ajută? Foarte rar și… din când în când, ca să mă exprim pleonastic pentru a întări ideea, unii colegi din redacție. În general, reușesc singură să gândesc conținutul, să caut materialul adecvat temei și rubricilor, să finanțez tipărirea și expediția.

D. Ș.: *Cum a fost primită în mediul cultural românesc?*

M. A.: Cititori sunt, nu foarte mulți, dar care o citesc cu interes. Între confrați nu cu prea mare interes, iar motivele nu le voi spune eu acum, căci se deduc ușor. Oricum, scrisul rămâne și, cum spune o vorbă veche, „urma alege!" Eu sunt mulțumită că măcar așa (sau și așa) „se întorc acasă" cei ce au pribegit prin lume, dar cu țara în suflet și în gând, continuând să scrie românește și să-și păstreze identitatea.

D. Ş.: *Aţi publicat volumul* ***Revistele literare ale exilului românesc. „Luceafărul". Paris. 1948–1949*** *(în română şi în franceză), o carte în colaborare cu Dan Anghelescu, lucrare care întregeşte şi mai mult perspectiva generală asupra modului în care elita românească din exil a gândit, a acţionat şi s-a adunat în jurul unor idei. După ce aţi încheiat documentarea, la ce concluzie aţi ajuns: românii intelectuali din exil au fost uniţi sau i-a caracterizat acea dezbinare devenită legendară?*

M. A.: Nu numai din documentarea pentru *„Luceafărul"*, ci şi pentru volumele *Presa românească din exil. Recuperare şi valorificare critică* (apărute la Editura Timpul din Iaşi) ori *Jurnalism cultural în exilul românesc* (pentru care am dat deja bunul de tipar la Editura Academiei şi sper să apară curând) am înţeles că *„acea dezbinare devenită legendară"* nu este un adevăr sau nu este un adevăr deplin. Cercetătoarea germană Eva Behring, studiind exilul românesc, sesizase existenţa unei „reţele" culturale care se crease dincolo de graniţele ţării, dar şi dincolo de opinii, orientări politice ori religioase, de distanţe şi vârstă.

„Nu facem nicio deosebire între *cei vechi* şi *cei noi*. Şi unii, şi alţii ne sunt la fel de fraţi", se afirma în „Cuvântul de început" al revistei „Vers". Iar mai departe, sintetizând scopul revistei – noi putând astăzi înţelege ca fiind exprimat, direct ori indirect, drept crezul major al tuturor publicaţiilor româneşti din exil –, se subliniază continuitatea prin păstrarea valorilor identitare: „Paginile acestei modeste publicaţii nu sunt destinate luptei partizane, ci *luptei de conservare a bunurilor noastre*."

Frazele citate din revista „Vers" se constituie într-o abordare surprinzătoare, poate, pentru cei care continuă să vorbească despre „dezbinarea" exilului, abordare pe care, cu siguranţă, şi-ar putea-o revizui, în primul rând în urma cel puţin a parcurgerii cuprinsului revistelor, a semnăturilor. Ar contribui, însă, în şi mai mare măsură la înţelegerea fenomenului de cooperare culturală, de o impresionantă anvergură, toate „semnalările" ori cuvintele de apreciere ale unei publicaţii faţă de celelalte, „promovări" pe care le întâlnim adesea în rubrica de final. Astfel, dintr-un singur număr de revistă, „inventarul" informativ asupra producţiei de carte şi de publicaţii româneşti ale anului respectiv (de oriunde de pe glob) va infirma – scepticilor sau negaţioniştilor – prejudecata dezbinării „legendare".

Desigur, nu putem spune că toţi au fost prieteni, că toţi scriitorii şi jurnaliştii care au trăit în exil s-au apreciat reciproc, căci nici nu ar fi omeneşte posibil. Şi totuşi, pentru cine vede fenomenul publicistic în ansamblu va fi evidentă „reţeaua" culturală creată, de vreme ce într-o revistă de la Paris întâlnim semnături de la Roma, Madrid, Lisabona, München, într-una de la Toronto semnături de la Paris ori New York sau într-una apărută în Mexic autori ce trăiau în Franţa, în Italia ori în Germania.

D. Ş.: *Între cei mai cunoscuţi reprezentanţi ai exilului, neobosiţi promotori ai culturii române, ei înşişi scriitori, au fost Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. V-aş ruga să faceţi un portret de cuplu acestor intelectuali redutabili care primeau în casa lor de la Paris pe aproape oricare intelectual proaspăt fugit din ţară.*

M. A.: Şi nu numai... În casa lor au intrat şi scriitori din ţară care au putut pleca în Occident pentru o scurtă perioadă – de la Gabriel Liiceanu la, să spunem, Marin Sorescu. Despre cei „proaspăt fugiţi din ţară", aş da exemplul Aurorei Cornu, Monica Lovinescu povestind în jurnalele sale despre ea, Aurora, la rândul său, vorbind adesea despre felul în care au ajutat-o cei doi să rămână şi să trăiască în Paris.

„Un portret de cuplu" al celor doi eu nu pot face decât tot pe baza lecturilor. Nu i-am cunoscut, dar, din ceea ce scriu şi unul şi celălalt în jurnalele lor înţelegem clar, dincolo de informaţiile culturale, dragostea care i-a unit, concordanţa în opinii şi sprijinul reciproc. Aş da exemplu numai un interviu cu Nicolae Florescu, publicat în „Jurnalul literar", când cei doi îşi completau reciproc afirmaţiile, se contraziceau uneori, dar în cea mai elegantă şi constructivă manieră.

Cei doi au format, aşadar, un cuplu, dincolo de viaţa de familie, cu mare implicare în viaţa culturală a României (îmi amintesc că Monica scria undeva că ea n-a plecat niciodată din ţară, metaforic vorbind, evident!), amândoi, prin emisiunile de la Radio Europa Liberă, constituindu-se în instanţe etice şi estetice pentru literatura contemporană.

D. Ş.: *Care este, în opinia dumneavoastră, calitatea principală a operei literare a Monicăi Lovinescu?*

M. A.: Mulţi au declarat că Monica Lovinescu nu ar avea o operă, nu ar fi fost scriitoare în adevăratul sens al cuvântului, nu are, adică, operă de ficţiune. Dar cine îi citeşte memoriile, cine îi citeşte cronicile literare şi eseurile nu-i poate nega talentul, stilul său elaborat, dar şi, nu de puţine ori, plin de metafore şi cuvinte cu grijă alese.

D. Ş.: *În vremea fostului regim, când o ascultaţi pe Monica Lovinescu la radio, v-aţi fi gândit că o să vină o vreme în care o să porniţi pe urmele exilaţilor români în încercarea de a aşeza la locul cuvenit în conştiinţa generaţiilor de azi şi a celor de mâine, sperăm, activitatea şi opera lor?*

M. A.: La această întrebare voi răspunde tranşant – nu! Nu credeam în primul rând că va veni o astfel de vreme, nu mai speram aproape şi, în plus, nici nu aveam atunci resursele necesare pentru a mă gândi că voi citi sau voi scrie despre opera scriitorilor români din exil.

D. Ş.: *După cum se cunoaşte, în perioada comunistă nu s-a permis – oficial – să se vorbească despre exil sau să se scrie despre cărţile ori activitatea scriitorilor plecaţi din ţară. Chiar şi numele lor erau interzise. Cât de mult ştiaţi dvs. despre asemenea autori, din ce surse?*

M. A.: Într-adevăr, nu ni se permitea să știm, la școală nu ne spunea nimeni (profesorii se temeau, firesc), dar erau emisiunile radio pe care, cu tot bruiajul, le puteai asculta. Prea multe însă, desigur, nu știam. Nu știam multe nume și mai cu seamă realizările (nu de puține ori cu totul deosebite) ale celor care trăiau în afara țării, așa cum nu știam – nu ni se permitea! – despre scriitorii și artiștii ori oamenii de știință din Basarabia ori Bucovina. Mai răzbătea câte o informație într-un fel sau altul, dar abia după 1990 au început „să vină acasă" cei de departe. Unii la propriu, care mai trăiau, alții la figurat, prin cărțile lor.

D. Ș.: *Cât de greu v-a fost/vă este să vă documentați în acest domeniu în care informațiile, cărțile, scrisorile, revistele și urmele biografice în mare parte ale exilaților sunt în țările în care au trăit? În România ce instituții dețin astfel de arhive?*

M. A.: Foarte greu, aș răspunde direct. Dar la un moment dat, din aproape în aproape, dacă te interesează un subiect, ajungi să descoperi noi și noi informații, noi și noi fațete. În România au început să se găsească – parțial – reviste și cărți apărute în exil, donații ale celor care mai trăiau sau ale urmașilor. Eu însămi am facilitat la INMER aducerea de la New York a colecției ziarului „Lumea liberă", la care am lucrat ca redactor un timp, colecție pe care inițial am dus-o (la propriu), împreună cu Timi Ursu, la ICR New York. Desigur, la INMER, se găsesc mai multe colecții; la fel la Biblioteca Academiei, la Biblioteca Centrală Universitară, la Biblioteca Institutului „G. Călinescu", la Biblioteca Universității din Oradea, a Universității din Cluj, la viitoarea Bibliotecă a Exilului de la Craiova și, nu în ultimul rând, în fonduri particulare.

D. Ș.: *Ce ne puteți spune despre perioada în care ați predat la Universitatea Columbia din Statele Unite ale Americii?*

M. A.: Au fost ani plini de împliniri profesionale, au fost ani în care am cunoscut un alt sistem de învățământ, dar și comunitatea românească din New York, în care m-am implicat cu tot sufletul (mă refer în mod special la revista „Lumină lină", fondată și condusă de Theodor Damian, ca și la Cenaclul „Mihai Eminescu", fondat de Theodor Damian, de asemenea, cenaclu la care i-am avut oaspeți pe mulți scriitori din țară sau din alte zone de pe glob).

Întorcându-mă la întrebarea despre Universitatea Columbia, vă pot spune că, pe lângă activitatea de predare, am realizat ceva – fără falsă modestie – unic: prima Conferință a studenților și profesorilor români de pe coasta de NE, cu peste 150 de participanți, conferință care a continuat apoi câtva timp după plecarea mea, dar de mai mică amploare.

Eu am plecat, după cum știți, la Columbia, prin concurs, de la Universitatea din Craiova, iar ceea ce mi-a scris un student pe o felicitare de sfârșit de an, cred că însumează activitatea mea de acolo: „Ați pus Craiova și România pe hartă pentru mine!" La aceste cuvinte nu se mai poate adăuga nimic, cred.

D. Ș.: *Din experiența pe care o aveți cu studenții, ați observat cum receptează ei fenomenul exilului?*

M. A.: Am o experiență veche în predarea literaturii ori presei exilului. Cu peste 15 ani în urmă (ori mai mult) am dat la licență romanul lui Vintilă Horia, dar apoi și la o lucrare de gradul I. La Universitatea „Spiru Haret", Facultatea de Jurnalism, am ținut singurul curs din țară despre presa românească din afara granițelor, dând drept subiect pentru lucrări de master reviste ale exilului. Răspunsul direct la întrebare: da, studenții sunt foarte interesați de nou, de ceea ce nu știu și descoperă o „lume" fascinantă, interzisă, dar cu multe valori. Din păcate, foarte puțini profesori au studiat literatura și presa exilului, foarte puțini știu așadar și atunci ce să predea și ce să știe studenții (și chiar elevii) despre aceasta?

Sunt conștientă că recuperarea exilului cultural românesc ar fi trebuit să devină (și nu a devenit încă instituționalizat!) o necesitate de absolută urgență. Dacă cei în măsură să o facă vor înțelege aceasta, cei care în viitor vor fi profesori vor afla ceea ce scrisese cândva scriitorul Constantin Amăriuței de la Paris despre „cultura românească în exil" care „luptând cu atâtea greutăți, are o mare misiune: să salveze valorile trecutului, să mențină legătura cu Occidentul și să elaboreze o orientare potrivită cu timpul și cu structura spirituală a românității".

Acestea au fost dezideratele, în mare parte și reușitele scriitorilor și jurnaliștilor români din exil!

Și, în plus, viitorii profesori vor putea demonstra elevilor și studenților de mâine un adevăr absolut, așa cum îl afirmase cândva tot unul dintre exilați, teologul și scriitorul George Alexe de la Detroit: „granițele noastre literare, ca și cele etnice sunt altele decât cele statale".

„Dacă ar fi să mă întorc însă la acele «resorturi intime», acum îmi dau seama că tot ceea ce am făcut (și, sper, voi mai face) pentru promovarea exilului românesc anticomunist vine dintr-un spirit de răzvrătire."

Dialog la Antipozi

UNUL DINTRE CEI MAI IMPORTANȚI POEȚI AUSTRALIENI DE AZI (DAR NU DOAR ATÂT!) ADUCE OMAGIU POEZIEI CONTEMPORANE ROMÂNEȘTI

Daniel Ioniță

Poet, traducător, Sydney, Australia

Cine susține că spiritul Renașterii s-a pierdut? Cel puțin aici, la Antipozi, el mai este încă reprezentat cu mare succes de către unul dintre exponenții semnificativi ai poeziei contemporane australiene.

Vorbim despre un poet premiat cu cel mai important premiu național de poezie, ca și cu premiul pentru volumul de debut. Tradus în nouă limbi străine. Pictor recunoscut pe scena internațională, cu expoziții individuale la Barcelona, Macao, Lisabona, Sydney, printre altele. Redactor șef al uneia din cele mai respectate edituri de poezie din Australia – Flying Island Books – celelalte fiind Puncher & Wattman, Giromondo și Interactive Publications. Flying Islands a publicat și continuă să-i publice pe cei mai importanți poeți australieni de azi. Este, de asemenea, profesor emerit, doctor în literatură (Creative Writing), cu catedră la Universitățile din Macao (China) și Newcastle (Australia). Fiu de imigrant. Tatăl său, Kelen István a fost campion mondial la tenis de masă cu echipa Ungariei în anii 1950, refugiat în Australia după evenimentele din 1956 din acea țară. De menționat aici că în 1972 Kelen István (re-numit Stephen Kelen după stabilirea în Australia) a primit The Order of Australia (Ordinul Australiei) pentru servicii aduse literaturii. Dar asta este altă poveste. Una dintre bunici, din partea tatălui, s-a născut la Cluj. Este admirator al poeziei contemporane românești, căreia i-a dedicat un volum omagial! (Detalii la sfârșitul articolului).

Despre cine vorbim?

Pentru mulți, **Christopher (Kit) Kelen** este un pictor de factură abstract-expresionistă, ale cărui ultime expoziții menționate în reviste print și online specializate în artele plastice au fost organizate la Barcelona (*Dotze Pinturas* la Estudio Nomada), Macao (*Next Stop is the Stars* – Rui Cunha Foudation Gallery, Macao) sau la Galeria Națională de Arte din Lisabona (*up through branches – por árvores acima).*

Dar nu doar atât! Cu siguranță că am putea scrie un întreg articol numai despre această parte a personalității artistice a lui Kit Kelen. Dar nu doar atât. Este și cantautor, și animator cultural foarte căutat.

Dar pentru că „Leviathan" este în primul rând o publicație literară, iar „colțul" nostru, „Dialog La Antipozi" a început pe acest teritoriu, mă voi referi în primul rând la Kit Kelen – scriitorul, cercetătorul literar, poetul și profesorul universitar.

Kit Kelen este unul din cei mai importanți poeți contemporani australieni. În primul rând este câștigător în 1988 al Premiului Bicentenarului Poeziei Australiene – premiu acordat o singură dată pentru cea mai bună poezie, în anul sărbătoririi bicentenarului istoriei moderne a Australiei. Dar nu doar atât! În 1992 lui Kit Kelen i-a fost decernat Premiul „Anne Elder", un premiu național pentru cel mai bun volum de debut, *The Naming of the Harbour and the Trees*. Dacă ar fi să-l poziționăm prin comparație, Kelen este la fel de cunoscut și apreciat precum poeții noștri contemporani Adrian Popescu sau Mircea Cărtărescu, pentru a menționa două nume. (Dar nu doar atât… înțelegeți deja tema articolului.)

Are douăsprezece volume publicate, iar o parte din opera poetică i-a fost tradusă în limbile chineză, portugheză, franceză, italiană, spaniolă, indoneziană,

Kit Kelen. Fotografie de Daniel Ioniță

suedeză și filipineză. Un volum în limba română urmează să fie publicat spre finele acestui an. Și asta nu e tot.

Kit Kelen este redactor șef al uneia din cele mai prestigioase edituri dedicate eminamente poeziei – am amintit de Flying Islands –, de talia unora precum Minerva, Cartea Românească – ce a publicat și continuă să publice pe cei mai importanți poeți contemporani australieni, de exemplu, Jean Kent (multiplă câștigătoare a premiului național de poezie în Australia), Allan Jeffereis, Tug Dumbly, Anna Couani, Jane Skelton, Brian Purcell și mulți alții. Este de asemenea redactorul literar al revistei literare internaționale „Postcolonial Text".

Este mai dificil de a defini și evalua realizările lui Kit Kelen în rolul de profesor emerit – titlu deținut de aproape 20 de ani. Dacă ar fi să simplificăm lucrurile, am spune că predă Creative Writing și coordonează lucrări de doctorat la Universitățile din Macao (China) și Newcastle (Australia). Dar această descriere este inadecvată. Pentru că în decursul acestor ani, și în cadrul realizărilor sale, Kit Kelen a promovat asiduu traducerea de poezie, lucrând cu poeți și traducători pentru a publica volume în limbile franceză, norvegiană, indoneziană, chineză, română.

Apoi, în ultimii zece ani Kit Kelen a lucrat la promovarea poeților de limbă chineză în Australia, precum și a poeților australieni în China. Spre exemplu, a redactat și publicat volume antologice în limba engleză ale poeților din Macao, fie ei de limbă engleză, chineză sau portugheză. În 2008, împreună cu Agnes Vong de la Macao University, a publicat prima antologie în limba engleză, conținând peste 120 de poeți din Macao, iar un an mai târziu volumul antologic de poezie contemporană *City of Poets – Exploring Macao Poetry Today*, care a avut un mare răsunet nu doar în regiunea Macao, dar și în China și apoi pe plan internațional.

Ca poet, Kit Kelen este cuprins în toate antologiile și colecțiile de poezie australiană publicate în ultimii douăzeci de ani, iar multe dintre volume i-au fost traduse și publicate în mai multe țări și limbi, menționate deja în introducere.

Proprietatea lui Kit Kelen, așezată într-un cadru natural deosebit, dotată cu scenă și un mini-teatru – situată la aproximativ două ore de condus pe autostradă la nord de Sydney – devine de trei-patru ori pe an reședința unor evenimente literare importante, precum lansarea și sărbătorirea anuală a poeților și volumelor publicate în anul respectiv de către Editura Flying Islands. Aceste evenimente sunt de o deosebită calitate și anvergură, adunându-i într-un întreg weekend pe mulți dintre scriitorii australieni importanți, precum și critici literari și reprezentanți media.

Conceptele de națiune și naționalism au prezentat un continuu interes pentru Kit Kelen, manifestat în zone aparent diferite: una este literatura pentru copii, reprezentată de volumul *The Nation in Children's Literature/Națiunea în literatura pentru copii* (volum publicat împreună cu Björn Sundmark). Pentru ca mai târziu să se manifeste în interesul lui pentru zona Europei de Est și a Balcanilor, regiunea de unde a provenit tată lui (mama fiind australiancă). Acesta s-a exprimat, printre altele, printru-un studiu considerat de referință, despre imnurile naționale din această regiune a globului: *Anthems and the Making of Nation States – Identity and Nationalism in the Balkans/Imnurile și apariția națiunilor ca state – identitate și naționalism în Balcani*.

Interesul lui pentru această zonă a lumii, cuplat cu studiile și cercetarea academică cu privire la traducerea de poezie, l-au dus pe Kit Kelen la intersecția cu poezia românească. Sigur, a intrat în legătură cu literatura din toată zona balcanică, inclusiv Ungaria, țara de proveniență a tatălui său, a cărei poezie contemporană o cunoaște foarte bine.

Dar (după expresia englezească „surprize, surprize!") poezia contemporană care a devenit parte din studiile și curicula de predare ale lui Kelen a fost cea românească. Acesteia, poetul i-a dedicat volumul omagial *God preserve me from those who want what's best for me – Homage to Romanian poets/Doamne, ferește-mă de cei ce-mi vor binele – Omagiu poeților români*.

De ce? Vom lăsa această întrebare fără răspuns deocamdată, ea urmând să facă parte dintr-un interviu cu Kit Kelen ce va apărea într-un număr viitor.

Este de ajuns pentru acest articol să menționăm câteva nume dintre poeții în onoarea cărora Kit Kelen a creat poemele din volum, nume cum sunt Marin Sorescu, Ion Caraion, Nina Cassian, Mircea Dinescu, Ioana Crăciunescu, Liviu Ioan Stoiciu, Elena Ștefoi și alții.

Și în final, nu se putea altfel, să redăm bilingv (traducerea îmi aparține) câteva dintre aceste poeme omagiale. Lectură plăcută!

Kit Kelen, *God preserve me from those who want what's best for me – Homage to Romanian poets/Doamne, ferește-mă de cei ce-mi vor binele – Omagiu poeților români* (selecțiuni)

after Sorescu – după Sorescu

I was framed

everything here was planted
and on my person, convenient to find
incriminations, clues

look around – there is nothing but evidence
everything I own was measured for a place
like the box to take you out in
not quite yet

all of these words you are hearing now
they were put in my mouth
just how it is with my kind, you know
I could hardly be held responsible
but somebody has to be

paid my taxes, but it's not enough
wreck of life – should have seen it coming

those police were so secret
no one could blame them
yes, there is a certain level of technical skill
(the electrodes, punching without bruising
an understanding of humiliation)
but it goes without saying
these operatives, the agents, cannot have known
what they were doing
nor whose ultimate orders they followed
such things are not to be 'countenanced'
(is that what you say?)

they presented me with the list
and painted into such a corner
I dutifully signed

yes, I put the ideas in their heads
yes, I this that the other
(the water boarding, the light never goes)

there may have been resentment
but if they broke bones
those bones were the ones prescribed
(anyway fragile)
neither more nor…
they were and are still the paid servants of fervour

if silence can be spoken
then the disappeared will yet be known

see how nations vanish, the empires
how everything owned
crumbles out of reputation

things that were life and death at the time
who could care less now?

după Sorescu

înscenare

totul aici a fost o înscenare
asupra persoanei mele, convenabil de găsit
lucruri incriminante, indicii

privește în jur – totul reprezintă dovezi
tot ce-mi aparține a fost calculat pentru un loc
precum cutia în care te vor scoate
dar nu încă

toate cuvintele pe care acum le auzi
sunt și ele puse-n gura mea
așa este cu cei ca mine, știi
nu pot fi considerat responsabil
dar cineva trebuie s-o facă și pe asta

mi-am plătit impozitele, dar nu-i de ajuns
viață ca o epavă – ar fi trebuit să prevăd

poliția era atât de secretă
nimeni nu-i putea învinui
da, e un anumit nivel de aptitudine tehnică
(electrozii, să lovească fără vânătăi
o înțelegere a umilirii)
dar nu-i nevoie să mai repet
acești operativi, agenții, nu puteau
să știe
ce făceau
nici ordinele cui le urmau
aceste lucruri nu pot if „contrafățuite"
(așa se zice?)

mi-a prezentat o listă
și au zugrăvit-o într-un asemenea unghi
am semnat ascultător

da, eu am pus aceste idei în capul lor
da, eu am asta, aia, următoarea
(tortura cu apă, lumina nu se stinge niciodată)

a existat probabil resentiment
dar dacă ei au rupt oase
acele oase erau mereu cele prescrise
(mereu fragile)
nici mai multe nici…
ei erau și sunt încă servitorii plătiți ai
râvnei

dacă tăcerea ar putea fi vorbită
atunci dispăruții ar putea fi totuși cunoscuți

vezi cum dispar națiunile, imperiile
cum tot ceea ce este deținut în proprietate
se sfărâmă din reputație

lucruri care erau de viață și de moarte la vremea lor
cui îi mai pasă de ele acum?

names of the ghosts remain to us
and nameless ghosts
and ghosts who never had a name

does one make one's own selection of facts?

everything of mine will forget me
get the picture?
I was fitted up
cliché of a clock ticks on

yes, you're quite right
it is a kind of dream

and the moon rests bent
on the sill above the sink

only just
out of reach

idyll
or
poem with most of a line from Sorescu

a wind shaped tree
in the meadow of sleep

youth after Lethe lain
green in clover

and death is here too
in the blue of the sky

cloud of a man comes floating
equally woman is

this is the steadying rain
speaks heart to heart

pulse over these roofs of heaven
head in the lap of the reaper

after Cassian

somewhere salvation

we were the ones told to clean up our plates
people are starving somewhere

so we turned the forest to matchsticks
waste not, want not

now nothing's left
so the old injunction's true

I wanted to save the best thing for last
it never works out that way

those who are not wanted
get wasted

nume de duhuri mai rămân cu noi
duhuri care nu mai au nume
și duhuri care n-au avut nume niciodată

poți oare să alegi dovezile după cum vrei tu?

tot ce-i al meu mă va uita
pricepi?
am fost aranjat
clișeul unui ceas ticăind

da, ai mare dreptate
este un fel de vis

și luna se odihnește îndoită
pe pervazul de deasupra chiuvetei

numai puțin
dincolo de a putea fi atinsă

idilă
sau
poem cu mare parte a unui vers din Sorescu

un copac fasonat de vânt
în poiana somnului

tinerețe așezată după Lethe
verde în trifoi

și moartea este de asemenea acolo
în albastrul cerului

nor al unui om plutind
în mod egal femeie este

aceasta este ploaia liniștitoare
vorbește de la inimă la inimă

un puls deasupra acoperișurilor cerului
cap în poala secerătorului

după Cassian

undeva mântuirea

nouă ni se spunea să terminăm ce-avem în farfurie
altundeva oamenii mor de foame

așa că am transformat pădurile în bețe de chibrit
nu risipi, nu duce lipsă

acum nu a mai rămas nimic
așa că vechea dispoziție e adevărată

am vrut să păstrez ce e mai bun pentru la sfârșit
dar niciodată lucrurile nu ies așa

cei ce nu sunt doriți
sunt aruncați la gunoi

now I want this other roar
not of the sea

this wind
will blow nothing away

trees struggle to have the city again
then let there be a city of trees!

such commerce as is in those branches
will be offered for a song

after Caraion

kicking a dog to death and laughing

we laugh at
the clown falling over
the stumbling drunk
the great man down
the mother crone
martyr saint
we laugh at them – fools
see them all at their risible worst
spat on, beaten, weeping
done down, braced for the next blow
what a grimace, what a great guffaw
we laugh at dumb creatures humbled
laugh at the sun with arrows shot
laugh with gods' laughter
for all weak creatures
for the weakness of creation
we kick a dog out of this world
and we laugh
we're not laughing at death
we're laughing with

acum vreau un alt vuiet
nu al mării

acest vânt
nu va zbura nimic de la locul lui

copacii se chinuie să aibă din nou orașul
așa că să fie un oraș de copaci!

acest comerț precum în acele ramuri
ni se va oferi ca un mare chilipir

după Caraion

lovind câinele cu piciorul până moare și râzând

râdem de
clovnul care cade
peste bețivul împiedicat
peste marele om prăbușit
peste babă
sfântă martiră
râdem de ei – nebuni
îi vedem la cel mai rău moment posibil
scuipați, bătuți, plângând
împinși jos, încordați pentru o nouă lovitură
ce grimasă, ce mare hohot
râdem de aceste creaturi umilite
râdem la soarele de săgeți împuns
râdem cu râsul lui dumnezeu
de toate creaturile slabe
de slăbiciunea creațiunii
lovim cu piciorul un câine afară din lumea asta
și râdem
nu râdem de moarte
ci râdem cu

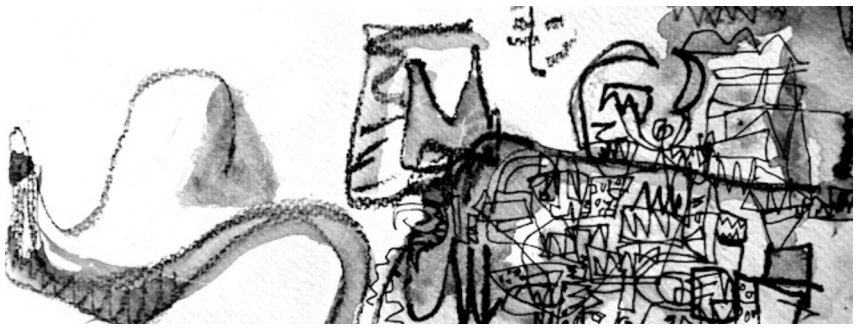

Kit Kelen, *Orașul Sydney*

„Poezia contemporană care a devenit parte din studiile și curicula de predare ale lui Kit Kelen a fost cea românească. Acesteia, poetul i-a dedicat volumul omagial «God preserve me from those who want what's best for me – Homage to Romanian poets/Doamne, ferește-mă de cei ce-mi vor binele – Omagiu poeților români».”

Eseu

KITSCH-UL PE VAL

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

„Se pare că omul modern nu mai poate fi fascinat decât de senzațional și de kitsch." – Vasile Ghica

Tot mai mult ne plângem astăzi de fenomenul kitsch. Și pe bună dreptate. Cu voia noastră, prostul gust trăiește o adevărată aventură, iar noi hălăduim într-o harababură continuă. Suntem departe de a trăi o reală efervescență culturală, artistică, literară... și ne confruntăm cu un haos modern stăpânit de anarhie și corupție, în numele libertății de creație și a democrației vieții sociale. Proliferează chiar și în domeniul științific și spiritual, însă este indispensabil legat de artă, așa cum este și neautenticul.

Kitsch-ul nu este ceva nou, ne spune Abraham Moles, ci „este un fenomen care a existat în toate timpurile și în toate artele și ajunge la apogeu în epoca triumfului burgheziei, apoi în epoca societății de consum. Intrarea în Parnas a burgheziei este considerată punctul culminat al stilului de viață burghez al cărui mod specific de alienare este kitsch-ul."

Multe elemente ale spiritului kitsch provin din München, această Atenă a Europei Centrale, care reprezintă capitala de necontestat a acestui fenomen, care i-a dat și numele. Pe măsură ce se depășește progresiv kitsch-ul romantic din prima perioadă încheiată cu „epoca 1900", începe să se construiască un kitsch modern prin mecanisme socio-culturale asupra unor fenomene economice.

Despre kitsch s-a discutat mult și se mai discută încă. Kitsch-ul este de câteva decenii în neîntreruptă actualitate, la fel ca și atitudinea anti-kitsch manifestă, declarată. Kitsch-ul este astăzi una dintre etichetele estetic-peiorative cel mai des utilizate. Explicația principală a faptului rezidă în însăși amploarea și nocivitatea fenomenului incriminat. Frecvența și asprimea sancțiunilor sociale punitive constituie întotdeauna indicii ale adâncimii și proliferării viciului.

Au existat multe încercări de definire a kitsch-ului. În lucrarea *Kitsch-ul, fenomen al pseudoartei*, Herman István atribuie kitsch-ului aproape toate calificativele peiorative: „surogat (artă-surogat, lume-surogat, realitate-surogat) și epatare, succes facil, «fușereală» și fals, minciună, ipocrizie și mediocritate, prost gust, gust estetic primitiv, gust estetic pervertit și unidimensionalitate, logică reductivă, convenționalism și vulgaritate, erotism, «drog», suprasolicitarea instinctelor, sentimentalism, sclifoseală și cosmopolitism, naționalism, atitudine apologetică, conservatorism, spirit mic-burghez, morală convențională și epigonism, experiment pueril și reflex al ignoranței artistice, cultul snob al avangardei etc".

În *Mic dicționar enciclopedic*, kitsch-ul este definit ca: „termen desemnând produsele cu caracter de pseudo-artă, care promovează prostul gust și se caracterizează prin platitudine, imitație superficială a operelor de artă și a elementelor folclorice, falsul patos, lipsa de originalitate, de profunzime și de semnificații social-umane superioare, pervertirea cerințelor estetice".

Deci, cu certitudine, fenomenul kitsch aparține zonei prostului gust, dar nu se identifică cu acesta, o delimitare absolută, exactă a sferei kitsch-ului fiind imposibilă. „Orice fărâmă de kitsch există în orice artă", spune Hermann Broch, fiindcă în orice fel de artă există un minimum de convenționalism, de care nu este scutit niciun artist.

Kitsch-ul este un fenomen social universal, permanent, de mare anvergură, care este legat de un anumit stil de viață. „Există, deci, o artă kitsch sau mai degrabă un kitsch al Artei, care se referă fie la obiecte de artă, în sensul clasic al termenului, fie la un tip de aranjare a

acestora într-un cadru dat și la relațiile dintre ele; se poate vorbi, deci, de o operă kitsch (de ex., o statuie din biserica Saint-Sulpice sau un castel din Bavaria), după cum se poate vorbi de o ambianță kitsch (de exemplu, salonul tip 1895 sau marile magazine de antichități)" (Abraham Moles). Ca și arta, kitsch-ul este o problemă de grad. Între kitsch-ul în forma sa mai directă și mai brutală de manifestare și arta autentică se înșiruie o gamă întreagă de forme intermediare. De aceea el nu este numai pseudo-artă și gust estetic pervertit, ci, într-un anume sens, „artă" proastă, eșec artistic.

„Kitsch-ul apare ca o mișcare permanentă în interiorul artei, prin prisma raportului dintre original și banal" (Abraham Moles). Mecanismul producerii efective a kitsch-ului poate fi înțeles dacă pornim de la ipoteza că acest produs este consecința unui proces de comunicare alterată între două sisteme: transmițătorul și receptorul, creatorul și publicul.

Îl întâlnim la tot pasul, în toate domeniile vieții umane și, deși, la prima vedere pare inofensiv, în realitate este un invadator redutabil, greu de stăvilit. Nu există niciun domeniu de activitate în care kitsch-ul să nu fi pătruns într-o formă sau alta. Confuzia și amestecul valorilor cu nonvalorile, înlocuirea naturaleții cu excentricitatea au determinat instalarea kitsch-ului în toate domeniile existenței și activității umane mai mult ca niciodată. Prostul gust dă pe dinafară și defilează nestingherit pretutindeni. Am îmbrățișat ca stil de viață kitsch-ul cel de toate zilele și defilăm la braț cu el în tot timpul și-n tot locul. Câteva exemple elocvente. Încercarea de a îmbogăți cromatica și gama de modele ale costumelor naționale românești, inițiativa de a îmbunătăți și îmbogăți arta populară tradițională românească este un bluff de proporții, un kitsch. În timpul pandemiei s-au pictat cadre medicale cu chip de sfinți, numindu-le icoane. Cu siguranță slujitorii sănătății au merite deosebite, s-au implicat cu trup și suflet, au făcut fapte de toată lauda și merită aprecierea și prețuirea noastră, a tuturor, însă ideea și realizarea unor tablouri, pe lângă faptul că reprezintă un kitsch din punct de vedere estetic, este și o blasfemie la adresa credinței, a ortodoxismului.

De la o vreme toate artele sunt sufocate de tendința hedonistă de exprimare a artistului, actorului, omului de cultură și de creație. Maniera de a transmite emoții și trăiri prin promovarea cultului plăcerii este motivată prin faptul că acest lucru este dorit de consumatorul de artă și cultură. În fapt, hedonismul este o concepție etică și un curent filosofic care proclamă plăcerea, desfătarea drept binele suprem, iar dorința de a o obține este principiul de bază al comportamentului uman. Nici acest lucru nu reprezintă o noutate. A apărut din vechime în Roma antică, preluat în Grecia și dezvoltat în timpul Renașterii cu puternice accente

antireligioase. Căutarea plăcerii și fericirii cu orice preț era considerată înclinarea naturală a omului de a evita suferința. Astăzi, asemenea comportament a atins culmi nebănuite, dezumanizând omul prin vulgaritate, desfrâu, obscenitate, lipsă de minimă decență, lipsă de respect și vitregirea copiilor și tinerilor de însușirea unei atitudini morale coerente. Prin reducerea vieții omului la instincte primare se promovează un obscurantism de joasă speță, având ca efect atitudinea ostilă față de propagarea adevăratei culturi și condamnarea la înapoiere culturală.

Kitsch-ul a evoluat ca urmare a instalării civilizației moderne și a inundat cu o forță de nestăvilit și mijloacele de comunicare în masă, atât în presa scrisă cât și audio-vizuală. La tot pasul, la ordinea zilei articole și emisiuni cu conținut deșănțat, arbitrar, printr-o exprimare suburbană și subculturală, transmit doar mesaje negative, stări și trăiri îngrijorătoare, provocatoare de stres și depresie la scară națională și planetară. Consideră acest stil de informare un principiu deontologic și o obligație de serviciu, cu sau fără conștientizarea efectului asupra omului. Sub masca informării corecte s-a instalat treptat și sigur kitsch-ul, din păcate, așezându-l la rang de principiu al artei informării în masă.

Atât în producțiile cinematografice cât și în politică, kitsch-ul reprezintă o formă de manipulare și se regăsesc multiple forme: kitsch vestimentar, kitsch oratoric, kitsch ideologic, propagandă kitsch, kitsch electoral, kitsch oligarhic, leader kitsch, kitsch burghez, toate îngemănate în ceea ce numea Abraham Moles „kitsch-ul mediocrității".

Kitsch-ul se regăsește în toată plenitudinea sa și în modă. Moda impusă de elite dă naștere kitsch-ului prin încercarea oamenilor de rând de a opera cu simboluri reprezentând ierarhia socială a elitelor, însă modelele pe care le imită nu reprezintă elita sau stilul clasei superioare. Fenomenul kitsch se naște din nevoia oamenilor de rând de a se apropria de artă, astfel se ajunge la combaterea kitsch-ului prin kitsch.

Este oare kitschul o fatalitate, adică omul este neputincios în a interveni, într-un fel sau altul? Rolul deosebit ce revine omului în arta esteticului este intervenția printr-o acțiune energică și perseverență de educație, astfel încât această formă de „poluare" estetică atât a formei cât și a conținutului să fie cât de cât limitată, ținută sub control. De aici, utilitatea elaborării unei strategii anti-kitsch, problemă aproape la fel de greu de realizat ca și transpunerea efectivă a soluțiilor adoptate. Pe de altă parte, soluții radicale cu eficiență garantată nu există. De aceea se apelează la acțiuni cu valabilitate restrânsă, axate pe obiective delimitate, adresate anumitor categorii de subiecți.

În consecință, acțiunea educațională anti-kitsch trebuie să se integreze în ansamblul procesului de instrucție și formare a omului în general, și din punct de vedere estetic, în particular. Încadrarea combaterii kitsch-ului și a prostului gust în procesul mai cuprinzător al întregii educații, este în aceeași măsură și din aceleași motive necesară ca și încadrarea acesteia din urmă în activitatea de instrucție și educație. Educația anti-kitsch are două componente: pe de o parte, formarea și educarea artistică, estetică a celor cu înclinații, aptitudini, talent artistic, a creatorilor, din fragedă copilărie, pentru ca produsele lor artistice să nu cadă în „păcatul" kitsch-ului, iar pe de altă parte, educarea receptorilor, consumatorilor de artă, a publicului pentru a-și însuși acele criterii valorice de apreciere a operelor artistice, astfel încât să poată distinge între arta autentică, veridică și kitsch. În consecință, se impune un proces continuu de educație. Numai astfel, kitsch-ul poate fi sancționat de public, artistul va fi conștientizat de valoarea operei sale și va încerca să-și perfecționeze stilul în actul de creație. Factorii educaționali implicați (școala, familia, biblioteca, muzeul, biserica, cinematografia, mass-media etc.) au o misiune deosebit de dificilă. Cel mai prielnic teren pentru înflorirea kitsch-ului îl constituie semidoctismul, educația superficială. Nu există un antidot care să garanteze cuiva imunitate față de microbul kitsch-ului, dar rezistența la această „maladie" este direct proporțională cu atitudinea spirituală.

Combaterea eficientă a kitsch-ului și a prostului gust reclamă o lărgire a preocupărilor și activităților educative cu mult peste limitele acestei forme de „virusare" estetică și chiar cu mult peste limitele esteticului în general. Cultivarea gustului estetic este imposibilă fără o conduită morală și fără lărgirea continuă a orizontului cunoașterii. Un om cu o oarecare pregătire culturală, intelectuală, artistică, spirituală poate distinge mai ușor între artă adevărată și kitsch.

Educația estetică nu este o simplă bătălie, ci un război lung și greu, care nu se poate încheia într-un viitor previzibil. Dar se va încheia vreodată? Problema rămâne deschisă, deoarece „Kitschul este artă fără sistem imunitar." (David Bergman).

Bibliografie:

1. **Moles, Abraham**, *Psihologia kitsch-ului*, București, Editura Meridiane, 1980
2. *Mic dicționar enciclopedic*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986
3. **Radu, Cezar**, *Artă și convenție*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989
4. **Călinescu, Matei**, *Cinci fețe ale modernității*, București, Editura Polirom, 2005
5. **Máté, Gavril**, *Universul kitsch-ului. O problemă de estetică*, București, Editura Dacia, 1985

„Mecanismul producerii efective a kitsch-ului poate fi înțeles dacă pornim de la ipoteza că acest produs este consecința unui proces de comunicare alterată între două sisteme: transmițătorul și receptorul, creatorul și publicul."

Eseu

CE ÎȘI DOREȘTE OMUL SIMPLU

Claudiu Neacșu

Prozator

Omul Simplu își dorește să trăiască o viață îndestulată, sigură și liberă. Oare cine ar putea să spună că această dorință este absurdă, exagerată sau de prost gust? Nimeni, desigur.

Prosperitate, siguranță, libertate: iată cele trei deziderate ale Omului Simplu.

„Să am tot ceea ce îmi este necesar și să mă bucur în libertate și siguranță de ceea ce am." Aceasta este adevărata ideologie pe care fiecare Om Simplu o poartă în interiorul său.

Evident, de-a lungul istoriei, cele trei aspirații au avut de-a face cu tot felul de piedici sau provocări, în funcție de epoca în care Omul Simplu și-a dus existența.

Astfel, în urmă cu foarte mult timp, în preistorie, atunci când Omul Simplu era nevoit să plece zilnic la vânătoare pentru a-și asigura cele necesare supraviețuirii, el nu ar fi putut să afirme răspicat că stilul său de viață este unul sigur. Pericolele îl înconjurau la tot pasul. În timp ce el era la vânătoare și încerca să captureze prada care urma să devină hrana sa și a familiei sale, animalele sălbatice puteau foarte ușor să îl transforme pe el în pradă, apoi în hrană necesară pentru supraviețuirea lor. Omul Simplu din acele vremuri se bucura de libertate, însă nu la fel putea spune despre siguranța sa. În ceea ce privește prosperitatea, aceasta depinde de numărul de animale pe care reușea să le doboare în timpul vânătorii.

Pornind din negura preistoriei, lumea a evoluat, iar Omul Simplu a constatat că un alt om, dotat cu destul de multă ambiție, a devenit Omul De La Putere. Din acel moment, Omul Simplu s-a aflat într-o poziție inferioară (cea de jos, pe scara socială), iar Omul De La Putere s-a situat într-o poziție superioară (cea de sus, tot pe scara socială).

În epoca sclavagistă, dacă se întâmpla ca Omul Simplu, în împrejurări nefericite pentru el, să ajungă sclav, Omul De La Putere avea drepturi totalitare asupra sa. Omul Simplu sclav nu mai avea libertate. El nu mai avea nici siguranță, fiindcă stăpânul său (Omul De La Putere) îi putea face orice fel de rău voia el, chiar și răul de a-i lua viața. Omul Simplu sclav nici măcar de prosperitatea sa nu mai putea să fie sigur. El trebuia să fie mulțumit cu ceea ce îi oferea stăpânul.

Pentru Omul Simplu ajuns sclav nu exista loc de negociere. El putea să iasă din condiția de rob numai dacă stăpânul său (Omul De La Putere) decidea asta. O altă cale pentru redobândirea libertății Omului Simplu ajuns sclav era sabia. Prin utilizarea forței, se puteau inversa rolurile. Omul Simplu putea să ajungă foarte repede în locul Omului De La Putere, iar Omul De La Putere ajungea, desigur, în condiția de sclav. Sabia și numai ea era cea care putea să ducă la o astfel de inversare.

În zilele noastre, noțiunea de „sabie" este ceva mai nuanțată, în sensul că, de cele mai multe ori, Omul De La Putere nu mai trebuie să utilizeze în mod direct represiunea fizică pentru a-și menține poziția dominatoare. Există alte mecanisme folosite în acest scop, mecanisme foarte fine și care țin de manevrarea cu abilitate a comportamentului uman. Un întreg arsenal psihologic a fost conceput pentru dobândirea și utilizarea cât mai îndelungată cu putință a instrumentului magic numit Putere. Prin manipulare, propagandă și dezinformare, Puterea poate fi cucerită și păstrată, în foarte multe cazuri, fără utilizarea la propriu a „sabiei". Bineînțeles, după ce se dovedește că propaganda, dezinformarea și manipularea nu îl mai pot ține pe Omul Simplu în rolul de dominat, Omul De La Putere recurge la „sabie", adică la mijlocul care în timpurile contemporane echivalează cu trupele de represiune antrenate să îi disperseze pe manifestanții adunați în stradă.

Și totuși, în prezent, Omul De La Putere nu ar trebui să ajungă niciodată să se servească de ceva din ceea ce reprezintă „sabia", dacă el ar avea grijă să utilizeze Puterea în așa fel încât Omul Simplu să primească ceea ce își dorește: prosperitate, siguranță și libertate. Ce

motive ar avea Omul Simplu să lupte pentru a-l doborî pe Omul De La Putere, dacă Omul De La Putere este corect față de Omul Simplu, satisfăcându-i acestuia toate așteptările și uzând într-un mod înțelept, rațional, în spiritul dreptății și echității, de instrumentul uriaș numit Putere?

De fapt, dacă Omul De La Putere dorește să fie sigur că nimeni și nimic nu îl va clinti din poziția superioară în care se află sau că niciodată nu îi va fi amenințat acest status dobândit poate cu mari sacrificii, nu are altceva de făcut decât să se aplece cu sinceritate asupra aspirațiilor, deloc prea ambițioase, ale Omului Simplu. Omul De La Putere nu are nevoie nici măcar de manevrarea a tot felul de construcții ideatice de felul „stânga", „dreapta", socialism, liberalism, conservatorism etc. El trebuie doar să exploateze din plin Puterea, adică mijlocul pe care îl are deja la îndemână, în așa fel încât pe Omul Simplu să îl mulțumească, zi și noapte, maniera în care guvernarea se exercită asupra lui.

Omul De La Putere are la dispoziție Puterea, respectiv calea care îi aduce putința de a realiza ceva. Ar fi un non-sens să deții Puterea și să afirmi că este peste puterile tale să îndeplinești un obiectiv legat de știința guvernării. Dacă poți să faci ceva și nu faci, înseamnă că nu vrei să faci. Omul Simplu își dorește prosperitate, adică un salariu decent, dacă este salariat, sau profit cât mai mare, dacă este afacerist. El se așteaptă ca Omul De La Putere să pună la punct absolut toate mecanismele prin care salariul să îi asigure cu adevărat un nivel decent de trai sau, dacă a apucat-o pe calea antreprenoriatului, să îi ofere din plin cadrul legal necesar dezvoltării nestingherite a unei afaceri prospere.

Omul Simplu are aceleași așteptări și în ceea ce privește siguranța și libertatea lui. Dacă Omul De La Putere se comportă în așa fel încât Omul Simplu constată că locul lui de muncă sau afacerea lui se află în pericol, încrederea pe care Omul Simplu a investit-o în Omul De La Putere se prăbușește. La fel se întâmplă și dacă Omul De La Putere, prin acțiunile sale de guvernare, îi induce Omului Simplu ideea că are tot mai puține opțiuni în privința libertății sale. Omul Simplu urăște să fie controlat la fiecare pas, zi și noapte. Desigur, el respectă legea. Dar, dacă această lege devine un element de intruziune și perturbator în viața sa obișnuită, el începe să vadă ca pe o necesitate înlăturarea Omului De La Putere și înlocuirea acestuia cu altcineva mult mai dispus să respecte spiritul dreptății.

În situația în care Omul De La Putere nu îi oferă Omului Simplu prosperitate, siguranță și libertate, Omul Simplu își îndreaptă atenția spre actorul politic care reușește să îl „seducă" prin imaginea unui alt viitor, total diferit de prezentul dezamăgitor. Dacă vocea acelui actor politic devine tot mai puternică și mai convingătoare pentru Omul Simplu, Omul De La Putere devine și el din ce în ce mai îngrijorat, fiindcă se vede confruntat cu posibilitatea în care să piardă accesul la acel instrument minunat numit Putere.

Omul Candidat La Putere este rivalul Omului De La Putere. Nu contează ce fel de mesaj transmite Omul Candidat La Putere. Omul De La Putere va folosi orice fel de strategie pentru a bloca drumul către guvernare al Omului Candidat La Putere. În această strategie se pot include chiar și acțiuni de etichetare și demonizare a Omului Candidat La Putere, în așa fel încât Omul Simplu să înțeleagă că Omul Candidat La Putere este cel care vrea să îi facă rău, nu altcineva. Eticheta „extremist", de exemplu, pusă Omului Candidat La Putere, are potențialul de a convinge o parte din electorat că Omul De La Putere este ținta unor manevre subversive, manevre având în spatele lor forțe oculte și pregătite de mai mult timp să preia Puterea. Degetul acuzator al Omului De La Putere se îndreaptă spre Omul Candidat la Putere, acest gest îndemnându-l pe Omul Simplu să adopte aceeași manieră de apreciere prin etichetare a celor care aspiră la locurile guvernanților.

Oare chiar sunt necesare astfel de campanii pe care Omul De La Putere le desfășoară pentru denigrarea Omului Candidat La Putere? Dacă Omul De La Putere are intenții rele în ceea ce îl privește pe Omul Simplu, da, ele sunt necesare. Numai așa Omul De La Putere poate spera că își va înlătura rivalul din lupta politică și își va menține poziția dominatoare și exploatatoare în societate. Dacă însă intențiile Omului De La Putere sunt dintre cele mai bune, teama că Omul Candidat La Putere ar putea să facă vreun rău cuiva trebuie să dispară. Omul De La Putere pur și simplu trebuie să îi ofere Omului Simplu prosperitate, siguranță și libertate. În felul acesta, Omul Simplu va fi foarte mulțumit cu viața sa, tihnit, satisfăcut că poate trăi exact așa cum își dorește. Și, desigur, nu îi va acorda atenție Omului Candidat La Putere (fie el etichetat drept „extremist" sau nu), fiindcă nu are motive să îi acorde atenție. Orice posibilă amenințare venită din partea Omului Candidat La Putere dispare.

Omul De La Putere trebuie să își pună mereu această întrebare: „Ce își dorește Omul Simplu?" Și, dacă el îi livrează Omului Simplu o viață cu adevărat prosperă, sigură și liberă, nu mai are de ce să își facă griji în privința oricărui Om Candidat La Putere.

„Prosperitate, siguranță, libertate: iată cele trei deziderate ale Omului Simplu."

Cronică literară

ISTORIA CONOTATĂ PRINTR-O ALTĂ ISTORIE

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Cu un titlu incitant, ca de benzi desenate, *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării* [1], romanul liric al lui **Ovidu Gligu** transferă din real în ficțiune o istorie pe care autorul a parcurs-o/trăit-o pas cu pas, clipă de clipă, și de care încearcă să se elibereze, prin transfigurare, într-o creație ce-i permite să fie, deopotrivă, actor, în miezul evenimentelor trăite, și spectator, contemplând, din perspectiva altui timp, acel prezent depășit, dar nu anulat în conștiință, întrucât acel prezent ardent – al evenimentelor din decembrie 1989, nu și-a epuizat consecințele, prelungindu-se în dimensiunea unui *prezent al trecutului*.

Scriitura este, pentru Ovidiu Gligu, text și metatext, care-l situează într-un timp real al evenimentelor trăite intens, redate în reflectare subiectivă, evenimente, ulterior, ficționalizate, și într-un timp real al scriiturii, care-l întoarce asupra evenimentelor, într-un efort de obiectivare a subiectivității, pentru a surprinde general-umanul.

În această perspectivă, Ovidiu Gligu imaginează, recreează, transfigurează, iar, la final, meditează ca un creator care se detașează de propria creație și o privește *sub specie aeternitas*, lăsând-o să-și urmeze propriul destin. Clarificarea auctorială este, însă, necesară pentru orientarea interpretării în direcția gândită de autorul însuși: „Păstrând încă lumina speranței din decembrie 1989, *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării* este o carte scrisă cu gândul la revoluția/schimbarea din România anilor ’80–’90.” Așadar, punctul de plecare se află într-o istorie care și-a sigilat evenimentele, dar asupra cărora individul poate reveni pentru a-l lumina din direcție și orizont proprii. Povestea devine, astfel, *istoria văzută printr-o altă istorie*. Datele riguroase ale cronotopului – spațiul epic de desfășurare, timpul istoric, obiectiv, și timpul personal, subiectiv, își pierd contururile, devenind un cronotop al naratorului și al poveștii. Ovidiu Gligu nu transformă istoria în mit, nu o înăbușă cu alte proiecții; vrea/intenționează să și-o aproprieze pentru a-i pătrunde, pentru sine și, poate, pentru alții, înțelesul/înțelesurile, căci,

în afara unui sens, existența nu se poate valida în complexul determinism cosmic și omenesc.

Cele trei părți: I, *Ca o poveste*; II, *Scurt metraj de tranziție*, fiecare cu secvențe gândite cinematografic, ca-ntr-un scenariu al actualității, cu patru secvențe prima parte, șapte cea de-a doua, înaintează în peliculă cu o anume lentoare, cu grijă pentru detaliu și simbol, și curg în cea de-a III-a, *Câteva explicații*, având 81 de secvențe/cadre, care reiau, accentuează, subliniază, lărgind cadrul până la panorama ce include fragmentele într-un tablou al totalității. În acest spațiu al istoriei și al destinului personal, personajul traversează etape, consumându-și uimitoarele aventuri, cu ingenuitatea specifică vârstelor: de la copilărie, adolescență, tinerețe, mai întâi, dezinteresându-se de istorie, apoi, fiind obligat/obligați să o trăiască în vălmășugul consecințelor. Ei, Pluto, Sandu, Zoli, surorile Woody, Ony, sunt generația, numită

[1] București, Editura Leviathan, 2022.

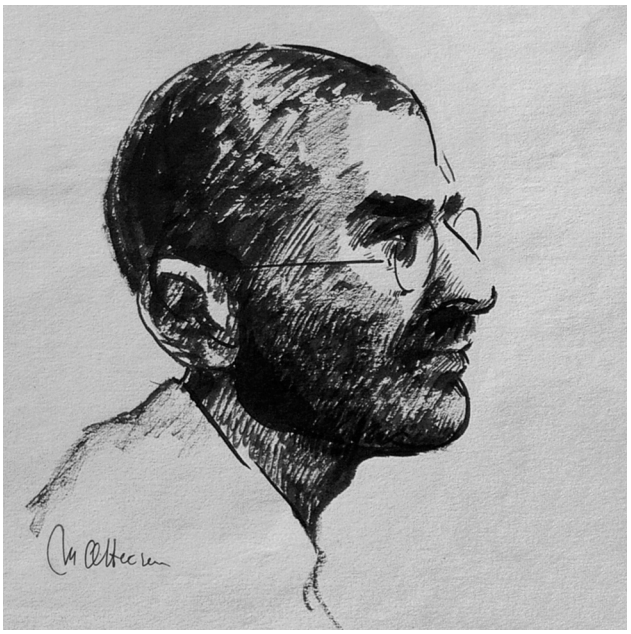

Mihai Olteanu, *Profil*, tuș aplicat cu bețe

ulterior, rebarbativ, a decreteilor, generația care se va revolta împotriva propriei condiții, a propriei istorii. Actul insurgent, inițial, neconștientizat, își adună aluviunile în timp, pentru a le depune în forma care-și cere existența în momentul decis/decisiv al revelării adevărului care-și afirma dreptul de a se releva, de a ieși în lume.

Lumea ca text, scriitura ca metatext i se impun naratorului cu forța evidenței. Gândul de a transpune în cuvânt și poveste experiența nu-l părăsește, din aproximări, eboșe, crochiuri, textul i se va impune, topind destinul în propria istorie: „Am finalizat povestea bulbului, mâine o scriu la mașină, sunt puțin băut, recitesc biletul… Caut un titlu pentru grupajul de povestiri, visez, sunt rău, sunt ametit de țigări și obsesii, nu pot să mai scriu. Mă uit la antebrațul drept, mi se pare puternic, de unde atâta putere? Scrisul îmi face bine, nu mai pot să înțeleg, nu mai pot să suport…"

Între reperele ficțiunii (*Un frumos început*), în care personajul Grădinarii, cu aluziile livrești incluse, ținând de voltairianul îndemn la îngrijirea propriei grădini, fixează începutul, recunoscând bulbul din palmă („Când recunoscu bulbul din palmă, dădu cu înțelepciune din cap, înainte și înapoi. Apoi îl aruncă undeva între gard și nuc și-l călcă de câteva ori înfundându-l. Așa a fost începutul.") și *A venit primăvara* („A venit primăvara… Doamne, nimic nu ar trebui scris cu literă mare, doar numele Tău. Topica tremură seara pe pământ, florile albe lucesc în fața ușii, stau să intru sau nu. Am alergat atâtea ore până acum, am dat toate ziarele, în aerul cald aștept între stele și ghiocei, nu se vede clar lumea, cred că e mare. Doar puncte albe pe jos și în cer… Cât de mult aș vrea să nu fiu căldicel, să nu fiu aruncat."), cu speranța reînvierii, a deschiderii spre o altă lume, supusă rotației timpului, filmul actualității, așa cum se răsfrânge în reprezentările naratorului-personaj și ale lui Ovidiu Gligu, își definește și precizează orizontul de așteptare.

Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării nu este o poveste propriu-zisă, în termenii cunoscuți ai epicului, ci o poveste a unor stări interioare, concretizate în secvențe poematice de *roman liric*, un mod propriu al autorului de a-și înscrie istoria în istorie, fără a o transforma în mit, lăsându-i întreg adevărul pe care îl conține și la care cititorul va putea experimenta, prin confruntare și intersectare de imagini, propriul adevăr.

„În «Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării», Ovidiu Gligu imaginează, recreează, transfigurează, iar, la final, meditează ca un creator care se detașează de propria creație și o privește sub specie aeternitas, lăsând-o să-și urmeze propriul destin."

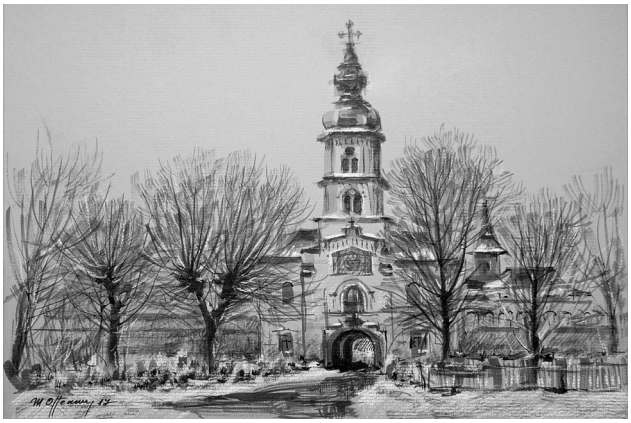

Mihai Olteanu, *Intrarea în Episcopia Romanului*, tuș și pastel pe carton colorat, 2017

Cronică literară

CREAȚIA, DIRECȚIA DE DESTIN A MAGDEI URSACHE

Ana Dobre

În 2001, **Magda Ursache** publica romanul *Conversație pe Titanic*, o narațiune subiectivă în care doza de ficțiune și nonficțiune era mereu variabilă până la completa ficționalizare și absorbție a auctorelui/autorului. Asemenea lui Camil Petrescu, Magda Ursache nu poate vorbi/nara onest decât la persoana I. Trăirile, sentimentele, idiosincraziile sunt transferate personajelor, într-un efort permanent de exorcizare a răului, rău istoric și personal, cu care Magda Ursache s-a confruntat, confruntare care a lăsat sechele pentru toată viața.

Noul roman, *Ars expectandi. Mic manual de tehnica așteptării* [1], centrându-se, acum, pe laitmotivul așteptării, laitmotiv care pune personajele într-o relație defectuoasă cu timpul și cu istoria, alternează, în cele 14 capitole, intervenția, în fragmentele de *Jurnal de bord*, a autorului Magda U., personaj de hârtie, personajul-narator care regizează întreaga desfășurare de fapte și întâmplări, și narațiunea subiectivizată, desfășurată pe fondul pandemiei, de-a lungul lunilor august–decembrie 2020, a personajului Caterina Savu, o abulică, eternă căutătoare a adevărului personal. În acest moment al existenței, după clarificările psihanalitice din *Conversație pe Titanic* și relativa împăcare cu sine, cu trecutul său, rămas într-o copilărie traumatizantă, cu tatăl său, Caterina Savu vrea să afle adevărata dragoste – *dragostea cu gust de dragoste*, aceea care include toate cele patru trepte ale iubirii platoniciene – fizică, morală, intelectuală și cea a Frumosului în sine, pentru a atinge *epoptia*, descifrarea sentimentelor, pentru armonizarea *nunții* pământești cu cea din cer. Dragostea este, pentru Magda Ursache, o posibilă soluție existențială, calea pentru atingerea unei desăvârșiri visate.

Ars expectandi este o dublă narațiune, o narațiune care *spune* ceva esențial despre personaje, despre Caterina Savu, un alter-ego ficțional/ficționalizat, dar și una care spune ceva despre *arta scrierii unui roman*. Roman și metaroman, așadar, un roman al personajelor și altul al Magdei Ursache, al concepției sale despre literatură, despre raportul dintre ficțiune și nonficțiune, despre adevărul artei și un adevăr al vieții și al creației, deopotrivă, despre dragoste și așteptare, despre singurătate și însingurare, despre singurătatea ca unică posibilitate de evadare din Lupercalia, despre victorie și eșec, despre integrarea omului în dimensiunile spațiului și timpului, cele vizibile, ca istorie, și cele invizibile, ca destin. Raportul memorie–istorie–ficțiune fiind, astăzi, bulversat, Magda Ursache crede că trebuie să includă realitatea în ficțiunile sale: „Eroul principal în romanele mele este România tranziției, cu relele și cu bunele ei."

Cantitatea de ficțiune și de nonficțiune, de adevăr real, concret vs adevăr literar și artistic este un topos ideatic, asupra căruia Magda Ursache revine cu precizări pentru explicitarea actului de creație, pentru clarificarea esteticii pe care o asumă și o include. Imaginar și document, prin urmare, literatură nonfictivă, *docu-roman*, carte document, veridică și verosimilă, în același timp. Țința, poate idealul său, este *cartea document*, cartea care s-o conțină ca-n lacrimă de chihlimbar. Tehnicile sunt mixate în formulă proprie – realism balzacian și proustian, zugrăvire indirectă ca la Hofmannsthal, realism postmodernist, fragmentarism, ambiguitate, colaj cultural, ludic, aluzie livrescă, cele zece porunci ale scriitorului reducându-se la trei: „răbdare, credință, iubire". Ingredientul *sine qua non*: „ceva emoție și mult acid".

[1] **Magda Ursache**, *Ars expectandi. Mic manual de tehnica așteptării*, ediția a II-a, București, Editura Eikon, 2021.

Pe scena narației sau în spatele ei, Magda Ursache este prezentă mereu, în proiecție proprie sau în zugrăvire indirectă, nu ca naratorul demiurg, total impersonalizat al lui Flaubert, care se vede peste tot, dar nu se arată. În schița Caterinei – ea o *vede* în ipostaza creatorului preocupat de creație, de carte: „...O carte are strategia ei: te alege pe tine ca scriitor, îți sare în brațe *vie* și-i musai s-o treci pe caietul dictando. Dacă ratezi, o omori și-i din vina ta, nu a ei. Știi ce-i trist? Autorului i se poate schimba destinul, cărților lui, nu". Detalii peste detalii se adună pentru a realiza portretul fictiv/ficțional al Magdei Ursache, *ipostaza de hârtie* a Magdei Ursache, oglinda ei de argint, care-i reține partea eternă. Deși Magda Ursache își ia toate măsurile pentru a se lepăda de real („KT, eu nu-s Ortega y Gasset. Nu mă compun din mine. Tu ești personajul meu, asta-i viețuca ta, frățico, nu a mea..."), realitatea biografiei, amintirile, detaliile personale revin obsesiv. Petru Ursache nu poate fi ficționalizat. De câte ori imaginea lui revine în poveste sau în jurnal, realitatea invadează textul (v. pp. 206 și următoarele, care relatează lecția ultimă a morții pe care *i-a predat-o* Petru Ursache), îl (i)luminează cu plusul de adevăr al vieții, al eului, al creației în care continuă, aproape mistic, să creadă.

Câtă ficțiune și cât adevăr există în Caterina Savu, în povestea ei sau a Magdei U.?, s-ar putea întreba un cititor ingenuu. De ce Magda Ursache, autoarea, vrea mereu să convingă de adevărul ficțiunii? „Am combinat – așa cum am mai spus – amintirile mele cu ale Caterinei, personajul meu, deci invenție", notează și vrea să convingă autorul spre deruta totală a acestui cititor. Poate pentru că ficțiunea este alternativa pe care Magda Ursache o opune lumii – Lupercalia, „Lupercalia asta"? E revanșa pe care și-o ia asupra realității, stăpânind-o prin ficțiune? „Recursul la ficțiune, când viața devine din ce în ce mai strâmtă, când *on line*-ul bate *in vivo*-ul. Da, realitatea nu există, doar proiecția mea asupra ei", ar fi un posibil răspuns. *De nedescris e ceața/ sub care*..., indeterminabilul, așadar, indefinitul, imponderabilele simțirii și ale literaturii la care receptorul are acces pe calea inimii, nu a rațiunii. Acea *puțină emoție*, ingredientul obligatoriu al creației, susține narațiunea, suflul de viață al faptelor și al personajelor. Citatele din ceilalți – Adrian Alui Gheorghe, Leo Butnaru, Lucia Negoiță, Vladimir Udrescu ș.a. sunt modul de a se cunoaște, de a se introspecta prin *celălalt*, semenul, ale căror raportări la Lupercalia răsfrâng raze care luminează alte fragmente care o compun, reflectări necesare pentru a ajunge mai aproape de cunoașterea vizată/visată.

„Romanul *Ars expectandi* [...] e castelul meu de nisip de sub unghia degetului apăsat pe pix. Iluzia realității e vie. Vorbesc cu personajele, le și văd prin casă, iar autorul cunoaște «nemăsura», și-n sensul bun, și-n sensul rău al cuvântului", mărturisește Magda U., la final, Magda U. „care nu Magda Ursache", ci „cum vrea Magda Ursache să fie: *als ob*".

Și totuși, dorința de a plusa/miza pe adevărul vieții există; prin poveste, prin povestea reluată mereu din același unghi sau din unghiuri diferite se poate ajunge la cunoașterea de sine, la sensul înaintării prin timp și istorie, la exorcizarea răului, la înțelegere și iertare, un *catharsis* al vieții și al artei. Și sensul existenței Magdei U. și al Magdei Ursache este același ca pentru Mircea Eliade: *singurul sens al existenței este de a-i găsi un sens*. Creația, scrisul/scriitura sunt o posibilitate, o vecie la îndemână. Una devenită, pentru Magda Ursache, direcție de destin.

„«Ars expectandi. Mic manual de tehnica așteptării» este o dublă narațiune, o narațiune care spune ceva esențial despre personaje, despre Caterina Savu, un alter-ego ficțional/ficționalizat, dar și una care spune ceva despre arta scrierii unui roman."

Vignetă alegorică pentru colecția de *Poezie engleză*, 1781

Cronică literară

CUVINTE CARE CREEAZĂ POVEȘTI

Valeria Manta Tăicuțu

„Las cititorii să vadă dincolo de cuvintele goale sau mascate”, spune poeta în *Introducere*, punându-și noul volum de versuri [1] sub semnul sincerității, al nevoii de comunicare cu un cititor capabil să rezoneze, să empatizeze cu cea care-i propune o „enigmatică poveste”, situată între „așteptare și suferință” (*Frământări de-o noapte*). Tonul confesiv al „poveștii” (poeta insistă asupra termenului, considerând că secvențele lirice sunt subsumate unui întreg parcurs existențial) este motivat de trăirea dramatică a realității, acolo unde, sub pojghița de strălucire și vitalitate, se ascund suferința, singurătatea, „prăpastia de groază” (*Singurătate*).

Fiindcă poeta este tânără, pare firesc să regăsim în acest volum (excelent tradus în limba franceză de către autoare, care-i asigură, din arhiva personală, și ilustrațiile) tema iubirii; sentimentul, cel mai adesea conotat ca joc în doi, frenezie a simțurilor, dar și eliberare/căutare a sinelui, completează un bagaj emoțional în consonanță cu cel ideatic: „Încerc să evadez,/ Să mă eliberez,/ De aceleași greșeli de altădată./ Să înțeleg că viața te poate arunca/ În locuri neprevăzute, te poate pedepsi inechitabil,/ Te poate lăsa singur în drum,/ Asemenea unui călător fără bagaj,/ Într-o gară uitată de lume,/ Și tot ea, în final, corectează erorile./ Trebuie doar să-i înțelegi acordurile/ Și să intri în ritmul ei.../ Să nu pășești pe cărări bătătorite,/ Ci să-ți faci propriul drum.../ Să lași o urmă!” (*Eliberarea gândului*).

Poemele din volum sunt selectate dintr-o arhivă sentimentală care începe cu anul 2006 și se continuă până-n prezent, fiecare ciclu/an poetic fiind ilustrat cu citate din Voltaire, dar și Charlie Chaplin („Poezia este o scrisoare de dragoste adresată lumii”), Charles Du Bos, Paul Valéry ș.a.m.d., apelul la citate celebre presupunând nu o nevoie suplimentară de legitimitate, ci un demers comprehensibil de autolimpezire.

Iubirea totală, profundă, nu este niciodată lipsită de frământări: te poate înălța („Plutesc pe aripi de vis,/ Iubesc necondiționat” – *Cuget nocturn*), îți poate crea iluzia comuniunii desăvârșite („Somnul nu tace.../ Mă simt ca o lacrimă/ Întârziată, ce caută odihnă./ O să vorbim.../ O să vorbim mult,/ Dar în liniște,/ Uitându-ne muți unul la altul,/ Ascultând glasul inimii,/ Care e făcută să iubească,/ Nu să tacă...” – *Glasul inimii*), te poate învenina când este trecută prin filtrul necruțător al rațiunii („Un fior sălbatic mă-ncearcă/ La gândul că toate sunt trecătoare.” – *Jocul sorții*) ori te face să rătăcești, sleită de puteri, printre incertitudini („Oarbă rătăcesc într-o beznă absurdă,/ Cumplită panică mă cuprinde./ Vreau să fug,/ Dar mă pierd în groaza întunericului,/ Fără ieșire./ Încerc s-ajung la tine,/ Caut cărarea ce vreau s-o urmez./ De-aș găsi poteca/ Dinspre speranță și împlinire,/ Aș spune c-am găsit/ Drumul ce-l caut neîncetat.” – *Căutare*).

[1] **Deea State**, *Elixir pentru suflet*, București, Editura Fast Editing, 2019.

François Boucher, *Erato, muza poeziei*

Multe poeme sunt structurate sub formă de monolog adresat, iubitul devenind martor la efuziunile lirice ale poetei, dar și la neliniștile ei întrebătoare, la căutările și rătăcirile ei printr-un univers pe care nu l-a luat pe deplin în stăpânire, dar pe care încearcă să și-l asume prin gesturi simple de adorație: „Zilele triste și ploioase,/ Pentru că apoi știu că soarele răsare/ Și-mi luminează calea./ Ador libertatea și păsările…/ Și fiecare clipă când sunt cu tine./ Ador noaptea rebelă,/ Și stelele care mă învăluie în mister./ Ador dragostea și vântul,/ Pentru că dragostea e liberă ca vântul./ Ador marea și cerul infinit,/ Ador lumea în care am pătruns,/ Provocările și viața asta bizară!" – *Ador*...).

Cum e foarte adevărat că „Viața nu a venit cu un manual de instrucțiuni" pentru nimeni, Deea State alege să-și jalonеze traseul existențial cu poeme-mărturii-fragmente din care se clădește un univers personal, dar și o poveste personală, deoarece „cuvintele creează povești": „Cuvintele scriu povești,/ Ne fac liberi dar și sclavi,/ Ele vorbesc despre tot sau nimic/ Și uneori dau voce tăcerii./ Sunt cuvinte haine care dor,/ Cuvinte care atrag dragostea sau ura./ Sunt cuvinte care ne îmbrățișează/ În lunile cele mai reci,/ Cuvinte care îndulcesc/ Cafeaua fiecărei dimineți,/ Cuvinte nepronunțate,/ Cuvinte înecate în marea gândurilor,/ Cuvinte discrete care seduc,/ Cuvinte firești/ Care așteaptă să fie descoperite./ Cuvinte dispărute în timp,/ Cuvinte spuse deja,/ Dar care mâine/ Se vor repeta pe buzele altcuiva./ Cuvinte care fac să se scuture lacrimi sincere/ Și cuvinte care ne fac să ne dăm seama că/ În inimile noastre sălășluiește iubirea./ Cuvinte care se traduc în mii de limbi/ Și înseamnă același lucru./ Cuvintele au puterea de a crea povești".

„Fiindcă poeta este tânără, pare firesc să regăsim în acest volum (excelent tradus în limba franceză de către autoare, care-i asigură, din arhiva personală, și ilustrațiile) tema iubirii."

Antoine Watteau, *Lecția de dragoste*, gravură, 1716

Cronică literară

OLIMPIU NUȘFELEAN, PESCAR ÎNTR-UN SUBLIM BIZAR

Lőrinczi Francisc-Mihai

Poet, critic literar

Olimpiu Nușfelean vine în fața cititorilor cu volumul recent de proză scurtă, *Ultima zi a Peștișorului de aur*, apărut la Editura Charmides din Bistrița, în anul 2021.

Scriitorul ne oferă un panopticum social divers, care îmbracă un temporospațial cu contururi subiective. Povestirile sunt patternuri ale conștiinței personajului narator, ale observatorului lucid, meditativ. În textul prozelor scurte se deslușesc oniricul, supranaturalul, bizarul, toate amprentate pe straturile realului.

Povestea *peștișorului de aur* revine în prozele scurte de trei ori, păstrând semnificația numerologică specific basmului. În povestirea *În visul tău*, Ela pierde împlinirea ultimei dorințe de către peștișorul de aur datorită indeciziei și a nehotărârii sale, a căderii în visare, în păcatul depărtării de trezvie. După două dorințe împlinite, un palat și o mașină decapotabilă, Ela este nehotărâtă în a alege cum să arate tânărul care să o ceară de nevastă.

În a doua povestire, *Minunile de pe lac*, personajul central este Viorel Hurjui, *culegător de legume*, o vreme emigrat în Spania, care a dorit să se căpătuiască, „dar lucrul la căpșuni și la sparanghel nu-i aducea atâția bani cât și-a dorit" și, întors la casa părintească, se bucură de întâlnirea cu peștișorul de aur, care este gata să îi îndeplinească o dorință: „un lac enorm, cu pensiune, debarcader, pescuit, plimbare, cu o mulțime de oameni care veneau la relaxare". Afacerea îi merge strună, doar că oamenii află de peștișorul de aur și fiecare, după ce îl pescuiește, îi cere să îi împlinească o dorință. Și locul se transformă „într-o nebunie acum, vălmășeală, înghesuială de iahturi, gălăgie, bețivi, certuri". Viorel Hurjui exclamă la un moment dat: „Parcă aici e Turnul Babel!" Și zicala: atenție ce îți dorești că s-ar putea să se împlinească, se adeverește iar. Viorel Hurjui vrea bucuria vieții simple înapoi, dar peștișorul îi spune: „Eu ce-am dat e bun dat! Minunile făcute nu mai pot fi întoarse".

A treia povestire, *Ultima zi a Peștișorului de aur*, îl are ca protagonist pe

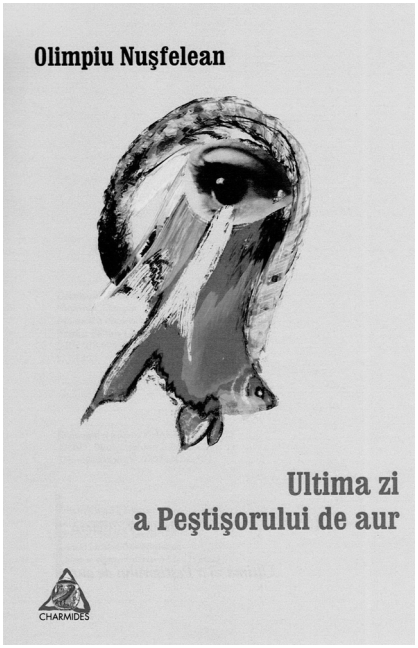

Cosmin Lotcă, un nume înadins ales de autor, omul sceptic de azi, care nu mai crede în minuni. Cosmin este un vânzător de legume, om al concretului, care trăiește bine ancorat în realitate. Într-un moment de tihnă la pescuit, „pentru a prinde pește proaspăt la cină", agață în cârlig peștișorul de aur. Dar nu răspunde rugăminților acestuia de a-l arunca în apă, ci decide să îl frigă la cină, renunțând la îndeplinirea oricăror dorințe de către peștișorul de aur: *bani, glorie, femei*. Este foarte decis: „Nu, nu mai stăm la tocmeală. Te prăjesc. Nimeni din lumea asta nu se va putea lăuda că a gustat la cină un peștișor de aur bine prăjit! O mâncare unică face mai mult decât toți banii din lume! Cine mai crede în minuni?"

Autorul prelucrează trei variante ale basmului despre peștișorul de aur: în prima proză scurtă întâlnim visătorul

Gustave Doré, prima dintre cele șase ilustrații (gravuri) pentru *Frumoasa din pădurea adormită* de Charles Perrault, apărută în vol. *Basmele lui Charles Perrault*, 1867

sau indecisul care pierde ultima dorință cerută peștișorului de aur, în a doua apar nesățioșii care cer mult mai mult decât puterea lor de a suporta minunile, iar a treia povestire redă ipostaza pesimistului de azi, omul care nu mai crede în minuni și pentru care nevoile spirituale nu mai înseamnă nimic, fiind înlocuite de pofte și dorințe.

Pe textura acestor povestiri-cheie se așază edificiul paginilor de proză scurtă, care survolează un spațiu vast, de la natalul afectiv, ruralul magic, periferia urbană, până în Arizona sau până în lună și în spațiul extraplanetar, *la vânătoarea de meteoriți*, cuprinzând, de asemenea, un spațiu de interioritate, cel al neliniștilor metafizice, al angoaselor și al incertitudinilor. Toate se grefează pe o lume în prefacere majoră, care nu se mai raportează la miracol, la cultură și la taina simplității, ci se pierde în mirajul superficialului.

Având la îndemână parabola, scriitorul conferă nuanțe moralizatoare unor povestiri. Una dintre ele, cu un mesaj profund, se numește *Oamenii din vremea lui Ion Sterp*. Proza scurtă se referă la micimea oamenilor, care, după ce ajung în funcții, uită de unde au plecat și se transformă în omuleți, cum este și dovada senatorului din povestire: „el, cel de care se despărțise, deveni un omuleț oarecare, tot mai mic și neînsemnat, pe care, într-un gest emoțional, îl strecură într-o zi, inspirat, în buzunarul de la piept al hainei îmbrăcate în fiecare dimineață". Senatorul este surprins în mijlocul unei răfuieli. Un glonte îi perforă parbrizul mașinii și se izbi de trupul *omulețului* băgat de Ion Sterp în buzunar: „Ion Sterp luă omulețul și, discret îndoliat, îl îngropă în grădina vilei. [...] Poate, cine știe, peste mii de ani, din întâmplare, va da cineva peste cadavru, îl va duce la muzeu și-l va studia. Se va mira, probabil, și cercetătorul acela ce oameni mici au trăit pe vremea lui Ion Sterp". Numele accentuează tâlcul povestirii parabolice: omul rămâne gol în interior, sterp, chiar dacă ocupă funcții înalte, rămâne un etern liliputan. Cu ironie fină și sarcasm temperat, autorul arată spre oamenii de carton ai zilelor noastre.

Prin lucarnele celor șaptezeci și cinci de povestiri ale volumului de proză scurtă *Ultima zi a Peștișorului de aur*, Olimpiu Nușfelean sondează teritorii real-ficționale, scăldate în irizări ale unui bizar sublim, într-o narațiune curgătoare, densă și plină de dezlegări nebănuite.

„Povestirile lui Olimpiu Nușfelean din volumul «Ultima zi a Peștișorului de aur» sunt patternuri ale conștiinței personajului narator, ale observatorului lucid, meditativ. În textul prozelor scurte se deslușesc oniricul, supranaturalul, bizarul, toate amprentate pe straturile realului."

Note de lectură

REÎNTÂLNIRE CU O REMARCABILĂ CARTE DE MEMORII

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare
Canada

În anul 2010 a apărut la Editura Polirom cartea de memorii a lui **Ion Vianu** intitulată *Amor intellectualis. Romanul unei educații*. Volumul a primit premiul „Cartea Anului 2010" acordat de revista „România Literară". Iată anunțul oficial din 26 noiembrie 2010: „Joi, 25 noiembrie, a fost decernat Premiul CARTEA ANULUI 2010 scriitorului **Ion Vianu** pentru romanul *Amor intellectualis. Romanul unei educații*, volum apărut la Editura Polirom. Festivitatea de decernare a premiului a fost găzduită de Clubul Prometheus din București."

De atunci cartea a fost reeditată de câteva ori tot la Polirom, cea mai recentă apariție fiind cea din 2021.

Am citit, în 2010, prima ediție a cărții și am repetat lectura ei în 2022, cu 12 ani mai târziu, citind ultima ediție, pe care am primit-o cadou. Faptul că am citit două ediții diferite nu e semnificativ, cartea este aceeași. Eu însă am simțit diferența impactului lecturii asupra mea și am realizat că nu e niciodată târziu să reluăm o lectură: o vom citi cu alți ochi și altă experiență de viață, idee pe care **Matei Călinescu**, bunul prieten de o viață a lui Ion Vianu, a exprimat-o în cartea *A citi, a reciti* (Editura Polirom, 2003).

Citisem deja – recent – corespondența dintre Ion Vianu și Matei Călinescu, carte care m-a fascinat. Cum scriam în prezentarea cărții respective, am avut privilegiul să-l fi cunoscut personal pe Matei și să fi citit deja lucrările scrise împreună de acești doi prieteni, născuți în același an, 1934. În cartea sa, Ion Vianu îl numește pe Matei *Geamănul*.

Fiu al profesorului și esteticianului Tudor Vianu, autorul ne oferă un tablou al epocii trăite în Bucureștiul lui natal din anii comunismului, epocă în care el a urmat studii de filologie clasică, pe care le-a întrerupt în favoarea studiilor la Facultatea de Medicină din București, după care a devenit doctor psihiatru. N-a părăsit însă niciodată lumea literară.

În 1977, doctorul Ion Vianu părăsește România și se stabilește în Elveția, unde își profesează meseria și de unde corespondează cu Matei Călinescu. Adevărata corespondență, cea *liberă* o au cei doi numai după 1989.

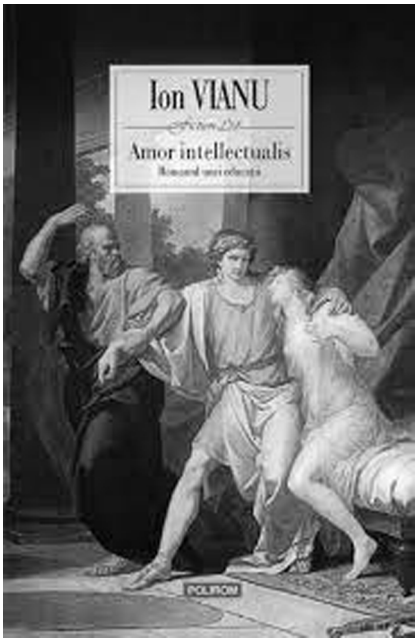

Am citit câteva cronici și păreri despre cartea de memorii a lui Ion Vianu, un volum de 400 de pagini – pentru a vedea dacă elementele care m-au atras pe mine au coincis cu cele ale criticilor literari profesioniști. Și am constatat – ceea ce de fapt ar fi normal să fi știut deja – că fiecare cititor în parte, fie el critic literar sau muzician, sau chimist (ca mine) – are propria sa percepție. Ceea ce este sigur este că această lucrare nu numai că a fost imediat premiată, dar că a avut un număr considerabil de reeditări, ceea ce dovedește că publicul a cerut-o!

Voi enumera câteva dintre elementele cărții care m-au impresionat.

Unul dintre ele este faptul că sunt, ca și autorul – prin studii – om de știință, în ciuda preocupărilor mele umaniste și artistice. Nu-mi dorisem eu să urmez Conservatorul? Nu am evitat un an întreg

să trec prin fața Ateneului din București de durere că studiam chimia și nu muzica? Recunoscând însă faptul că științele au o frumusețe aparte, m-a fascinat descrierea pe care Ion Vianu a dedicat-o perioadei de studenție la Facultatea de Medicină. Și mi-am recunoscut gândurile și chiar senzațiile, pentru că, atunci când ești într-un laborator – fie de chimie, fie de disecții – mirosurile pe care le simți fac parte din caracteristicile materiei înconjurătoare și înveți, astfel, tainele materiei.

Un alt element al cărții care m-a atras a fost dualitatea știință – umanism (artă, literatură) în trăirile autorului, dualitate prin care am trecut și eu. Am înțeles astfel și de ce am vibrat mai intens la a doua lectură a cărții: în 2010, la prima lectură, eram, zi de zi, om de știință. Ascultam muzică, citeam, scriam poezii, dar majoritatea timpului era dedicată postului de director al unui laborator de analize chimice. Astăzi balanța timpului mi-e înclinată spre umanism, ca și cea a lui Ion Vianu când a scris cartea.

Foarte impresionante pentru mine, ca iubitor (chiar pasionat) al muzicii, au fost numeroasele pasaje în care Ion Vianu, meloman și el, descrie legăturile lui cu muzica, audițiile pe benzi de magnetofon, repetițiile de concert la Ateneu, pe care le frecventa, unul dirijat de marele Enescu. L-a cunoscut pe Aurel Stroe tânăr, cel care apoi a ajuns compozitor și mi-a fost profesor de armonie și contrapunct când mă pregăteam pentru Conservator. Aurel Stroe – explică autorul pe un număr considerabil de pagini – i-a deschis orizontul spre toate genurile muzicale – populară, de jazz, simfonică. Ion Vianu le expune pe rând, sistematic, iar eu am recunoscut gânduri, idei, întrebări pe care mi le pusesem și eu. Cum să nu fi vibrat la această spontană analiză muzicală făcută de un intelectual care, ca și mine, a îmbrățișat o altă meserie decât cea pentru care a avut o atracție inițială? Spune Ion Vianu:

„Bietul de tine! Cum să asculți? Câteodată, căzând într-un soi de letargie, lăsam muzica să mă îmbrobodească… la urmă, chiar fără să fi ascultat, rămânea ceva, o stare, o umoare, dovada că trecuse prin mine și mă schimbase, aproape fără să vreau. […] Alteori, muzica mă lua cu ea, pe un parcurs vertiginos. Era forța ei proprie, interioară care mă răpea, eram eu altul, în orele acelea?" (ed. 2010, pp. 94–95).

Mai departe urmează o afirmație pe care, găsind-o spusă de un altul, mi-a dat certitudinea valabilității ei:

„Am făcut – o descoperire pe care mi-o datoram doar mie – o observație mulțumită căreia ascultarea, adevărata «ascultare» a muzicii mi-a adus mai mult: dacă vrei să asculți toată muzica unui ansamblu muzical, să absorbi întregul ei conținut, concentrează-te asupra planului secund. Dacă urechea și mintea ta se concentrează asupra acompaniamentului, asupra firicelelor sonore care croșetează pe margini, urcă împotriva curentului, trec discret, ca ecourile, ca niște îngânări, de la un instrument la altul, se joacă, plâng, imită, numai atunci pătrunzi în masa, în grosimea compoziției, atunci ea capătă volum… Asta nu se va produce pe seama firului principal, cel pe care îl aude toată lumea… el îți va fi dat de la sine, pe gratis, fără efort." (ed. 2010, p. 95).

Exact acesta este felul meu de a asculta cvartetele de Haydn sau de Mozart de pildă, în părțile care sunt *teme cu variațiuni*.

Un pasaj voluminos al cărții, foarte impresionant pentru mine, este cel în care Ion Vianu îl descrie nu numai pe tatăl său, **Tudor Vianu**, dar și pe cei din jurul lui, **Ion Negoițescu**, **Edgar Papu** și alți intelectuali care au suferit sub regimul politic comunist. Unii au fost închiși, alții dați afară din posturi. Perioada de închisoare a lui Edgar Papu coincide cu cea a lui **N. Steinhardt**, a lui **Dinu Pillat**. Recent am citit și mărturisirile lui Negoițescu pe patul de spital înainte de a muri. Impactul pe care îl au aceste descrieri directe, pe care autorul știe să le analizeze, este puternic pentru oricine. Pentru mine însă, care am fost – prin familie – apropiată de numele acestor intelectuali, pe unii cunoscându-i personal, lectura cărții a fost o redezvăluire a unor adevăruri pe care le-am aflat cu durere mult mai târziu.

Scrisul lui Ion Vianu este cursiv și fidel sentimentelor pe care le-a trăit. Spre deosebire de autoarea unei cronici mai vechi, eu n-am avut nicio clipă impresia că lectura ar putea fi, pentru unii, prea lungă. Dimpotrivă, mi se pare că orice cititor, indiferent de epoca pe care a prins-o în România, regăsește în carte fie fragmente din propria lui viață, fie află lucruri incredibile astăzi despre cum era viața în România anilor glorioși ai comunismului.

M-am întors după 12 ani la o carte și recitirea ei m-a încântat. Reflectând, am înțeles de ce: verbul *a se întoarce* are două sensuri: cel de a *întoarce spatele*, de a se despărți de ceva sau cineva, acțiune asociată de obicei cu *tristețea* și sensul opus, de a *se întoarce*, de a reveni, când senzația care domină este *bucuria*. Aceasta din urmă a fost trăirea mea la reîntâlnirea cu superba carte a lui Ion Vianu.

Mississauga, Ontario, Canada

„Fiu al profesorului și esteticianului Tudor Vianu, Ion Vianu ne oferă un tablou al epocii trăite în Bucureștiul lui natal din anii comunismului."

Roman

MEMORIILE UNEI CAPRE (2)

fragment

Dumitru Ichim

Poet, prozator, eseist
Preot, Canada

10. Toronto, numai pentru tineri, vă rog!

Cât în glumă, cât în serios, accentul pus pe tinerețe nu se bazează pe ceea ce lumea înțelege ca fiind ceva opus bătrâneții. Bătrânețea eu o găsesc ca înțelepciune, ca secret și măduvă a tinereții. Vârsta de tânăr sau bătrân nu ți-o dă maratonul de timp cât poți sări la disco în ritmul de heavy metal, ci tinerețea sufletului. Tinerețea este înțelepciunea inimii. Tinerețea este chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Tinerețea este dragostea vie la care nu pot ajunge nici numărul de ani și nici cuvintele omului. Definiția normalității omului este iubirea. Când începi să urăști, ieși din sfera omului și te asemeni prin mândrie cu îngerul căzut prin refuzul luminii. Nu poți fi om fără a fi lumină și nu poți fi lumină fără dăruirea ei prin dragoste vie. Numai dăruindu-te luminezi pe celălalt prin lumina ta din care te hrănești ca ființialitate, parte din „a fi", așa cum scrie pe aureola lui Dumnezeu. Tinerețea omului este ca un covor în care firele de aur țes grădina de flori din spusul de nuanțe ale iubirii. Ea se exprimă prin tot ce este viața ca ființialitate a luminii, iar aceasta nu poate fi lumină fără structura și țesutul logic al actului creativ, care este iubire.

Creația începe prin prototipul umanității noastre, prin „Fiat lux" care nu este lumina materială pe care ne-ar putea-o da luminătorii cerului, ci dăruirea ta altuia. Dumnezeu nu ar fi fost Dumnezeu dacă nu s-ar fi dăruit ca Logos prin creația iubirii ca prototip al umanității noastre – tinerețea luminii prin care omul să-și reveleze sinele lui ca iubire.

Tinerețea este felul de a fi al luminii, nominativul identității noastre, iar lumina nu poate fi lumină mai presus de lumină, decât ca apartenență și dăruire, adică ID-ul nostru incluzând și genitivul și dativul divinității din noi. *Te iubesc* înseamnă tot ce sunt eu ca persoană. *Te iubesc* este mărturisirea că sunt al tău și pot realiza aceasta numai prin dăruire necondiționată și totală ție. Iată că avem, prin iubire, un genitiv și un dativ ale majestății imperiale, ale Spiritului Sfânt prin care „existăm, ne mișcăm și suntem", folosind sintagma dragă a Tarsianului.

Omul, nu cel biologic, ci acela care răsuflă prin acesta spiritul creativ – *dum spiro spero* – este o țesătură sfântă a verbului „poieo", fiecare om fiind „poiet" – creator și ființiator de lumină, de iubire. Aici ajungem la aforismul lui Dostoievski că omul se mântuie prin frumusețe. Creația este exprimarea ființialului meu de iubire pentru celălalt. Cuvântul, creația în sine, nu este numai al meu, ci capătă sens de exprimare fiind și al Lui, iar dacă nu ar fi al meu și al lui, ca logos spre Logos, nu ar avea substanță, ființialitatea țesutului de lumină pentru el și, în ultima instanță, pentru El. Fiecare „te iubesc" al omului îl ridică pe acesta la oglindirea cosmică a divinului. Cu fiecare „te iubesc" al omului, universul se umple de și mai multă lumină, iar veșnicia lui se face vie, prin spiritul omului toate constelațiile lui răsuflând prin plămânii lui din Spiritul Sfânt, „care pretutindeni ești și toate le plinești."

O lingură de lemn sau coloana lui Brâncuși sunt „forme" ale lui „formosus", sunt respirări ale „frumosului", arta în sine ca act creativ având dimensiunea sfântă a „te iubesc"-ului meu și al Lui.

Revenind la gluma: „Toronto, numai pentru tineri, vă rog!", am implicat prin aceasta o caracterizare a acestui oraș „tânăr" și care este „frumos" tocmai prin „tinerețea" lui exprimată prin actul creativ. E vorba de diversitatea de „poezii" arhitectonice în care matematica își caută rimele rare prin îmbinarea inspirată a cimentului, oțelului, sticlei și oglinzilor domesticite în culori de cântec dispus în diferite nuanțe așa cum niciodată „te iubesc"-ul artistic nu este o repetiție banală a unor tipare asemănătoare cutiilor de apartamente.

Dar, cum am spus, Toronto este tânăr și prin înțelepciunea lui. Tânăr înseamnă nu numai un „prezent" care te-ar obosi prin repetare, ci asemeni unui copac are și rădăcini puternice și sănătoase, în exuberanța originalului unic încadrând ceea ce Dubaiul nu are, un trecut pe care-l încadrează armonios în îndrăznelile poeziilor oprite în extazul de „zgârie-nori".

11. Toronto, numai pentru tineri, vă rog!

Citesc un oraș ca pe o carte și fiind foarte veche, uneori îi lipsesc unele pagini printre care și… cuprinsul. Neavând capitole, înseamnă că am loc berechet de parcare.

Bietul meu cititor cred că e deja enervat de repetițiile mele că în această carte, care la prima vedere ar părea notele de călătorie ale unui turist, sunt de fapt puncte de plecare ale unui om căutându-se pe el însuși în acest pelerinaj în care geograficul e numai un pretext precum lampa lui Diogene. Dacă în natura înconjurătoare nu descoperim omul dus până în superlativul lui de Ecce Homo înseamnă că ne-am născut degeaba, că expresia „a văzut Lumina zilei" se golește tocmai de punctul cardinal al Luminii.

Mâna acesta de pământ care cântă, încântă și se descântă pe pământ, lut de oală purtătoare de spirit sau Duh Sfânt când ne îmbrăcăm cu El la nașterea noastră din apa izvorâtoare de nume, să zicem Dumitru Ichim, este luată din pământul de origine, în cazul meu, de la Valea Uzului. Omul, oricât s-ar scamatori și fandosi în fața proștilor care pot să-l creadă, nu poate să fie altceva decât o mână de pământ luată de undeva. Moartea, oricât de magnifică și posesivă s-ar vrea să apară, nu poate să-ți ia identitatea ta de pământ, în cazul meu pământ românesc pentru că Acela, care a sărit de trei ori peste ea, spune la Vamă: „A Domnului este pământul, lumea și cele ce sunt într-însa!". Deci nimic, nici măcar acest pumn de pământ, nu este al morții. Nici măcar metabolismul celulelor pe care Moartea a uitat să le numere. Eu, fiind pământ luat din huma de pe Valea Uzului, pot să mă arăt oamenilor ca purtător de pașaport canadian sau american, dar ce sunt eu nu mai pot să fiu nici pământ canadian, nici american, nici spaniol, nici arab. Inima mea este singurul potir în această biserică a cosmosului și nu pot avea două potire, sau, altfel spus, două inimi. Lutul inimii nu pot să-l schimb nici cu aur, nici cu argint și nici cu vreun alt fel de pământ decât numai cu acela care a văzut Lumina, în care cele două celule s-au unit în Liturghia de Taină a Unului, lumină din lumină, pământ din pământ. Pot vorbi în alte limbi, dar gândul care le modelează a cuget și poezie e numai cel al pământului din care te-ai conceput ca ființă. Pot vorbi în engleză dar când mă rog în această catedrală cosmică a naturii, pașii mei sunt de pământ românesc pentru că sunt aceia ai inimii care atât cât este vie, bate la toate ușile conceptelor și cuvintelor vii ca să se descopere cine este ca „vietate", iar când o descoperă, să o pună să-I cânte din toate cele patru strune, înstrunând lume după lume, lumină din Lumină. Numai din acest pământ de la Valea Uzului se poate zidi jețul sfânt al lui LUMEN, singurul ales spre a fi vrednic de Creatorul lumii.

Citesc această carte veche despre un nume de oraș și despre un nume de țară, al cărei cuprins, etimologic, aparține nativilor. Eu o citesc românește folosind ochelarii unui basm găsit de bunica în podul cugetului: *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*. Basmul e o precizare că această tinerețe e diferită de cea căreia moliile ar putea să-i mânânce firele sensului, tinerețe de o vârstă cu inima apelor și munților. Tinerețea aceasta nu ignoră istoricul, pământescul, cronologicul, ci le subțiază cu o veșnicie de timp creativ, veșnicie vie care poate privi o piatră sau o stea, dincolo de bătrânețe, pe partea cealaltă a efigiei ca tinerețe ascunsă a tinereții. „Viața fără de moarte" este viața în care înfricoșătorul Kronos ți-a fost vatra în care ai ars ca din cenușa lui Phoenix să-ți dai seama că timpul e Kairos, viața ta fiind viețuielnică spre Viața cu majusculă a lui Poimenos, Păstorul cel Bun.

Citind astfel această carte veche, ajungem la morala la care pământul furat de la nativi este răscumpărat prin artă. Noul creativ care, ca metaforă arhitectonică, se îmbină cu trecutul istoric răscumpărându-l, spălându-l de contemporaneitatea cu crima.

S-a păstrat la întretăierea lui Richmond Ave. cu Victoria St. clădirea veche a Old Post Office sau mai încolo trecem pe lângă The Canadian Bank of Commerce. Câte lacrimi, câte vânzări, câte crime legalizate! Da, e istorie! Dar tocmai includerea ei dă tinereții splendoarea păcatului izbăvit prin artă, creativ și frumos: „Tinerețe fără bătrânețe", tinerețea vie în care omul căzut se ridică, păcatul e mărturisit, șters de bătrânețea lui Kronos! Lângă impunătorul The Massey Tower de pe Young St. este păstrată clădirea veche a lui Bank of Montreal. Și tot pe Young Street mergând, ne atrage atenția clădirea marelui filantropist și iubitor de artă, Ed Mirvish Theater.

Kitchener, Ontario, Canada

„Cât în glumă, cât în serios, accentul pus pe tinerețe nu se bazează pe ceea ce lumea înțelege ca fiind ceva opus bătrâneții. Bătrânețea eu o găsesc ca înțelepciune, ca secret și măduvă a tinereții."

Roman

DIMINEAȚA SUFLETELOR

fragment

Sorin Oprea

Prozator

Demir deschise cu greu ușa de fier și îl conduse pe Vlad într-un subsol plin de igrasie. Aprinse o lanternă și își croi drum printre pânzele de păianjen care atârnau din tavanul de cărămidă veche, măcinată de vreme.

Se opri după câteva minute și ascultă peretele în dreptul unei nișe ce semăna cu un spațiu de depozitare. Era, de fapt, o altă ușă pe care o descuie atent, să nu facă zgomot. Ajunseră într-o sală cu tot felul de instalații și cazane. Îi făcu semn să aștepte și se asigură că nu era nimeni în încăpere. Printr-un hol pătrunseră într-o sală de protocol cu arcade, amenajată pentru întâlnire. Demir urcă la etaj. Se opri în fața unui perete tapisat și scoase o placă mare din zid. Vlad intră repede și se așeză pe un scaun, în fața unui geam, care pe partea dinspre sală era oglindă. Vedea perfect.

Demir coborî în sala principală să verifice microfoanele, dar abia începu probele când cei doi care îl angajaseră, apărură amenințători și-l luară la rost.

– De ce ai venit așa de dimineață?

– Am verificat sistemul.

– Parcă l-ai verificat și ieri.

– Ieri am adăugat niște baterii, minți Demir. Știi, asta în caz de avarie.

– Nu am eu încredere în voi, ăștia care vă dați deștepți cu computerele voastre.

Celălalt îl privea la fel de suspicios și veni către el, atingându-i fața cu nasul coroiat.

– Bă, știi ce? Ia dispari la subsol și supraveghează de acolo. N-ai ce căuta p-aici. Vezi, poate ieși până nu îți spunem noi. Ai priceput?

Demir dădu din cap speriat și plecă în fugă pe scările de marmură.

– Nu mi-a plăcut ăsta de când l-am văzut, zise cel cu nasul coroiat. Da, asta e, pe cel mai bun l-au cerut, pe ăla l-am adus. Mă gândesc că n-a avut curajul să facă vreo combinație, cu vreo înregistrare, ceva.

– N-avea cum. Am fost după el tot timpul. Hai afară, că au venit cei de la securitatea delegațiilor.

Jeep-urile cu geamuri fumurii erau parcate unul lângă altul, blocând orice acces în clădire. Din ele au coborât mai mulți bărbați în negru. Au intrat grăbiți în interior și au verificat fiecare încăpere. Totul era în regulă.

După un timp începură să apară mașinile oficiale. Opreau puțin și după ce persoanele importante dispăreau ca niște umbre pe intrarea principală, plecau în viteză de unde veniseră.

În vilă era ordine desăvârșită. Sala de întâlnire era aranjată perfect. Masa lungă, cu obiecte tradiționale turcești și câteva gustări, era încadrată de jilțuri înalte ce făceau ca întâlnirea să fie cu adevărat specială. Dar, după atitudinea celor prezenți era mai mult decât atât. Fiecare se așeză la locul lui și puținii organizatori se mișcau cu repeziciune printre invitați.

Un tip înalt, care păzea ușile glisante, făcu un semn și toți cei care serveau ieșiră din sală.

La masă erau așezați nouă bărbați. Figurile lor exprimau acea inteligență a persoanelor care cunosc adâncimi ale existenței umane, inaccesibile muritorilor de rând. Siguranța de sine și profunzimea gândurilor li se puteau citi pe chipuri. Stăteau nemișcați, ca niște statui, doar ochii îi trădau că sunt vii. Se studiau cu interes. Nu se cunoșteau. După îmbrăcăminte se vedea că vin din zone diferite. Hainele erau create după tradiții seculare, materialele, croiala, cusăturile speciale defineau simboluri și impuneau respect. Purtau tot felul de podoabe religioase, care indicau specificul credinței lor. Erau strălucitori, impresionanți și misterioși în același timp.

O atmosferă care nu putea fi definită, plutea în încăpere. Paradoxal, tensiunea nu lipsea, dar calmul era prezent din

plin. Acest contrast făcea ca așteptarea începutului întâlnirii să fie un timp al cunoașterii tăcute și pregătirii ideilor pe care urmau să le exprime.

În capul mesei stătea un bărbat în jur de șaizeci de ani. Era îmbrăcat într-un costum negru, cu cravată. Avea o cămașă de un alb-neon, care strălucea în lumina lămpilor din tavan. Deschise un registru cu marginile aurite și spuse:

– Excelențele voastre, bun venit la Istanbul. Numele meu este Abadis. Reprezint nucleul Grupului care a propus această întâlnire. Liderii unici ai celor opt religii mondiale au acceptat-o. Dumneavoastră sunteți trimișii acestora și reprezentați gândirea absolută a curentelor existențiale planetare. Aveți puteri depline, primite de la cei care v-au delegat, să hotărâți aderarea la noua ideologie. Toate detaliile proiectului au fost trimise conducătorilor religioși acum un an. Grupul a primit asigurări de la fiecare că va exista consens. Pentru secretizarea deciziei, nu se va emite niciun document scris. Acum, vă rog respectuos să vă prezentați, cum am stabilit prin ultima noastră solicitare.

Din ascunzătoare, Vlad privea uluit ce se întâmplă. O emoție cum nu mai avusese niciodată îl cuprinse. Era acel moment care îți dă fiori de gheață și îți taie respirația. Istoria se scria chiar sub ochii lui.

După câteva momente de liniște, fiecare participant luă cuvântul. Ordinea era alfabetică, așa cum stabiliseră, iar participanții vorbeau apăsat, ca să impresioneze. Se prezentară:

– reprezentantul budismului
– reprezentantul confucianismului
– reprezentantul creștinismului catolic
– reprezentantul creștinismului ortodox
– reprezentantul hinduismului
– reprezentantul islamului
– reprezentantul iudaismului
– reprezentantul taoismului.

După ce ultimul care vorbise, tăcu, se lăsă o liniște profundă. O liniște care parcă fusese chemată de vibrația din vocile lor.

Timpul care trecu, păru fără sfârșit.

Abadis rupse tăcerea și citi un comunicat din partea Grupului, care sintetiza trăsăturile noii ideologii mondiale. În cuvinte sofisticate, subtil, documentul explica cum ideea de credință trebuie să se subordoneze creației umane:

„Omenirea nu poate merge mai departe trăind utopic. Realitatea arată că știința, tehnologiile și strategiile din fiecare etapă de dezvoltare au creat lumea nouă. Binele și siguranța au fost aduse de cei care au fost în vârful societății de-a lungul vremurilor. Figuri importante ale evoluției s-au

Templu taoist la Bokushi (Taiwan), c. 1933

grupat și au luat hotărâri capitale în momente critice. Au existat crize majore, dezastre, pierderi, dar prin implicarea unor figuri semnificative, lumea s-a redresat. Au apărut imperii, au dispărut imperii, s-au schimbat polii de influență, dar cei care au condus destinele planetare au știut de fiecare dată să stabilească reguli care să se aplice în toate timpurile. Acum trebuie să se înțeleagă că puterea se află aici, pe Pământ. Niciodată nu s-a intervenit din altă parte. Mulți se gândesc că există ceva, undeva. E bine că oamenii visează. Astfel își pun în valoare creativitatea pentru progresul global. Dar să recunoaștem că este doar atât. Descoperirile sunt realizate în primul rând prin eforturile intelectuale, materiale și financiare ale unor vizionari sociali și economici care, de multe ori, nu doresc să fie cunoscuți. În contextul actual, toate filozofiile de până acum, care au născut teoriile despre existență, rațiune, cunoaștere, se contopesc într-una singură. Se naște o nouă ideologie, promovată pretutindeni și condusă de forța comunității pământene. O forță care luptă pentru confortul și liniștea tuturor. Care acceptă diversitatea, desființează barierele proprietății și aduce toate familile într-un grup mare, creând bazele unei societăți perfecte. Excelențele voastre, vă dați seama că sunteți făuritorii istoriei. Discuțiile de astăzi vor consfinți începutul unei noi ere. O eră a supremației umane, pentru tot ce există aici. Creată de oameni, condusă de lideri vizionari și dedicată tuturor celor care simt că fac parte din acest proiect."

Își aruncă privirea triumfătoare către cei din sală. Bărbia ridicată și aerul de învingător, dar mai ales ceea ce citise stârniră murmure printre participanți. Începură să se miște pe scaune, dorind să ia cuvântul. Reprezentantul taoismului spuse:

– Am venit aici cu un mandat clar, de a accepta aderarea la noua religie mondială, în condițiile stabilite prin documentele trimise acum un an. Eu înțeleg printre rânduri că va fi un conducător unic, care promovează ideologia aceasta prin

reguli care ne îndepărtează de zona eterică. Religia mea are în esența ei respectul pentru lege și moralitate. Acceptăm cursul natural al lucrurilor, ne concentrăm pe observarea naturii, pierderea sinelui, iar cele cinci elemente, prin yin și yang, ne leagă de nemurire și divinitate. Idealul nostru este să descoperim noi dimensiuni ale lumii și, de multe ori, ne îndoim de realitatea în care trăim. Or, ce ai citit intră în contradicție cu existența noastră.

– La fel gândesc și eu, spuse reprezentantul confucianismului. Fiecare dintre noi putem evolua prin autocreație și autoeducare, învățăturile fiind bazate pe tradiție și lege. Cum am putea accepta să fim strict dirijați în ceea ce facem?

Abadis se pregăti să răspundă, simțindu-se stăpân pe situație, își luă ceva timp de gândire, uitându-se prin hârtiile de pe masă. Răspunse cu vocea sa baritonală:

– Explicația este una simplă. Nu va dispărea identitatea vreunuia dintre cele opt curente. Documentele trimise conțin regulile noii ideologii și includ menținerea conceptelor pe care le reprezentați. De aceea regulile propuse de Grup au fost acceptate. Gândiți-vă că a fost propusă și o contribuție financiară puternică pentru susținerea ideilor dumneavoastră.

Al patrulea punct al Planului atingea cea mai sensibilă parte a umanității: credința în divinitate. Vlad își dădea seama că nu era doar o încercare. Înțelesese de mult că fiecare pas făcut de Grup avea în spate cercetări și studii care să garanteze succesul. Asta făcuseră și acum. Nu puteau să greșească. Știa că dacă lucrul acesta prinde viață, se va rostogoli ca un bulgăre de zăpadă. Îi era sete. Luă sticla de apă de lângă el și bău fără să facă zgomot. Auzise de câteva ori pași pe lângă perete și se temea că orice mișcare bruscă îl poate trăda.

În sală, ultima afirmație a lui Abadis îi puse pe gânduri. Se putea citi lucrul acesta pe fețele tuturor.

De undeva, de pe partea stângă a mesei, un bărbat cu o față calmă și zâmbitoare începu să vorbească încet, abia dacă se putea distinge ce spune. Era reprezentantul hinduismului.

– Ce spui este realitatea unei deziluzii, zise el adresându-se lui Abadis. Mă înclin în fața eternului absolut și îl las să lucreze. Înțeleg contradicția dintre acesta și materialul pur în care trăim și pe care ni-l propui ca alternativă. Chiar dacă comunitatea noastră va adera la noua ideologie, trebuie să rămânem adânc legați de originea supremă. Suntem considerați ca fiind cea mai veche religie activă de pe Pământ. Ideile noastre filozofice și intelectuale includ legi bazate pe moralitatea zilnică. Ne guvernăm după karma, dharma, yoga și normele sociale, iar libertatea de credință și venerare sunt sfinte. Ce ar trebui să facem ca adepții noștri să creadă și în idealurile voastre?

– Aceeași problemă o am și eu, interveni reprezentantul budismului. Se cunoaște foarte bine cât de importantă este

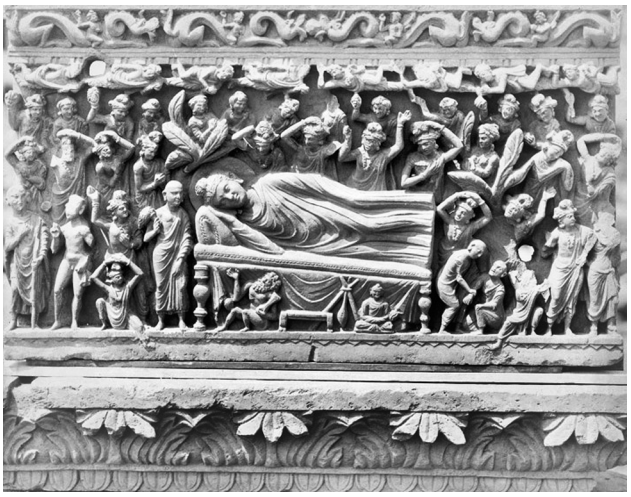

Loriya Tangai Nirvana lui Buddha.
Fotografie de Alexander E. Caddy, 1 ianuarie 1896

religia noastră, în special în Asia. Voi ne oferiți bunăstare, într-o viață dirijată. Conceptele voastre nu sunt complicate, chiar dacă au multe ascunzișuri. Ni se oferă sprijin financiar pentru susținere și dezvoltare, dacă acceptăm că doar aici pe Pământ găsim fericirea creată de cineva cu multă influență. Noi știm altceva. Suferința se află la baza umanității și prin intermediul celor opt trepte budiste, aceasta poate fi eliminată, iar așa, sufletul poate ajunge la nirvana, la nemurire. Aici ne scapă logica voastră, pentru că nu putem să credem în două lucruri contradictorii.

Din capul mesei, Abadis își roti privirea printre participanți. Păstra aceeași siguranță afișată încă de la începutul întâlnirii. Așeză palmele pe masă și spuse:

– Noi nu propunem o alternativă. Noi oferim o realitate. A primi un ajutor nu înseamnă o abandonare a principiilor. A recunoaște că cineva pe Pământ se gândește la binele tuturor nu înseamnă renunțare. Lumea merge în direcția aceasta: bunăstare, confort, lipsă de griji, în general. Și aceste idei se răspândesc foarte repede. Tehnologiile noi ajută ca informația să circule în câteva secunde spre cele mai îndepărtate locuri. Iar tot ce produce știința a devenit indispensabil. Și mai e ceva. Scăpăm din vedere natura ființei umane. Ce-și doresc cei mulți? Liniște, relaxare și acumulări materiale. Într-adevăr, credințele sunt înrădăcinate în trecut. Nu dorim să schimbăm istoria. Vrem doar să arătăm că în zilele noastre baza existenței este alta.

– Nu neg lucrul acesta, zise reprezentantul iudaismului. Dar cum am putea să adăugăm ceva la credința lăsată de Avraam? Noi suntem aleșii lui Dumnezeu. Iar sângele nostru rămâne pur. Nimeni nu poate fi ca noi, dacă nu face parte din una dintre cele 12 seminții ale lui Israel. Gândurile voastre au o susținere în realitate, însă mii de ani de credință și, mai

ales, legăturile noastre subtile cu divinitatea nu pot fi șterse pur și simplu. Ai spus la început că există un consens. Știu că ne vom înțelege într-un fel sau altul, dar timpurile ce vor veni, necunoscute acum, vor lămuri ce avem de făcut.

Cuvintele aveau o încărcătură uriașă. Vlad observă cum tensiunea creștea, cu toate că aparent liniștea domnea peste sală. Mintea lui evalua tot ce aflase și dincolo de discuția elevată și plină de sens, era conștient până în adâncul sufletului că întâlnirea de la Istanbul punea bazele unei noi ordini religioase.

– Am ascultat cu mare atenție ce ai spus, îi zise reprezentantul islamului lui Abadis. Unele cuvinte m-au tulburat și apăsarea lor o simt ca și confrații mei de aici. Nici eu nu neg realitatea, dar mesajele voastre ne limitează gândirea. În islamism toată adorația i se cuvine lui Allah, de la el cerem ajutor și iertare. Acolo ne ascundem de răul din noi și de răul din jurul nostru. Omul care este îndrumat de Allah nu se poate rătăci niciodată, iar cel neîndrumat de el se rătăcește cu siguranță. Mesagerul lui Allah este Mohammed și noi trebuie să-l urmăm ca să fim ținuți departe de tot ce este rău. Noi ne încredem în Coran și de aceea cred că ceea ce ne-ai transmis ne presează să acceptăm și altceva. Or, asta nu putem face. Cred că va trebui să separăm ceea ce ne propuneți voi de religia noastră milenară. Mă voi gândi și sper ca Allah să-mi dea gândul cel bun.

Înainte de a vorbi, cel care reprezenta creștinismul catolic își aranjă cu grijă hainele albe. Pipăi crucea pe care o avea la gât, își drese puțin vocea și spuse:

– Suntem într-un punct crucial al vieții noastre. Trebuie să luăm o decizie. După cum știți, creștinismul are la bază trei concepte bine definite: nașterea, moartea și învierea fiului lui Dumnezeu. Profunzimea credinței noastre este de necontestat și toți adepții noștri, răspândiți pe tot globul, păstrează în ei acel fior al atingerii de către Sfântul Spirit. Nu vom putea trece niciodată peste sentimentele de adorație și încredere ale semenilor față de reperele noastre religioase. De aceea trebuie să păstrăm ceea ce ni s-a dat de la începuturi. Am studiat foarte atent documentele confidențiale pe care ni le-ați trimis. În ele faceți apologia unor persoane care se ocupă de binele omenirii și stabilesc pas cu pas viitorul. Doar că realitatea e ambiguă și vă contrazice. Acceptăm că suportul material și financiar pot schimba această realitate, dar durează. Uita-ți-vă în jur, răul pune stăpânire pe toate. Care este garanția că lucrurile se vor schimba? Niciuna. Și, oricum, propunerea voastră nu este foarte clară. Doriți să fim parte a unui nou concept ideologic, care ne spune că va fi perfect, egalitate între oameni și bunăstare, respectând doar reguli pământene. Decizia va fi una grea. Aș dori să aud și părerea

Dumnezeu, gravură în lemn
de Julius Schnorr von Carolsfeld (1794–1872) pentru
Biblia în imagini, 1860

reprezentantului creștinismului ortodox, fiindcă știu că gândim la fel.

Un bărbat cu frunte înaltă și ochii de un albastru deschis își mângâie barba neagră, în timp ce privea scrutător către Abadis. Nu avea niciun rid pe față. Era una dintre acele persoane căruia nu i se putea aprecia vârsta. Își trase puțin scaunul către masă și luă cuvântul:

– Nu înțeleg de ce faceți atâtea eforturi. Noi suntem mereu alături de cei care fac bine. Să nu uităm însă că acest bine este relativ și în cele mai multe dintre situații se face cu un scop anume. Atunci, el nu mai poate fi numit bine. Sprijinul pe care ni-l dați pentru susținerea acțiunilor noastre religioase este necesar, dar nu indispensabil. Noi avem un ideal: respectarea Bibliei, cartea sfântă, care este considerată cuvântul Domnului. Unii dintre noi se hrănesc doar cu acest cuvânt. Puterea ortodoxiei stă în linia directă pe care o avem cu Dumnezeu prin fiul său, Iisus. Evangheliile spun că tuturor celor care cred în numele lui, li se dă dreptul să devină copii ai lui Dumnezeu. Știu că și alte religii mărturisesc că au această cale deschisă, dar noi nu credem în limitări, fiindcă drumul aparține tuturor. Voi ne oferiți bunăstarea pământeană și pentru acest lucru ne cereți să fim recunoscători. Da, suntem, dar să abandonăm duhul sfânt pentru a venera pe unii dintre noi e prea mult. Viața pe Pământ este efemeră. Acest lucru trebuie să-l înțelegem. Învățăturile lui Iisus ne sunt date să trăim evlavios și să fim aproape de împărăția cerurilor, așa cum spune Scriptura.

Abadis se încruntă după acest discurs. Deschise sticla de apă din fața sa, își puse în pahar și bău mai mult de jumătate. Se vedea că se pregătește să reacționeze. Vorbi, alegându-și atent cuvintele:

– Să nu ne pripim cu afirmațiile despre ce vă propunem noi. O religie nu se poate dezvolta numai prin cunoaștere. E nevoie și de partea materială, vizibilă. Noi oferim fonduri pentru a vă putea menține și crește. Televiziuni, presă, tehnologie nouă, toate vă stau la dispoziție. V-am spus, gândim pentru viitor. Nu am cerut să renunțați la ce sunteți, la tradiții, la identitate, în general. Dar dorim să acceptați ceea ce este palpabil, real și concret. Cam despre acest lucru este vorba. Ideologia noastră nu face altceva decât să arate care sunt căile de urmat pe această planetă.

– Și care este prețul pentru oferta voastră?

Reprezentantul ortodoxismului puse întrebarea și ridică încet capul.

– Nu există un preț fizic, dacă la asta vă gîndiți, spuse Abadis. Vrem doar să acceptați menționarea ideilor noastre despre lume și viață, în toate întâlnirile pe care le aveți, la toate nivelurile. Le comunicați la sfârșitul fiecărei adunări, ca pe învățăturile unei ideologii ce trebuie acceptată.

Se lăsă o liniște mormântală.

Vlad, în ascunzătoarea lui, încremenise. Planul era atât de bun încât într-un timp scurt el avea să se răspândească până în cele mai îndepărtate locuri. Deveni atent când Abadis le ceru să analizeze propunerea și să se pronunțe. Urmă o polemică lungă, în care reprezentanții căutau să explice că propunerea Grupului nu se încadra în filozofia lor religioasă și putea oricând să afecteze credința adepților. Considerau că discutarea unor idei noi, despre existența pământeană, dependentă de anumite reguli materiale, n-ar face altceva decât să întunece mințile tuturor. Abadis, cu lecția bine învățată, aducea argumente că învățăturile nu se vor amesteca. Vorbea convingător și căuta să nu lase niciun lucru neexplicat. Știa ce are de spus și nu rata niciun moment să le amintească că evoluția se face după planurile celor care au grijă de ceilalți.

Începu să se înserereze. Luminile din încăpere nu mai erau suficiente. Abadis se ridică și aprinse aplicele de pe pereți. Se putea vedea cu ușurință pe fața lui că este obosit. Întors la locul său, își așeză registrul în față și spuse:

– Excelențele voastre, după aproape șase ore de dezbatere, a venit momentul să vă exprimați poziția față de proiectul propus. Nu vă cerem să înlocuiți ceva, ci doar să ne acceptați ca parteneri. Nu uitați că trebuie să respectați un mandat pe care l-ați primit de la liderii dumneavoastră. Ei deja au confirmat consensul. Gândiți-vă că noi asigurăm un ajutor permanent și putem influența și alte sisteme din care vă finanțați, să devină mai active. Vă asigurăm că tot ce ați cerut aici, din punctul de vedere al menținerii ideilor dumneavoastră, nu se va schimba. În încheiere, doresc să vă reamintesc că puterea se află aici și împreună vom reuși.

Era o atmosferă apăsătoare. Doar gândurile vorbeau. O apăsare grea, pe care toți o percepeau aproape fizic, plutea în sala aceea în care nimic nu mai mișca. Se născuse o senzație ciudată de loc pustiu.

– Îi rog pe cei care sunt de acord, să ridice mâna, le ceru Abadis.

Încet, unul câte unul, toți reprezentații ridicară mâna. Se vedea însă că nu este o acceptare fără rețineri. Privirile tăioase aruncate către capul mesei provocau o stare de neliniște care putea să strice echilibrul în orice moment. Era pentru toți o experiență ciudată, ca mersul pe gheața subțire a unui lac adânc.

Un singur om era satisfăcut. Pe fața lui se întipărise triumful absolut. Abadis îndeplinise cu succes sarcina istorică ce-i fusese încredințată de nivelul central al Grupului. Vru să reacționeze, dar își înfrână pornirile. Faptul că ideologia lor făcea parte acum din ritualurile celor mai mari religii ale lumii, era un început care va schimba în cel mai scurt timp raportul de forțe la nivel global. Planul lor, gândit în cele mai mici amănunte, va fi dominant în scurt timp și atunci Dumnezeul pământean va deveni unic. Unică va fi și religia pe care o vor propăvădui pentru totdeauna. Pentru toți cei iubitori de noi idoli planetari.

*Romanul face parte din trilogia **Suflete**, din care a fost publicat volumul **Noaptea sufletelor**, urmând ca ultimul să fie **Suflete albe**.*

„Liderii unici ai celor opt religii mondiale au acceptat întâlnirea de la Istanbul. Dumneavoastră sunteți trimișii acestora și reprezentați gândirea absolută a curentelor existențiale planetare. Aveți puteri depline, primite de la cei care v-au delegat, să hotărâți aderarea la noua ideologie.”

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

fragmente

Aceste texte – posibile capitole dintr-un roman pentru adolescenți și adulți care se simt tineri (***Nici tu nu te-ai schimbat,*** titlu provizoriu) – aparțin membrilor **Grupului catehetic „Credință fără granițe”**.

Ideea cărții s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe”** care se desfășoară în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României,* de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române. Proiectul își propune desfășurarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de grupe de copii și tineri din țară și străinătate.

Răzvan Munteanu, *Elena în camera ei*

Activitățile proiectului nostru se desfășoară prin reunirea a două grupe catehetice:

1. Grupul catehetic al Centrului de tineret „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Moniom, România, coordonatori: Pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur.

2. Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur” din Vedrin – Namur, Belgia, coordonator: profesor Ovidiu Gligu.

Proiectul nostru este organizat, de asemenea, cu sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” din Vedrin – Namur din Belgia.

Obiectivele propuse sunt: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale atât pentru tinerii din țară, cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim, de asemenea, un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferențele între modalitățile de trăire a credinței ortodoxe și sistemele educaționale din cele două țări.

Având în vedere contextul sanitar în care ne-am aflat, activitățile proiectului s-au desfășurat online, cu posibilitatea ca, în viitor, cele două grupuri catehetice participante să se reunească, fie în România, fie în Belgia.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook și canalul Youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*.

https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be

https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw

Autori: Ovidiu Gligu, profesor de Religie Ortodoxă, Liège, Belgia

Letizia Timofte, 16 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Desene de: Răzvan Munteanu, 14 ani, elev în clasa a 7-a la Colegiul Național „C.D. Loga”, Caransebeș: Antonia Ciucur, 14 ani, elevă în clasa a 7-a la Colegiul Național „C.D. Loga”, Caransebeș

Primele nouă capitole ale romanului au fost publicate în numerele 3, 4/2021 și 1/2022 ale revistei.

Capitolul 10
Falsum terrorem

Letizia Timofte

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, august 2017

Dragi cititori, s-a mai încheiat un an de școală. În septembrie voi începe clasa a opta, sau deuxième secondaire, cum se spune în Belgia. Evident că în vacanța de vară nu am putut merge în România, că s-a născut frățiorul meu. Totul a fost bine, deși îmi făcusem griji pentru mama, că nu mai e așa de tânără. Doamne-ajută, sunt bine amândoi!

Pot spune că s-au schimbat multe, dar și că multe nu s-au schimbat... După ce s-a născut Flavius, parcă mereu a fost acolo. Doarme foarte mult, aș zice că nu deranjează pe nimeni, în afară de mama. El e încă un spiriduș, are părul blond, cum îl aveam eu până pe la vreo cinci ani, după aceea a început să mi se închidă la culoare ca al lui Rapunzel din desene animate. Însă la el e și cârlionțat. Sper că va rămâne așa până va fi mai mare, că îi stă foarte bine.

Bineînțeles, vor fi multe de povestit despre Flavius, dar de data trecută am rămas datoare cu o explicație sau cu mai multe...

În primul rând v-am spus că eram foarte curioasă să aflu ce înseamnă munca lui tata „pentru comisie" pe calculator aproape în fiecare seară, la el în birou.

Și el și mama lucrează la Comisia Europeană de la Bruxelles, habar nu am ce fac acolo, dar de atâția ani nu și-au adus niciodată de lucru pentru acasă. Așa că am pândit într-o seară când tati a ieșit la toaletă și am intrat iute în biroul său. Laptopul era deschis și am putut să văd pe ecran o grămadă de nume de echipe de fotbal și de scoruri. Am fugit la mama în cameră și am trezit-o brusc, căci de câteva săptămâni mama se culcă tare devreme.

– Mama, mama, tati vrea să se facă fotbalist?! O să ne părăsească? O să plece la Real Madrid? am întrebat-o scuturând-o de umeri.

– Nu! Unde? Ce tot spui? mă întrebă mama trezindu-se de-a binelea.

– Am văzut pe laptopul lui, multe nume de echipe și scoruri de la fotbal, cred că din Spania!

– Exact de ce mă temeam! Deci a reînceput!

– Ce, mamă? Antrenamentele?

– Nu, draga mamei, a reînceput să joace la pariuri sportive! Nu știu ce-o să-i fac, dacă a pierdut banii de casă, îl omor! Nu-i e rușine, eu sunt gravidă, profită că mă culc devreme și mă minte în față de-atâtea săptămâni!

Mama e foc de supărată, e roșie la față, mă tem să nu i se facă rău de la tensiune...

– Adrian! Adrian! Vino imediat aici!

Nu are rost să vă spun ce am auzit atunci, fără să vreau, ce răcnete și amenințări străbăteau pereții dormitorului, ce promisiuni și jurăminte...

*

Hotărârea mamei a fost ca tata să se ducă pentru două săptămâni în România, să urgenteze cu muncitorii de la vilă terminarea verandei și să monteze pereții de sticlă și geamurile mari, să muncească cu ei ca să avanseze mai repede. Poate a fost și ca un fel de pedeapsă. Tata și-a luat concediu și a plecat. De fapt, și mama și-a luat concediu.

De când tata e plecat, abia am vorbit cu mama. Voiam să-i spun ce bine m-am descurcat la dictarea de la școală, cum am recreat melodia din *Pirații din Caraibe* la pian, ce glume ne-a spus profesoara de istorie... Dar ea m-a certat că am scris urât în caietul de dictări, așa că nu i-am mai spus de niciun pirat și de nicio istorie.

Mama avea dreptate când zicea că mi-e mai ușor să mă port frumos cu străinii decât cu ea. Chiar și pentru asta m-a certat multă vreme. Dar eu încă cred că e vina ei dacă mă port... mai puțin frumos cu ea. Mama e aici pe pământ dinaintea mea, deci ea trebuia să înceapă construcția unei relații mai bune, zic eu. Eu, mult timp am așteptat pacea între mine și ea, dar dacă ea crede

că e mai bine să sape prăpastia dintre noi cu reproșurile ei zilnice, atunci să nu se mire că mă satur de relația noastră. Ea mă vede ca pe un copil mucos, nu ca pe un partener de discuții și negocieri…

Am vrut deci să-i spun tatei, lui măcar i-a plăcut filmul, sigur ar fi apreciat și că am învățat să cânt ceva singură. Am luat telefonul mamei, printr-o metodă mai puțin corectă, și am căutat „Tata" în repertoriul contactelor dar nu l-am găsit, desigur, căci mama probabil l-a înregistrat cu prenumele său. Însă am găsit „Tatiana" și dintr-o dată mi s-a făcut dor de vecina noastră din România, pe care eu când eram mică o strigam tanti Ana.

Dânsa locuiește într-o casă țărănească la capătul uliței pe care se află acum vila noastră; de multe ori lucra în grădină cu bunica, fie la noi, fie la ea. În fundul grădinii ei este o colină care dă pe un platou larg, în mare parte acoperit de salcâmi. Pe când vila era doar fundație, eu mergeam deseori la ea sau – mai bine spus – mergeam la cireșul ei din ogradă. Mi-amintesc că odată am mers cu ea la prășit. Și când dânsa mi-a zis că am nevoie de batic, că altfel mă arde soarele, i-am cerut o pălărie care era agățată într-un cui din șură.

– Asta… era a lu' bărbatu-miu.

– De ce „era"? Nu mai este a lui, ți-a vândut-o?

– Nu… nu mai iesti, sarmanu', amu-i la Dumnezeu.

Eu nu prea o ajutasem mult în acea zi. Am cărat o sticlă de apă pe care i-o mai întindeam când mi-o cerea și mâncam semințele de bostan din buzunarul hanoracului. La un moment dat s-a oprit, că o dureau picioarele, și se sprijinea de sapă. Și pentru că nu voia să se așeze pe iarba de lângă straturi – ca să nu răcească la șale, zicea ea – i-am adus scaunul care ținea poarta de la șură închisă.

– Hai să stăm oleacă! Da' nu-ți pune polca pi scaun c-o măjești [1].

Dar eu tot am pus „polca" pe scaun fiindcă era prăfuit și vopseaua se decojea. Însă tanti Ana a luat haina în mâini și s-a așezat fără să-i mai pese de vreo așchie. N-am avut timp să-i mai spun ceva că o aud strigând:

– Ăă! Da' vezi că s-o deschis poarta de la șură!

Am alergat spre șură de parcă viața-mi depindea de o găină pe care tocmai o văzusem furișându-se pe acolo. Pălăria-mi sărise de pe cap. Găina s-a speriat și ea și a zburat înapoi de unde a venit. În ușă am pus un leat, iar tanti Ana râdea amuzată de toată întâmplarea.

Dar când a venit mama să mă ia acasă a fost mai puțin amuzant. Mama m-a certat că mi-erau papucii plini de glod, iar haina avea fân pe toate părțile. Apoi a certat-o și pe tanti Ana (adică pe Tatiana) că mi-a dat de mâncare doar un ou prăjit cu mămăligă; însă eu nu am vrut borșul cu sfeclă roșie. Iar în realitate mâncasem și „barabule" prăjite cu murături (ca la fast-food, dar mult mai bun), dar n-am mai vrut să-i spun mamei de cartofii prăjiți, că poate ar fi zis că nu-i o mâncare sănătoasă.

Doamne, ce amintiri simple și frumoase! Oare s-o fi schimbat cu vârsta, draga mea vecină? Chiar aș vrea s-o sun pe tanti Ana…

Am sunat la ea cu puțină anxietate. Și dintr-o dată mi se sparge timpanul la auzul unui „Alooo!" cu zgomote și foșnete. Mai mult ca sigur, avea același telefon, vechi de când eram eu mică.

– Alo? răspund eu.

– Alo! Aooo! Uă, Georgiană, vin ș' fă-i șeva la telefonu' ista că iar n-aud nica. Io mă duc să-ți clătiesc sticla.

Aud vocea diminuându-și volumul și apoi alte foșnete.

– Alo, cine e? întreabă altcineva, cred că acea fată numită Georgiana, o fostă colegă de grădiniță.

– Elena, răspund eu.

– Aaa, bună fată! Ce faci tu?! De mult n-am mai vorbit, ai plecat de la școală și cre' că n-ai feisbuc că te-am căutat și nu te-am găsit…

– Da… păi, am vrut să vorbesc cu tanti Ana. Dar tu ce faci?

– Tanti Ana? râde ea singură. Vrei să spui Tatiana!

– Da… sigur…

– Tanti Tatiana, așa o cheamă, cred că ai uitat de când n-ai mai fost pe aici… Da' chiar, de ce-a venit numai taică-tu-n țară? Gata, v-ați despărțit?

– Ce?! Nuu!

– A, bine, că se zicea în sat că maică-ta și-o găsit alt bărbat cu care na… Că se știe de ea că-i gravidă și că soțu' ei vrea să divorțeze, și că are și casă pe numele lui aicea. Adică tactu! explică ea râzând.

Nu vreau să mai consum cerneală ca să explic cât de mult îmi displace felul ei de-a vorbi și cât rău mi-a făcut să aud aceste vorbe.

Am vrut să închid imediat, dar tocmai a revenit tanti Ana. Din păcate, la telefon nu prea am reușit să înțeleg ce-mi spunea, că nu ținea bine telefonul și auzeam ori foarte multe foșnete ori un sunet înfundat. Ceea ce-am înțeles era că Georgiana a luat lapte de la ea și că o să mai treacă, dar să nu lase laptele la prins, că a pus deja dânsa și-o ieșit bun, așa că să treacă din nou mai diseară, după ce trece popa… Probabil nici nu și-a dat seama că încă eram la telefon și l-a pus în buzunar. Așa am terminat apelul.

„Păi acum trebuie neapărat să-l sun pe tata!", m-am gândit eu. L-am găsit la numerele zise importante, marcate cu o stea. Am reușit să vorbim, însă aveam o presimțire gravă, care parcă se tot amplifica:

– Vin peste o săptămână, oricum înainte de Paști, și n-o să vin singur!

– Da? Dar cu cine?

[1] Dar să nu-ți pui haina pe scaun că o murdărești (expr. în grai).

– Păi… cu o doamnă, glumea el misterios. Da' mama nu ți-a spus!?… Nu? Aoleu, ce faceți oameni buni, mă, aveți grijă că spargeți termopanul cel mare! Alo, Elena?!

– Tati, ești bine?!

– Da draga mea, hai că vorbim mai încolo, îndată e întuneric și n-aș vrea să lucrăm la lumina becurilor. Te pup acum, hai, paa!

– Te pup, tati! i-am spus și-am închis, că-mi venea să izbucnesc…

Mă uit pe geam și e un soare încă strălucitor, iar între noi și România e doar o oră diferență [2]. Dar pe lângă asta, tata a spus fără un pic rușine că vine cu doamna aceea aici… Și apoi a vrut să scape de mine dintr-o dată. Nici tata nu mă mai iubește?…

*

Mă simțeam total abandonată… N-am vrut să vorbesc cu Oana despre asta, m-am temut că îmi va confirma fricile și că mă voi simți ca o haină aruncată între două scaune: sentimentul că nu mai aparțin nimănui, și nimănui nu-i pasă. Voi sta oare un week-end cu mama, altul cu tata, într-o familie recompusă, ca majoritatea colegilor mei?

Acum nu-i mai dau prea multă importantă sentimentului de apartenență, ori că aparțin lui Dumnezeu sau mie însămi, mi-e cam la fel. Tot înspre bine tind și de rele mă păzesc. Dar pe atunci m-a marcat mult teama că nu am pe nimeni. Mult timp m-a rănit asta, și Oana nu știa ce se întâmpla cu mine. Poate credea că nu mai vreau să fiu prietena ei, îmi pare rău că nu i-am spus unele lucruri pe care le gândeam, sigur m-ar fi ajutat. Dar aș fi stricat imaginea părinților mei, nu mi-era ușor să recunosc schimbarea asta…

De frustrare mă arătam supărată la școală, însă profesorii nu păreau să-și dea seama că ceva grav mă necăjea… Și aici cărțile au jucat un rol important! Simțeam că mulți oameni au scris poveștile lor pentru ca la un moment dat *eu* să le citesc și să mă simt mai bine, înconjurată de personaje care înțeleg, care înțeleg perfect. (Eu nu am pretenția să fiu înțeleasă pe deplin, vă rog să rețineți asta, căci e fraza mea preferată…)

Eram convinsă de divorțul ce va veni, al părinților mei adică, până în ultimul moment. Pană când a intrat tata pe ușă însoțit de… o femeie grasă și bătrână. Mama sare și îl sărută pe tata! Pe gură! Și apoi strigă la mine:

– Elena, hai s-o îmbrățișezi pe mamaia! Ce-i cu tine?!

Parcă toți mușchii mi se blocaseră în acea clipă! Era tata și cu mamaia! Bunicuța mea dragă de care-mi fusese atât de dor!

M-am simțit relativ mai bine când mi-am dat seama că am fost o victimă a ceea ce pe românește se numește *bârfa din sat*… Mă gândeam că atunci când voi fi adult, voi crea un partid politic care va combate bârfele, dar pe urmă gândurile au început să se complice și cred că e cam greu să mai fac vreo carieră politică.

Lăsând bârfa de o parte, am fost la plimbare cu mamaia în fiecare zi; chiar dacă ploua, mergeam măcar până-n centrul orașului, în Place Saint Lambert, la un ceai. Doar că mamaia nu bea ceai, ci cafea, iar eu ceream un suc de portocale… Dar amândouă eram fericite, admiram trecătorii exotici și le comentam ținutele.

Dar cel mai frumos a fost când ne-am plimbat într-o sâmbătă după slujba de la mănăstire. Eram la o săptămână de duminica Sfintelor Paști. Părintele a propus o mini-excursie prin pădure. Și vă spun drept că nu există în Belgia, sau cel puțin Valonia, drumuri forestiere și păduri fără căpușe. Când ne-am întors acasă, am găsit patru pe mine. Și doamna Olivia și Cristina, cam la fel. Abia le-am scos… La mine o căpușă s-a prins fix în buric. Dar nu asta vreau să rețineți din excursia noastră. Ci să știți ca a fost ieșirea care mi-a plăcut mai mult decât oricare alta. Când cineva povestea ceva, părintele punea întrebări cu aluzii la pasaje din Biblie; ceea ce ne făcea să râdem toți, după ce înțelegeam dublul sens. Cum se vorbea în română, eu eram ultima care înțelegea, dar râdeam cel mai tare, și apoi ceilalți râdeau din nou, probabil amuzați de râsetul meu.

Tot plimbându-ne, am ajuns la un luminiș splendid și domnul Oliviu a propus să se țină acolo, în poieniță, următoarea întâlnire a Prietenilor Artei. Dar doamna Olivia a refuzat categoric, din cauza căpușelor. A, da, dar ce-i cu acești „prieteni"?! Dacă vă mai amintiți, v-am spus mai demult că odată, la mănăstire, am ascultat cu interes o discuție a adulților. De fapt, atunci ei tocmai înființau „Prietenii Artei", un grup de oameni care vin la mănăstire și sunt pasionați de scris, de pictat, de artă floral și chiar de sculptură. Ei se întâlnesc de patru ori pe an (o dată pe anotimp, de fapt) și își prezintă noile creații, și părintele participă și el. Eu i-am propus Oanei să cerem să participăm și noi data viitoare, să citim din jurnalul meu. Ea a fost încântată, dar deocamdată încă nu am îndrăznit să le spunem adulților despre planul nostru.

Poate vom reuși la iarnă, când vom fi mai mari și mai înțelepte, dar până atunci sper să ne bucurăm iarăși de un septembrie blând și însorit, un „été indien" [3], cum deseori se-întâmplă pe aici.

[2] Deși între cele două țări diferența de fus orar e doar de o oră, în Belgia se întunecă, de fapt, foarte târziu.

[3] „Vară indiană", specifică Belgiei, o vară prelungită până spre sfârșitul lui septembrie.

„Ori că aparțin lui Dumnezeu sau mie însămi, mi-e cam la fel."

Capitolul 11
Mărturia

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Reșița, februarie 2018

Dragă Oana,

Mă bucur mult să îți scriu, gândul la voi parcă îmi ordonează viața și îmi dă curaj și răbdare. Căci trec printr-o situație destul de neplăcută, care a fost chiar foarte dificilă până acum două săptămâni.

Prima lovitură a fost că s-a desființat cabinetul doamnei Avaci, deci mama nu mai lucrează. De fapt, după alegerile locale din noiembrie, Reșița a suferit „un seism politic" – cum spuneau la televizor. Și doamna Avaci s-a supărat și a trecut la celălalt partid, unde nu are cabinet, deocamdată. „Nu-ți fă griji, Viki, acuș' o să te chem iar! La câți am ajutat noi în județul ăsta, nu se poate să rămân p-afară!", i-a spus mamei. Dar au trecut trei luni și mama tot așteaptă...

A doua problemă a fost că la tata la uzină nu au mai avut ce să le dea de lucru și au intrat în șomaj tehnic, 70%. Nu știu dacă îți poți imagina, Oana, trei persoane să trăiască cu 70% din salariul minim pe economie... Până și sandviciul cu margarină și mușchi a ajuns un lux. Ca să iau ceva la școală, mama taie o ceapă și o frige puțin până se înnegrește; apoi presează feliile de ceapă între două felii de pâine, și asta mi-e gustarea. Din cauza prăjelii, pâinea se îmbibă și devine puțin maronie, și nimeni nu-și dă seama ce „friptane" mănânc.

Pe de altă parte, postul ăsta mi-a prins tare bine, deși m-am simțit mai slăbit. Am avut perioade când parcă abia mergeam, chiar m-a certat o profesoară la școală: „Ce-i sfidarea asta?! Abia-ți târâi picioarele! Mergi frumos, că ești tânăr!". Bineînțeles, a trebuit să renunț la antrenamentele mele pentru forță. Dar fac în continuare metanii, în fiecare dimineață. Am aflat cum e corect să le facem: „Doamne!" (o pauză de respirație), „Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu..." (trag aer în piept), „Miluiește-mă pe mine păcătosul!" (expir și mă las în genunchi cu fruntea pe pământ), apoi mă ridic și continui cu „Doamne!"... Of, Oana, îmi amintesc cum m-ai învățat să îngenunchez fără să pun mâinile pe sol, odată demult, era tot în Postul Paștelui. „De-acum suntem cămilele Domnului!", mi-ai spus zâmbind. Ce vremuri frumoase...

De fapt, și acum sunt vremuri frumoase, doar că suntem cam strâmtorați. După ce a rămas șomer, tata a început să bea și mai mult, chiar dacă mama îl mai certa uneori. „Măi, fumeie, las că știu io ci fac, că n-am prostît să dau banii pi vodcî! Ieu pi caiet, că patronu-i omu' lu' Dumniezău și-m' dă pi caiet!"... Adică patronul de la chioșcul de-aici îi vinde băutura pe datorie. Căci, pe toată perioada cât au fost șomeri, nici tata, nici nea Relu n-au mai mers la cârciumă.

Apoi, într-o zi, tata ne-a spus că are o veste foarte bună: a auzit că hidrocentrala de la Poarta Apei va intra în reparații capitale. Și cum toate generatoarele hidrocentralei s-au făcut la FMR [1], încă de pe vremea comunismului, precis că ei vor câștiga licitația pentru lucrările de reparații; deci în curând vor primi iarăși de lucru. Și de bucurie tata s-a apucat să bea și mai mult.

Însă, spre indignarea lui, licitația reparațiilor a fost câștigată de o firmă din Elveția, deși cerea un preț foarte mare pentru lucrări, mult mai mult decât ceruse FMR-ul. „Mde, calitate elvețiană...", mormăia tata, și de necaz a început să bea și mai mult, părea realmente prăbușit.

Dar, „ca să videț' că Dumniezău nu ni lasî!", elvețienii au avut suflet bun și nu au mai făcut ei reparația hidrocentralei, ci au subînchiriat lucrarea – cui crezi, Oana? – celor de la FMR. Ce-i drept la un preț cam dezavantajos pentru uzina reșițeană, după spusele lui nea Relu. Dar fiind în pragul falimentului, toți s-au bucurat că au primit o comandă mare și că vor avea de lucru cel puțin încă un an.

[1] FMR – Fabrica de Motoare Reșița.

Tata zice că „manajerii iștea" au salvat nu doar fabrica, ci și orașul întreg. Și de bucurie... s-a lăsat de băut! Da, Oana, parcă nici nu ne vine să credem! Doamne, dă-i să-l țină! De fapt, cred că a ajuns la limită, cred că fizic nu putea duce mai mult.

Așadar, o să ne revenim cât de cât cu finanțele, acum mai avem de achitat doar datoria de la chioșc, de pe caiet. Pe de o parte mă simt și eu vinovat de asta... Poate ar fi trebuit să iau și eu o atitudine, să-i fi spus ceva lui tati; dar n-am putut, nu știu de ce, mi-era ca un fel de rușine. Mi-e și milă de el, într-un fel chiar îl înțeleg, dar nu-l aprob. Asta e... el chiar iubește România.

Dar hai să-ți spun ceva mult mai frumos... Ieri a venit Vanesa, vecina, și mi-a dat o pungă de semințe: „Ține, Tudor, e cadou de la botez! Le-am păstrat pentru tine!". Ca de obicei, era cu băiețelul ei în brațe. M-am bucurat foarte mult, i-am mulțumit și i-am îmbrățișat. Contrar așteptărilor, miroseau foarte frumos, a piele de bebe, și mi-am reamintit de tine când erai cu Nati mică. Da, în sfârșit au reușit să facă botezul, i-a convins preotul de la Catedrală, le-a spus că nu se cere nicio taxă pentru cazurile sociale. I-au pus nume Vlad, un nume mai rar pentru ei, Vanesa l-a ales, zice că vine de la... Vladimirescu.

Înainte de a încheia vreau să îți mai spun ceva: prietenul Tavi a găsit pe un site [2] al tinerilor o mărturie cutremurătoare făcută de un student „dependent" din Timișoara. Nu știu de ce, el crede că ar fi scrisă chiar de Adrian, fratele său. Tavi a imprimat și a împărțit colegilor mai multe exemplare din această confesiune sfâșietoare. Dragă Oana, îți trimit și ție o copie, aici în plic, să vezi cât de grea e viața celor care „au de toate". Nu știu dacă la voi, în Belgia, e chiar așa, mie la început nici nu mi-a venit să cred că poate fi adevărat...

Te îmbrățișez, Oana! Îți doresc lectură plăcută, și aștept vești de la voi!

Cu mult drag, Tudor

„Mărturia unui suflet renăscut

Cândva, pe la sfârșitul lui 2016...

Frig afară, dar o iarnă fără zăpadă. Stăteam în camera de cămin cu tovarășii mei și alți câțiva băieți pe care nu îi cunoșteam. Se pasa între noi al șaselea joint. Niciunul dintre noi nu privea spre celălalt, dar, totuși, singurul subiect despre care se vorbea era cum să trecem anul la facultate. Eu mă gândeam când aveam să mă culc prima dată cu o fată, credeam că ăsta era singurul lucru care putea să mă facă fericit. Drogurile nu mă mai făceau să mă simt bine, ci le luam doar ca să trec de la o stare ce cred că se asemăna cu depresia, înapoi la o stare cel puțin neutră.

Deodată, cineva bate la ușă. Paranoia ne-a lovit pe toți amețitor. Ne uitam speriați unul la altul până când cel care a bătut la ușă a început să strige «Eu sunt!». Cu toții am recunoscut vocea aceea – era prietenul nostru care se îngrijea ca noi să consumăm banii munciți pe brânci de părinții noștri.

O umbră cunoscută doar de antisociali – dealarul – venea de la sală. Avea cam 1.80 și 90 de kilograme. L-am privit și mi-am adus aminte de mine: 56 de kilograme, 1.94 înălțime, coastele la vedere, acesta era rezultatul flămânzirii pentru câteva ore de amnezie.

– Am ceva nou pentru voi!

A scos un pătrățel micuț, viu-colorat. L-am recunoscut imediat, era halucinogen. Știam că poate provoca schizofrenie, dar ce nu eram în stare să fac, în acele momente, doar pentru ca să scap din realitatea pe care mi-am construit-o singur, asemenea unui iad.

– Cât vrei pe el?

– 110...

– Iau pe datorie!

Nu era ceva nou să dau banii păstrați pentru restanțe pe astfel de substanțe, oricum aveam să pic anul.

Fast forward câteva ore...

Creierul era supra-turat, inima bătea prea tare. Toate culorile dispăruseră, halucinațiile făceau să văd totul în alb-negru, drogul mă făcea să cred că toți din cameră erau posedați de demoni. M-am pus pe pat și am încercat să văd ceva pe telefon. Erau doar videoclipuri triste, nu știam dacă era din cauza drogului sau era real, totul era trist. Eram încordat, speriat, paranoic. Am început să mă rănesc singur, involuntar, deasupra unghiilor, frecându-le puternic, fără să simt durerea. La un moment dat, am adormit.

Ziua următoare sosise repede. Mă trezesc cu o durere îngrozitoare de cap. Mă uit în jur – singur. Nu știam dacă acest lucru este bun sau rău. Mă uit în jos și în jurul meu, patul era pătat de sânge din cauza rănilor pe care mi le-am provocat. Mi-am promis că nu voi mai lua halucinogene, înconjurat de alții. Am căutat să mănânc ceva și am găsit niște pâine. Pâinea goală era un răsfăț, față de alte zile întregi în care nu mâncam sau nu aveam să mănânc nimic, din cauză că dădeam toți banii pe droguri.

Fast forward câteva zile...

Cumva ajunsesem să obțin o cameră goală de cămin. Nu mai pusesem mâna pe narcotice de două săptămâni. Totuși, nu cred că puteam să mă numesc lucid. Schizofrenia era în floare la mine, dar eu nu realizam. Scriam pe pereți ce îmi spuneau vocile

[2] Mărturia reală se găsește pe site-ul **https://tinereteincuvant.ro**, gestionat de tinerii de la ATOR Banatul de Munte.

din mintea mea, am umplut pereții camerei cu desene și teorii conspiraționiste despre mine, fiind convins că lumea întreagă, sau cel puțin toți oamenii din jurul meu complotează împotriva mea. Rupt de societate și de realitate fiind, credeam multe lucruri, iar de unele de care îmi mai amintesc, mă minunez, acum.

Fast forward câteva luni...

Spitalul de nebuni era murdar. Stăteam în cameră doar cu bolnavi ale căror discuții nu aveau nici un sens. Eu făceam progrese și chiar începusem să îmi revin. Cu timpul, eram tot mai lucid.

Totuși, perioada aceasta din timpul spitalizării – da, la nebuni – a fost una mai puțin urâtă. Ajungeam de două ori pe zi să vorbesc cu asistentele, iar acest lucru îmi făcea mare plăcere, mă făcea să mă simt înțeles și credeam că pot să recuperez pașii din procesul meu de reintegrare în societate și în realitate.

Fast forward un an...

Mă aflu un biserica unui sat în care se desfășoară o tabără pentru copii. Mai am puțin și ajung la Sfântul Potir. Mă trec emoții mari, chiar dacă nu mă împărtășesc pentru prima dată. Seara de dinainte a fost cu totul frumoasă, specială. Am citit Canonul de Împărtășanie la lumina lumânării, alături de noii mei prieteni. Rugăciunea a devenit cea care mă face să mă conectez cu inima mea la cer, cu Cel care m-a readus la viață.

În acea noapte simțeam nerăbdarea de a mă trezi și a mă întâlni cu familia mea. Aici, când spun despre familie, nu mă refer la părinți, la bunici și la frate, ci la niște oameni care încearcă să facă ceva mai bun din lumea aceasta, oameni cu idealuri, cu valori... Cu personalități chiar adevărate, care știu să-și păstreze curăția, au învățat să își trăiască frumos viața și care, din cele mai grele momente ale vieții mele, m-au primit cu brațele pline de dragoste, au râs cu mine, plini de voie bună, de fiecare dată când aveam ocazia.

Ultimul an a fost cel mai frumos din viața mea. Mă transformasem complet, renunțasem la droguri, aveam un duhovnic, aveam prieteni, nu mai eram subnutrit, îmi recăpătasem viața, nădejdea și un sens.

Ceea ce vreau să spun prin povestea mea de viață, al cărei fir este mult mai complex de fapt, e că există un viitor, dacă te întorci la timp pe drumul cel bun și cauți și descoperi puterea (pentru că toți trebuie să o avem) necesară să lupți cu tine însuți, să te dobori și să te reconstruiești cu ajutorul lui Dumnezeu.

Am învățat că viața are culoare, atunci când te faci util ție însuți, dar și celor din jur, atunci când ai activități productive, prieteni sinceri, discuții cu folos, nu doar de dragul de a vorbi, ca să treacă timpul până la o următoare risipire.

Dacă ai ajuns să citești și tu până în acest punct, poate povestea mea te-a ajutat să realizezi cât de norocos ești pentru că nu a trebuit să treci prin iadul prin care am trecut eu și care m-a schimbat structural, până la cel mai mic fir de păr sau de gândire. Simte-te binecuvântat pentru că ai fost crescut într-o casă adevărată, unde să ajungi să ai viața plăcută Domnului.

Nu, nu sunt în măsură să dau sfaturi cuiva, dar îți spun ca îndemn prietenesc, că poate te mai gândești o dată, înaintea unei alegeri din viața și tinerețea ta care te poate duce prin cele mai cumplite neguri și non-sensuri ale vieții.

Încearcă să nu te rătăcești, până nu vei fi pierdut de tot. Libertatea de a alege e la tine. Fii responsabil cu ea.

Cu drag, un prieten"

„Ceea ce vreau să spun prin povestea mea de viață, al cărei fir este mult mai complex de fapt, e că există un viitor, dacă te întorci la timp pe drumul cel bun și cauți și descoperi puterea (pentru că toți trebuie să o avem) necesară să lupți cu tine însuți, să te dobori și să te reconstruiești, cu ajutorul lui Dumnezeu."

Capitolul 12
Rugăciunea de seară

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, mai 2018

–Haide, Nati, coboară odată! strig la surioara, când o aud în capul scării.

– Vin, vin!

– Te-ai spălat pe dinți?

– Da, Oana, uite! îmi arată Nati dințișorii ei cam rari, căci unii sunt în curs de schimbare.

– Bun, puișor, hai să spunem rugăciunea și să ne culcăm, că mâine avem program lung după biserică.

– Haide!

Îngenunchem amândouă la marginea patului, umăr lângă umăr, dar Nati mai are chef de vorbă:

– Oana, vrei să spunem rugăciunea în franceză?

– Păi, ce-ți veni, Nati?

– La școală spunem în franceză, la religie.

– A... uite ce zic eu, Nati: să spunem o săptămână în franceză, una în română. Și hai să spunem acum în română, iar de luni începem săptămâna în franceză, și tot așa... Ce zici, e bine așa?

– Ok, super!

După ce ne-am pus în pat și am stins lumina, Nati tot nu are somn.

– Oana, tu știi multe rugăciuni în franceză?

– Nu prea, știu doar Notre Père și Credo...

– Ce-i aia Credo?

– E Crezul, care se spune la biserică, îți amintești?

– Da, dar cred că nu e rugăciune.

– Așa-i, nu e.

– Noi, cu doamna Olivia am învățat și Tatăl Nostru, și rugăciunea către Maica Sfântă, și către Duhul Sfânt, și Îngerașul... Domnul Oliviu nu v-a învățat?

– Nu, Nati, cred că astea se învață în primaire.

– Nu-i nimic, Oana, o să te învăț eu, nu e greu, să nu-ți faci griji!

– Mulțumesc, Nati, ești drăguță! Ce zici, încercăm să ne culcăm? Că mâine, după biserică, o să mergem cu caiacele pe râul Lesse, să nu fim obosite... Bine? Noapte bună, surioara mea cuminte!

– Bine, noapte bună!... Oana, dar Cristina oare în ce limbă spune rugăciunea?

– Of, Nati, asta chiar nu știu! Lasă c-o întrebi tu mâine, că o să fiți amândouă în aceeași barcă.

– Eu cred că ea spune rugăciunea o săptămână în română, o săptămână în franceză... Oana, tu ai mai fost cu caiacul?

– Niciodată.

– Și nu ți-e frică?

– Nu, Nati, nu-ți fă griji, o să avem veste de salvare, o să fie frumos, numai hai să dormim de-acum!

– Tu ce crezi, mie mi-e frică?

– Pss...

– Nu mi-e frică, Oana. Oana?... Noapte bună!

*

Clădirea școlii noastre e ca un fel de „U" foarte alungit, pe primele două laturi sunt clasele de secondaire, iar pe a treia sunt cele de primaire; și în mijloc e curtea. Dreptunghiul este închis de sala de sport și sala de mese, réfectoire, cum i se spune aici. În curte avem un castan comestibil, numit *châtaignier* în franceză, spre a-l deosebi de *marronnier*, castanul obișnuit. Acest copac bătrân delimitează curtea copiilor mici de curtea copiilor mari, nu există vreun gard, ci doar o linie groasă de vopsea albă trasată pe jos. Dar elevii o respectă și nu își depășesc teritoriul de joacă. Mă rog, cei mici se joacă, aleargă și strigă; iar noi, cei mari, mai mult ne plimbăm, câte doi-trei, discutăm sau răsfoim caietele.

Așa că aproape în fiecare pauză o văd pe Nati cu colegii ei, uneori ne mai întâlnim „la castan", când are „ceva important" să îmi spună, dar în general doar ne salutăm cu mâna, de departe.

Eu, de obicei, mă plimb cu Sefora, uneori povestim, uneori repetăm împreună – ca și acum – pentru cursul care va urma. Însă, răsucind caietul, îmi atrage brusc atenția un fapt oarecum rar: o văd pe Esmeralda singură, fără „umbra" ei Sami, rezemată de pervazul unei ferestre.

– Sefora, iartă-mă, mă duc puțin la Esmé! Merg numai eu, bine?

– Oana, mergi liniștită, nu trebuie să-mi ceri voie! Dar să-mi spui apoi ce-ați vorbit!

De fapt m-am dus țintă la ea și-am invitat-o să vină cu noi la caiac, la sfârșitul săptămânii. Pe Sefora am chemat-o mai demult, dar nu poate să vină.

– Oana! Un grand merci, mi-ar plăcea, dar nu pot, duminica am enorm de mult de lucru pe-acasă! Nici nu are rost să-i mai spun bunicului, că știu că nu mă lasă.

– Esmeralda, îmi pare rău dacă te-am necăjit, mi-a venit așa de-odată să te chem cu noi… nu știu… n-am prea…

– Nu, Oana, mă bucur că te-ai gândit la mine, asta înseamnă mult, chiar dacă nu vin.

– Cred că înțeleg… Esmé, pot să te întreb ceva? Dar, cum să zic, nu de curioasă sau ca să bârfesc… Ci așa, din…

– Spune, Oana, ce e?

– Mai ții minte, atunci, la ora de religie, erai foarte supărată… Dacă vrei, poți să vorbești cu mine, iartă-mă, nu știu cum să zic, dacă ai pățit ceva rău… Dacă-ți pot fi cumva de ajutor, m-am tot gândit…

– Oana, Doamne-ajută, nu te îngrijora! Cât trăiește bunicul, nimeni n-ar îndrăzni să-mi facă vreun rău. Deși nu se arată, bunicul mă iubește tare mult, ar fi în stare să facă moarte de om pentru mine! Și la noi asta nu e o figură de stil, ca la literatură… Îmi dă cam mult de lucru, e adevărat, dar mă iubește mai mult decât orice pe lume! De-aia mă și lasă să merg în continuare la școală, la vârsta mea.

– O, ce mă bucur, Esmeralda! îi spun zâmbindu-i și o mângâi pe umăr.

– Îți mulțumesc, Oana! Știi… atunci, mi-au luat pe Angelo, pe Andelo cum îi spunem noi, am crezut că o să mor…

– Pe cine? Cine l-a luat?

– Pe nepoțelul meu, a venit mama lui și l-a luat cu ea în Germania, poate pentru alocație, nu știu… Mai bine de un an nici nu i-a păsat de el și deodată a venit și l-a luat. Andi țipa în brațele ei, mă striga „Mama, mama!", cu mânuțele întinse spre mine, și n-am putut să fac nimic… Parcă s-a rupt totul… Bunicul mă ținea de umeri și nu m-a lăsat să ies din casă, să-l văd cum pleacă…

– Doamne!

– Știi, Oana, începusem să cred că e copilul meu… Primul zâmbet, primii dințișori, primii pași… Fără el nimic n-avea sens, totul era gol, m-am supărat și pe Dumnezeu… Este pe hol o urmă de la mânuța lui, pe perete, lângă întrerupător, în fiecare zi când vin de la școală o sărut și plâng… Iartă-mă, Oana, poate-ți spun prea multe… Cred că cel mai frumos lucru din lume e să fii mamă!

– Esmé, Esmeralda, o să fie bine, o să te măriți, o să ai copiii tăi și o să-i iubești la fel!

– Da, abia aștept. I-am promis bunicii care e pe patul de moarte că o să termin liceul; dorința ei cea mai mare e ca eu să devin învățătoare… Dar după liceu mă mărit imediat…

– Serios, Esmé, ești sigură?

– Da, Oana, la noi eu sunt o excepție; adică la anii mei să mai mergi la școală în loc să-ți faci o familie… Am avut mare noroc că bunicul a reușit să convingă familia băiatului să mă aștepte. Bunicul e respectat de toți, e membru în Stabor [1].

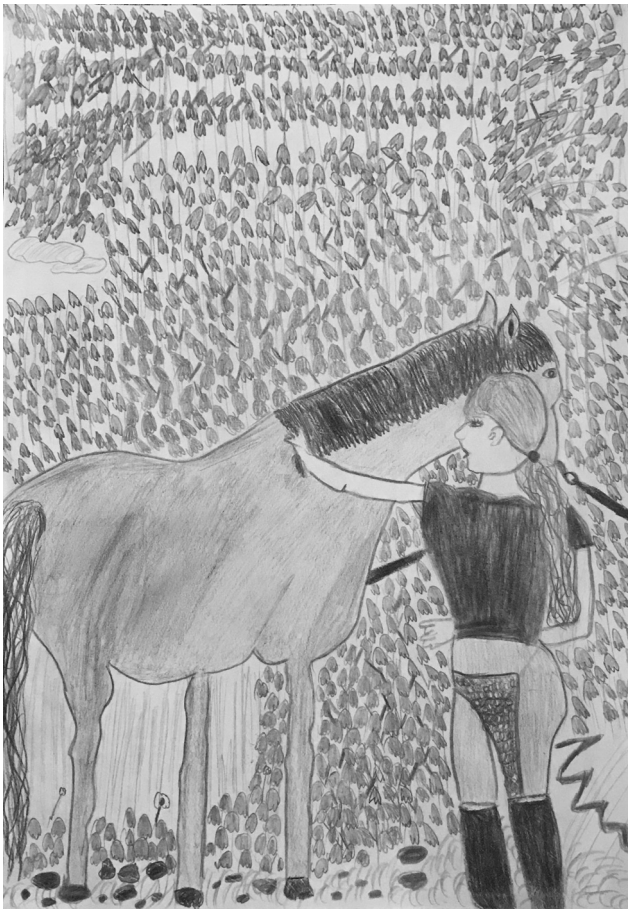

Antonia Ciucur, *Oana și Murga lui Moș Costache*

– Ce băiat? Nu prea înțeleg? întreb eu mirată.

– Băiatul, viitorul meu soț!

– Oau, Esmé, îl cunoști deci?!

– Îl cunosc de la cinci ani, adică îl știu așaa… că mai mult de „Dobroituca! Socares?" [2] n-am vorbit cu el, că n-avem voie…

– Și, cum e? Îți place de el?

– Da, e frumușel, îmi place de el și pare timid… Oricum, faptul că mă așteaptă la vârsta asta, e mare lucru, că el e cu doi ani mai mare…

– Păi s-aștepte, c-o fată așa frumoasă ca tine nu mai găsește!

– Ei, Oana, termină, toate fetele sunt frumoase!

– Și ce face, lucrează undeva?

– Da, în construcții cu frații lui, de când a gătat școala primaire, că el a mai și dublat. De-aia pentru mine e foarte important să nu mai dublez, să mă pot căsători la optsprezece ani.

[1] Stabor – tribunal al țiganilor.

[2] „Bună ziua! Ce mai faci?" (în limba țigănească).

– Daa..., zic eu căzând pe gânduri. Dar, Esmé, tu nu-ți dorești să fii învățătoare?

– Ba da, chiar foarte mult! Și poate că o să reușesc, după ce cresc copiii mai mari.

– Daa... care copii? mă trezesc eu întrebând cu o voce pierdută, cam ca a dragei mele prietene Elena...

– Copiii mei, Oana, copiii pe care o să-i am cu Bakhto, dacă ne va da Dumnezeu. Și dacă nu, vom înfia cel puțin doi frați!

Mă uit cu drag în ochii ei mari și negri, dar gândurile încep să-mi zboare altunde.

– Ce-i Oana, te-am obosit? mă întreabă Esmé. Și chiar atunci se sună de intrare.

Deodată îmi dau seama că am uitat cu totul de Sefora și de caietul de fizică; pauza parcă a trecut în zbor... O caut cu ochii pe Sefora, mă tem c-am fost nepoliticoasă, o văd în masa de colegi care se înghesuie să intre în holul școlii. Esmeralda își aranjează ținuta și îmi face semn să mergem și noi.

– Esmeralda, e foarte important ce mi-ai spus, îți mulțumesc din suflet! îi spun eu cu toată sinceritatea.

– Și mie mi-a făcut bine, de obicei sunt o fire închisă, nici cu Sami n-am vorbit atât despre mine...

– Fii liniștită, Esmé, să ai toată încrederea, că eu nu...

– Știu, știu, Oana! Haide, prietena mea! Hai să intrăm, să nu întârziem la cursuri...

*

Acum Nati doarme liniștită, însă eu nu reușesc încă să adorm. Așa de plăcut se aude respirația ei blândă, dar gândurile mele au plecat de la Esmeralda și s-au dus departe... E ceva ce mă frământă... Peste o lună voi avea șaisprezece ani, nu mai sunt nici mică, dar nici mare. Și peste doi ani voi fi majoră. Doi ani, doi ani, pare așa de puțin... Aș vrea să vorbesc cu Tudor, dar nici într-un caz la telefon, și nici în scris... De când locuim în Belgia, noi n-am mers încă în România, e cam scump, dar toți patru ne dorim. Sau toți trei, căci de Nati nu mai știu sigur...

– Mi-e frig, maama, apa e rece! îngână Nati prin somn.

– Gata, gata! Ai visat, puișor! îi spun și o acopăr mai bine.

O pup pe căpșor, abia acum mă gândesc că probabil ea asociază caiacul cu noaptea aceea de la inundații. Să iau exemplu, să fiu curajoasă ca ea! „Doamne, dă-mi curaj să iau hotărârea aceea!", îmi spun în gând și încerc să mă culc totuși. Mâine o să avem o zi lungă și trebuie să fiu odihnită...

”– Da, Oana, la noi eu sunt o excepție; adică la anii mei să mai mergi la școală în loc să-ți faci o familie... Am avut mare noroc că bunicul a reușit să convingă familia băiatului să mă aștepte. Bunicul e respectat de toți, e membru în Stabor."

Jean-Auguste-Dominique Ingres, *Cap de fată*

Roman

STRĂINUL DE MÂINE (2)

fragment

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Începând din clipa aceea am devenit doi străini. Evitam orice fel de discuție. L-am mai văzut de câteva ori cu Olga, dar nu părea că-l interesează prezența ei. De alte câteva ori a venit să-l invite la țigară. A refuzat-o, ceea ce mi-a dat satisfacție.

De ce să nu recunosc că depărtarea aceasta îmi făcuse răni uriașe?! Că-mi era dor de el până la lacrimi? Că dorul venea așa, în torent, chiar dacă eu încercam să-l opresc și să-l trimit pe alte meleaguri. Imposibil! Era blestemul meu. Așadar, trebuia să-l port.

Am plâns nopți întregi, ca odată cu zorii să-mi spăl ochii și să pun în priviri un zâmbet. M-am rugat să uit toate mângâierile lui, am încercat să-i atribui fel de fel de defecte, dar cealaltă eu era mai puternică decât mine.

Mi-am schimbat programul zilnic în fel și chip, tabieturile, mai mult impuse, încercau să-mi intre în voie, dar cel mai greu era războiul acesta pe care trebuia să-l duc cu mine, fiindcă mă cunoșteam cât de invincibilă sunt. Îl întâlneam fugar, discutam scurt despre probleme de serviciu și evitam să ne privim în ochi. Într-o după-amiază am fost în oraș. Imediat ce am ieșit pe ușă, a sunat telefonul. Am răspuns. Se auzea doar respirația celuilalt și un mic foșnet.

– Cine ești?

Nimic.

– Cine ești?, am întrebat ceva mai dur. De ce nu vrei să vorbești? Voi fi nevoită să-ți închid. Sau ai de gând să te plimbi cu mine prin oraș? Bine. Îți voi închide. Data viitoare să fii mai decent. Și am închis.

Telefonul a sunat iarăși. Același mod. Aceeași respirație. Aceeași tăcere. Era ca o acceptare a cuvintelor rostite mai devreme. Nu aveam un traseu fix. Am luat magazinele la rând, fără să caut ceva anume. Am lăsat telefonul deschis, iar din când în când adăugam:

– Acum, că tot ești cu mine, să-ți povestesc ce fac. Poate ești curios, în cazul în care nu mă vezi. Știu, poți fi în umbra mea ori foarte departe. Uite, intru într-un magazin de îmbrăcăminte. Voi proba o jachetă. Am lăsat telefonul în geantă, deschis. Am probat jacheta, am achitat-o, am salutat vânzătorea, am ieșit și m-am îndreptat spre centrul orașului. Nu uitasem de necunoscutul de la telefon. Era acolo, asistase la activitatea mea și nu părea că dă semn să renunțe:

– Ești tot acolo?, l-am întrebat. Cum? Nu te-ai plictisit?

I-am auzit respirația. Știam, simțeam că e el. Faptul că mă sunase cu număr ascuns nu însemna că reușise să mă deruteze. I-aș fi spus tot ceea ce trăisem în ultimul timp sau cât mi-a lipsit. Și faptul că nu voi renunța la iubirea asta nebună aș fi vrut să-i spun. Dar nu aveam certitudinea absolută că intuiția mea nu o ia razna.

Am bătut câteva străzi, am trecut prin piața de zarzavat, apoi m-am îndreptat spre casă.

– Trebuie să închid, am zis. Îți mulțumesc că te-ai plimbat cu mine. Era mai frumos dacă ieșeam la o cafea. Oricum, ai petrecut niște ore bune cu mine. Aaaa, era să uit: oare ți-am spus vreodată că ești misterios?

Am auzit o tuse seacă, urmată de un sunet ca și cum și-ar fi dres glasul.

– Așadar, ți-ai amintit. E un mod de a te prezenta, de a confirma faptul că m-am adresat corect interlocutorului meu de astăzi. Aș fi fost dezamăgită dacă nu făceai asta. Mi-a părut bine. Te las…

Am închis. Trecuseră trei ore. Am descuiat ușa. Mi s-a părut că singurătatea mea tocmai își clădise un imperiu. Doamne!, am înnebunit, mi-am zis. Un duș fierbinte nu strică. De fapt, ce altceva aș putea să fac?

Apoi am deschis laptopul și am început să scriu. Cu pasiune și durere. Cu

hotărârea de a-l uita și de a aduce în prim-plan multe alte activități plăcute. Cu minciuna că voi reuși.

Radu,

Mă voi întoarce la acea zi de iunie, mă voi căuta și voi spune: Hai să mergem mai departe. Misiunea ta s-a încheiat!

Și știi? Nu regret nimic. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, la fel aș proceda!

Am luptat pentru iubirea asta. Poate uneori ți-am fost prea mult, poate te-am inundat cu mine, însă atunci dădeam șanse iubirii noastre din partea amândurora.

Privesc în urmă și reconstitui fiecare clipă pe care ți-am furat-o. Fiecare a avut prețul ei.

A fost atât de greu, dar atât de frumos! Aceasta este imaginea cu care voi păși de cealaltă parte a prăpastiei despre care vorbeam în urmă cu patru ani și jumătate. Nu mi-am făcut cetate niciunde, n-am avut locul meu, am fost doar freamăt. Știi asta. De multe ori ți-ai dorit să nu fiu așa, dar crezi că vulcanul inimii a acceptat să aibă stăpân? Singurul stăpân îi erai tu, dar pe latura care-mi aducea liniște.

Nici acum nu știu cine ești, R. Și te înțeleg. Locul meu, în inima ta, a fost limitat. M-aș fi dorit regină, am fost uneori, vreme de câteva secunde și ceva. Dar imperiul meu era din iluzii, și zadarnic am încercat să te învăț jocul. Se putea să nu fi fost compatibili, R.? Dacă nu mi te-ar fi luat nimic de lângă mine, aș fi mers mai departe, orbii nu au zi lumină!

Am ajuns la intersecție, aici vei alege tu calea. Dar vezi..., când dai drumul unei păsări din colivie, aproape că nu mai știe să zboare!

Am ales să-ți scriu aceste cuvinte fiindcă trebuia să ți le spun. N-aș vrea să mai discutăm niciun cuvânt pe marginea acestui subiect. Vreau să fim noi până la sfârșit, ca și cum un perete invizibil s-ar îndepărta spre niciodată.

Iubite,

Ești ales să primești ceea ce inima mea n-a dăruit altcuiva, ți-am spus atunci. Și m-am ținut de cuvânt. Dacă privesc în urmă, mă văd șlefuind fiecare clipă, modelând-o și repetând întruna că trebuie să-ți fiu. Și ți-am fost, pe rând, iubită, amantă, prietenă, prizonieră și ecou, pe tăișul clipelor și niciunde, dar pretutindeni unde erai tu.

Ți-am fost anotimpuri cu tot soiul de stări, de multe ori împrumutate din haina ploilor. Uneori erai cea mai îndepărtată stea din galaxie, alteori străluceai pe umărul meu...

Recunoaște, am fost atât de puternică să pot respira prin tine!

Radu,

Nu mai am niciun cuvânt să-ți spun. Îți dăruiesc tăcerea inimii, s-o iei cu tine dincolo de noi. Alege-ți calea fericirii, oricare ar fi ea. Am încredere că vei alege cu inima.

A nimănui, Sofia.

Am listat-o și am pus-o în geantă. Nu aveam puterea să i-o dau. Într-o jumătate de suflet păream demodată, în cealaltă jumătate alergam pe piste nesigure, dar pe care aveam șanse să-l întâlnesc.

Într-o zi m-am dus în biroul lui cu o lucrare. Era singur. Am discutat pe marginea temei de serviciu și am dat să plec. M-a prins de braț și m-a sărutat.

La fereastră, ploaia dansa step.

Fragment din romanul cu același titlu, în lucru

„De ce să nu recunosc că depărtarea aceasta îmi făcuse răni uriașe?! Că-mi era dor de el până la lacrimi? Că dorul venea așa, în torent, chiar dacă eu încercam să-l opresc și să-l trimit pe alte meleaguri. Imposibil! Era blestemul meu. Așadar, trebuia să-l port.”

Roman

SĂPTĂMÂNA ÎN CARE SUFLETUL A ÎNVĂȚAT SĂ PLÂNGĂ (3)

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Spania

Ieșise din nimic. Dacă nu erau cei treizeci de centrimetri de bordură ce despărțea faleza de nisip, ar fi putut crede că ieșise direct din apă. Plaja era pustie. Cei doi peruani se chinuiau să așeze mesele pe terasă. Înăuntru se auzea mașina de cafea și dincolo de ea vocea blondei ce cânta „Maria, Maria" cu Santana. Ele două, ca niște curci nedormite, pescărușul de ieri, căutând în același loc mâncarea și soarele roșietic, apoi rozaliu, lungindu-se până la insule. Parcă-i căzuse lui Dumnezeu ceașca de cafea cu lapte peste mare. Nici nu mai știe dacă ea îl văzuse întâi, ori amândouă, întinzându-se ca o felină, întâi brațele, apoi corpul, lăsând picioarele la urmă, da, era o felină de la care nu-și mai putea lua ochii.

– Vezi și tu ce văd eu?, o întrebă pe Olga.

– Cred că-l vedem amândouă, râse Olga, abia a ieșit din nisip.

Căută disperată telefonul, o fotografie, numai una, la altceva nu se mai putea gândi, fiara asta sălbatică nu va rămâne aici, vreau o fotografie, altfel s-a dus dracului toată săptămâna. Parcă avea febră.

– Îl fotografiez, zise, și începu să apese pe butonul camerei, o dată, de cinci ori, de zece ori.

– Te vede, zise Olga, poate nu-i place…

– Îi place, se joacă cu mine, știe ce fac, m-a văzut cu coada ochiului, mă miroase, este ca pantera, îmi poate ghici gândurile.

Bărbatul se urcase pe bordură, scoase o sticlă de apă din rucsac și bău încet câteva guri, bineînțeles, cu spatele la ele. Era perfect. Cum erau experte în torsuri bărbătești, acceptară fără cuvinte că este ca un zeu căzut de cine știe unde sau îngropat în nisip de cineva, poate după o urgie nocturnă în bar, pentru că ieri, își aminti Olga, aici nu era nicio creatură ca el.

– Amigo, îl strigară pe peruanul cel tânăr, arătându-i străinul din nisip, l-ai văzut azi noapte pe-aici?

– Nu, niciodată.

Celălalt peruan venea cu cafeaua fierbinte.

– Am ascultat fără să vreau, zise, super felină, surioară, nu ca Tonito al nostru, dar nu crezi că este un calibru prea mare pentru o educatoare?

– Ce?

– Păi, nu pare de loc handicapat.

Olga nu se mai putu ține și începu să râdă ca o nebună. Așa de tare că se sperie singură de sunetele stridente ce-i ieșeau din gât.

– Eu îl invit la o cafea, zise și se ridică de la masă.

– Ești nebună.

– Sunt.

Stătea cu spatele la ele. Aștepta. Știa ce va urma. Era ca întotdeauna.

– Bună, zise Erika, arătând spre Olga și masa de sub palmier, nu vrei să bei o cafea cu noi?

– Bună, vreau. Chiar mă gândeam…

– …când te atacă femeile, îi continuă Erika gândurile, o cafea te încălzește mai repede.

Bărbatul se ridică de pe bordura de piatră pe care stătea, își înfundă sticla de apă în rucsac, apoi, cu gesturi lenețe, de om nedormit, își îmbrăcă singura cămașă pe care o avea, neagră, uzată, mirosind a mascul și sudoare sărată. Erika era deja sub palmier. O urmă, la fel de leneș, nelăsând un singur moment impresia că abia a așteptat să le cunoască ori să bea o cafea pe banii lor. Olga avea părerea ei despre rasa asta fatală, nici prea-prea, nici foarte-foarte, așa că se mulțumi să-l salute fără să se ridice de pe scaun.

– O cafea fierbinte ți-ar face bine, zise Erika, după cum văd, ai dormit pe nisip.

– Fetelor, râse bărbatul, îmi puteți oferi o bere?

– Bere?

Amândouă în cor. Așa ceva nu mai auziseră. Nouă dimineața, toamnă călduroasă, dar toamnă. Minunea asta doarme îngropat în nisip cu rucsacul la cap și, în loc să-și încălzească oasele, cere o bere rece.

– Amigo, strigă Olga în urma peruanului, ne poți aduce o bere rece?

– Ai un nume?, întrebă Erika.

– Zulu.

– Al tău ori împrumutat?

Străinută zdravăn, tuși mai zdravăn, părea că este răcit. Olga îi întinse pachețelul de batiste mentolate. Trecu peste întrebare suflându-și nasul.

– Ești bolnav?

– Cred c-am răcit.

– Este Covid?

– Nu știu. Nu cred.

– Și bei bere rece, continuă Olga, eu în locul tău aș cere un ceai.

Zulu râse din nou. Peruanul aduse berea. Atmosfera era bună. Amândouă aveau ceva nou pentru ziua de azi, îl priveau, îl cercetau, întrebau tot felul de banalități, pentru că nu știau cum să continue sau până unde puteau merge cu jocul lor de-a șoarecele și pisica.

– De unde vii?, întrebă Erika.

– De la Madrid. Cu autostopul și pe jos.

– Vorbești serios?

– Cât se poate de serios. Merg spre Valencia, apoi mă întorc din nou la Madrid.

– Și dormi pe malul mării?

– Aproape, răspunse Zulu, uneori prin parcuri... locuri retrase...

– Wow!

Erika era fascinată. Omul ăsta făcea exact ce-și dorise ea să facă ani de zile în Pueblito, să-și ia un rucsac și să coboare spre mare, singură cu gândurile ei, să se ascundă noaptea de oameni și să stea ziua printre ei, să se lase întrebată și să răspundă cu zgârcenie, pentru că fiecare cuvânt în plus ar putea fi folosit în detrimentul ei.

– Cândva visasem același lucru, zise, dar nu am fost în stare să fac nici măcar drumul din sat până la mare, vreo sută de kilometri, pentru că sunt femeie și este periculos.

– Viața este periculoasă, răspunse Zulu, nu cred că are vreo importanță feminitatea ta, viața...

Îl privi cu atenție. Era un bărbat tânăr, poate ceva mai tânăr ca ele, nu avea chipul tipic negroid, totul în el părea alb, doar pielea strălucea ca o ciocolată în bătaia soarelui. Avea trăsături frumoase. Cu siguranță unul dintre părinți era alb. Doar când făcea scurtele pauze dintre fraze ochii lui aveau ceva rece, sălbatic, aproape agresiv. Erika se gândi că ar putea fi un om rău și viclean, nu numai atrăgător și misterios. De privirea lui se temea. Zâmbetul era deschis și cald, dar ochii vorbeau o altă limbă.

Los Alcazares, Murcia, Spania

„Parcă-i căzuse lui Dumnezeu
ceașca de cafea cu lapte
peste mare.
Nici nu mai știe
dacă ea îl văzuse întâi,
ori amândouă, întinzându-se
ca o felină, întâi brațele,
apoi corpul, lăsând picioarele
la urmă,
da, era o felină
de la care nu-și mai putea
lua ochii.”

Teatru

SALONUL ROȘU
de August Strindberg
Dramatizare radiofonică de Pușa Roth
Traducere de Corneliu Papadopol
Teatru serial

Episodul 1

Personajele:

Arvid Falk
Struve
Aprodul
Grefierul
Secretarul-șef
Primul secretar
Funcționarul

August Strindberg
22 ianuarie 1849, Stockholm–14 mai 1912, Stockholm

Zgomot de stradă, bate orologiul de la Sfânta Klara, zgomot de pași pe o alee de nisip.

Struve *(foarte amabil)*: Domnule asesor, sper că nu ați așteptat?

Arvid Falk: Niciun moment, adineauri a sunat ora șapte. Vă mulțumesc pentru amabilitatea de a fi venit aici, fiindcă trebuie să mărturisesc că această întâlnire are pentru mine cea mai mare importanță. Pe scurt, este vorba de viitorul meu, domnule Struve.

Struve *(descumpănit)*: O, Dumnezeule! Credeam că stăm la un pahar, să ne mai relaxăm, domnule Falk… Nu mă așteptam la…

Arvid Falk: Ca să putem discuta mai bine, eu zic să ne așezăm aici, afară, dacă nu aveți nimic împotrivă, și să bem un grog.

Struve *(neliniștit)*: Mulțumesc de invitație, da, cum spuneți dvs.

Arvid Falk: În primul rând, trebuie să vă rog să nu mă mai numiți asesor, pentru că n-am fost niciodată decât copist temporar și, de altfel, începând de azi s-a terminat și cu asta și, la urma urmei, sunt doar domnul Falk.

Struve *(mirat)*: Ce lovitură! Dumneavoastră, care sunteți un om cu idei liberale… Cum să zic…

Arvid Falk *(categoric)*: V-am solicitat în calitate de colaborator al liber-cugetătorului *Scufița Roșie*.

Struve *(modest)*: Mă rog, poftiți, sunt doar un colaborator atât de neînsemnat…

Arvid Falk: Am citit articolele dumneavoastră vehemente în problema muncitorească și în toate celelalte chestiuni ce ne stau pe inimă. Domnule Struve, suntem acum în anul III, cu cifre romane, pentru că reprezentanța

noastră națională se întrunește a treia oară și în curând ne vom vedea speranțele realizate. Am citit în *Prietenul țăranilor* excelentele dumneavoastră biografii ale oamenilor politici, oameni din popor care, în sfârșit, pot exprima ce au avut atâta timp pe suflet. Sunteți un om al progresului și vă stimez foarte mult!

Struve *(grăbit)*: Pot spune că pentru mine este o adevărată bucurie să aud această încurajare din partea unei persoane tinere și, trebuie să spun, remarcabile ca dumneavoastră, domnule asesor. Dar, pe de altă parte, de ce să vorbim despre lucruri care sunt mult prea serioase, ca să nu zic penibile, aici, când ne aflăm afară, în sânul naturii, acum, în prima zi de primăvară, când totul înmugurește și soarele își răspândește căldura asupra întregii naturi. Hai să lăsăm grijile la o parte și să ne bem paharul în liniște. Iertați-mă, dar eu, ca student mai vechi, și… poate… de aceea… aș îndrăzni să spun…

Arvid Falk *(cu răceală)*: Da, bine, mă gândeam… noi am fost colegi de facultate, ziceam că ne putem confesa, dar, mă rog… *(Pauză, apoi pe un ton obișnuit.)* Ți-am pomenit adineaori, frate, că astăzi am rupt cu trecutul și am părăsit cariera de funcționar. Mai vreau doar să adaug că intenționez să devin scriitor!

Struve: Scriitor! O, Doamne, dar de ce? Este chiar păcat.

Arvid Falk: Nu este deloc păcat! Dar acum aș vrea să te întreb, frate, dacă știi încotro să mă îndrept ca să găsesc de lucru?

Struve *(prefăcându-se că regretă)*: Hm! Într-adevăr, este greu de spus. Se îmbulzește atâta lume din toate părțile. Dar nu trebuie să te gândești deloc la așa ceva. Este într-adevăr păcat că-ți întrerupi cariera. *(Tușește semnificativ.)* Cea de scriitor este foarte grea! *(Curios.)* Dar spune-mi motivul pentru care vrei să abandonezi o carieră care aduce totodată onoare și putere.

Arvid Falk *(serios)*: Onoare celor ce-și arogă puterea și putere celor lipsiți de scrupule.

Struve: Ce tot pălăvrăgești! Nu este chiar atât de rău!

Arvid Falk: Nu! Ei, atunci să vorbim despre altceva. Vreau să-ți descriu doar interiorul uneia dintre cele șase instituții de care am avut parte. Pe primele cinci le-am părăsit imediat, din simplul motiv că acolo nu era nimic de făcut. De fiecare dată când mă duceam acolo și întrebam dacă este de făcut ceva, răspunsul era întotdeauna: „Nu". Și n-am văzut niciodată pe nimeni făcând ceva. Și asta cu toate că erau instituții atât de importante precum *Colegiul pentru distilarea rachiului, Cancelaria de impozite* și *Direcția generală de pensii a funcționarilor.* Dar când am văzut masele de slujbași care se târau unii peste alții, m-am gândit că în instituția care le plătește lefurile tuturor acestora trebuie totuși să fie ceva de făcut. Am cerut deci mutarea la *Colegiul pentru plata salariilor funcționarilor.*

Struve *(interesat)*: Ai fost în instituția asta?

Arvid Falk: Da. Nu voi uita niciodată impresia puternică pe care mi-a făcut-o debutul meu în instituția asta atât de complet și de bine organizată. M-am dus acolo la unsprezece a.m. pentru că asta era ora deschiderii. În antecameră, doi aprozi stăteau întinși de-a curmezișul peste o masă și citeau „Patria".

Struve: „Patria"*?*

Arvid Falk: Da! Am spus bună dimineața. O vagă șerpuire a spinărilor celor doi domni arătă că salutul meu nu era primit cu totală nemulțumire, iar unul dintre ei își mișcă chiar tocul de la cizma dreaptă, ceea ce desigur că trebuia să echivaleze cu o strângere de mână. Am întrebat dacă vreunul dintre domni este liber și ar putea să-mi arate localul. Ei explicară că sunt opriți: au ordin să nu părăsească antecamera. Am întrebat dacă nu mai există și alți aprozi. Da, mai există și alții. Dar șeful aprozilor este în concediu, primul aprod are zi liberă, al doilea este învoit, al treilea este la poștă, al patrulea bolnav, al cincilea s-a dus după apă de băut, al șaselea este în curte „și stă acolo toată ziua". De altfel „niciun funcționar nu obișnuiește să apară înainte de ora unu". Asta era o aluzie că vizita mea matinală era inoportună și că aprozii sunt și ei funcționari.

După ce am explicat că totuși sunt hotărât să văd birourile, ca să-mi fac o idee asupra diviziunii muncii într-o instituție atât de importantă și cuprinzătoare, l-am convins să meargă cu mine pe cel mai tânăr dintre cei doi. O priveliște grandioasă apăru când acesta deschise ușa: un șir de șaisprezece încăperi, mai mari și mai mici, se ofereau privirilor mele. Aici cu siguranță trebuie să se găsească de lucru, gândii eu, simțind că îmi venise o idee fericită. Pârâitul celor șaisprezece focuri de mesteacăn, în cele șaisprezece sobe de teracotă, tulbura plăcut singurătatea locului.

Struve *(ascultase tot mai atent, scoate un creion din căptușeala vestei și scrie un 16 pe manșeta stângă)*: Da, da, așa, șaisprezece…

Accent muzical.

Aprodul: Aici este biroul temporarilor.
Arvid Falk *(mirat)*: I-auzi! Sunt mulți temporari în instituție, domnule Aprod ?
Aprodul: Păi da, mai mulți decât trebuie.
Arvid Falk: Și ce lucrează?
Aprodul: Scriu, bineînțeles, puțintel…

Accent muzical.

Arvid Falk: Îți dai seama, Struve? Devenise atât de familiar, că am crezut de cuviință să întrerup discuția. După ce străbăturăm birourile copiștilor, notarilor, funcționarilor, revizorului și secretarului reviziei, controlorului și secretarului controlorului, juristconsultului, contabilului-șef, arhivarului și bibliotecarului, intendentului, casierului, curatorului, secretarului-șef, secretarului de protocol, grefierului, registratorului, secretarului expediției, șefului de birou și șefului expediției, ne oprirăm, în sfârșit, în fața unei uși pe care era scris cu litere aurite: *Președinte*. Voiam să deschid ușa și să intru, dar aprodul mă puse la respect, apucându-mă speriat de braț și mi-a șoptit la ureche.

Aprodul: Liniște!
Arvid Falk *(nedumerit)*: Doarme?
Aprodul *(speriat)*: Pentru numele lui Dumnezeu, nicio vorbă! Nimeni nu are voie să intre până nu sună președintele.
Arvid Falk: Sună des președintele?
Aprodul: Nu l-am auzit niciodată, de un an, de când sunt aici.

Accent muzical.

Arvid Falk: Așadar, Struve, pe cât se părea, intrasem iar în domeniul familiarităților și de aceea l-am întrerupt.
Struve *(curios)*: Și ce s-a mai întâmplat?
Arvid Falk: Pe la orele douăsprezece începură să apară funcționarii temporari și am fost destul de surprins recunoscând printre ei anumite cunoștințe vechi de la *Direcția generală de pensii a funcționarilor* și de la *Colegiul pentru distilarea rachiului*. Dar și mai mare mi-a fost surpriza când l-am văzut pe contabilul-șef de la *Cancelaria de impozite* intrând în pas de promenadă și instalându-se în biroul și fotoliul de piele al grefierului, la fel de comod cum îl văzusem și dincolo. L-am luat de-o parte pe unul dintre cei doi tineri domni și l-am întrebat dacă nu găsește potrivit să-i fac o vizită de politețe președintelui. „Liniște!" a fost răspunsul lui misterios, pe când mă conducea în camera a opta! Din nou această misterioasă „liniște!"

Camera în care ne găseam acum era la fel de întunecoasă, dar mai murdară decât celelalte. Smocuri de păr de cal ieșeau prin pielea crăpată a mobilelor, praful gros acoperea biroul pe care se găsea o călimară uscată, iar acolo se mai găseau și un baton nefolosit de lac pentru sigilii, pe care fostul posesor își scrijelise numele cu litere gotice, o foarfecă pentru hârtie cu brațele înțepenite de rugină, un calendar rămas de la *Sânzienele* de acum cinci ani, un anuar oficial vechi de cinci ani și o coală de hârtie de ambalaj pe care era scris, de cel puțin o sută de ori, Iulius Caesar, Iulius Caesar, Iulius Caesar, alternativ cu Tata Noe, Tata Noe, Tata Noe.

Accent muzical.

Aprodul: Asta este camera arhivarului, aici nu ne deranjează nimeni.
Arvid Falk *(curios)*: Arhivarul nu vine deloc pe aici, domnule aprod?
Aprodul: N-a mai fost pe-aici de cinci ani, așa că acum, firește că îi este rușine să mai vină.
Arvid Falk: Păi, dar atunci cine se ocupă de serviciul lui?
Aprodul: Bibliotecarul.

Accent muzical.

Struve: Falk, în ce constă de fapt activitatea în acest *Colegiu pentru plata lefurilor funcționarilor?*

Arvid Falk: Constă în aceea că aprozii clasează chitanțele cronologic și alfabetic și apoi le transmit la legător, după care bibliotecarul supraveghează așezarea lor în rafturile corespunzătoare. Acum ai înțeles, Struve?

Struve: Cât ai vorbit, eu mi-am notat câte ceva pe manșetă că să nu uit. Totuși, nu înțeleg ceva. Spune-mi, Falk…

Arvid Falk: Ce nu înțelegi?

Struve: Păi, dar cum reușea atunci arhivarul să-și ia leafa?

Arvid Falk: Ei bine, i se trimitea acasă. Nu e simplu? Tânărul meu prieten mă sfătui apoi să intru la grefier, să-i fac o plecăciune și să-l rog să mă prezinte celorlalți funcționari, care soseau acum pe rând, ca să scormonească focul din sobele de teracotă și să se bucure de ultimele luciri ale jarului. Grefierul este un personaj foarte puternic și totuși binevoitor, îmi povesti prietenul meu, și știe să prețuiască atențiile. Îl cunoscusem pe grefier în calitate de contabil-șef și aveam o cu totul altă impresie despre el, dar acum l-am crezut pe colegul meu și am intrat la el. Temutul personaj ședea într-un fotoliu larg, în fața focului, cu picioarele întinse pe o blană de ren. Era intens preocupat să fumeze cu un țigaret din spumă de mare, pe care îl îmbrăcase în piele de mănușă. Dar, ca să nu stea degeaba, își luase în față „Gazeta poștei" din ajun, ca să se informeze, cât era necesar, asupra doleanțelor guvernului. La intrarea mea, care păru că îl deranjează, își împinse ochelarii în sus pe țeasta pleșuvă, își ascunse ochiul drept după marginea ziarului și mă sfredeli cu stângul. I-am prezentat situația mea. El a luat țigaretul din spumă de mare în mâna dreaptă și s-a uitat cât de mult „se afumase". Tăcerea înfricoșătoare care a urmat mi-a confirmat toate temerile. Și-a dres glasul și a scuipat, făcând jarul să sfârâie tare. Apoi și-a amintit de ziar și a continuat să citească. Am crezut că trebuie să repet solicitarea, cu unele variațiuni. Atunci nu s-a mai putut abține.

Accent muzical.

Grefierul: Ce dracu' vrei, domnule? Ce dracu' cauți în biroul meu? Nu pot sta liniștit în biroul meu? Ai? Ieși, ieși, ieși, domnule! Ce dracu', domnule, nu vezi că sunt ocupat? Vorbește cu secretarul-șef dacă vrei ceva! Nu cu mine!

Struve: Atunci, ce-ai făcut?

Arvid Falk: Dragul meu Struve, m-am dus la secretarul-șef.

Struve: Acolo ce-ai găsit, Falk?

Arvid Falk: Acolo se ținea o mare comisie pentru materiale, care dura deja de trei săptămâni. Secretarul-șef prezida, iar trei funcționari încheiau procesele- verbale. Mostrele trimise de furnizori erau răspândite pe mesele din jur, la care se așezaseră toți funcționarii, copiștii și notarii. Tocmai se hotărâseră, deși cu mari deosebiri de păreri, pentru baloții de hârtie de la Lessebo și, după repetate tăieri de probă, se opriseră la 48 de foarfeci, produs premiat de la Gratorp (grefierul deținea 25 de acțiuni ale acestei uzine). Probele de scris cu peniță de oțel ocupaseră o săptămână întreagă, iar procesul-verbal înghițise două topuri de hârtie. Acum se ajunsese la bricege și comisia tocmai se ocupa cu încercarea lor pe tăbliile negre ale meselor. Mi-aduc aminte perfect.

Accent muzical.

Secretarul-șef: În calitatea mea de secretar-șef propun briceagul Sheffield nr. 4 cu două lame, fără tirbușon. Ce părere are primul secretar?

Primul secretar: Ah, am nimerit într-un cui și am stricat Eskilstuna nr. 2 cu trei lame. Mă scuzați, dar e bine, domnule secretar-șef. Da, de acord, sunt de acord cu briceagul Sheffield nr. 4 cu două lame, fără tirbușon.

Accent muzical.

Struve: Foarte interesant, Falk. Ce s-a mai întâmplat?

Arvid Falk: Ai răbdare, Struve, ai răbdare să-ți povestesc. După ce au luat cuvântul cu toții, motivându-și riguros opiniile, mai adăugând și probe practice, președintele hotărî să se comande de două ori douăsprezece duzini de Sheffield. Față de asta secretarul-șef făcu o obiecțiune, într-o expunere mai lungă, care fu înscrisă în procesul-verbal, copiată în două exemplare, înregistrată, clasată alfabetic și cronologic, legată de aprodul șef sub supravegherea bibliotecarului, și așezată în raftul corespunzător. Această obiecțiune respira un cald sentiment patriotic și voia să sublinieze, înainte de toate, cât de necesar este ca statul să sprijine manufacturile autohtone. Dar, pentru că mai cuprindea și o reclamație împotriva unui funcționar al guvernului, secretarul-șef trebuie să ia apărarea Guvernului. El începu cu un istoric al originii scontului manufacturier iar la cuvântul „scont" toți funcționarii temporari ciuliră urechile, apoi el aruncă o privire asupra dezvoltării economice a țării în ultimii douăzeci de ani și se pierdu în amănunte, astfel că orologiul de la biserica Riddarholm bătu două înainte ca el să ajungă la subiect. La această fatală bătaie de ceas, toți funcționarii săriră de pe locurile lor, de parcă ar fi izbucnit un incendiu. Când l-am întrebat pe tânărul coleg ce înseamnă asta, un secretar în vârstă, care-mi auzise întrebarea, răspunse cât se poate de prompt.

Funcționarul: Prima obligație a funcționarului este punctualitatea, domnule!

Arvid Falk: Dar nu mai e niciun suflet aici, și au trecut doar două minute peste ora două!

Funcționarul *(încet)*: Mâine va fi o zi fierbinte, domnule.

Arvid Falk *(neliniștit)*: Pentru numele lui Dumnezeu, dar ce se întâmplă aici?

Funcționarul: Creioanele! Creioanele, domnule!

Accent muzical.

Struve (*cu uimire*): Dragă Falk, sunt perfect uimit. Presupun că lucrurile nu s-au oprit aici?

Arvid Falk: Au urmat zile fierbinți: lacul de sigilii, plicurile, cuțitele de tăiat hârtie, sugativa, ața pescărească. Dar asta încă mai mergea, fiindcă toți aveau ocupație. Veni însă și ziua când se sfârși și asta. Atunci mi-am luat curajul și am rugat să mi se dea ceva de făcut. Mi-au dat șapte topuri de hârtie pentru transcris pe curat acasă, ca să mă pot „evidenția". Am terminat lucrarea într-un timp foarte scurt, dar în loc să fiu încurajat și stimulat, am fost întâmpinat cu neîncredere, fiindcă oamenii harnici nu erau agreați. După aceea n-am mai căpătat nimic de lucru. Te scutesc de descrierea penibilă a unui an plin de umilințe, de jigniri inexprimabile, de nemărginită amărăciune. *(Reacție la Struve.)* Tot ce găseam că este ridicol și josnic era tratat cu cea mai solemnă seriozitate, iar tot ceea ce respectam ca mare și demn de laudă era batjocorit. Poporului îi spuneau gloată și considerau că există doar pentru ca garnizoana să poată trage în el, în caz de nevoie. Noua formă de stat era insultată pe față, iar țăranii erau numiți trădători.

Struve *(mânios)*: Cum adică, Falk? Cum adică trădători? Ce nebunie!

Arvid Falk: Ei, Struve, asta am auzit timp de șapte luni; pentru că nu participam la râsete, am început să fiu privit cu neîncredere și să fiu provocat. Cu prima ocazie când au fost atacați „câinii opoziției", am explodat și am avut o explicație cu ei, care a avut rezultatul că au aflat cu cine au de-a face și am devenit imposibil. Și acum fac la fel ca mulți alți naufragiați: mă arunc în brațele literaturii!

Struve *(soarbe din grog și pare nemulțumit)*: Frate dragă, n-ai învățat încă arta vieții! Ai să vezi cât de greu este să-ți câștigi pâinea la început și că, treptat, ăsta devine lucrul cel mai important în viață! Muncești ca să-ți câștigi pâinea și o mănânci, ca să poți câștiga mai multă pâine, ca să poți munci! Crede-mă, am nevastă și copil, știu ce înseamnă asta. Trebuie să te adaptezi împrejurărilor, vezi tu! Trebuie să te adaptezi! Iar tu nu cunoști situația scriitorului. Scriitorul este în afara societății!

Arvid Falk: Păi da, asta este pedeapsa, pentru că vrea să fie deasupra societății! De altfel, detest societatea, pentru că nu se bazează pe un contract liber consimțit, este o urzeală de minciuni… și prefer să fug de ea!

Struve: S-a făcut frig, Falk.

Arvid Falk: Da, vrei să mergem?

Struve: Hai să mergem.

Muzică de final.

Superproducție a Teatrului Național Radiofonic, teatru serial în 10 episoade. Regia artistică: Vasile Manta. În rolul principal, Arvid Falk: Cristian Iacob. Distribuția episodului 1: Mircea Rusu (Struve), Ștefan Velniciuc (Aprodul), Dan Condurache (Grefierul), Mihai Niculescu (Secretarul-șef), Nicolae Călugărița (Primul secretar), Marius Călugărița (Funcționarul). Redactor și producător: Costin Tuchilă. Regia de studio: Janina Dicu, Renata Rusu. Regia de montaj: Mirela Anton și Florin Bădic. Regia muzicală: Stelică Muscalu. Înregistrare difuzată în premieră absolută în perioada 11–22 aprilie 2016 la Radio România Cultural.

Episodul 1 poate fi ascultat la adresa: https://www.youtube.com/watch?v=SXu1yOrHnVs

Următoarele episoade vor fi publicate în numerele viitoare ale revistei.

”Struve: Frate dragă... Trebuie să te adaptezi împrejurărilor, vezi tu! Trebuie să te adaptezi! Iar tu nu cunoști situația scriitorului. Scriitorul este în afara societății!
Arvid Falk: Păi da, asta este pedeapsa, pentru că vrea să fie deasupra societății! De altfel, detest societatea, pentru că nu se bazează pe un contract liber consimțit, este o urzeală de minciuni... și prefer să fug de ea!”

PRIMUL ROMAN SUEDEZ MODERN

Costin Tuchilă

Sub formă de teatru serial în 10 episoade, Pușa Roth reține esențialul, din punct de vedere dramatic, din romanul lui August Strindberg, capodoperă a literaturii universale care se dovedește și astăzi un text de mare actualitate prin tematică, observația socială și personajele sale memorabile. Romanul, tradus de Corneliu Papadopol, se pretează de altfel acestei viziuni dramatice sub formă de teatru serial.

Primul roman suedez modern, *Salonul roșu* este cartea care l-a impus pe August Strindberg în 1879, reprezentând un succes extraordinar. Strindberg avea 30 de ani când a publicat acest roman. Era autorul unei culegeri de povestiri și al mai multor piese, *Cadou de ziua onomastică*, *Gânditorul liber, În Roma*, jucată la Teatrul Regal din Stockholm și întâmpinată favorabil de presa literară, *Haiducul. Mäster Olof* (1872), dramă istorică în cinci acte, fusese respinsă de Teatrul Regal, motiv de amărăciune și dispreț din partea scriitorului față de instituțiile oficiale, pe care le va ridiculiza în *Salonul roșu*. Este perioada în care Strindberg frecventează Restaurantul Bern din centrul orașului Stockholm, a cărui sufragerie numită *Salonul roșu* devenise locul de întâlnire al scriitorilor și artiștilor, un fel de cafenea literară care reunea boema „insurgentă”. Restaurantul, înființat în 1863, există și astăzi, conservând în parte atmosfera de odinioară a Salonului roșu, locul atâtor dispute estetice și, mai ales, martor al atâtor destăinuiri.

Stilul autorului, nelipsit de ironie cinică și satira sa atât de cuprinzătoare, devenită denunț social, au creat un șoc de proporții, pe care și ascultătorul de astăzi îl poate retrăi. Nimeni nu mai avusese, în literatura suedeză, talentul de a surprinde atâtea medii sociale dintr-o singură privire, de a le cerceta cu un ochi atât de sigur și de a pune sub lupă un întreg mecanism sufocant, de a lansa cu atât curaj imaginea ipocriziei și a corupției, neținând seamă de prea multele constrângeri dintr-o societate conservatoare, care știa foarte bine să-și ascundă eșecurile și să-și mascheze propria disoluție. De fapt chiar disoluția socială, la acel sfârșit de secol, este miezul analizei complexe pe care o întreprinde scriitorul într-un roman în bună parte autobiografic, vorbind de propriile iluzii și refugii. Experiența personală se întrevede în construirea personajului principal, Arvid Falk și mai cu seamă în mediile pe care el le străbate și în modul specific de a le ilustra. Fermecător în *Salonul roșu* este unghiul stilistic folosit de autor, surprinderea, ca într-un crochiu, a reacției prin comentariul replicilor personajelor, acesta fiind adesea mijlocul cel mai sigur de a da expresie unui tip sau altuia. Intenția caricaturală a devenit aproape un reflex. Galeria de chipuri grotești, similară parcă cu micii monștri de argilă colorată ai lui Daumier, e nelipsită din recuzita satirică a lui Strindberg.

Mediul funcționăresc, pe care Arvid Falk îl părăsește îngrozit pentru a-și încerca norocul într-o carieră literară, e de-a dreptul hilar, suprarealist prin organizare, depășind imaginea gogoliană. Satira corupției, a superficialității, a birocrației ajunse la paroxism, critica acidă a mercantilismului lipsit de scrupule, răsfrânt și în lumea editorilor și a jurnaliștilor, a absurdităților dintr-o viață parlamentară care atinge ilaritatea prin penibilul situațiilor, sunt de o reală actualitate și astăzi, reliefată expresiv în dramatizarea Pușei Roth.

Textul de prezentare a spectacolului

Honoré Daumier, Clément-François-Victor-Gabriel Prunelle, medic, primar la Lyonului și deputat, sculptură în argilă colorată, c. 1832, Muzeul Orsay, Paris

IDEALURI DE SALON SAU ALCHIMISTUL DIN TURNUL ALBASTRU

Cronică de teatru radiofonic

Cristina Chirvasie

Regizoare, scriitoare

Tristă sau înveselitoare, pomădată cu fardurile pestrițe ale limbuției și costumată în *haina* aflării în treabă, politica nu este doar o noțiune sau o chestiune, ci, mai degrabă, un soi de *influență*, asemănătoare cu gripa, care face ravagii continue și care n-are leac. De câte ori aud de politică mă gândesc la impactul pe care îl au atenționările de pe pachetele de țigări. După menționarea lor pe ambalaj, vânzările au crescut proporțional cu gravitatea atenționării, care pentru unii s-a diluat într-un soi de promisiune sau de opțiune personală spre o proximă *evadare* către închipuitul lor paradis. Dramaturgului George Bernard Shaw, care adora polemicile acide și ironia deseori virulentă, i s-a părut că cea mai bună definiție a politicii ar fi aceea de *„paradis al palavragiilor”*, dar nu al oricăror guralivi, ci al celor cu limba ascuțită. Cumva ne învârtim, fără să vrem, în jurul acestui cuvânt care debordează de optimism. Paradis. *Paradisul* cere splendoarea, *cheamă* fericirea și *mustește* de delicii. În privința politicii totuși lucrurile acestea cam șchioapătă pentru că ea nu aduce fericirea și nici nu atrage neapărat după sine luxul, măreția, adicătelea splendoarea. Politica este, de cele mai multe ori, apanajul celor care cred despre ei că sunt ceea ce n-au devenit încă și probabil că nu vor deveni niciodată, aceasta fiind însăși condiția certă a ratării. O ratare personală care se răsfrânge asupra maselor, amputează spiritele și construiește reputații părelnice.

„M-am gândit adesea că politica este o treabă prea serioasă ca s-o încredințăm politicienilor”, scria la un moment dat Eugène Ionesco. Politica și politicienii au așadar un *sâmbure teatral*, ofertant pentru un dramaturg care joacă *pe degete* absurdul, darămite pentru un literat rebel și radical, cu un gust accentuat al satirei, ale cărui scrieri, nu de puține ori, au provocat scandaluri. „Scriitorul lunaticilor”, cum îl numeau unii critici, trăitor într-o lume populată cu dușmani, reali sau imaginari, suedezul **August Strindberg** a lăsat literaturii universale o operă generoasă. Cred însă că cea mai câștigată a fost dramaturgia europeană căreia i-a lăsat nu mai puțin de 60 de texte adunate în 15 volume. Autor fecund așadar, *alchimistul* Strindberg, care și-a dedicat talanții și Cărților albastre ale ocultismului, creator al primei drame moderne suedeze, a devenit cunoscut însă printr-un roman excepțional, *Salonul roșu*.

Aș vrea să deschid o paranteză, poate ușor romanțată, dar care cred că este elocventă pentru personalitatea lui Strindberg și, mai cu seamă pentru *umanitatea* lui și în *siajul* creativ pe care s-a clădit dramaturgia suedeză modernă. Se știe că Strindberg n-a avut tocmai o viață ușoară. Căsătorit în trei rânduri, bântuit de episoade depresive greu de gestionat, atras de partea ascunsă a lumii, autoexilat pentru o perioadă și *sihăstrit* apoi într-o clădire din Stockholm căreia lumea îi spune și astăzi *Turnul albastru*, criticat de conservatori și privit de elita culturală

cu mare scepticism, autorul *Domnișoarei Iulia* a purtat cu sine idealurile Suediei moderne, cea care tânjea să iasă de sub *plafoanele* Academiei care se complăcea încă în clopotul ei de sticlă. Acest Strindberg, negat de elită, fapt care a atras după sine imposibilitatea de a fi nominalizat la Nobel, a primit însă un dar din partea poporului său cu mult mai mare decât orice alt premiu. Temperamentul său detonant și iscusința cu care a radiografiat umbra lumii moderne, mocirloasă și josnică, i-au fost răsplătite cu 50.000 de coroane suedeze, adunate de susținătorii săi, rămânând în istoria culturii europene ca fiind singurul scriitor care a primit din partea poporului său un Nobel. Într-o seară de iarnă a anului 1912, cu numai patru luni înainte de-a muri, pe Strada Reginei înțesată cu mii de lumânări aprinse, peste 10.000 de studenți și muncitori i-au adus omagiul lor *Suedezului zburător*.

Motivul autoexilului său are legătură cu povestea *Salonului roșu*, poate cea mai articulată și vastă frescă a societății suedeze de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Ceea ce individualizează în general creația sa, dar mai cu seamă acest roman, este faptul că Strindberg n-a vrut să fie tributar formelor tradiționale. Or, acest lucru este unul dintre motivele principale pentru care a ales exilul, trăind cu sentimentul că cele pe care le scrie nu sunt cu adevărat apreciate în țara lui. Era și firesc, atâta vreme cât deținea un bogat *arsenal* de păreri pertinente și cuvinte acide la adresa *putorii Suediei*, după cum spunea.

Chiar dacă vorbește mai mult despre boema Suediei, *Salonul roșu* este, fără doar și poate, un roman politic vorbind pe șleau despre snobismul elitei din preajma anului 1900. Cu dense accente autobiografice, făcând apel la anii săi de tinerețe, pe când răzvrătit gazetar fiind, Strindberg încerca să-și facă un nume, Salonul roșu este, în fapt, un rezultat. Un rezultat al unei căutări de sine într-o societate pervertită, un soi de moară de vânt care merge în gol și de la care, abracadabrant, ai impresia că nu-ți poți dezlipi ochii. Contextul personal în care Strindberg a scris romanul este și el extrem de important. Gazetar așadar, apoi bibliotecar la Biblioteca Regală, August se alătură boemilor care își duc veacul în Salonul roșu al faimosului restaurant „Berns Salonger" din Stockholm (care există și astăzi), se îndrăgostește de o actriță măritată cu un baron și care, după ce își părăsește soțul, îi devine soție. Toate aceste detalii contextuale și literare dau substanță romanului adaptat pentru radio și pus în undă anul acesta de una dintre echipele Teatrului Național Radiofonic.

A structura 29 de capitole într-o dramatizare e cel puțin un lucru curajos pe care scriitoarea Pușa Roth îl izbutește cu temeritate. Ascultând cele 10 episoade ale serialului propus cu ingeniozitate și inteligență de această experimentată autoare de texte teatrale radiofonice, m-am lăsat purtată într-o întoarcere în timp, într-o Suedie aflată la granița dintre nou și vechi, dintre vetust și modern, dintre prăfuit și suveran. Și de această dată întâlnirea dintre prolificul regizor **Vasile Manta**, mereu surprinzătoarea scriitoare **Pușa Roth** și neobositul producător al Redacției Teatru a Radiodifuziunii Române, **Costin Tuchilă**, a fost de bun augur, reușind să formuleze împreună un spectacol evocator și plin de umor.

Salonul roșu radiofonic are mai multe chei. Desigur unele dintre acestea pot fi găsite din lectura prealabilă a romanului. Dar cheia principală în care cred că ar trebui audiat acest spectacol este *cheia libertății*, o libertate spre care tindem și care are o *semantică* proprie, derivând din încercarea izbutită de a găsi corespondențe cu o actualitate cu care ne confruntăm (tentacular) și noi, europenii de azi. Corupție, birocrație, fățărnicie, valori răsturnate, afaceri îndoielnice, sărăcie și, nu în ultimă instanță, o ruinare spirituală care ne scoate din normalitate și ne face să devenim *zburători* peste viețile noastre.

Idealistul și tânărul funcționar Arvid Falk are o traiectorie impecabil construită și în formula radiofonică. Pentru mine nu a fost o surpriză interpretarea plină de franchețe a lui Cristian Iacob pentru că el este unul dintre acei actori care se pot scufunda și înota în străfundul *apelor* unui personaj cu o ușurință specială, simțind suișurile și coborâșurile, acutele și gravele și păstrându-și prospețimea de la un capăt la altul al spectacolului. Întâlnirea lui cu boemii Salonului Roșu, pictorul Sellén (căruia Ionuț Kivu îi etalează cu gentilețe sensibilitățile și *poetica* proprie), nefericitul sculptor Olle Montanus (pe care Eugen Cristea îl conturează cu entuziasm și umor), pictorul Lundell (al cărui caracter slugarnic este transpus în undă cu o bună intuiție și generozitate de Marius Manole) și apoi relația dintre Arvid și Carl Nicolaus, despoticul său frate (interpretat cu fermitate și forță de Mihai Constantin), fac din noua producție a Teatrului Național Radiofonic o propunere teatrală inedită și o savuroasă mostră de teatru politic. Regizorul Vasile Manta asezonează povestea cu o suită actoricească bine calibrată și izbutește să construiască un spectacol care *descinde* din… spectacolul lumii cu plictiseala, banalitățile, curiozitatea, indiscreția și toanele ei, dozând când egal, când inegal, cusururile acestei lumi care refuză sistematic să se *maturizeze*.

Strindberg și-a dorit cu tot dinadinsul să găsească piatra filozofală. Un visător iremediabil, desigur, care și-a etalat utopia prin celebrul adagiu *Visez, deci exist*. Probabil că această visare i-a dat dreptul la genialitate. După apariția *Salonului roșu*, în 1879, unul dintre importanții politicieni și critici ai vremii, Edvard Brandes, scria că romanul îl face pe lector „să-și dorească să se alăture luptei împotriva ipocriziei". La aproape 14 decenii distanță, propunerea Teatrului Național Radiofonic continuă acest strigăt în marea învolburată a postmodernității printr-un spectacol viu, trist și vesel totodată (ca o linguriță de șerbet într-un pahar cu apă), despre o omenire care nu încetează să-și reclame dreptul la fericire.

Revista Teatrală Radio, 16 iunie 2016

Proză scurtă

VIZITATORUL NOCTURN

Mircea Bodnariu

Prozator

Să fie lumină! O rază pornită din becul veiozei de la pat cade pe foile mele. Cum de le-am lăsat pe masă? Dacă intra cineva în timpul nopții și le vedea? Desigur, le-ar fi luat imediat, orice foaie mâzgălită de mine îmi este confiscată pentru a fi studiată, analizată de mințile luminate care mă tratează. Speră să scoată la iveală din adâncuri explicația comportamentului meu.

M-am hotărât să scriu povestea degradării mele, a nebuniei mele, de ce să n-o recunosc, dar nu vreau s-o fac pentru ei, îi urăsc prea mult ca să le dau o asemenea satisfacție, vreau s-o fac doar pentru mine, pentru propria mea clarificare. Iau foile de pe masă, le citesc, sunt curios să aflu ce am scris înainte de culcare. Nu că aș fi uitat, dar... Văd că e bine. Este doar un început bun, mai am foarte mult de scris, povestea prăbușirii mele este lungă. Bag foile în dulap, intru în pat și sting veioza. Mă gândesc cum să ascund foile mai în siguranță, mă îngrijorează gândul că, dacă voi continua să-mi scriu povestea, se vor aduna tot mai multe. Dacă le voi ascunde în dulap, va trebui să le pun în raftul cel mai de sus, cât mai în spate, acoperite de rufărie. Sau le-aș putea pune în pat, adică între saltea și fundul patului, nu cred să umble cineva acolo. Oare unde-i mai bine? În minte îmi apare moneda, o arunc, dar nu pot să văd fața pe care cade. Să aștept până mâine când mi se va aduce cea adevărată, voi vedea pe ce parte va cădea.

Intenționez să continui să scriu până voi reuși să mă înțeleg, apoi voi distruge foile, cum o voi face nu-mi este încă clar, cel mai simplu aș putea scăpa de ele dacă le-aș da foc, dar nu este posibil aici. De fapt, nu este necesar să le distrug, este suficient să le reduc la tăcere. Aș putea să le înec în cadă, ar amuți toate, sau să le fac bucățele astfel încât amestecul strigătelor lor subțirele să devină un vacarm din care să nu se distingă nimic. Aruncate în cadă sau făcute bucățele? Când voi termina de scris, voi decide folosind moneda.

Mă trezesc. Cu gândul la foile mele, am adormit. Este încă întuneric. Totuși prin fereastră pătrunde vag lumina nopții. La masa care se află între pat și fereastră văd ceva negru ca umbra unui om stând la masă.

– Cine ești, ce vrei, ce faci aici?

Speriat, aprind veioza. El se întoarce spre mine, îi văd chipul. Nu înțeleg ce se petrece, pipăi patul, mă pipăi pe mine, nu se poate, eu sunt în pat, ce să caut la masă? Fără îndoială că eu sunt cel de la masă, mai tânăr, nealbit, necopleșit de atâtea rele, dar eu sunt, cu siguranță.

– Am citit ce-ai scris.

Nu-l întreb cum de a găsit colile și cum le-a citit pe întuneric, asta nici nu mai contează acum.

– Sunt îngrijorat. Oare ce intenții ai în privința mea, ce mă mai așteaptă în continuare?

– Știu cine ești, ești eu cel de mai demult, cel de dinainte de dezastru. Așa că eu nu am nicio intenție cu tine, voi relata doar ceea ce a fost și cum a fost. Dar de ce ești curios, crezi că-i bine să-ți cunoști viitorul, crezi că vei fi fericit când vei afla ceea ce nu-ți va plăcea și vei ști că nu poți schimba nimic? Singura curiozitate pe care pot să ți-o satisfac este asta, uite, mă vezi?, îi spun întorcând veioza spre mine. Acum știi cum vei ajunge peste ani.

– Te înșeli, eu nu sunt tu cel de mai demult, eu sunt personajul scrierii tale. Greșești dacă crezi că poți să scrii despre tine fără să te transformi în personaj. Și mai greșești crezând că vei putea povesti totul așa cum a fost, nici gând, vei schimba multe, vei inventa altele, vei face omisiuni. Am văzut asta chiar și din ceea ce ai scris deja, e adevărat că am căzut în marota de a arunca moneda, dar de ce ai exagerat în halul acela? Ai speculat faptul că în unele momente nu mă puteam hotărî ce urmează să fac, că aveam incertitudini, că-mi puneam problemele pe care, până la urmă, toți oamenii și le pun, fie că recunosc, fie că nu. Ceea ce ai scris este o exagerare, ai redus rezolvarea oricărei dileme la simpla aruncare a unei monezi. Deci, ce ai de gând cu mine, la ce să mă aștept?

Nu știu ce să-i răspund, sunt consternat de cele auzite. Mai rău este că îmi dau seama că are dreptate, cel puțin în parte. Am plecat de la un sâmbure de adevăr și am crescut din el un copac de minciuni, ceea ce erau niște linii fine au devenit dungi groase, am pus lupa acolo unde mi-a trăsnit mie, am ignorat ceea ce mi-a convenit să ignor. Ceea ce mă enervează însă este faptul că el, doar un personaj, un biet personaj pentru că numai biet poate fi cel care nu are propria voință și acționează numai după cum i se comandă, are tupeul să vină la mine și să mă tragă la răspundere pentru ceva ce am scris și, mai ales, să pretindă să-i dezvălui ce rol va juca el în continuare, lucru pe care nici eu nu-l știu încă. Stau un timp pe gânduri, el așteaptă arcuindu-și sprâncenele a întrebare. Mă hotărăsc să vorbesc.

– Tu mai lipseai să apari pe aici, parcă și așa n-am destule pe cap. Trebuie să suport acest regim de detenție, celula mea-i o încăpere cu un pat, o masă, un scaun și un dulap, cât se poate de sărăcăcioase. Sunt ținut tot timpul în aceeași pijama ridicolă pe care o vezi acum pe mine, adevărată uniformă de pușcăriaș. Sunt dus însoțit la masă, la tratament, la duș. Nu mi se permite să am vreo monedă la mine, nici ceva asemănător, deși se știe că lipsa acestui mic obiect îmi provoacă un chin cumplit. Mi se aduce una din când în când, sunt lăsat s-o arunc, dar numai sub supraveghere, ca să nu exagerez, apoi mi se ia din nou. Simt o ușurare imensă când mi se aduce și o suferință grea atunci când mi se ia. Nu înțeleg de ce nu mi-o lasă, sau poate înțeleg, dacă mi-ar lăsa-o aș arunca-o tot timpul, fără încetare. Sunt scos la aer în fiecare zi în curtea interioară a stabilimentului, așa cum este scos un deținut. Nu am mai văzut lumea de afară de când am fost adus aici. Ba nu, am mai văzut-o o dată, atunci a fost ultima oară. S-a întâmplat ca îngrijitoarea care a venit să-mi deretice prin cameră să lase ușa neîncuiată. Am pornit imediat pe culoar, am găsit ușa de la capătul lui tot neîncuiată, am intrat în alt culoar, unul foarte lung, dar ademenitor pentru că undeva departe se vedea o fereastră. Am alergat spre ea, am privit afară, am văzut un bărbat aplecat deasupra motorului mașinii sale. Capota era ridicată. Nu era nici tânăr, nici bătrân, era îmbrăcat de vară, de zi caldă de vară, cu tricou, pantaloni scurți și sandale. Era bronzat. A intrat în mașină încercând să pornească motorul, dar nu s-a auzit decât un chițăit prelung și chinuit. A coborât și i-ar s-a uitat la motor, a intrat în mașină, chițăitul s-a repetat și tot așa de mai multe ori până ce el s-a înfuriat, a trântit capota, a dat o dată cu pumnul în ea, și-a scuturat degetele de durere și a plecat. Ce bine e să nu fii nici tânăr, nici bătrân, să fie cald, să fii îmbrăcat de vară și bronzat. Ce bine e să nu-ți pornească motorul, ce bine e să te înfurii, ce bine e să dai cu pumnul și să te doară degetele. Am plecat spre camera mea. Eram alb, nu mă mai văzusem soarele de mult, nici nu mai știu de când nu mai pusesem pe mine altceva decât pijamaua, de când nu mai călcasem pe o stradă, de când nu-mi pornise motorul, de când nu mă mai duruseră degetele în urma unei lovituri dată cu furie.

Asta a fost ultima oară când am văzut lumea de afară, greșeala cu ușa nu s-a mai repetat. Ce știi tu de toate astea, ce-ți pasă ție de ele? Ar trebui să-ți pese, oare nu ai nicio vină că am ajuns aici? Te-ai întrebat câte din faptele pe care le-ai comis până la vârsta asta au contribuit la ruinarea mea? Nu ai mustrări de conștiință știind că tu m-ai adus în halul acesta? Nu te-am creat ca să vii aici cu tupeu și să ridici pretenții. Eu te-am creat pentru că mă simțeam atât de singur, am vrut să am pe cineva lângă mine, măcar pe tine dacă pe altcineva nu se poate.

La început, când am fost adus aici, nu se considera că boala mea e atât de gravă sau, mai bine zis, atât de periculoasă, și am fost cazat într-o cameră cu două paturi. Colegul meu era ceva mai scund ca mine, slăbuț. Îi lipseau câteva degete de la mâna stângă și vorbea cu mare greutate, gâjâit. Cu timpul am început să-l înțeleg, am aflat amănunte despre familia și boala lui, am aflat cum și-a pierdut degetele practicându-și meseria de dulgher și cum a ajuns aici. Mi-a devenit simpatic, îl tachinam mereu, părea să-i placă, să înțeleagă glumele mele. L-am luat sub aripa mea protectoare, ca să zic așa, ajunsesem să înțeleg mai bine ca oricine ceea ce-i ieșea pe gură și adeseori negociam în numele lui cu personalul obținerea unor drepturi sau favoruri. Cum amândoi aveam somnul prost, adeseori noaptea, când se întâmpla să fim treji în același timp, ne duceam la fereastră și priveam afară. Nu se vedeau decât acoperișuri, cenușii de felul lor, dar, atunci când s-a întâmplat ceea ce-ți voi povesti, ninsese și toate erau albe. În depărtare străluceau, colorate și schimbătoare, luminile cupolei unei clădiri, probabil a unei instituții de stat sau a unei firme private, oricum a unei clădiri mari și importante, nu oricine și-ar fi putut permite așa ceva. Ne uitam fascinați, părea să fie o farfurie zburătoare aterizată pe stratul gros de zăpadă. Jocul luminilor ei ne chema, parcă voia să ne spună „veniți cu noi, să plecăm împreună în explorarea universului".

Într-o noapte am simțit că nu mai rezist acelei chemări, dar nu puteam s-o pornesc spre fascinantul obiect fără îngăduința hazardului. Cum nu aveam nicio monedă la mine – nu reușisem să ascund vreuna pe nicăieri – am făcut un ghemotoc mic din hârtie, l-am ascuns într-un pumn, am întins în față ambii pumni strânși și l-am pus să aleagă. A indicat pumnul în care era ghemotocul și m-am bucurat enorm, era ceea ce îmi doream, primisem aprobarea hazardului de a pleca la drum. Hai să mergem, i-am spus și n-a obiectat nimic, de când mă considera protectorul lui mă asculta orbește. Am

deschis fereastra și am ieșit amândoi așa cum eram, în pijamale și papuci, am mers prin stratul de zăpadă de pe un acoperiș pe altul până am ajuns la imensul obiect ale cărui lumini sclipitoare ne urau bun venit. O ușă largă era deschisă și niște ființe ciudate ne făceau semne ca să ne apropiem. Am intrat, am fost invitați să luăm loc în două fotolii așezate cu fața spre perete. Unul din acei ciudați a apăsat un buton și peretele a devenit transparent. Apoi, farfuria zburătoare a început să se înalțe, întâi încet, încât am putut vedea sub noi tot orașul, apoi din ce în ce mai repede, am văzut câmpii, munți și așezări omenești, apoi tot Pământul, apoi Pământul împreună cu Luna, apoi toate planetele. Am pornit spre Proxima Centauri, sora Soarelui, și apoi spre centrul Căii Lactee. Am trecut prin norii din Sagittarius, prin vârtejuri de praf și roiuri de stele. Am ajuns foarte aproape de marea gaură neagră din centrul galaxiei noastre, atât de aproape încât legile cunoscute ale fizicii nu ne-ar fi permis să supraviețuim și totuși am trecut cu bine pe lângă monstrul uriaș și lacom de a înghiți orice particulă de materie. Am străbătut haloul galactic unde am întâlnit stele dezorientate, rătăcite și am părăsit galaxia noastră îndreptându-ne spre vecina ei, Andromeda și apoi spre Norii lui Magellan, Sombrero, Cigar și multe alte galaxii.

Când ne-am întors, vehiculul spațial s-a așezat pe clădirea de pe care plecase. Ușa s-a deschis, ciudații și-au luat rămas bun de la noi înmânându-ne câte un cadou, câte un meteorit, mie unul din galaxia Sombrero, lui unul din Cigar. Am ieșit, ușa s-a închis în urma noastră și farfuria zburătoare a redevenit o cupolă luminată. Noi am pornit prin stratul de zăpadă de pe acoperișuri, picioarele încălțate numai cu papuci ne înghețaseră, pantalonii de pijama erau uzi până la genunchi, meteoriții, bolovani mari și grei, îi țineam cu greu în brațe și mai erau și atât de reci încât ne înghețaseră mâinile și pieptul. Deodată am realizat că nu mai știu unde să ne întoarcem, nu era Lună, nici stele, așa că stratul alb nu prea avea ce să reflecte. Am văzut niște lumini care se vânzoleau pe undeva și mi-am zis, fie ce-o fi, mergem spre ele. Când ne-am apropiat, ne-au ieșit în cale paznicii noștri, băieții zdraveni care îl potoleau imediat pe acela dintre noi care devenea violent.

– Unde ați fost?

– În cosmos, am răspuns eu calm și plin de mândrie.

– În cosmos, în cosmos, gâjâia tovarășul meu de aventuri siderale încercând să mă susțină, dar numai eu înțelegeam ce spune.

– Vă bateți joc de noi?

După cât de tare s-au răstit, se vedea că sunt furioși și gata să ne pocnească.

– Nu ne credeți? Uite dovada, am adus meteoriți, al meu e din Sombrero, al lui…

– Cigar, Cigar, mi-a luat el cuvântul din gură, întinzând bolovanul spre paznici. Nu cred că ei au înțeles ce spune.

– Taci dracului, aschimodie, a strigat la el unul din paznici și i-a tras una direct în bolovanul care s-a sfărâmat imediat.

– Ei, ia vezi, el e protejatul meu, am scos un urlet de furie și indignare și i-am aruncat trofeul meu în cap cu intenția să i-l zdrobesc. De nimerit l-am nimerit, dar capul lui a fost mai tare ca meteoritul din Sombrero care s-a făcut fărâme de parcă ar fi fost un bulgăre de zăpadă.

– Ce mă?, mi-am auzit victima strigând și strigătul s-a materializat într-un pumn zdravăn pe care l-am primit în piept. Am căzut în stratul de zăpadă, dar n-am apucat să-i simt răceala că am și fost înhățat de subțiori, luat pe sus și aruncat pe fereastră înapoi în camera din care plecaserăm. Imediat am mai auzit o bufnitură. Eram din nou amândoi în paturile noastre. Așa s-a încheiat fantastica noastră călătorie cosmică. A doua zi am fost mutat aici. Nu mi-am mai văzut niciodată protejatul.

Acum înțelegi de ce te-am creat, de ce am atâta nevoie de tine?

Aștept un răspuns. Cum nu vine, îmi îndrept privirea spre scaunul de la masă. Nu văd nimic, clipesc de câteva ori ca să se ducă resturile de lacrimi. Tot nimic. Mă ridic din pat și-l caut prin cameră. Nu e nicăieri, a dispărut. Oare cât timp am vorbit singur? Nu știu, pot doar să constat că încă mai este noapte. Mă întorc în pat. E noapte, mereu e noapte.

„M-am hotărât să scriu povestea degradării mele, a nebuniei mele, de ce să n-o recunosc, dar nu vreau s-o fac pentru ei, îi urăsc prea mult ca să le dau o asemenea satisfacție, vreau s-o fac doar pentru mine, pentru propria mea clarificare. Iau foile de pe masă, le citesc, sunt curios să aflu ce am scris înainte de culcare.”

Proză scurtă

LINIȘTEA TĂCERILOR PERMEABILE

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician, cercetător român,
doctor în științe politice,
Palma de Mallorca, Spania

Adevărul e că, pur și simplu, mi-a fost imposibil să spun ceva. Și când spun *„ceva”*, nu mă refer la vreo replică demnă de-un scenariu hollywoodian. Sau măcar la vreo remarcă stupidă dintr-o telenovelă de mâna a șaptea. Ci la *„ceva”*, în sensul de *orice*. O succesiune onomatopeică sau măcar aleatorie de sunete care să spargă *cumva, oricum*, liniștea apăsătoare care se așezase între noi… Liniștea de după acel *„În aprilie plecăm la Sydney… Definitiv”*. Liniștea care-mi căzuse peste umeri, peste vise și peste gânduri, ca o condamnare… care mă transformase, dintr-odată, într-un impostor în propria mea poveste de dragoste…

Ploua… Curgeau cerurile peste Cișmigiu ca într-un soi de improvizație regizorală a toamnei bucureștene. Și, în mijlocul acestui diluviu în miniatură, noi, unul lângă altul. Înconjurați de o tăcere densă, care nu lăsa loc niciunui cuvânt. Izbiți cu înverșunare de stropii de apă care, cel puțin în cazul meu, aveau un caracter amniotic. Strânși într-o menghină emoțională care făcea timpul să pară, dintr-odată, îngust… La un moment dat am luat-o în brațe și, aproape instantaneu, am simțit-o plonjând în mine. Aproape la fel ca întâia dată când ne-am îmbrățișat. Și știu că tot ceea ce-mi doream era să fi putut plânge împreună cu ea. În ploaia aia care cădea peste ruinele din Cișmigiu și peste iluziile noastre.

Până în acel moment, Andreea și cu mine fusesem „oficial” împreună două luni, trei zile și aproape o oră. Asta în timpul celorlalți oameni. Conform timpului nostru, trecuseră peste noi multe eternități. Eternități care mă făcuseră să nu-mi mai aparțin. Care mă făcuseră, pentru a doua oară în viață, să abdic de la principiul meu anti-îndrăgostire. Care mă scoseseră din rutina paturilor și emoțiilor de conjunctură…

M-am întrebat, mult timp după ce povestea noastră ajunsese o amintire, dacă nu cumva iubirea pentru Andreea nu fusese opera orgoliului meu. Pentru că, pentru ea, eu fusesem *primul*. Primul căreia decisese să-i ofere trupul, visele, gândurile și mângâierile ei. Nu cumva asta, m-am întrebat deseori, să mă fi făcut să-mi proiectez, în fapt, o realitate paralelă vis-à-vis de noi? Dacă, de fapt, toată construcția mea mentală și toate emoțiile erau doar niște derapaje adamice de mascul-alfa? Dacă eram, așa cum spuneau prietenii mei, un alt fraier?

Atunci însă, în timpul nostru, nu mă atingea nimic. Doar ea. Fiecare noapte de dragoste în brațele ei era o etapă într-o *reconquista* a sufletului meu. O eliberare din lanțurile auto-controlului. Adevărul e că mă amuza teribil modul ei de a se abandona în plăcere. Era ceva între teamă și mirare, ca și cum îi era rușine de modul în care se manifesta atunci când simțea plăcere. De faptul că nu-și putea controla trupul și mintea în momentele de paroxism. Și dincolo de toate astea, eu, trăind prin ea fiecare senzație. Și asumându-mi-le inconștient, ca și cum ar fi fost propriile mele senzații.

Nu știu cât am stat atunci îmbrățișați în liniștea acelei ploi. Poate o oră, poate mai puțin. Oricum, eram conștienți că era ultima oară când, împreună, mai aparțineam doar timpului nostru. Și prima dată când tăcerile noastre deveniseră permeabile. Când musteau de apă și tristețe.

Ultima dată am făcut dragoste în dimineața în care a plecat către aeroport. Nu aș fi vrut. În fapt, până atunci, tot încercasem să-mi reprim nevoia de brațele și de zâmbetul ei. Și să pot să mă ofer, rece și lucid, oricărei femei care m-ar fi dorit. Dar n-am putut. Nici până atunci, nici mult timp după aceea… Uneori, mai vorbim și simt că amândoi continuăm să regretăm acel timp al nostru. Și, evident, faptul că nici măcar nu putem vedea același cer…

9 mai 2007

„Adevărul e că, pur și simplu, mi-a fost imposibil să spun ceva.”

Proză scurtă

GÂNDURI PENTRU IRINA

Camelia Cristescu

„Nu știu niciodată dacă nu ne vedem pentru ultima oară", îmi spunea Irina după fiecare dintre ultimele noastre întâlniri.

Acum mai bine de patru decenii Irina s-a așezat pe singurul loc liber din clasă, lângă mine, în penultima bancă. Prinsă într-o relație de iubire cu literatura rusă, citeam Cehov și nici nu am observat-o. Ulterior mi-a spus că i se păruse deplasată alegerea lecturii, nepotrivită cu vârsta, așa cum și mie mi se păreau exagerate calculele și apetența ei pentru matematică. Prietenia noastră, începută brusc, aproape nenatural avea să rămână vie de-a lungul și de-a latul anilor. Fragmentele de viață, întâmplările, faptele, evenimentele pe care le trăiserăm împreună s-au adunat într-un moment în care practic despărțirea nu mai există. Nu pot face inventarul cuvintelor pe care nu i le-am spus, gesturilor pe care nu le-am făcut, pentru că relația mea cu ea continuă și dincolo de dispariția ei. O visez câteodată, genul acela de vise extrem de reale, din care mă trezesc și am sentimentul că o ating, că vorbim ca altădată. Asta îmi dă senzația că nu a dispărut, ci continuă să existe, să fie vie. Printre noi sunt ființe care nu ar trebui să moară, sau cel puțin să nu moară atât de devreme. Irina face parte din această categorie și din grupul oamenilor pe care continuu să-i iubesc chiar dacă nu mai există. Într-un fel nu este cu adevărat moartă, este extrem de prezentă, o port permanent în mine, în memoria afectivă, fizică și în cea a timpului.

Încerc de multe zile să-ți scriu. Am avut nevoie de timp, depășind diverse stări, de revoltă, de suferință, de refuz, de speranță, de acceptare, de resemnare.

Nu știu exact cu ce să încep, nu vreau să fiu nici patetică, nici deșartă în discurs, dar tu știi cât de important este psihicul în astfel de situații. Îți vorbeam despre disciplină emoțională, care ne arată drumul către o cale în care gândurile, sentimentele sunt în responsabilitatea noastră, în care poți să înlocuiești emoțiile negative, distrugătoare, cu emoții pozitive și credința că poți schimba ceva. Încearcă să porți în tine scopul tău. Nu este suficient să-ți dorești ca lucrurile să meargă bine, fă ca lucrurile să meargă bine! Știu că este greu să faci exerciții de disciplină și vizualizare, dar imaginează-te sănătoasă. Nu încerca să lupți contra bolii, pentru că este dificil, încearcă să elimini imaginea ta bolnavă și să te vezi așa cum erai, luminoasă, tânără, frumoasă, sănătoasă. Și începe să te rogi! Niciodată nu este prea târziu pentru rugă, am să o fac și eu cu tine, pentru tine. La Dumnezeu este posibil ceea ce la om este imposibil. Și nu există imposibil decât la nivelul credinței noastre. Și cu propria noastră credință avem de luptat atunci când ne aflăm într-o situație aparent fără ieșire. Credința poate spulbera imposibilul și te poate ajuta să înțelegi că este posibil orice lucru în care credem cu toată ființa.

Te îmbrățișez.

Crizele în care ne aflăm, în mod paradoxal, ne pot impulsiona și ne comunică să ieșim din numite scheme mentale. Folosește-ți toate capacitățile de inventivitate, de creativitate, de rezistență, pentru a schimba modul în care gândești, simți și percepi realitatea. Trebuie să acționezi din exterior, adică să schimbi acele obiceiuri care te incită să gândești negativ sau să te victimizezi. Este important să-ți faci o listă cu activitățile care te energizează și îți dau bucurie, care încă te mai pot ferici și să încerci să le repeți. Caută motivația, că ea mișcă mintea, în sensul vieții și dă energie, iar motivația ta este să te vindeci.

Totul începe din imaginație, iar felul în care ne conducem viața ne ajută să găsim bucuria de a trăi, oricând, oricum, în orice condiții. Pare absurd ce spun, dar viața nu-i ce este sau ce pare, cât ceea ce decide mintea că este. La nivelul ăsta de decizie ai de lucrat și de făcut schimbări care, în mod incredibil, pot revoluționa modul în care trăiești. Încearcă să te eliberezi de șabloane, de blocaje energetice, pentru că acestea nu sunt pe placul vieții. Pune-te în contact cu sentimente noi, pentru a menține dorința de a trăi, bucuria de a exista, pasiunea pentru viață. Și acesta este marele scop al micilor schimbări, a crea ceea ce ne atrage pentru a bucura existența noastră.

Spre lumină! Te îmbrățișez!

Câteodată, viața ne pregătește examene cu subiecte atât de devastatoare încât răspunsul nu-l poți găsi altundeva decât în tine însuți. Ai un examen greu, difícil, un examen pentru fiecare zi din zilele vieții.

Ești față în față cu problema, cu diagnosticul și cu viața. Sunt convinsă că somnul fuge, în nopți nesfârșite, dar trebuie să învingi! Să-ți învingi frica, temerile și să chemi în ajutor puterea dinăuntrul tău, mintea fiecărei celule din corp.

Tristețe, fotografie de Julia Margaret Cameron (1815–1879)

Știu că îți vine să urli și să întrebi: „unde am greșit?" Cuvintele se apropie greu, încărcate de poveri, vin din adâncul ființei tale și scot la lumină erori, ignoranțe, neglijențe, răspunsuri cu multe adevăruri dureroase. Dar trebuie să știi că numai plecând de la adevăr poate începe vindecarea. Numai în jurul lui viața se limpezește și se organizează. Schimbă-ți fundamental modul de a gândi, de a trăi, de a simți și apelează la această idee ca la o soluție salvatoare, începând metodic. Întâi să-ți stabilești un nou teritoriu de viață, de speranță, de încredere totală în forța de revenire a organismului tău, fără teamă, fără tristețe, fără să te îndoiești. Tot ce vei simți, vei gândi, trebuie să fie clar, curat, luminos, înalt. Cu siguranță că este grea practicarea acestui exercițiu, dar apoi, zi de zi te vei obișnui. Trebuie să golești diagnosticul de conținutul lui și cu puterea minții să-l faci să însemne doar experiență, o experiență grea, dar pe care să înveți să o treci. Să nu uiți că pentru a învinge trebuie să vezi doar partea luminoasă, stimulatoare a vieții. Promite-mi că încerci!

După ce îți asumi un spațiu interior confortabil, trebuie să-ți cauți și aliați. Primul este uitarea. Uiți ce a fost dureros și urât în existența ta. În perimetrul speranței, nu au ce căuta gândurile, imaginile și sentimentele întunecate. Curățată fiind, descătușată fiind, te poți implica în propria-ți vindecare. Apoi, alt aliat este comunicarea cu tine însăți, cu ceilalți și cu Dumnezeu. Ai nevoie de un nou limbaj mult mai profund, născut din armonie și înțelegere. După acest cutremur interior, va trebui să înveți comunicarea atentă, receptivă, armonioasă cu tot ce te înconjoară. Trebuie să înveți un alfabet nou, al bucuriilor simple. Viața ta trebuie să-și schimbe sensul, să aibă o altă orientare, nu în afară, ci spre interiorul tău. Să te autodescoperi, să găsești în tine puncte de sprjin, repere, ajutoare. A trebuit să vină această boală, ca să te întoarcă spre tine însăți și trebuie s-o percepi nu ca pe o pedeapsă, ci ca pe o lecție, un dar pentru a te înălța, pentru a te scoate la lumină și nu pentru a te strivi. Dacă îți accepți crucea, nu ești prea departe de ea. Du-te spre altă țintă, pe calea răbdării, a bucuriei, a înțelegerii, a iubirii. Trebuie să încerci să te naști iară. Viața nu ni se dă la întâmplare, ci are rosturile ei adânci, căile ei nevăzute, chiar și în profunzimile ființei noastre. Acolo și Dumnezeu a pus scopul vieții și metode și puteri pentru realizarea lui. Noi trăim adesea străini de ceea ce suntem, zbătându-ne între ambiții și țeluri, iar în final nu ne mai recunoaștem pe noi, nu ne mai regăsim pe noi, întrebându-ne: „care ar trebui să fie calea mea, Doamne?" Există un singur răspuns: Iubirea care întoarce omul spre sine, care ne apropie de ceilalți și, mai presus, de Dumnezeu. Ea luminează, purifică, poate vindeca. Încearcă, te rog, să te vizualizezi, așa cum ți-am spus, încearcă exerciții de întoarcere spre tine și roagă-te!

Te îmbrățișez.

Cu forța și puterea pe care ți-o dă conștiința faptului că nu ai nimic de pierdut, ci numai de câștigat, eliberează-te de spaime, temeri și anxietăți și translatează această stare de energie în tenacitatea de a putea și perseverența de a crede. Existența se transformă în rai sau în iad, conform percepției noastre asupra ei și nu este compusă doar din alb și negru, ci din nuanțe infinite. Viața este o perpetuă schimbare, o necontenită transformare, iar dacă abdici de la a crede, de la a-ți iubi viața, vei crea o barieră, o separație între tine și viață, între tine și Dumnezeu. Multe lucruri sunt în puterea ta să le schimbi, altora le poți devia cursul și numai prin exercițiul permanent poți da un nou sens percepției asupra ta și asupra viitorului.

Deschide-ți mintea, păstrează-ți deschisă și inima, până când vei ajunge să simți că poți avea totul într-un moment când aparent ai pierdut tot.

Deschide-te, eliberează-te, ușurează-te de orice balast și crede!

Cu credință... spre lumină!

Te îmbrățișez.

August–decembrie 2017
Palma de Mallorca, Spania

„«Nu știu niciodată dacă nu ne vedem pentru ultima oară», îmi spunea Irina după fiecare dintre ultimele noastre întâlniri."

Proză scurtă

FEMEIA DIN TREN

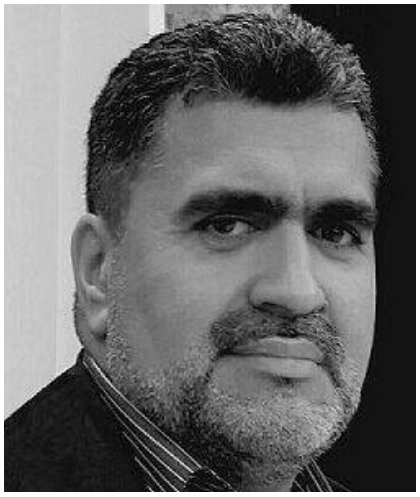

Radu Comșa

Prozator

Când am intrat în compartiment, ea a întors capul spre mine, într-un fel de surpriză. Apoi a fost doar atentă, în așteptare. Am salutat neutru. Mi-a răspuns înclinându-și imperceptibil capul.

Căutam din priviri locul 25. Era chiar locul ocupat, dar toate celelalte erau libere, așa că nu avea nicio importanță.

„*Cred că stau pe locul dumneavoastră…*"

În afară de mine și femeia de la fereastră, nu mai era nimeni în compartiment, trenul se pusese deja în mișcare, puțin probabil să mai vină cineva. Puteam sta pe oricare alt loc.

„Nu vă faceți probleme, pot sta foarte bine aici" și am indicat vag bancheta din fața ei.

Se uita la mine ca o fetiță surprinsă într-un loc interzis și dădea să se ridice, deși credeam ca am liniștit-o. I-am spus, din nou, cât am putut mai natural, că poate rămâne pe locul unde era. Dar a trebuit să insist până când ea s-a liniștit și a acceptat să păstreze locul cu pricina.

Mi-am lăsat bagajul și mi-am pus pardesiul și sacoul în agățătorile subdimensionate pe care cei de la căile ferate și le închipuiau foarte potrivite la clasa întâi. Apoi m-am așezat și am privit afară. Peisajul urban, pe care încă nu îl părăsisem, era tern. Cafeniu, cenușiu, alternau rar cu ocru și alb-coajă-de-ou. Prin fereastra vagonului se agitau clădiri în două dimensiuni. Străzi fără perspectivă, desenate de o mână nepricepută, se intersectau fără rost. Mașini în culori mătuite de cerul cărunt, pătat de șampanie trezită, vâjâiau mute. Iarna pe sfârșite mai avea resurse, dar era toată pătată de fum, de zgură și de oameni. Am privit mai bine la tovarășa mea de călătorie.

Era o femeie suplă, cu părul blond, frunte înaltă, bărbie voluntară, nas tăiat drept, aristocratic. Ochii albaștri aveau o sclipire cenușie sub sprâncenele arcuite, gura cu buze fine trasa o tăietură un pic severă. Sacou gris-fer, cămașă albă, naturellement, pantalon negru ajustat și cizme negre cu toc mediu, desenat parcă de Warhol. Ten bronzat, dar nu bronzul estival, ci o culoare de lemn nobil, dens, un bronz patinat. Am observat după aceea că părul blond era amestecat cu fire albe. Dădeau părului ei bogat o nuanță de platină. Îl purta lung până mai jos de umeri, pieptănat spre spate, într-o pieptănătură de fapt simplă, dar cu alură sofisticată. Nu era nici măcar o coafură, era un păr bine spălat și periat îndelung, se vedea asta.

Avea probabil peste cincizeci de ani. Sau pe aproape.

Am strâns ochii și printre gene am văzut-o cum arăta cu treizeci de ani în urmă. Apoi am văzut-o în fața mea așa cum era. Prezentul era frumos într-un fel distins și valorizat prin vârstă. Trecutul trebuie că fusese fabulos.

Îmi pusesem micul troler în plasa de bagaj, dar rucsacul cu esențial-nelipsitul-obligatoriul laptop rămăsese pe banchetă. Alături de el, stingheră, stătea punga de hârtie care conținea un sandwich și un pahar de carton cu o cafea lungă și neîndulcită. Mă uitam la companioana mea care își făcea de lucru privind afară. Chiar și acest lucru îl făcea cu distincție, așezată drept, dar relaxat pe banchetă. Își ținea capul sus și umerii drepți. Când își muta câteva grade privirea, rotea umerii cu o mișcare, care deși scurtă, avea balans și un echilibru reținut, perfect vizibil. Mă gândeam că dacă aș deschide punga și m-aș apuca să mănânc, aș avea sentimentul că o fac într-o sală de concert. Mi-era tare foame, dar am lăsat punga cafenie să zacă acolo știind bine că în următoarele

cincisprezece minute sandwich-ul se va transforma în ceva insipid, imposibil de ingurgitat, iar cafeaua va căpăta un gust amar, de lucru vechi.

Chiar dacă privea stăruitor pe fereastră, femeia păstra un aer ușor încurcat. Mi se părea că prezența mea acolo îi complica cumva starea și că-i tulburam călătoria, probabil un drum recurent către unul din micile orașe de pe munte, o călătorie care se anunțase obișnuită și liniștită până să intru acolo. Să plec ar fi fost bizar și în definitiv poate greșeam în gândurile mele. În plus, aș fi vrut, parcă, să o cunosc puțin. Așa că am rămas. Totuși ceva părea să o încurce. Deși poza detașată, parcă nu știa ce să facă și umplea o bucățică de timp căutând îndelung prin poșeta de piele asortată cu sacoul și mănușile pe care tocmai le așezase drept, perfect suprapuse, lângă ea, pe bancheta bordo. Mi-am imaginat că mă uitam poate prea insistent la ea și ca să evit asta mi-am scos o revistă din rucsac. Parcă ușurată, a apucat și ea o revistă lunguiață care îi stătea alături. Eu aveam „Magazinul istoric" pe care îl cumpărasem chiar din gară. L-am deschis la cuprins și am urmărit articolele, în încercarea de a alege ceva care să mă țină în priză. Am găsit, am răsfoit fără să mă grăbesc până la pagina articolului și am început să citesc. După câteva minute am observat că femeia din fața mea privea foarte preocupată. Nu mi-era clar dacă se uita la mine sau la revista pe care o țineam în mână. Mi-am coborât ochii în pagină, străduindu-mă să nu o urmăresc. Dar i-am auzit vocea cu intonație bine timbrată și melodică, șlefuită de bună educație și inteligență.

„Am lucrat la primul număr din «Magazin istoric»".

Am lăsat revista pe genunchi și am privit-o. Primul număr fusese editat cu peste patruzeci de ani în urmă. Lucrase la „Magazin" în timp ce era studentă?

„*Foarte frumos*", i-am zis. Încă făceam calcule în gând și am privit-o mai bine. Deși pielea obrazului și a mâinilor părea fragilă, tenul îi era fără pată.

„*Nu studentă, trebuie să fi fost elevă de liceu*", m-am gândit. O pasiune juvenilă pentru istorie sau vreun părinte sau vreo rudă oarecare lucra acolo… Nu mai spunea nimic, era doar liniștea ritmată a trenului. Nu voiam sa rămân doar cu aprecierea plată pe care tocmai o făcusem (auzi, „foarte frumos"! sunt tare deștept câteodată…). Ca să zic ceva și pentru că mă făcuse curios.

„*Sunteți profesor de istorie… istoric, poate…?"*

„*Da, am lucrat la Muzeul Național de Istorie, la secția Patrimoniu și Tezaur... De fapt am fost șefa secției Patrimoniu și Tezaur."*

Eu făceam semne de exclamație în gând.

„Atunci când am lucrat la «Magazin», terminasem facultatea de puțin timp", a mai zis.

Și mi-a spus-o cu un accent discret de cochetărie și cu parfumul neconfundat al unor vremuri calme, estetice și apuse. Ca dintr-un vechi și elegant jurnal de modă. Iar eu n-am mai făcut niciun calcul. Era mult peste vârsta pe care i-o apreciasem.

I-am mărturisit uimirea mea. Mi-a răspuns aproape tulburată și parcă din nou reținută. Nu m-am lăsat, i-am mai pus două-trei întrebări, am făcut câteva remarci legate de istorie, de „Magazinul istoric". Probabil satisfăcută de felul în care îi vorbeam, s-a dezghețat și a început să îmi povestească despre ea, despre cum îi fusese viața.

Am privit-o și am ascultat-o. Am uitat și de foamea mea de bărbat în putere, de revista care rămăsese deschisă lângă mine și de vibrațiile impaciente ale telefonului care îmi anunțau cine știe ce mesaje teribile. Și am vorbit cu ea tot restul drumului aceluia alungat prin câmpii, strecurat apoi printre dealuri și strâns până la urmă de munți încă plini în zăpadă până la poale. Încet-încet femeia din fața mea își scutura anii și odată cu ei își scutura părul cu gesturi de tinerețe, își mângâia bărbia sau își atingea gâtul prin deschiderea gulerului, cu degete întinse și sensibile, cu farmecul simplu și profund al femeii frumoase, inteligente și echilibrate în frumusețea și inteligența ei. Mi-a vorbit îndelung de anii ei de școală, de facultate, de anii de imediat după... Uneori venea în prezent, dar parcă numai pentru a lăsa să se înțeleagă că îi era greu să intre în consonanță ce ceea ce se întâmpla în jurul ei. Și apoi se întorcea iar la zilele cu soare și rochii pepite, în după-amiezi cu vânt și eșarfe albastru-de-nu-mă-uita legate în păr sau în seri cu ploi calme când în localuri anume se puteau bea cafele din cele adevărate, turcești și armenești. Am ascultat-o fascinat de ea și de lumea care umpluse compartimentul nostru. Însă o lume din care omul pe care îl iubise statornic plecase și în care ea nu mai putea găsi pe cineva așa cum fusese omul acela.

„*El îmi lipsește cel mai mult*", a mai zis și eu n-am mai știut ce să îi spun. Iar fantomele trecutului s-au așezat tăcute și reflexive, alături de noi, pe banchetele de catifea roșie și uzată.

Apoi a venit vremea când ea trebuia să coboare. Era ușor neliniștită că nu va reuși s-o facă în timp. Și-a pus haina scurtă și un fular alb-argintiu, flamboaiant, o concesie făcută prezentului, o favoare pe care și-o făcea sieși. Am însoțit-o la ușa vagonului. Trenul aluneca acum printre zăpezi albe strălucind în galben și roz de asfințit. Trenul s-a oprit lent, cu scârțâitul acela caracteristic. Am deschis ușa, am coborât și i-am oferit mâna. A coborât și ea. I-am trecut bagajul minuscul, i-am mulțumit pentru companie și am salutat-o de rămas-bun. Mi-a răspuns cu vorbele potrivite, mi-a zâmbit cu grație și mi-a întins mâna. Am sărutat degetele lungi și i-am mai reținut mâna încă o clipă.

A ezitat puțin înainte să pășească în stratul subțire de zăpadă proaspătă. Mergea cu grijă pe peronul ascuns sub nea, pășind mărunt, concentrată să nu alunece. Nu mai aveam ce să spun sau să fac. Am urcat când trenul plecase cu o smucitură. Am închis ușa și am zăvorât-o. Am văzut-o prin ferestrele ușor aburite, înaltă și subțire.

„*Se potrivește",* mi-am spus.

Mergea drept, lansând urme purpurii prin zăpada care strălucea în razele unui apus apăsat de nori scufundați în roșu și auriu.

„*Patrimoniu și tezaur*", am mai gândit.

Am revenit în compartiment și m-am așezat. Locul din fața mea păstra năluca femeii.

Trenul lua viteză. Mi-am lăsat privirea să rătăcească afară.

Soarele căzuse dincolo de creste și umbre lungi se întindeau acum pe pământ.

„Am strâns ochii și printre gene am văzut-o cum arăta cu treizeci de ani în urmă. Apoi am văzut-o în fața mea așa cum era. Prezentul era frumos într-un fel distins și valorizat prin vârstă. Trecutul trebuie că fusese fabulos."

Proză scurtă

ÎNTRE APE

Liliana Toma

Prozatoare, profesoară

Pe digul colbuit de arșița verilor rătăcind pustietăți sub soare, două siluete, ale căror umbre mai mult se alungeau pe sub ape, decât se întindeau pe luciul lor murdar, grăbeau pașii spre o destinație încă necunoscută. Căldura deforma zarea îngustă ce se termina în liziera pădurii de sălcii din stânga digului și umbrele se schițau în forme tremurate, de luciri lichide, în bătaia piezișă a razelor. Să tot fi mers așa, un timp, care se putea ghici în unghiul umbrei, până când s-au povârnit spre încrengătura pletoasă a sălciilor, oprindu-se lângă o colibă solidă, acoperită cu stuf des, cu un cerdac încăpător și umbros. Pereții de lut erau acoperiți, la exterior, cu scândură finisată, arsă și lăcuită, vopsită în alb-albastru, plină de contururi în formă de plante de baltă, pești, pene de păsări, frunze, corzi de viță, fluturi, cu linii curgătoare, ondulate, ca apele Dunării. La interior, pereții doar se ghiceau, pentru că erau acoperiți cu desene. Multe, înghesuite, păreau schițe pentru tablourile finisate care atârnau peste ele. Coliba părea o veritabilă galerie de artă, nonconformistă, cu desene în forme de șerpi, asimetrii, răsărituri și apusuri, mâini împletite ca rădăcini de sălcii, păsări de baltă în zbor, naiade. Pe pat și pe masa de lemn, erau împrăștiate planșe, culori, guașe, pensule, godete și un șevalet rezemat într-un colț. Mirosul de verde în aerul umed, ușor băltit, coliba în culorile apei oglindite în cerul fluid, liniștea străpunsă senzual de apa lovindu-se de mal, lăsau să se ghicească un loc binecuvântat pentru tihnă. Pe malul ușor alunecos, priponită cu o parâmă de manila, se lăfăia în soare o lotcă, pe fundul căreia erau aruncate setci și năvoade, iar alături, jumătate în apă, jumătate pe nisip, un juvelnic din nuiele.

Mugurel venise în locurile astea băltoase acum niște ani, atras de pitorescul și liniștea în care să-și așeze șevaletul și să fie doar el cu misterele naturii. Mergea în capitală de două ori pe an, unde participa la expoziții. Lumea i se părea atunci îngustă și meschină, prăfoasă, fețele oamenilor inexpresive. Îl deranjau eleganța artificială și snobismul cu etichetă, ironia pe care o simțea în fiece privire sau laudă falsă. În fiecare zi mai cădea câte un mit al civilizației în care crezuse până nu demult. Băltărești de prin insule și ostroave, din satele pescărești vecine, oameni întunecați la chip, singuratici, nu vedeau cu ochi buni statornicirea lui pe-aici. După atâția ani, tot venetic îl numeau și corcitură. Doar puțini îi călcau pragul și-l mai învățau câte ceva din tainele pescuitului, mai povesteau deolaltă, depănând întâmplări înfricoșate, cu pești-monștri, care au răpit fecioare în noaptea nunții, cu ape care dispăreau și apăreau în alte părți, cu nopțile când se slobozeau strigoii din chingi. Mugurel asculta liniștit, îi plăceau poveștile, dar nici prin cap nu-i trecea să ia în serios spaimele sătenilor, el se temea doar de apă, nu de scorneli și fantasme.

Cele două femei păreau familiarizate cu locul și casa, au intrat și au pus pe masă, printre desene, un coș în care se presupunea, mai ales după miros, că era mâncare.

– Nu-i aici, spuse cea mai în vârstă. Îl așteptăm sau mergem după el, pe canal?

– Cum vrei, dar nu cred că-i pe canal, barca-i legată. S-o fi dus la sălcii, să picteze.

Aliona și Zasha, mamă și fiică, trăiau singure de vreo trei-patru ani, de când bărbatul Alionei, furat de ochii unei diavolițe tinerele, plecase de acasă, vrăjit de năluca de pe malul celălalt, care prindea mârlițe cu mâna, din nămol, în timp ce, cu cealaltă, își ținea fusta ridicată mult peste genunchi, așa, ca-ntr-o doară, să nu se ude. Și tot de atunci, singure fiind, s-au apropiat de Mugurel, sfiicioase la început, apoi se purtau ca fiind de-ale casei. Făceau curat, aduceau mâncare, de multe ori, seara, la coliba smălțuitorului, cum îl alintau ele, stăteau pe scăunele, beau

vodcă și spuneau povești din cele mai neauzite, prin fuioarele de ceață lăptoasă din baltă, prin jocul parșiv-seducător al luminii și umbrei, amestecate cu fumul înecăcios din dosul colibei, unde ardeau crengi și rădăcini și se frigea plătică, sau babușcă. Bărbatului îi plăcea sălbăticia asta din viața femeilor și felul lor nesofisticat de-a înțelege și trăi. În lumea lor – un cerc închis între ape – lucrurile aveau alte taine și alt temei. Chiar el începea să semene cu oamenii locului până și la chip, își lăsase barbă lungă, pe care o pieptăna, o împletea și o lega cu fir de papură, sperând să capete alură de haiduc al apelor. Era însă inofensiv, blând și sperios. Își împărțea zilele între pictat și pescuit. Pleca în pădurea de sălcii sau mergea cu barca până la plauri și de acolo spinteca cerul cu privirea în căutarea unor aripi în zbor sau fâșâind prin păpuriș, aripi mari, de pelican, sau mici, de pănțăruș, mate sau colorate, albe, străvezii. Mugurel picta zborul, libertatea, liniștea. Făcea și portrete de pescari, le fixase și pe cele două femei, în al căror chip pensula și culoarea surprindeau generozitatea din lumina zâmbetului. Avea meșteșug la tot ce era viu și prins în mișcare.

– Uite-l că vine, ți-am spus c-o fi la sălcii, zâmbi Zasha, privind în lung, scormonind cu ochii prin lăstăriș. Avea în priviri o chemare unduioasă și tainică, și neliniștită ca apa și, când își așternea ușor mâinile în poală și-și dădea capul pe spate, s-o zugrăvească Mugurel, i se aduna sub buza inferioară un tremur naiv și dulce, iar fața albă se colora pe dată în bujori și nările se lărgeau și inima tresălta, nebună. În sinea ei se gândea să-i facă smălțuitorului o poznă, atât cât să-l sperie și să râdă de el. Îi spuse că-l va duce într-un loc unde n-ar putea ajunge singur, că nu știe drumul apelor. Aliona o săgetă cu privirea, oblic, aproape dureros.

– Să nu vă duceți la grind sau la mlaștină, îi spuse fetei, în limba lor.

Noaptea a fost scurtă. Orăcăitul strident al broaștelor l-a făcut pe bărbat să iasă din casă când încă era întuneric, pândind prima geană de lumină ce spărgea zarea și s-o apuce înspre dune, sperând să prindă fiorii din lumina difuză prin ceața dimineții și zbaterile de aripi ce se deschideau a zbor. Apărută în spatele lui de niciunde, ca o închipuire cu zâmbet șiret, Zasha l-a tras de mână către lotca priponită mai jos, pe mal, a sărit în ea și a pus mâna pe lopeți:

– Mergem la ghiol, îi spuse scurt și, până să se dezmeticească bărbatul, lotca deja luneca prin labirintul de stuf înalt, pierzându-se pe canale tulburi, întunecate, din care abia se zărea câte o pată de cer spânzurând în buza orizontului. Aerul părea încremenit în mister și singurătate, zbătându-se să iasă din aburii stranii ce se ridicau încet spre lumină. Lotca tăia apa în fâșâituri surde. Din stufăriș se ridicau, speriate, păsări cu aripi mari, care băteau valurile și agitau păpurișul. Mugurel sta neclintit în barcă, uluit de zelul fetei.

– Hai s-o împingem puțin, că nu mai alunecă, s-a înfășurat în sălcii și nămol. Mergem la cuib, n-ai mai văzut asta. Au sărit din barcă și au început s-o tragă, plesnind apa cu picioarele prin nămolul lipicios și croindu-și vad cu mâna printre nuferi, rogoz, lintiță și alge. Prin aerul umed, ce înfiora dimineața în puținul orizont înțepat de lujerii stufărișului, s-a auzit, deodată, o fornăială de apă ce creștea și se rotea vijelios. Zasha a înfipt parâma în nămol și a lăsat lotca liberă.

– Uite cuibul, îi spuse, întinzând mâna dreaptă în față și arătându-i vârtejul ce se adâncea și se lărgea amețitor. Aici, la cuib, fierbe apa, vezi? Poți să pictezi asta?

Mugurel rămase mut de frumusețe și de spaimă. Nici nu-și dăduse seama cum a ajuns, prin apă, până aici, parcă o forță nevăzută l-a împins de la spate și, ciudat, el n-a opus rezistență. Fata mai făcu câțiva pași înspre anafor, uitându-se pieziș la el, râzând și chemându-l cu mâna, cu ochii, cu sprâncenele. Așa, râzând, se afundă în spumele clocotitoare și, într-o clipită, dispăru fără țipăt, ca și când ar fi vrut să se ascundă de el și să-i înghețe inima. Omul a vrut să-și miște picioarele, s-o ajungă, s-o tragă afară, dar erau înțepenite în mâlul clisos ce-i trecea de genunchi. A început să bată apa cu mâinile, agățându-se de tulpinile rogozului și de crengile bătrâne și fantomatice ale sălciilor, dar, cu cât se agita mai tare, cu atât se afunda. Zasha a scos capul din vâltoare, scuturându-și pletele, ea știa că apa nu-i adâncă, se lăsase pe vine, ca să-l sperie pe Mugurel, dar bărbatul nu se mai vedea. În locul lui se formase un sorb, ce se rotea mâlos, în bulbuci. Apa se trăgea la adânc, apoi bolborosea cu bule grele și băloase. Femeia a început să țipe, să cheme, să dea din mâini dezarticulat, a disperare, să caute cu ochii aproape ieșiți din orbite un semn, o mișcare a bărbatului. Deodată, timpul nu mai măsura curgeri, ci înțepeniri, iar apa fierbea mai departe, în spume, netulburată de zbuciumul fetei și urletele care se pierdeau printre aripi în zbor…

„Mugurel venise în locurile astea bălțoase acum niște ani, atras de pitorescul și liniștea în care să-și așeze șevaletul și să fie doar el cu misterele naturii.”

Proză scurtă

RECENZIE TRUPULUI TĂU

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Trupul tău este un trup ca oricare altul – întreg. Poate unii ar spune că nu merită o recenzie, poate alții s-ar întreba, intrigați, de ce ar merita-o. Nu mi-ar păsa de părerile lor, orice recenzor are dreptul să-și aleagă obiectul recenziei. Aș putea să răspund tuturor contestărilor și contestatarilor spunând, malițios, că trupul tău merită o recenzie pentru că așa am hotărât eu. Să fie trupul tău, nu altul; să fie el cel care o primește, nu altul, cu atât mai mult cu cât recenzii de cărți se fac cu duiumul, nu și recenzii de trupuri. Și totuși, trupul tău este un trup ca oricare altul – întreg.

Trupul tău, dacă vrei să știi, indiferent cum a fost și cum va fi, merită o recenzie pentru că în unele momente brațele i se ridică spre cer. Ca și cum brațele acelea subțiri, uneori descătușate de povara hainelor, ar căuta să prindă rădăcină în albastrul spre care se întind străpungând aerul ca săgețile trimise-n înalturi să înduplece mâniile zeilor. Nu știu dacă așa cum mi te-am imaginat încercai să te înrădăcinezi în cer sau doar căutai să te depărtezi de pământ. Pentru că trupul tău are un semn distinctiv, printre altele, care-i aparține, în ochii mei, doar lui. Un zâmbet dumnezeiesc, cald, uneori misterios, alteori copilăresc, care-ți colorează buzele pline. Un zâmbet care mă face să cred că te aruncă de pe pământ în ceea ce oamenii numesc fericire; zâmbetul acela gânditor, visător, care nu ar trebui acoperit vreodată de tristețe, doar de săruturi îndrăznețe. Nu ar trebui acoperit niciodată de suferință, doar de câte săruturi e cu putință, pentru că pe tine viața nu te-a transformat în instrument de tortură. Și nici trupul tău nu este, poate doar dacă vorbim de o tortură estetică foarte plăcută, deși, în realitate, nu e decât un trup ca oricare altul – întreg.

Trupul tău, dacă vrei să știi, indiferent de ochiul care l-ar privi, are părul ca de mătase. Indiferent că îl ții cu firul subțire și lung lăsat să-ți curgă pe spate, buclat de adierea vântului văratec sau tuns scurt în așa fel încât să-i împrumute chipului tău o expresie angelică, are luciri de mătase. Și uneori, în nestăpânire, îți acoperă sprâncenele drepte între care sapă câte un șanț, uneori, idei și concepte, sprâncene pe care le pensezi cum îți dorești tu, ca să-ți umbrească ochii umpluți de ardoare și luminați de culoare. Trupul tău vede lumea prin ochii tăi, dar, ce este uimitor de fiecare dată, e că prin ochii tăi lumea poate vedea ce se întâmplă în trupul tău. Știu că dacă ți-aș zice mi-ai da dreptate – unii numesc asta expresivitate. Ochii tăi pot nu doar să plângă, pot să și râdă, pot să capete expresia sentimentelor care-ți inundă pieptul sau stomacul. Uneori, noaptea, când tu dormeai și eu nu aveam cui spune că trupul tău are voaluri și danteluri care-l acoperă prea mult pentru unele din dorințele mele, îți priveam zâmbetul. Un zâmbet aparte care îți redefinește ridurile de expresie și care te face, deopotrivă, o apariție caldă în măruntaiele unui întuneric pe care nimeni nu ar ști cum să-l destrame altfel. Altfel decât privindu-ți zâmbetul reflectat în lucirile ascunse de gene ale ochilor.

Trupul tău, dacă vrei să știi, îmi oferă plăcere prin a-l gândi. Uneori îmi cobor privirile pe umerii tăi rotunjiți care îți prind brațele de tine, ca să nu le arunci în îmbrățișare până la lună. Și de pe ei, văzându-i și dezgoliți, ghicindu-le forma și acoperiți, privirile îmi coboară mângâietoare pe piept. Îmi amintești de mine, cel care eram când abia descopeream femeia, imaginându-mi-o o legătură subțire, filiformă, între realitate și împlinire. Dar și tu, și tu ești un fel de fir, o legătură subțire care ține legate una de alta realitatea cu visarea. Realitatea în care voalurile și dantelurile trupului tău îmi rămân chinuri neclintite de razele de lumină ale zilei. Și visarea aceea în care sub priviri îmi apar, pregătiți să fie acoperiți în căușul mângâietor al palmelor, sânii îmbietori și plini, cu sfârcuri care se întăresc când sunt prinse între buze, linse, mușcate, provocate să trezească în

ochii tăi luciri pe care să le ascunzi în adâncul nopților sau sub pleoape.

Trupul tău, dacă vrei să știi, i-ar scoate din minți și pe cei ascunși prin abații, dacă te-ar privi în voalurile sau în dantelurile tale, cu părul de culoarea visului, cu sânii îmbietori și plini, cu abdomenul gata să se lase acoperit de suflare încinsă, cu șoldurile late care nu numai că-i dau aspectul de clepsidră, dar, spun unii, te-ar ajuta să dai viață mai ușor. I-ar scoate din liniște pe morții dintre zidurile lăcașurilor de cult talia ta și i-ar face să te privească lung ca să revină la viață. Și, ca și mine, recăpătându-și instinctele, și-ar lăsa privirile să-ți alunece pe abdomen, apoi mai jos, pe pântec, până acolo unde, încăpățânate, hainele tale te ascund de privirile muritorilor pe care nu-i alegi să-ți mângâie sufletul.

Trupul tău, dacă vrei să știi, ascuns în multe nopți argintii, a fost izvor de gânduri și de fantasme. Fantasme în care coapsele tale ferme se depărtau doritoare. Și dacă nu îmi erai secret, lumea întreagă ar fi aflat de finețea pielii tale, de fermitatea mușchilor, de fiecare sărut depus pe interiorul coapselor și pe ele, și pe genunchii rotunzi și pe gambele cu mușchii deja învățați să te propulseze spre cer. Și ar fi râs de mine, de prostul de mine, spunându-mi că nu e nicio diferență între a venera un crucificat de două mii de ani și a săruta tălpile unei femei, tălpile și mâinile ale căror degete au unghiile pictate în toate culorile unui curcubeu cu miezul purpuriu. Ar râde, pentru că tot venerare ar fi săruturile așezate pe fiecare centimetru al trupului tău, despre care unii s-ar întreba de ce merită o recenzie când nimeni nu scrie recenzii de trupuri, despre care alții ar spune că este un trup ca oricare altul – întreg, chiar dacă nu-l cunosc așa cum îl cunoaște gândul meu.

Trupul tău, dacă vrei să știi, poate provoca fantezii. Poate încălzi nopțile, le poate scăpa de însingurarea privirii, poate fi dorit și șoptit sub povara trezirii. Poate provoca înfiorare, poate genera un soi de combustie neobișnuită a altui trup, căruia-i face sângele să dea în clocot și să-și simtă pielea arsă de febra dorinței. Și totuși, dacă vrei să știi, trupul tău a născut poezii, chiar dacă este unul ca oricare altul – întreg. Frumos și întreg. Dar oricât de frumos ar fi, dacă vrei să știi, merită o recenzie pentru un motiv pe care nimeni, sau aproape nimeni, nu l-ar ghici: că te adăpostește pe tine.

„Trupul tău, dacă vrei să știi,
indiferent cum a fost
și cum va fi,
merită o recenzie
pentru că în unele momente
brațele i se ridică spre cer.”

Delphin Enjolras (1857–1945), *Budoar*

Proză scurtă

ÎN NOAPTEA DE RUSALII

Lăcrămioara Stoenescu

Prozatoare, poetă, scenaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

În noaptea aceea de pomină de dinainte de Rusalii, marea sărbătoare creștină din 18 iunie 1951, în satul Devesel trei femei au fost trezite brusc din somn de câinele lor care era gata să rupă lanțul. Când stăpâna casei s-a dus să vadă ce s-a întâmplat, la poartă erau trei necunoscuți îmbrăcați în haine de piele de culoare neagră. Unul din ei, care avea pe cap o șapcă de piele, a întrebat-o:

– Unde ți-e bărbatul?

– E învățător într-un sat de munte, i-a răspuns ea.

– Atunci, încarcă-ți câteva lucruri în camioneta din curte, ia-ți copiii și mergeți la marginea satului, i-a ordonat el cu glas metalic.

– Păi, ce să facem noi acolo, fără bărbatu-meu? l-a întrebat femeia speriată.

– O să vedeți voi. Haideți mai repede! a grăbit-o omul cu șapca de piele.

Ioana n-a mai zis nimic. A intrat în casă și le-a spus fetelor ce i-a poruncit străinul. Văzând că mama lor se pierduse cu firea, ele au încărcat la repezeală în camionetă niște perne, un covor, câteva haine, cratițe și oale de gătit și au pornit unde li s-a spus. Acolo, se strânseseră mai multe familii, să fi fost vreo treizeci.

Unii luaseră cu ei căruțe cu cai ori care cu boi. Numai pe ele le grăbiseră oamenii aceia, de nu apucaseră să ia nici măcar o căruță cu un cal. Le trimiseseră cu camioneta și Ioana își lăsase gospodăria de izbelițe, vitele în grajd și păsările în poiată. În noaptea aceea, Securitatea ridicase chiaburii din Devesel și din satele învecinate. Unii erau înstăriți, dar alții aveau mulți copii și ar fi trebuit să-și împartă pământurile cu ei când ar fi crescut.

La primărie se întocmise o listă cu cei care erau deportați în Bărăgan. Pe lângă chiaburi fuseseră trecuți și alții pe care aveau pică primarul și notarul. Printre aceștia era și familia Ioanei. Ultimul de pe listă fusese sărăntocul care o scrisese la îndemnul primarului. A trebuit să plece și el cu ceilalți, că nimeni nu se putea împotrivi noii orânduiri. Apoi, oamenii și-au dus lucrurile în gara din Șimian.

Le-au încărcat și ele într-un vagon al unui tren de vite ce se afla pe linie. Acesta avea mai multe vagoane cu paie așternute pe jos. Ele au nimerit cu o altă familie. Câțiva s-au pricopsit cu căpușe. Pe drum au flămânzit, că ele nu luaseră nimic de mâncare, neavând timp să taie nici măcar o pasăre. Au avut noroc doar, că un unchi de-al lor le pusese câte ceva de-ale gurii într-un pachet.

Trenul oprea în toate gările, iar oamenii îi așteptau cu ceai cald și cu lapte. Noaptea, vagonul era tras pe o linie moartă, să nu încurce circulația celorlalte trenuri personale sau accelerate. Să fi mers așa vreo trei zile și trei nopți, după care au coborât în gara din Călărași. Acolo, i-a așteptat un convoi de căruțe. Și-au încărcat lucrurile în ele și au plecat.

Era o arșiță cumplită, de nu se putea sta. Vestitele veri din Bărăgan erau secetoase, încât aerul te ardea ca în cuptor. Nu tu apă, nu tu umbră. Să crăpi de sete, nu alta! Convoiul s-a oprit pe terenul fermei unei Gospodării Agricole de Stat, la marginea șoselei, unde era un câmp întins cu lanuri de grâu și porumb.

În dreptul fiecărui lan, se aflau niște parcele mici marcate cu movilițe de pământ. Fiecărei familii i s-a cuvenit câte o parcelă din dreptul unui lan de porumb. „De aici până aici este rândul și parcela ta!”, i-a spus Ioanei omul de la primărie, după ce i-a măsurat terenul, dar până la ea, cele din fața lanului de porumb se terminaseră, așa că femeia a trebuit să se mulțumească și cu una din dreptul unui lan de grâu.

Așa i-a fost norocul. Grâul era copt și fetele au smuls niște spice, ca să acopere locul. Au mâncat ce mai rămăsese din pachetul dat de unchiul lor și le-a apucat o sete cumplită, de li s-au bășicat buzele, dar apă tot n-au găsit nicăieri. Până în zare, nu se zărea nicio fântână. Fuseseră uitați acolo și erau ai nimănui. Conducerii nu le păsa de ei, să-i găzduiască undeva să poată dormi.

S-a lăsat seara. De jur împrejur era numai câmp. El le-a fost curtea, iar par-

cela lor, casa. Văzându-și mama că nu era în apele ei, Veta, fata cea mare, a așternut covorul luat de acasă peste paiele de pe parcelă, cu gând să doarmă pe el. Acum le prindea bine și s-a bucurat că i-a dat prin minte să-l pună în camionetă. „Ce ne-am fi făcut fără el? N-am fi putut dormi pe pământul gol", s-a gândit ea.

La plecare, pusese ochii pe el, crezând că-l vor așterne pe jos în casa în care vor locui. Nu știa că nu vor avea vreuna. Acum l-a întins peste paie, să le țină loc de pat și de cearșaf. Deși era aproape un copil, că nici nu terminase liceul, s-a bucurat că atunci a luat această hotărâre în locul mamei sale.

Era amețită. Nici nu știa pe ce lume se afla. Stătea ca o stană de piatră și nu le zicea nimic, iar ele erau frânte de oboseală și le era sete, dar apă nici vorbă să găsească. Nicăieri nu se zărea vreo fântână. Veta a luat hotărâri în locul mamei sale și le-a spus ce să facă, a preluat conducerea și, astfel, s-a maturizat.

– Haideți să ne așezăm pe covor și să ne închipuim că dormim la noi la țarină, le-a zis ea.

– Chiar crezi că ăștia ne năpustiră aci, Veto? a întrebat-o Silvia.

– Până mâine, n-ai să vezi călcând picior de om pe aici, fato! Te așteptai să-ți servească cina pe tavă? a făcut ea haz de necaz.

Mama lor tăcea, de parcă nici nu era de față. Stătea cu gândurile duse și le lăsa în plata Domnului. În vremurile ei bune, ar fi intervenit, dar acum nu mai era în stare. Se întreba dacă omul ei o fi scăpat de deportare și se gândea la viitorul lor sumbru, pe care îl zărea printre norii cenușii ai sorții.

„Oare ce-o face omu' meu? L-or aduce și pe el aci? Dacă vom rămâne singure, cine ne va purta de grijă? Trei femei fără un bărbat care să ne apere… Grea viață ne așteaptă!", și-a zis ea. Între timp, fetele obosite de atâta drum adormiseră chircite una în alta, uitând de înțepături și de hârjoane. Le toropise oboseala și căldura.

Dând de aerul tare și curat de la țară, somnul le venise ca un balsam și parcă uitaseră de tot ce se întâmplase. Poate că se visau în casa părintească, așa cum dormeau de obicei în patul cu saltea moale din camera lor. Fetele zâmbeau în somn, dar mama lor nu ațipise încă.

Le veghea, zicându-și: „Așa e tinerețea, lipsită de griji. Fetele mele dorm într-un lan de grâu, dar se visează în patul lor de acasă. Ce frumoasă e tinerețea!" Spera să se odihnească și ea ceva mai târziu. Poate o vrea Dumnezeu s-o ia somnul și să-i dea tihnă. O putea să uite o țară de necazurile de peste zi.

Din cer luna le privea nepăsătoare, iar stelele, parcă mai multe ca oricând, luminau câmpul înțesat de oameni. Era o liniște de început de lume. Doar din când în când, peste zarea necuprinsă, se auzeau zgomotele serii, țârâitul greierilor, fâlfâitul aripilor unei păsări de noapte ori vreun strigăt de bufniță.

Uneori, se mai deslușeau și răsuflările oamenilor, gemetele celor cuprinși de coșmaruri ori sforăiturile celor vârstnici. Chinuiții anilor '50 aveau să-și petreacă mai multe zile sub cerul înstelat, dar marele lor noroc a fost arșița verii din Bărăgan, cu nopțile ei sufocante, când în luna lui cuptor, mai multe zile în șir n-a dat un strop de ploaie.

Deportații s-au gândit însă că vara nu va dura o veșnicie și va veni toamna cu ploile ei reci, când nu vor mai putea rezista să doarmă sub cerul liber. Iar toamna mai era cum era, dar se apropia iarna. Iernile erau cumplite în Bărăgan, că ningea mult, iar zăpada înghețа și aducea gerul. Erau geruri mari și, deseori, crivățul troienea omătul până la un stat de om, iar alteori îl spulbera, așezându-l înalt cât gardul.

Familiile care au avut un bărbat în putere s-au apucat să-și ridice o căsuță din chirpici, să nu le prindă iarna fără un acoperiș deasupra capului. Numai ele nu aveau niciun ajutor și Veta s-a îngrijorat. Ea și-a întrebat mama ce era de făcut, că ele nu aveau nicio mână de bărbat care să le ajute:

– Ce ne facem, mamă? Tata nu e cu noi să ne fie de ajutor?

– Ai dreptate, fata mea. Da' lasă că ne-om pripăși și noi pe lângă vreo familie milostivă, care ne va ajuta, dar, mai întâi, va trebui s-o ajutăm noi, i-a răspuns ea.

– Așa e! O să muncim ca salahori și o să amestecăm pământul cu pleava, o să-l punem în forme la uscat și după aceea om da cărămizile din mână în mână, i-a zis Veta.

– Așa om face, fata mea isteață! a încurajat-o mama sa.

Bărbatul pe care l-au ajutat să-și ridice casa, le-a construit și lor una, că primiseră și ele un teren delimitat de movilițele de pământ. Ele au amestecat pământul cu pleava paielor, peste care au pus apă și l-au călcat în picioare. Cu el au umplut niște forme, din care au ieșit cărămizile. După ce s-au uscat la soare, au construit cu acestea zidul casei.

Era o așezare fără fundație, care stătea direct pe pământ ca toate celelalte. Deportații au mai primit de la fermă niște căpriori pentru acoperiș, două uși și două geamuri, dar casa trebuia să aibă și acoperiș. Pentru asta au folosit stuful pe care l-au adus cu carul de peste Borcea. După ce au ajutat un om să-l taie, l-au încărcat în două care, unul pentru el, iar celălalt pentru ele.

Într-una din zile, când tocmai îl tăiau, s-a pornit să plouă torențial și le-a udat până la piele, iar hainele le-a uscat vântul. Silvia a ologit și n-a mai putut merge, dar a avut noroc să se afle printre ei și un agent veterinar, care i-a făcut două injecții, care au pus-o pe picioare.

După ce au construit casele și fântâna, deportații au ridicat prin muncă voluntară primăria, cooperativa, dispensarul, miliția și o școală cu clasele I–IV. Doar atât aveau dreptul la carte copiii lor. Înainte de venirea iernii, au dat în folosință toate construcțiile și au numit așezarea Satul Nou.

Acesta era locuit de sute de oameni din Devesel, Malovăț și din alte sate din împrejurimile orașului, dar și din Turnu Severin. Locuitorii erau români, sârbi, dar și basarabeni și bucovineni, care rămăseseră acolo, după război. S-au mai construit și alte sate noi și, pentru a le deosebi, li s-a dat câte un nume: Dropia, Rubla, Lătești și altele, iar așezării lor i-au spus Pelicanul.

În curând, a venit iarna și oamenii s-au gândit cum vor serba Nașterea Domnului nostru Iisus și Anul Nou. Cu toată sărăcia, doreau să se poată bucura de Crăciun. Numai fetele și mama lor erau triste, când se gândeau că nu aveau niciun Dumnezeu. „Cum să ne bucurăm noi de Crăciun fără tata? Ce Crăciun va mai fi acela, mamă?", au întrebat-o ele.

Tatăl lor, însă, le-a pregătit o surpriză. Le-a făcut un pachet cu tot felul de bunătăți și de cadouri și a plecat la ele în Bărăgan. La gară, și-a cumpărat bilet pentru trenul care ajungea la București și a coborât în Gara de Nord. De acolo, a plecat la Călărași, dar când a ajuns, a avut surpriza neplăcută să nu fie primit în sat. După ce l-a convins pe mecanicul de locomotivă să oprească între stații, a sărit în plin câmp.

Era o iarnă cumplită, cu munți de zăpadă troienită. Se întunecase devreme și se pornise un viscol atât de puternic încât plimba încoace și încolo troienele călătoare. Pavel a orbecăit toată noaptea prin întuneric, rătăcind prin nămeții mai înalți de brâu. Mergea contra viscolului, care îi biciuia fața, în timp ce zăpada îl orbea, acoperindu-i ochii. Nu vedea nici la doi pași și toată noaptea s-a învârtit ca într-un cerc, încât n-a nimerit satul. Când tocmai i se părea că ajungea, se trezea iar lângă linia de cale ferată. Înghețat bocnă, își sufla în pumni și se ruga lui Dumnezeu să nu adoarmă. Dacă l-ar fi furat somnul, ar fi putut lesne să cadă în picoteală și să se prefacă în sloi de gheață chiar în noaptea sfântă de Crăciun.

Așa a rătăcit o noapte întreagă pe câmp, fără să găsească intrarea în sat. În sfârșit, a doua zi de dimineață a ajuns la o casă din marginea acestuia, a bătut la o ușă de creștin și a întrebat de familia sa. Omul l-a îndreptat spre casa lor, care se afla la vreo jumătate de kilometru de linia ferată.

Pavel s-a minunat când a aflat că satul era atât de aproape, iar el a rătăcit o noapte întreagă prin întuneric, fără să-l găsească. Din cauza crivățului, care sufla puternic și viscolea zăpada, omul se învârtise în cerc prin întuneric. „Câteodată suntem atât de aproape de cei dragi, dar trecem pe lângă ei, fără să-i vedem…", s-a gândit el. Când a ajuns la casa lor, și-a îmbrățișat fetele și soția, iar Silvia l-a întrebat:

– Ești înghețat bocnă, tată. Ce ți s-a întâmplat?

– Am dat roată pe câmp toată noaptea, cu gând să nimeresc satul, însă m-am învârtit în cerc și n-am reușit să ajung la voi decât acum, i-a mărturisit el.

– Bine că în sfârșit, ne-ai găsit. Mai bine mai târziu decât niciodată, a zis Veta și l-a îmbrățișat drăgăstos.

– Doamne, ce surpriză ne făcuși, Pavele! Nu mă așteptam la o bucurie atât de mare. Asta, da surpriză! a izbucnit în plâns mama fetelor, fericită că bărbatul ei le-a găsit și vor fi împreună de Crăciun.

Erau fericite că puteau să-l sărbătorească, așa cum o făcuseră în fiecare an, deși nimeni nu mai sperase. După câteva zile, Pavel s-a înapoiat la Devesel, și-a înaintat demisia din învățământ, dar nu i s-a aprobat, fiind în mijlocul anului școlar. De-abia în anul următor, a reușit cu greu să plece definitiv în Bărăgan, unde s-a angajat paznic pe un șantier de construcții de la marginea orașului Călărași.

Fetele și mama lor lucrau la o fermă de stat, unde se cultiva bumbac, dar alți săteni mergeau la câmp, că era vremea secerișului. Viața își urma cursul, unii mureau, alții se căsătoreau, iar mamele tinere aduceau pe lume prunci.

*

Vecinei lor, Irina, nu-i venise încă sorocul să nască. Mai avea vreo două luni și până atunci, mergea în fiecare zi la câmp cu soțul și cu mama ei. În acea zi, când au plecat la țarină, de-abia se crăpase de ziuă și se iviseră zorile, dar, până să ajungă pe câmp, pe femeie au apucat-o durerile facerii. Nu era pregătită și mama sa l-a trimis pe ginere în sat după o moașă.

Vasile a sărit din căruță și a luat-o la goană peste câmp, de-i sfârâiau călcâiele. Până departe, se auzeau urletele Irinei.

Pruncul era nerăbdător să iasă în lumea lor de obidiți. Când au mai lăsat-o durerile facerii, femeia i-a zis mamei sale că pruncul grăbește și că nu mai așteaptă moașa.

– Nu-l știui așa grăbit, fată, că nu l-aș mai fi trimis pe Vasile în sat, i-a părut rău bătrânei.

– Păi, dacă i se urî la căldurică, i-a mai spus viitoarea mamă.

– Să fie sănătos, amărâtul! Nici nu știe ce-l așteaptă! Da', vrea să vază și el cum e p-acilea, a râs mama sa.

– Auuu, cred că acu' coboară, a urlat femeia, ca străpunsă de un cuțit.

– Așa e, că iaca, îi și văzui creștetu'! O țârică și ești gata, fa, a încurajat-o ea.

– Doamne, nu mă lăsa! a urlat gravida ca din gură de șarpe.

Soarele nici nu urcase pe cer, când pruncului i se făcuse sete de viață. Bătrâna își îmbărbăta fata cât putea. N-a mai trecut mult timp și Irina l-a slobozit. Mama ei l-a văzut cum s-a năpustit nerăbdător să vadă zorile. Se pare că femeia a avut o naștere ușoară. Ce-i drept, era al patrulea copil, iar munca îi prinsese bine.

Sleită de puteri, lăuza urmărea fiecare gest al mamei. O vedea cum se agita și i se părea că ceva nu prea era în regulă. Ar fi vrut să afle ce. Copilul urla din toți bojocii, iar mama ei se tot se învârtea în loc. Căuta ceva ce nu găsea, se chinuia să rupă ori să curețe ceva.

De unde era să știe că fiica sa va aduce pe lume un șeptilici. Își rupsese cămașa de pe ea, să-l înfețe și acum, se chinuia să curețe ceara de pe feștila unei lumânări, ca să-i lege buricul, că altă ață nu avea. Văzând-o cum se învârtea pe loc, Irina a întrebat-o:

– Ce cați, mamă?

– Ce să cat, fato? Lumânarea. Aia cat, i-a zis ea grăbită.

– Doamne ferește! Nu-l auzișî cum orăcăie? Spune-mi mai bine, dacă fu fată ori tot băiat, a întrebat-o ea.

– Păi cum, dar? Iar te procopsișî cu un flăcău! Nu fuseși în stare să ne faci și tu o fată… dar asta e… Acu', lasă-mă! Nu mă ține de vorbă, că am treabă să-i leg buricu' ăstuia! a repezit-o ea.

În timp ce vorbea, femeia i l-a prins cu o mână, iar cu cealaltă l-a înfășurat strâns cu feștila făcând un nod țeapăn. Restul l-a tăiat cu o brișcă folosită la câmp. După toate astea, l-a șters de sânge și l-a înfășat în poalele cămășii. Văzând că a terminat treaba cu bine, i-a mai făcut și o cruce mare deasupra, să se asigure că va fi în paza Domnului și a Măicuței Lui.

După aceea l-a așezat la pieptul mamei sale, să-i dea să sugă. Femeia l-a privit curioasă, după care l-a mirosit și l-a strâns cu drag la pieptul ei. Era mândră. Cine mai avea patru băieți ca ea? Pe moment, s-a gândit că vor crește mari și voinici și se vor face flăcăi. În scurt timp, i-a sosit bărbatul cu moașa din sat. Ea a constatat că totul decursese normal și că mama fetei s-a descurcat de minune.

Femeia a asigurat-o că nu moșise pentru prima oară, ci ajutase și la nașteri mai grele. Atunci, a ieșit la lumină pe câmp ultimul copil deportat din satul Pelicanul. Toți credeau că Ionel a fost norocul lor și că numai datorită lui li s-a ridicat restricția domiciliului obligatoriu. În câteva zile, ei au plecat în satele lor, iar familia Irinei în cătunul lor de la munte.

*

Anii au trecut, dar Silvia și Veta au rămas prietene cu Irina. Deși locuia la munte, Ionel venea mereu cu mama sa la Devesel. Băiatul născut în deportare creștea văzând cu ochii și, fiind cel mai isteț elev din clasă, a absolvit liceul și Facultatea de medicină din București.

Apoi, a devenit unul dintre cei mai renumiți chirurgi cardiologi români și s-a remarcat prin operațiile reușite ce au salvat multe vieți omenești, dar și prin cercetările și studiile științifice publicate în revistele medicale din țară și străinătate. Ionel nu i-a uitat pe foștii deportați din Bărăgan pe care îi consulta gratuit.

„În noaptea aceea de pomină de dinainte de Rusalii, marea sărbătoare creștină din 18 iunie 1951, în satul Devesel trei femei au fost trezite brusc din somn de câinele lor care era gata să rupă lanțul. Când stăpâna casei s-a dus să vadă ce s-a întâmplat, la poartă erau trei necunoscuți îmbrăcați în haine de piele de culoare neagră."

Proză scurtă

FELINARUL

Angela Dina-Moțățăianu

Poetă, prozatoare, profesoară

Sofica lu' Damian bolea. Femeia, harnică până nu de mult, dăduse la spate totul, și ale casei, și ale curții…

Pe nime nu vrea să vadă. Își legase peste frumoșii ochi de odinioară o cârpă, de nici raza de lumină nu trecea.

Înfundase-n urechi câte un ghemotoc de cârți trecuți prin oloi d-ăl gros, adevărate chepenguri pentru curioasele hrube iscoditoare de alt'dată.

Nici gura nu-și cruțase, nu! O coperise cum se pricepuse mai bine, dându-i roată c-o broboadă, mereu acolo și zi, și noapte.

*

– Și nu dă ochi nici cu alde mă-sa ori cu frații?! se trezi curioasă Veta lu' Nanu, a de la deal.

– Țțț! i-nchise leoarba Floarea lu' Dănănău, cam ursuză, dar pusă pe treabă, vrând să fârșească măturatul ogrăzii ca să se ducă-n apele ei.

Veneau și Veta, și Floarea zi de zi să curețe și să gătească pentru Damian, săracul…

Cu de la sine putere făceau asta! Rude nu-i erau, dar îi purtaseră sâmbetele ăstuia când era dănac.

În lipsă, uitaseră de om! Dar, când îl vedeau, ce mai, le-apuca fierbințeala, nu alta! Veta doinea, Floarea se mocirlea într-o mușenie sperioasă! Le trecea doar pe la prânzul ăl mic. Atunci își luau valea spre căși.

*

În zori de zi, câinele lu' Culiță de peste drum bătuse ceva de speriat!

– Abà omule, ia du-te să vezi ce-i de țipă cățelandrul așa! E negură și mi-e urât să ies în prag.

Bărbatul, om tare blajin, abia sosit din șut, că era miner, tocmai se-așezase la somn.

Se supuse, dar se-ntoarse iute, anunțând nepăsător:

– A răposat Sofica! Damian cu lămpașu-n mână dă veste vecinilor.

Și-abia rostind ultima vorbă, îi dădu liber unui sforăit grohăitor.

Uluită de veste – a lu' Damian era tânără, abia se luaseră de trei ani –, femeia se-ncinse cu betelia peste cămașa în care dormise, alergând să-ntrebe văduvoiul ce și cum?!

Dar nici n-apucase iscodeala și, crezând că visează, mâncă poteca până-n odaie văicărindu-se:

– Bărbate, bărbateee! N-a murit vecina de moarte bună! Omu-său îi făcu felu', să știi!

– Of, of! se-olicăi pe scurt trezitul. Of! Și se-ntoarse cu fața la perete, să n-audă, să nu vadă.

– Dacă-ți spun! Damian i-a făcut de petrecanie! Și-n loc de felinar își luminează calea cu tărtăcuța ei scobită ca dovlecii, de umblă cu ei pruncuții nopțile pe uliță vara! Așa să știi!

*

A doua zi era duminică. După slujbă, ciopor de femei dinaintea lăcașului. Se-ntreceau în vorbe pe lângă Firoscosul, un moșneguț pirpiriu, dar tare înțelept.

Toate-l văzuseră pe Damian cu scăfârlia Soficăi luminându-și calea și cereau răspuns de la bătrânul atoateștiutor.

Moșul privea pe sub ăle sprâncene stufoase-nspre poteca ce scobora către poarta cimitirului, de parc-ar fi așteptat de la cei răposați învoială.

În cele din urmă le răspunse într-o doară:

– Și baba mea l-a văzut, dar purta un lămpaș! Bag samă că numa ălora de-or fârși de mâna bărbatului, fiindcă-s negre-n cerul gurii, rele și leneșe, le-a-nfățișat Domnul tigva Soficăi!

Așa să știți! încheie și-o luă spre morminte să pună alor săi câte-o lumină.

MARȘUL FUNEBRU

Ce-avusese de-ntâmpinat pe bulevard?! Adică pentru că ești bătrân să te faci sac de înghionteli?! se-ntrebase vocal.

Fu auzit! Un puradel scoase din poziția staționat un picior în față.

El se-mpotmoli dar, slavă bastonului, nu căzu.

Salvat, se verticaliză. Când să-și zică *Am scăpat!*, un hojmălău îl primi între brațe, clătinându-l ca pe-o sită minute-n șir.

N-apucă să se dezmeticească și-auzi o voce ascuțită de femeie pornită pe arțag: *Și bătrân, și-mpiedicat și... tontălău! Te-a furat, rablagitule! Ți-a săltat actele și-acum îți face cu mâna din autobuz!*

Într-adevăr, în buzunare îi rămăseseră doar cheile casei.

Bine și-așa! N-apucă să-și termine gândul, că simți cum dinspre inimă i se urcă în ceafă sânge fierbinte sub presiune.

Ce-i?! N-au dreptate?! Sunt doar o piedică, n-au pe unde să-și poarte năravurile din pricina mea! Le stăvilesc alergatul spre țeluri obscure, spre furtișaguri mărunte, spre-o dușcă de băutură ieftină, spre femei ușoare...

*

Pe alee nu mai fu la fel. Laterală, e ferită de circulația intensă de pe bulevard.

În fața ușii, cheile-i sar din mână deschizând-o. Se miră.

Un fior i se preumblă prin corp. Și-l cuprinde gustul unei mișcări de rapper trăznit pisând pavele în urale-ndrăcite.

Pătrunde. Trece din hol în living, apoi în dormitor. Privește-ncăperea. Îi pare străină. Obiecte smerite. Înțepenire totală. Și-l cuprinde așa un dezgust!

Cu ochii sclipind apucă bastonul. Îl simte greu în brațe ca pe-un baros. Îl întoarce cu ciocul măciuliei de-argint înainte și se-apucă să sape prin lovituri ritmice preajma.

Toate cedează: oglinda, patul, ferestrele, cărțile... *Adevărată butaforie*, își spune, *ca toată existența mea!*

După minute ca ani, efortul îi e frânt când privește peste pervazul zdrobit!

E-ngrozit! Dinspre afară își strigă durerea universul sfărâmat, rămas împietrit. Clădiri mișcate... alei obturate-n moloz... cioburi... vehicule, adevărate mormane de fiare și tablă arsă...

Furia *Lui* să fi făcut asta?! Chiar furia *Lui*?! Nu-i vine să creadă!

*

Gramofonul de pe consolă și *El*... singure entități în încăpere.

Apucă pipa rămasă-ncărcată, însetat de aburul tabacului și plescăie pofticios.

Se-așază pe-o margine de pat. Petrece o vreme așa în nevoită nemișcare...

Apoi se-ndreaptă către consola șchioapă unde, pe unul din rafturi mai licăre o placă. Precaut să n-o spargă, o pune pe disc cu mâini tremurate și învârte manivela.

Magic, odaia captează sonorități de mercur greu. *Marșul funebru* al lui Chopin...

Pe dată *El* e prins într-un vârtej, răsucit, întors într-un început uitat...

Toate își recapătă rostul. Și cărțile, și oglinzile, și paturile aducătoare de vise, și ferestrele... tot ce distrusese cu furie.

Apăsătoarele sinusoide sonore îl urcă pe-o spirală către un implacabil adevăr. Sfârșitul iminent dă sens vieții!

El trebuie să moară, împlinind vrerea strigată cu ură de cei din stradă, de dincolo de ziduri, vrerea alor *Lui*. Ca să le dea o menire.

Și totuși, *El* nu piere niciodată...

C-un zâmbet slab ascuns de alba mustață, cu barba plecată spre piept, gârbovit de greaua neștiință a lumii, în haine ponosite, pe o margine de pat, în echilibrul precar al universului, *Bunul Dumnezeu* își reaprinde pipa...

ÎNTR-O CLIPĂ, RĂSCRUCEA...

Duminică de Prier. Matinal ca mereu, decis ca niciodată. Rulaj prin pădure, în viteză. Ținta?! Un sat cu nuci bătrâni, departe de cenușiul citadin.

Ritmul se domolește.

El? Ușor derutat. Spațiul, devenit fără veste bizar. Calea, pustie. Trecători, de nevăzut pentru vreo lămurire.

La stânga, liziera unui crâng, prelungire-a pădurii spre șosea.

În dreapta, un iaz, vag bănuit printre plângătoare sălcii în veșmântul vernal.

Preajma frumoasă, în potop de lumină, picură triluri.

Calm indus de natură, în duel cu incipienta neliniște a omului...

Drumul, precum o crăcană, sprijinind precaut două căi răsfirate, împinge cu lentoare depărtări tainice și-ncăpățânate... Spre unde?!

Fără semnal, mobil și GPS, de-a dreptul inutile! Ce-i de făcut?!

Strategie subită. Mașina trasă pe dreapta, înaintea răscrucii.

Reper vizualizat într-o frântură de clipă: parcat nonconformist, derutant, un insolit Dual-Sport. Enduro-touring-ul tolerează pe-apărătoarea din spate vestigii din gloduri îndelung străbătute.

Mai încolo, posesoarea, odihnind pe un bolovan.

Poziția? Aducând a *Ignudo* de Michelangelo, cumva contorsionat în dispreț către drum. Așteptând umbra, trupul e stâmpărat de-un combinezon lucitor, negru, mulat.

Păr întunecat, încurcat, în valuri pe umeri. Privire blazată, zvârlită din ochi migdalați, doar petale violete de irișI văduviți de vreun alb. Gură cu buze de nucă necoaptă. În mâna dreaptă fumegă o țigară uitată...

Perechea ursită?! se-ntreabă el. Un ropot pieptu-i răzbate. Speranța iubirii atât așteptate! Dar gândul, o scamă de vis, dispare în vânt.

O-ntreabă de unde-i venită, învăluindu-și nedibaci căutarea...

În loc de răspuns, ochii nălucii ridică o furtună, amestec de negru din gene și de mov din irișI-petale.

Umeri săltați lasciv... Capul pe spate... Rotocoale din fumul țigării slobozite printre buzele pale... Răspuns egoist, a plictis, în sotto voce: *De unde îmi place! Spre tine!*

E dezarmat.

Dând roată împrejur cu ochii, observă nemișcarea-nfruntată de-un lanț viu. Dinspre crâng către iaz, trec șapte boboci. Rața? Călăuză.

Clipe în șir, citadinul din el trăiește-o hipnoză! Spectacol gingaș!

Uimita fericire îi e stopată! Din depărtare, motor înfuriat zvârle decibeli. *Drum libeeer!* comandă prin cumintele aer al zilei.

Șirul împenat nu bănuiește necazul. Mai mic, ultimul boboc stă în cale-ostenit. Cârdul încremenește, îngăduindu-l.

Adrenalina îl curentează pe omul cetății. Ocolește în două salturi firavele făpturi, zburând spre curba pitită îndărătul pădurii.

Ce vrea?! Să fie pavăză pentru șirul de ghemotoace cânepii?! Barieră pusă în calea meteoricului pericol?!

Oh... Într-o clipă e spulberat, zvârlit, gonit din viață!

Mașina vrăjmașă se preface apoi în roi de libelule smaraldine, alungat către zări de-o vrajă...

Întâi, curcubeie! Apoi, secunde smolite țintind către el! Se preling în aer cuvinte gândite: *Și satul cu nuci?! Dar fata?!* Alunecă de-aici spre neunde...

Străina pășește spre el. Din ochi, picuri violet îi cad peste chipul strivit. I-atinge pleoapele. Le închide. *E prins de-acum în lanțul nesfârșit de pieriți...*

Dual-Sport-ul dispare pe dată. Și corbia făptură levitează spre tării, în volte crucișe tăind miezul dintre cele două drumuri.

Într-o clipă, răscrucea revine la freamăt de viață. Bobocii sunt ajunși la iaz. Rața veghează.

Vântul abia mângâie salcia, bocind mărunțel...

„Toate își recapătă rostul.
Și cărțile, și oglinzile,
și paturile aducătoare de vise,
și ferestrele... tot ce distrusese
cu furie.
Apăsătoarele sinusoide
sonore îl urcă pe-o spirală către
un implacabil adevăr.
Sfârșitul iminent
dă sens vieții!”

Proză scurtă

FLUTURAȘUL ALBASTRU

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Un copil autist nu este singur, așa cum mulți tind să creadă. Trăiește într-o lume a lui în care terapeuții, specialiștii, cu greu pot să pătrundă. Asta și din cauza tipului de autism, pentru că fiecare copil autist e unic, iar recuperarea lui necesită o terapie personalizată.

Oamenii au denumit acești copii autiști îngerii albaștri, definiție tristă a minții umane.

Povestea care urmează este în felul ei o ficțiune, iar faptele petrecute ne vor conduce la o situație fantastică pe care nicio investigație științifică din lume nu o poate explica.

La confluența râului Călmățui cu Dunărea, în Lunca Dunării, într-un ținut „pictat" de Dumnezeu cu toate frumusețile naturii, se află un sat uitat de timp și de oameni, Gura Gârluței, un sat din sudul județului Brăila, care aparține de comuna Berteștii de Jos și este situat pe malul stâng al Dunării.

În acest sat, aflat în plină dezvoltare, s-a mutat de curând Ilinca, o fiică a satului plecată în urmă cu trei ani la Brăila când s-a căsătorit cu Tudor, născut-crescut în același sat.

După nuntă, au luat drumul Brăilei. La Gura Gârluței nu aveau viitor.

În primul an au locuit cu chirie. Tudor lucra ca șofer pe autobuz, iar Ilinca, după un curs de contabilitate, s-a angajat casieriță la un magazin.

Gândul lor era să-și cumpere o casă prin bancă. Îndeplineau toate condițiile prin programul „Prima Casă" și banca le-a aprobat creditul. În câteva zile, s-au mutat într-un apartament cu două camere, destul de spațios.

După nici o lună, Ilinca îi mărturisește lui Tudor că este însărcinată. Mai mult îngrijorată decât bucuroasă, Ilinca se gândea că va naște și că va fi nevoie să stea cu copilul, deci nu va mai lucra, iar datoriile nu vor putea fi achitate.

Tudor a liniștit-o, spunându-i să aștepte să vină copilul pe lume și apoi vor vedea ce vor face. Eventual, va lucra ore suplimentare.

Ilinca, pe zi ce trecea, devenea tot mai neliniștită. Nu era bine că vor avea un copil.

Cu aceste frământări, cu griji pentru situația în care se aflau, cu rata la bancă, cu cheltuielile pentru botez și cine știe ce va mai urma, Ilinca punând mereu răul în față, s-a născut Daniel, un băiat frumos ca un înger.

Daniel avea un semn pe umărul stâng care semăna cu un fluture de culoare albastră și de aceea l-au considerat un semn divin al îngerilor veniți în ajutorul lor.

Au trecut doi ani și Daniel nu dădea niciun semn că ar fi un copil normal. Nu vorbea, nu răspundea la chemările mamei, nu spunea când îi e foame, nu plângea când se lovea, nu se juca, nu zâmbea. Era ca o icoană nemișcată în sufletul părinților.

Ilinca și Tudor l-au dus la un control medical. Medicul specialist le-a dat un diagnostic care i-a cutremurat: autism, fără să precizeze de care tip, pentru că necesita investigații mai ample.

Le-a recomandat ore de terapie la o clinică specializată și a apreciat că au venit cu Daniel în fază incipientă. Era un pas bun către recuperare.

Orele de terapie costau mult și nu-și permiteau. Și banca, și întreținerea lor, și cheltuielile cu investigațiile medicale la specialist. Toate îi depășeau.

Tudor a luat o hotărâre. Va pleca în Italia unde se căutau șoferi pe TIR, iar Ilinca se va muta la țară, la Gura Gârluței. Grea decizie dar au luat-o de comun acord.

Nu înțelegeau ei destul de bine ce înseamnă „copil autist", dar din grijă pentru Daniel, sperau că la țară, încet-încet, copilul lor se va recupera.

„Dar cum?", se întreba Ilinca. La Gura Gârluței nu existau cabinete medicale sau clinici de recuperare. Se gândea să facă naveta săptămânal la Brăila. Era o soluție, dar nu imediată.

După ce se va muta la țară unde avea multe de gospodărit la casă și după ce Tudor va începe să trimită bani, ar putea să meargă la Brăila pentru recuperarea lui Daniel.

După aproape două săptămâni, Tudor era angajat în Italia la o companie de transporturi marfă, iar Ilinca s-a mutat la casa părintească din Gura Gârluţei.

Tatăl ei murise, iar mama ei, singură fiind, a primit-o cu mare bucurie. Cu micile economii pe care le avea, Ilinca a cumpărat materiale de construcţie de la Berteşti şi cu priceperea pe care o moştenise de la tatăl ei a reparat ce era de reparat la casă.

Seara, naviga pe Internet şi vorbea cu Tudor pe Messenger. Nu discutau altceva decât despre Daniel. Tudor o liniştea pe Ilinca, dându-i speranţe că timpul le va rezolva pe toate.

– Dacă până la doi ani a învăţat să meargă, aşa le va învăţa şi pe celelalte. Asta-i speranţa mea. Ar fi bine să cauţi pe Internet despre autism. Poate te ajută să-l înveţi câte ceva.

– Nu am timp, Tudore. Am găsit de muncă la o pensiune, să ţin contabilitatea.

– Nu mergi la nicio muncă. Îţi trimit bani şi te ocupi de Daniel, da?, i-a spus Tudor hotărât.

Ilinca a fost de acord. Îi era teamă să-l lase pe Daniel în grija mamei ei, aceasta neştiind cum să-l ajute. Daniel stătea nemişcat pe pat sau pe un scaun şi nu răspundea la nici o întrebare. O tăcere îngrijorătoare îl stăpânea. Îl hrăneau foarte greu. Daniel nu ştia să mestece.

Dacă îl lăsau în faţa televizorului sau în faţa unui perete, era acelaşi lucru. Ilinca îl privea cu ochii înlăcrimaţi căutând în privirea lui un licăr de speranţă.

Navigând pe Internet, Ilinca a învăţat multe despre autism. Stătea pe forumuri, participa la discuţii împreună cu alte mame care erau în aceeaşi situaţie ca ea.

Într-o zi i-a venit o idee. L-a fotografiat pe Daniel şi i-a postat poza în profilul ei de pe Facebook. A comentat doar atât: *„Daniel – autist”*.

A primit sute de aprecieri, dar şi numeroase comentarii despre cazuri de autism. Recomandările pentru clinicile de recuperare erau de asemenea foarte multe. Unele dintre comentarii veneau de la mamele care au trecut prin situaţia Ilincăi.

A fost sfătuită să-l lase în faţa televizorului şi să-i schimbe canalele când şi când pentru a-i observa reacţiile, să-l îndemne să deseneze, să-i dezvolte spiritul de observaţie cu jocuri lego şi multe altele.

Ilinca le-a încercat pe toate. A observat că atunci când îi schimba canalul tv, Daniel întorcea privirea spre fereastră, dacă nu-i plăcea acel program. Experimentând cu el ce-i place şi ce nu, Ilinca a constat că Daniel e selectiv. Asta i-a dat speranţe.

Programele lui preferate erau cele cu imagini din natură şi cele ştiinţifice. Era foarte atent la cele cu ştiri unde se comenta mult. Dar programele care îl atrăgeau în mod deosebit erau cele muzicale.

La desen a fost mai greu. Daniel nu ştia ce să facă, nici cu hârtia de desen, nici cu creionul. Ilinca se străduia să-i arate, dar degeaba.

Seara, vorbind cu Tudor, Ilinca îi povestea despre experimentele ei cu Daniel şi era foarte dezamăgită că nu-i reuşea nimic. Tudor, hotărât, i-a spus să-l ducă urgent la Brăila, la o clinică de recuperare. Ceea ce a şi făcut. Dar, din păcate, a fost programată peste şase luni, orele de terapie cu copiii autişti erau foarte aglomerate.

„Doamne! Nu sunt singura!”, îşi spunea Ilinca, încurajându-se.

Pe Facebook primea în continuare mesaje de la oameni care o sfătuiau, dându-i speranţe că mulţi copii s-au recuperat.

Într-una din zile, Ilinca a trebuit să plece la Berteşti să ridice banii trimişi de Tudor. Urma să lipsească de acasă vreo câteva ore şi i-a cerut mamei să-l supravegheze atentă pe Daniel.

– Du-te liniştită! Tot timpul sunt cu ochii pe el. Îl voi lăsa la televizor pe programele lui preferate după ce îi voi da să mănânce. Nu vrei să-l las oleacă în curte să se joace?

– Nu, mamă. Daniel nu ştie să se joace, dar un pic aşa, poţi să-l scoţi în curte. O fac şi eu deseori, aşa cum ai văzut.

Daniel stătea nemişcat în mijlocul curţii şi privea în gol. La un moment dat a întors privirea spre gard. Pe stradă trecea un tractor. Era un zgomot nou pentru el. S-a apropiat de gard şi privea printre uluci la tractorul care tocmai trecea prin faţa porţii.

Din nu ştiu ce motiv, Daniel a scâncit o clipă, intenţionând parcă să plângă.

Bunica s-a speriat şi l-a dus repede în casă. După ce i-a dat să mănânce, l-a aşezat pe un scaun în faţa televizorului.

– Asta-i minunat, mamă! Daniel e atent la ce este în jurul lui. N-ai de ce să-ţi faci griji, a liniştit-o Ilinca pe mama ei, după ce s-a întors de la Berteşti.

– Da, mamă, dar tu crezi că e bine să-l laşi zilnic la televizor? Televizorul îl strică. Am auzit şi eu nişte cazuri.

Ilinca nu i-a mai răspuns şi s-a dus la Daniel să vadă ce face.

Când a intrat în cameră, a rămas uimită de ceea ce a văzut. Daniel adormise cu capul pe masă, niciodată nu s-a întâmplat asta, iar pe masă erau cinci hârtii pe care Daniel desenase nişte puncte şi linii anapoda, fără o formă anume.

Cu bucuria că mintea lui Daniel se mişcă, Ilinca şi-a luat copilul în braţe şi l-a aşezat pe pat. A dormit până seara târziu, iar când s-a trezit, a băut apă şi s-a culcat la loc.

Daniel era epuizat de efortul de a desena. Cel puţin aşa credea Ilinca, cu teama că ar putea fi bolnav de ceva, ceva despre care Daniel nu putea să-i spună ce-l doare.

A doua zi, Daniel era bine şi liniştit. Ilinca, lipsită de frământări, l-a lăsat la televizor cu hârtiile de desen în faţă,

sperând că Daniel va repeta ceea ce s-a întâmplat cu o zi în urmă. Dar nu s-a mai întâmplat nimic. A rămas tăcut ca de obicei, cu privirea fixă pe televizor, la un program muzical.

Ilinca s-a gândit să posteze desenele copilului ei pe Facebook, ca o realizare firească, aşa cum făceau şi alte mame cu desenele copiilor lor. Fotografiind desenele, ceva îi spunea să-i fotografieze şi semnul de pe spate, cel cu fluturaşul albastru. Era ceva deosebit şi merita să-şi laude copilul cu acest semn din naştere.

După ce a postat pozele a adăugat un comentariu: *„Daniel, copil autist şi desenele lui. Alăturat, semnul lui din naştere care seamănă cu un fluturaş albastru. Voi ce spuneţi?"*

Primul care a apreciat şi comentat a fost Tudor. *„Mulţumesc din suflet soţiei mele pentru dragostea şi grija pe care le are faţă de copilul nostru, Daniel – Fluturaş albastru!"*

Au urmat mii de aprecieri şi comentarii. Prin redistribuiri postarea a devenit virală pe Internet. Toată lumea admira ciudatul semn al lui Daniel. Comentarii cu sutele. Nu faptul că era un semn din naştere îi şoca pe internauţi, asta au mulţi oameni pe Pământ, ci faptul că era de culoare albastră şi chiar semăna cu un fluture-înger.

Ilinca era entuziasmată de succesul cu postarea ei şi mulţumea tuturor pentru că Daniel era iubit şi încurajat. O considera ca o mică victorie în drumul recuperării copilului ei autist.

Timpul a trecut şi nimic nu se întrezărea că Daniel va deveni un copil normal.

După şase luni s-a prezentat la prima şedinţă de terapie. Era invitată să asiste la orele de recuperare pentru ca acasă să continue metodele aplicate de specialist.

Drumul era obositor pentru Daniel.

Ceea ce nu observa Ilinca era că Daniel absorbea în mintea lui tot ce întâlnea în aceste drumuri şi asta îi consuma toată energia. O teamă s-a strecurat în sufletul Ilincăi şi parcă voia să renunţe la şedinţele de terapie de la clinica din Brăila.

A vorbit cu Tudor şi acesta i-a spus că aşa-i la început. Se va obişnui.

Nu avea cum să se mai obişnuiască pentru că din acea zi, situaţia lor a luat o întorsătură neaşteptată printr-o întâmplare incredibilă.

Ilinca, atunci când a sosit acasă cu Daniel de la Brăila, a găsit staţionate în faţa casei trei maşini negre. În poartă, mama ei o aştepta îngrijorată. Din maşină au coborât patru bărbaţi care au încojurat-o pe Ilinca. Doi dintre ei s-au legitimat ca fiind agenţi SRI. Ilinca a înmărmurit. Bănuia că i s-a întâmplat ceva lui Tudor.

– Sunteţi mama lui Daniel?, a întrebat unul dintre ei pe un ton calm fără să o salute.

– Da. Bună ziua! Ce s-a întâmplat?

– Nimic grav. Aceşti doi domni sunt din Japonia şi vor să-l examineze pe Daniel.

– De unde, cum? Nu înţeleg?!, a întrebat Ilinca cu teamă-n glas.

– Stimată doamnă! Liniştiţi-vă! Copilul dumneavoastră deţine un secret al unei firme de robotică din Japonia. Inexplicabil. Aceşti doi specialişti vor să descopere adevărul despre proveniența semnului de pe spatele lui Daniel şi să cerceteze desenele pe care le-aţi făcut publice pe Internet. Desenele sunt proprietatea firmei japoneze şi sunt secrete.

Unul dintre japonezi s-a apropiat de domnul cu care a vorbit Ilinca şi au discutat în japoneză.

– Stimată doamnă! Cei doi domni sunt savanţi renumiţi în autism şi vor să vă ajute gratuit ca să-l recuperaţi pe Daniel. Cum? Veţi afla după ce veţi înţelege situaţia despre legătura lui Daniel cu această firmă japoneză şi veţi fi de acord cu anumite condiţii.

– Tot nu înţeleg de unde până unde copilul meu bolnav e în atenţia unor oameni de peste mări şi ţări? Parcă trăiesc un film ciudat şi de neînţeles.

– Nu vă îngrijoraţi! Vă asigurăm că va fi bine pentru Daniel şi pentru familia dumneavoastră. Pentru a înţelege mai bine, vă rugăm să ne invitaţi în casă şi vom discuta în detaliu problema cu Daniel. Aceşti doi domni din Japonia sunt bine intenţionaţi şi vă vor ajuta foarte mult. Nu trebuie decât să fiţi de acord. Fără dumneavoastră nu pot face nimic.

Ilinca, ceva mai liniştită, i-a invitat în casă. Cei doi japonezi au descărcat din maşină două cutii voluminoase cu aparatură specială pentru investigaţii.

Ilinca a fost invitată să semneze nişte formulare redactate în limba română şi în limba japoneză, dar a refuzat spunându-le că nu este convinsă de ce se va întâmpla. Era surprinsă şi nu credea.

Cei doi japonezi au înţeles şi şi-au deschis aparatele. Cu acordul Ilincăi, au scanat fluturaşul albastru şi i-au arătat pe un ecran imaginea mărită a semnului care era format din mai multe puncte. Acele puncte reprezentau un cod secret cu care japonezii aveau acces la informaţiile despre un robot aflat în faza de prototip. Ilinca era într-un vârtej de uimire.

Asta nu a fost tot. După ce au scanat şi desenele, i-au arătat Ilincăi pe alt ecran ce reprezentau desenele lui Daniel. Unind liniuţele şi punctele din desene cu un creion electronic, pe ecran au apărut nişte forme clare ale unor piese şi i-au explicat Ilincăi că sunt subansamble din construcţia robotului. Acest robot era destinat să ajute copiii autişti prin terapii diferite, fiind programat să ştie totul despre autism şi despre fiecare copil în parte.

Având în vedere importanţa acestui robot, japonezii au considerat să ţină totul secret din cauza spionilor economici

Gustave Moreau, *Studiu de cap de copil*

şi erau uimiţi de unde până unde informaţiile lor secrete erau prezente la acest copil autist pierdut în lumea îngerilor albaştri.

Ilinca tăcea. *„Incredibil!”,* suna ca un ecou în mintea ei acest cuvânt. Gândurile i-au fost întrerupte de japonezii care i-au propus ca Daniel să fie primul copil recuperat prin terapiile acestui robot. Dacă e de acord, va trebui să şteargă în faţa lor pozele cu Daniel de pe Facebook, să nu vorbească cu nimeni la telefon sau pe chat despre această înţelegere, cel puţin un timp, şi să semneze nişte formulare. Cu soţul va comunica pe Messenger fără să-i dea prea multe detalii.

Ilinca părea convinsă, dar a cerut timp de gândire să se consulte cu soţul ei.

Tudor n-a înţeles nimic din ce i-a spus Ilinca, dar a bănuit că e ceva de bine auzind-o pe soţia lui vorbind cu atât entuziasm. Va veni acasă cu primul avion.

A doua zi, japonezii aşteptau răspunsul, iar Ilinca a fost de acord cu propunerea lor. A şters postarea, a semnat formularele şi le-a mulţumit pentru acest ajutor nesperat. Apoi, i-a condus la poartă, împreună cu Daniel şi cu mama ei. Unul dintre japonezi l-a mângâiat pe copil pe creştet şi i-a spus câteva cuvinte în japoneză.

Daniel a zâmbit şi s-a uitat la mama lui. Ilinca a simţit că s-a deschis cerul.

– Aceştia sunt îngerii lui Daniel. Au venit să-l ajute, a spus mama Ilincăi cu lacrimi în ochi.

După o săptămână, a sosit Tudor. Odată cu el şi japonezii. Vreo zece. Au instalat trei containere speciale în apropiere de casa Ilincăi. Erau îmbrăcaţi ca meseriaşi de şantier ca să nu dea de bănuit reporterilor curioşi. Lumea din Gura Gârluţei căuta răspunsuri, iar sătenii vorbeau pe la porţi.

Ilinca nu avea voie la şedinţele lui Daniel cu robotul. Primea înregistrările filmate şi observa că totul e în regulă, convinsă că sunt progrese uimitoare cu Daniel.

Terapia a durat aproape un an. Daniel devenise aproape normal. Mânca singur, se juca fotbal cu japonezii în curtea casei, butona telecomanda la televizor unde voia el, desena chipuri, case şi sori, se spăla dimineaţa pe dinţi, dar nu vorbea.

– Răbdare, i-a spus Ilincăi într-o română perfectă unul dintre specialiştii japonezi.

După ce au terminat experimentul, şi-au strâns echipamentele şi au plecat în ţara lor, nu înainte de a oferi familiei o sumă mare de bani şi unul dintre containere ca să facă cu el ce doreşte. Toate filmările cu Daniel din timpul terapiei au fost făcute publice în scop commercial, pentru a-şi vinde noua invenţie, robotul, folosit pentru recuperarea copiilor autişti din toată lumea.

Daniel a devenit o vedetă. Speranţa tuturor părinţilor cu copii autişti de pe întreg mapamondul stătea în puterea acestui robot pe care japonezii l-au denumit „Fluturaşul albastru”.

Într-o seară, în timp ce Ilinca vorbea cu Tudor pe Messenger, Daniel, atent la orice apel pe telefon, a atins cu degetul imaginea mamei.

– Mama, a spus Daniel clar, fără şovăieli.

Ilinca a crezut că leşină de bucurie. După două secunde, Daniel a atins şi imaginea lui Tudor.

– Tata, a spus zâmbind, împărtăşind bucuria cu părinţii săi.

În final ne punem fireasca întrebare: care ar putea să fie legătura dintre semnul de pe umărul lui Daniel şi desenele acestuia cu robotul inventat de japonezi?

”Un copil autist nu este singur, așa cum mulți tind să creadă. Trăiește într-o lume a lui în care terapeuții, specialiștii, cu greu pot să pătrundă.”

Lumea copilăriei

CIOARA ȘI MĂGARUL

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare, profesoară

Era o vară timpurie, razele blânde ale soarelui se arătau zâmbitoare după nori. Luna februarie încă nu plecase de pe meleagurile satului, dar căldura se instalase mai devreme.

Prin ogradă era liniște, bunica dăduse de mâncare păsărilor și animalelor, așa că acestea, sătule fiind, se retrăseseră la umbră, care pe unde, să se odihnească.

Măgărușul Mișu stătea visător, bucurându-se de frumusețea zilei. Ar fi vrut să închidă ochii puțin, dar o cioară „băgăcioasă" nu-i dădea pace, se tot învârtea prin văzduh, necăjindu-l:

– Salut, prietene, dacă încerci să dormi la ora asta, ce vei face la noapte?, i se adresă cioara.

– Dă-mi pace, nesuferito, mă odihnesc și eu un pic!

– Eu te-aș invita să zburăm peste câmpuri, să privim de sus tot ce se întâmplă în satul tău!

– Văd bine că nu ești prea zdravănă, cum poți gândi o așa prostie?

– De ce crezi asta, măgar îndărătnic?

– Ce tot pui la cale, ce-ți trece prin cap, pacoste ce ești?!

– Uite, eu m-am gândit că dacă ai vrea, am putea zbura împreună!

– Dar cum aș face acest lucru, isteațo, eu am aripi ca tine să mă înalț prin aer?

Cioara se uită lung la el și simțind că-l poate păcăli, îndrăzni cu tupeu:

– Dacă te-ai privi în oglindă, ai vedea ce urechi mari ai, încearcă să dai din ele, vei zbura cu siguranță!

– N-am încredere prea mare în tine, dacă mă păcălești și-ți bați joc de mine?

– Ridică-te, încearcă să le miști, ai să vezi că vei pluti ca o pasăre!

– Vezi-ți de treabă, pleacă cât mai repede de-aici!

Deși punea vorbele ciorii la îndoială, măgărușului i-ar fi plăcut să se înalțe, să privească pământul de sus.

– Află că mi-aș dori foarte mult să fim prieteni, să zburăm amândoi peste munți și văi! Hai, nu te mai codi atâta, ridică-te și încearcă, dă tare din urechi, ai să vezi că am dreptate, că nu te mint!

– Of, că nu scap de gura ta, caţă ce ești!

După atâta insistență, măgărușul gândi că cioara spune adevărul, se ridică și începu să-și miște urechile.

Desen de Alexandra Barbu, 13 ani, clasa a VI-a, Școala nr. 2 Voluntari, Ilfov

– Așa e bine, cicălitoareo?

– Bine, bine, mai cu forță, nu te lăsa!

Măgărușul se chinuia să dea cu putere din urechi, dar observă că nu se întâmpla nimic, stătea tot pe loc!

– De ce nu mă mișc, pasăre nebună?

– Insistă, insistă, nu dai atât de bine, îți trebuie mai multă forță și pasiune!

După atâta efort, măgărușul începu să dea semne de oboseală și enervare.

– Cu siguranță, tu-ți bați joc de mine, urâto!

Văzându-l pe măgar că și-a pierdut cumpătul, cioara zbură pe creanga unui copac, hohotind de râs.

– Am să-ți smulg penele, dacă pun mâna pe tine, nesuferito!

– Ha, ha, ha, prinde-mă dacă poți! Tare mai ești naiv, măgărușule, nici prin gând nu mi-ar fi trecut că vei lua în serios tot ceea ce ți-am spus!

– Am crezut că ești de bună-credință, dar tu ai râs de mine! Ești o pasăre rea!

– Te rog să mă ierți, voiam să mă distrez puțin, nu aveam cum, așa că tu ai căzut în capcana mea!

– Nu-ți voi ierta niciodată fapta asta, de-acum să mă ocolești, nu voi mai sta nicicând de vorbă cu tine!

Morala:

În viață sunt oameni care se amuză de slăbiciunile semenilor lor, făcând pe grozavii, jignindu-i, umilindu-i! Bine e ca omul să ocolească asemenea persoane, iar dacă a fost păcălit o dată, să nu uite, să învețe din greșeli, pentru a nu cădea și a doua oară în plasa răutăcioșilor!

Există o zicală care trebuie ținută minte: „Dacă te frigi cu ciorbă, a doua oară e bine să sufli și în iaurt!"

CONCERT PE BALTĂ

Razele blânde ale soarelui încălzeau pământul, răcoarea dimineții se împrăștia ușor. Era sfârșit de primăvară, natura fremăta de viață, bucuria cuprindea întreaga răsuflare a zilei.

Pe lacul din mijlocul satului se fac de zor repetiții, în dimineața aceea „brotacul șef" strigă deșteptarea mai devreme ca de obicei, era timpul pregătirii unui nou „concert" și dorea să nu-i prindă căldura amiezii pe baltă. La sfârșit de săptămână, pe lac urma să aibă loc un spectacol oferit de către tot neamul broscăresc, tuturor locuitorilor din împrejurimi.

– Hei, broscuțelor, deșteptarea, grăbiți-vă, mai târziu soarele va fi puternic și obositor!

– Venim, venim!, răspunse, scoțând capul din baltă, o broscuță matinală, care deja-și făcea toaleta de dimineață. Șefule, le voi anunța și pe vecinele mele, ai puțină răbdare!

Cu poftă de lucru și conștiincioase, broscuțele au ieșit din apă, hotărâte să facă o treabă bună la concert.

– Așezați-vă, fiecare la locul vostru, pe voci, ca să putem începe repetiția! Dragele mele, trebuie să lucrăm cu seriozitate, concertul din primăvara asta doresc să fie cel mai reușit dintre toate de până acum!

– Așa gândim și noi, maestre!

„Brotăcilă", organizatorul de concerte, voia să dea sfoară-n țară că la sfârșitul săptămânii va fi mare „concert" pe lac, la care să invite pe toți cei care doresc să participe la eveniment.

Văzând ciocănitoarea care zbura aproape, Brotăcilă i se adresă:

– Auzi, tu, pasăre dragă, te rog, mergi și anunță pe toți locuitorii pădurii, vecinii noștri, să poftească la concert, spune-le că va fi un eveniment de seamă, iar intrarea e gratuită!

– Despre ce vorbești tu, broscoiule, acolo?

– Află că la sfârșitul acestei săptămâni, neamul broscăresc din lacul nostru va susține un mare concert!

– Bine, bine, așa voi face!

Ciocănitoarea se întoarse din drumul ei, îndreptându-se spre pădure, acolo unde locuiau prietenii ei. Se opri într-un copac cu scoarța tare și începu să bată cu putere:

– Lumeee, lumeee, păsări și animale, am o mare veste a vă anunța! Vă rog să poftiți cu toții, fiți foarte atenți ce am să vă spun!

– Ce tot spui acolo, gălăgioaso, de bați atât de tare în copacul meu?, o certă veverița.

– Am aflat că la sfârșit de săptămână va fi mare „concert" pe lac, la care suntem invitați să participăm cu toții. Nu se cade să lipsim, broscuțele sunt vecinele noastre, pe deasupra concertul e și gratuit!

– Ce zici, Urechilă, mergem?, îl întrebă căpriorul pe micuțul iepuraș.

– De ce nu, mie-mi plac spectacolele, mai schimbăm și noi atmosfera!

– Tu, ursule, mergi?, întrebă vulpea.

– Chef prea mare nu am, dar dacă toți locuitorii pădurii hotărăsc să mergem, nu mă pot opune!

– Eu, interveni cucul, le cunosc cântecele, trec deseori pe deasupra lacului și aud bine cum cântă. Glasurile lor nu mi se par spectaculoase, mă cam îndoiesc de ce vom auzi!

– Lasă, poate că de data asta au pregătit ceva special, și-au schimbat repertoriul și ne vor impresiona!, zise împăciuitoare vrăbiuța.

– Atunci vom merge, mai ales că spectacolul e gratuit!, hotărî bursucul, înțeleptul pădurii.

– Bine, zise ciocănitoarea, ne vom întâlni cu toții la sfârșit de săptămână, în poiana verde, de unde vom pleca în mod organizat, să dăm dovadă că suntem spectatori educați!

Ziua întâlnirii de la sfârșitul săptămânii avea să fie una luminoasă, nu prea călduroasă. Așa cum au stabilit, s-au adunat în poiană toate viețuitoarele pădurii, pregătite ca pentru o zi de sărbătoare, îmbrăcate, care mai de care, în ținute de gală.

Așa că au purces cu toții spre marele concert. Păsările zburau în stoluri, în cântec și voie bună, animalele, una după alta, în frunte cu moș Martin, veneau în pas vioi către spectacol.

Ajungând la destinație, fiecare invitat și-a ocupat locul, păsările pe crenguțele unui pom rămuros, animalele în funcție de înălțime, pe marginea lacului, cele mai mici pe rândul din față, cele mai înalte pe rândul din spate, ca toată lumea să poată vedea cât mai bine întregul spectacol.

– Gata, dragii mei!, le adresă ursul, ne-am așezat, acum așteptăm disciplinați începerea concertului!

– Tare mai sunt curioasă, să văd cum se vor prezenta în fața noastră broscuțele!, zise vulpea.

– Nu fi răutăcioasă, vulpițo, cred că s-au străduit să se pregătească pentru concert!, îi șopti bursucul.

S-a făcut liniște deplină, pe scena amenajată din frunze mari de nufăr, broscuțele își ocupau locurile, una câte una, la vocea întâi și la vocea a doua…

În fața corului a apărut dirijorul îmbrăcat într-un frac negru, la gât cu un papion de aceeași culoare.

Dirijorul, cu o baghetă în mână, a făcut o plecăciune, salutând respectuos publicul, apoi s-a întors spre artiste.

Cochetă foc, purtând o rochiță din petale de nufăr alb, își făcu apariția o broscuță care spuse:

– Bine ați venit, dragi spectatori, sper să vă placă concertul nostru! Programul va începe cu „Aria broscuței” de compozitorul Brotacul Verde, cel mai cunoscut muzician din lacul nostru!

Ridicând bagheta, dirijorul dădu tonul, iar corul începu să cânte:

Oac, oac, oac,
Noi, broscuțele din lac,
Bucuroase cântăm oac,
La toți să vă fim pe plac!

– Ce se-ntâmplă, soro?, întrebă un pitpalac.

– Ai răbdare, te rog frumos, nu deranja spectatorii!, îi vorbi de pe-o crenguță ciocârlia.

Concertul a continuat tot într-o „orăcăială”, spre disperarea spectatorilor.

– Acum, dragi privitori, vă rog să o ascultați pe talentata noastră solistă Broscuța veselă!

Cu o voce pițigăiată aceasta începu să fredoneze, mișcându-și plină de ea, lăbuțele:

„Broscuța veselă” sunt, oac,
Cea mai cunoscută-n lac,
Ziua toată cânt, oac, oac,
Până-n seară asta fac!

Ca la un semn, lupul se ridică și se adresă celor din jurul său:

– Vă salut, plec acasă, dragilor, nu mai pot suporta să mai aud niciun oac, oac, oac și iarăși oac!

– Ai dreptate, cumetre, te însoțesc și eu!, îi spuse vulpea.

– Ăsta-i concert, suratelor?, se revoltă și cucul, zău c-am amețit de cap, de atâta oac, oac, oac!

Ciocănitoarea, care se simțea puțin vinovată, deoarece ea anunțase evenimentul, ciocăni tare și strigă:

– Haideți în codru, dragilor! Privighetoare și tu, ciocârlie, voi cântați mult mai frumos decât „artistele” astea de pe baltă!

Ușurel, ușurel își luară zborul toate păsările, animalele deja se ridicaseră de plecare, numai ursul, rezemat de un pom, sforăia de mama focului. Îl furase somnul.

– Hei, Martine, noi plecăm spre casă!, îi strigă iepurașul.

– Ce se-ntâmplă, ce-i cu voi, unde plecați, visam atât de frumos!…

– Probabil că ți-au plăcut „cântecele lor de leagăn”!, îl ironiză vulpea.

– Dacă dorești, poți rămâne sănătos, noi ne-am convins de talentul broscuțelor!, îi spuse lupul.

– Merg și eu, nu rămân singur!

Animalele s-au întors în pădure necăjite tare. Ca să le înveselească și să aducă buna dispoziție, păsările s-au urcat într-un copac de la marginea pădurii și-au pornit a cânta, de răsuna întreg văzduhul!

– Ce frumoase glasuri aveți, voi, păsărelelor, ce bine că suntem prieteni și locuim împreună în codrul nostru verde!, le spuse bursucul.

– Ce ne-a trebuit nouă, oare, concert pe baltă, prieteni?, vorbi gaița.

– Nu vă necăjiți, spuse împăciuitoare privighetoarea, fiecare glas este frumos în felul lui, poate nici lor nu le plac cântecele noastre!

Desen de Alexandra Barbu

– Cred că ai dreptate!, interveni bursucul, înțeleptul pădurii.

Rușinat, cucul se ridică atunci de pe crenguță și zise necăjit:

– Eu mă întorc să le cer scuze, nu ne-am comportat frumos, vina e a noastră că nu le înțelegem glasurile!

Ajuns în zbor deasupra lacului, nu mică a fost surpriza cucului când a găsit broscuțele în aceeași formație cântând ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Bucuros, strigă către ele:

Broscuțelor, oac, oac, oac,
Ce cântați zilnic pe lac,
Vă transmitem toți cu drag,
Că tare ne-ați fost pe plac!

– Mulțumim, mulțumim!, răspunseră în cor cântărețele lacului.

Vă vom invita și la „Concertul toamnei", spuse încântat Brotăcilă, cel mai bun organizator de spectacole.

Morala:

Nu toți avem glasul minunat al păsărilor, mai ales al ciocârliei și al privighetoarei. Așa se întâmplă și la oameni, vocile lor nu sunt la fel. Important este să ne înțelegem și să ne acceptăm unii pe alții, fiindcă suntem diferiți!

Așa rămâi OM adevărat!

„În viață sunt oameni
care se amuză de slăbiciunile
semenilor lor,
făcând pe grozavii,
jignindu-i, umilindu-i!
Bine e
ca omul să ocolească
asemenea persoane,
iar dacă
a fost păcălit o dată,
să nu uite, să învețe
din greșeli,
pentru a nu cădea
și a doua oară
în plasa răutăcioșilor!
Există o zicală care trebuie
ținută minte: «Dacă te frigi
cu ciorbă, a doua oară e bine
să sufli și în iaurt!"

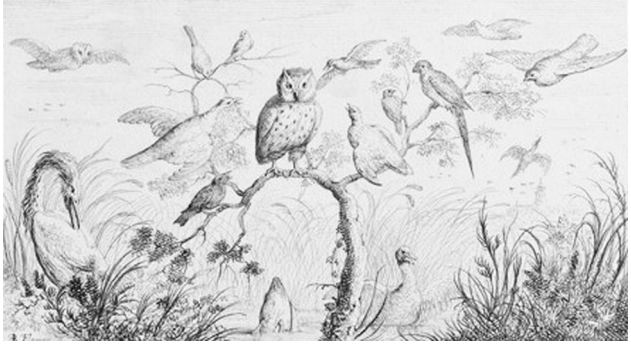

Lumea copilăriei

UN AUTOR CARE M-A CUCERIT: LICĂ BARBU

Veronica Pavel Lerner

Nu auzisem de numele acestui scriitor, l-am aflat citindu-i poveștile publicate în revista „Leviathan" și, trebuie să recunosc, din momentul în care i-am citit primul text, l-am urmărit cu regularitate. Scrie literatură pentru copii. Aș îndrăzni să afirm pentru *copii de toate vârstele*, pentru că, după ce mi-au plăcut poveștile lui din revistă, le-am trimis și câtorva prieteni *adulți* din Canada în care locuiesc de peste patru decenii. Rezultatul? Au fost și ei, ca și mine, încântați.

Cred că atunci când un cititor dă de o lectură în care se poate abandona în totalitate și reușește să trăiască – sau retrăiască – emoții cunoscute și dragi lui, atunci poveștile sau cărțile autorului se numesc *literatură de bună calitate*. Ca și Dickens, care poate fi citit la orice vârstă, Lică Barbu știe nu numai să farmece cititorul, dar și să-l aducă – pe nesimțite – într-o lume în care acesta se simte bine, chiar dacă eroii sunt de altă vârstă decât el. *Lumea lui Licuță* – cartea apărută în 2016, alcătuită din povestirile strânse de autor – m-a invitat atât de frumos să intru în ea!

Așa se face că atunci când am aflat de recenta apariție a cărții lui Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii* (Editura Leviathan, 2021), am fost imediat interesată să o citesc. Și ce bucurie mi-a dat lectura ei!

Repet ce-am mai scris de multe ori: nu sunt critic literar, sunt un simplu cititor, dar atunci când o lectură mă emoționează puternic, cum s-a întâmplat în cazul de față, îmi face plăcere să aștern câteva impresii despre ea.

Din prezentarea lui Costin Tuchilă, autorul prefeței, am aflat că autorul este brăilean. N-am fost niciodată la Brăila, dar pot afirma cu mâna pe inimă că atmosfera din poveste este atât de sugestivă, încât parcă am văzut și simțit, citind, nu numai culorile peisajului, dar și mirosul de pește de lângă barca lipoveanului.

Eroii poveștii sunt și copii și adulți, iar prezentarea lor este făcută de autor cu un umor delicat și inteligent. Nu numai limbajul barcagiului lipovean m-a amuzat, ci multe momente din dialogurile savuroase ale cărții. Iar talentul descriptiv este atât de mare, încât acea zonă, deși necunoscută mie, mi s-a părut nu numai familiară, dar am și iubit-o instantaneu!

Povestea – palpitantă de la un cap la altul – e împărțită în cinci capitole. Aici o să fac o mică paranteză: se spune, în muzică – despre momentele în care instrumentele se opresc din cântat – numite pauze – că și *pauzele cântă*. Cred că și la poezii e la fel, între strofe sunt *respirații* pe care și cititorii și recitatorii le apreciază, în ele fiind în continuare prezent fiorul poetic din cuvinte. Extinzând principiul pauzelor, cred că și între capitolele unei cărți, aceste spații pentru respirat sunt binevenite și, ca și în muzică, ele nu sunt întreruperi, ci mici *popasuri* pe parcursul poveștii. Mărturisesc că, deși am *înghițit* cartea în numai două zile, în capitolele mai lungi mi-aș fi dorit permisiunea autorului – sugerată de o subdiviziune în capitolele mai lungi, de a *respira* între două aventuri.

Caracterele copiilor, ca și ale părinților, sunt excelent conturate, iar participarea autorului însuși, ca personaj, este cuceritoare.

Prezentarea editorială impresionează prin profesionalismul ei, iar ilustrațiile realizate de Cristina-Anamaria Paraschiv o completează în mod fericit. Recomand cu entuziasm, tuturor, indiferent de vârstă, această fermecătoare lectură.

„Lică Barbu scrie literatură pentru copii. Aș îndrăzni să afirm pentru copii de toate vârstele."

A(furisi)sme

GÂNDURI PENTRU... BANCA TIMPULUI (2)

Pompilius Micu

Prozator

În viață întâlnești două tipuri de oameni, unii care vor să-ți taie aripile și alții care vor să te învețe să zbori.

Toată viața am căutat fericirea, dar am uitat că am închis-o în mine și am aruncat cheia.

Românii sunt foarte inventivi, găsesc rapid motiv de ceartă din orice.

Îndrăgostiții sunt acei oameni care pot vedea cu inima.

Juriile de la unele „concursuri naționale" sunt alcătuite din acei „membri eterni" care se premiază între ei.

Subvențiile pentru cultură sunt exact ca manelele, se dau doar cu dedicație.

Visătorii: acei trubaduri care rătăcesc noaptea printre stele.

Talentul este ceva de care mulți ar avea nevoie, dar, din păcate, nu se găsește de vânzare pe nici un site.

Bugetarul este genul de om care, deși nu știe nimic, se pricepe la toate.

Vecinul, omul deosebit care îți cântă serenade cu bormașina în mijlocul nopții.

Memoria este cea care îți aduce aminte tot ce ai vrut să uiți.

Amintirile frumoase sunt fragmente de vise la purtător.

Scrisul poate fi cel mai bun antidepresiv, dar excesul dăunează.

Omul de succes poate tranforma înfrângerile temporare în victorii definitive.

Am găsit un titlu absolut genial, acum mai trebuie să scriu cartea.

Să urăști tot timpul e ușor, cu adevărat greu este să iubești tot timpul.

Mare boier, a cumpărat de sărbători doi metri de cărți!

Ce om generos, chiar astăzi mi-a dat bună dimineața!

Sunt un adevărat erudit, dau din mâini fluent în șapte limbi.

Eu și inspirația lucrăm de ceva timp în ture inverse.

Nu pot să înțeleg cum de se prinde sămânța prostiei chiar și în „piatră seacă"!?

Masa de scris este sala de operație a gândurilor.

Muza mea este navetistă, vine și pleacă periodic.

Am primit o propunere indecentă, cineva mi-a spus să muncesc.

La stilul meu de lucru, în curând o să cred că patul este pentru scris, iar biroul este pentru dormit.

Este fascinant să privești pe cineva care muncește, au spus în cor cei aproape două milioane de asistați sociali.

Am o pensie astronomică, în câteva zile nu o mai văd nici măcar cu telescopul.

Dacă oglinzile ar avea suflete, sunt curios ce ar spune despre noi?

S-au schimbat vremurile, românii nu mai vor doar „să moară capra vecinului", vor să fie invitați și la pomana ei.

Dacă ai nevoie de motive ca să fii fericit și nu le găsești, atunci le poți inventa!

Toată noaptea am stat cu ochii pe geam, fiindcă am vrut să văd de unde îmi vin ideile.

Dacă nu poți dărui nici măcar un zâmbet, atunci ești cel mai sărac om din lume.

Dacă s-ar inventa o mașină care să meargă cu iubire, de unde i-am face plinul?

E un amestec de scriitor acceptabil și bucătar priceput, de aceea îi ies, uneori, textele foarte condimentate.

Îmi place expresia „dietă neortodoxă", dar tot nu reușesc să înțeleg de ce dieta ar trebui să aibă o religie?

Niciodată nu ești prea bătrân să iubești, dragostea nu are termen de garanție.

Sunt ani care zboară într-o secundă și clipe care țin o viață!

Mi s-a părut pentru o clipă, doar pentru o clipă, că pot să-ți aud gândurile!

Sunt tare curios să aflu ce am putea visa împreună!?

Mare noroc să întâlnești pe cineva care te poate înțelege printre rânduri!

În mine plouă de câteva zile, dar nici potopul lui Noe nu-mi poate stinge dorul de tine.

Linia frântă este o linie dreaptă care s-a îmbătat și nu o mai țin picioarele.

Este foarte obosit, toată ziua stă și nu are deloc timp să se odihnească.

Timpul este un cămătar abil, îți dă câte o zi și apoi îți cere viața.

Este atât de trist atunci când ești nevoit să ștergi pe cineva din cartea de imobil a sufletului!

Liniște, vă rog! Nu-mi treziți visele, și așa dorm iepurește!

Oare gândurile frumoase îți intră în suflet direct prin inimă?

Omul poate „rezista" la mult mai multă fericire decât ar putea crede!

Cele trei ceasuri rele de marți sunt de fapt puțin indispuse.

Gândurile mele au intrat în grevă, cer spor de noapte și de muncă grea.

Dacă sunt în pană de inspirație, îmi trimite cineva un „gând de ajutor"?

Nu am timp de regrete inutile, am prea multe vise de îndeplinit.

Cel mai lung și anevoios drum pe care l-am avut de străbătut în viață a fost drumul către mine.

Nu căuta perfecțiunea în oameni, o vei găsi doar în natură.

Am aplicat pentru un job de grădinar de vise și am fost respins pentru că am prea multă experiență.

Sufletul meu are ușile larg deschise, poate tocmai de aceea unii au ieșit mai repede decât au intrat.

Nu-mi plac oamenii-cameleon, au prea multe fețe și niciun obraz.

Schimb rime împerecheate cu speranțe îmbrățișate!

Iarna nu are nicio vină că unii au inimile „înghețate"!

Atunci când ai sufletul făcut „țăndări", speranța va merge pe vârfuri, de frică să nu se taie.

Pierdut zi în care nu am zâmbit și nu am iubit! O declar nulă!

Dacă am semănat zâmbete și am cules fericire, primesc oare subvenție?

Sufletul se vede mai greu, de acea multă lume s-a obișnuit să te judece după haine.

Parcă nu-mi era de ajuns că inima a luat-o razna, acum a luat și mintea la plimbare cu ea.

Nu-mi spuneți să nu mă uit spre cer, nimeni nu poate zbura pe pământ!

Este atât de fals, încât până și copiile îl reneagă!

Am fost atât de răcit, încât până și muza mea a intrat preventiv în carantină.

Ab initio

EVOLUȚIA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Iulia Zorzoliu

Jurist

Constituția României este legea fundamentală a statului român care reglementează, printre altele, principiile generale de organizare a statului, drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor și autorităților publice fundamentale. Constituția își are începuturile încă din 1822, când a apărut **Constituția Cărbunarilor**. Aceasta a fost redactată de boieri și, deși nu a fost niciodată în vigoare, cuprindea dispoziții privind: libertatea, egalitatea socială, puterea domnului, organizarea judecătorească și funcționarea instanțelor și menținerea ordinii publice.

Până la sfârșitul anului 1864 au fost adoptate: legea instrucțiunii publice, legea pentru organizarea armatei, pentru organizarea judecătorească, codul penal, codul de procedură penală și cel civil. În perioada 9–12 aprilie 1866 s-au desfășurat alegerile pentru o adunare constituantă, instituindu-se astfel prima **Constituție din România, cea din 1866.** Aceasta avea mai multe principii de bază: principiul suveranității naționale, principiul guvernământului reprezentativ, al separației puterilor în stat, principiul monarhiei ereditare, al irevocabilității monarhului, principiul supremației constituției ș.a. Constituția mai prevedea reguli cu privire la instituțiile județene și comunale, la finanțe, la puterea armatei și interdicția suspendării constituției. În anul 1879 a fost revizuită menționându-se și cetățenia și recunoașterea independenței României ca urmare a Tratatului de Pace de la Berlin (1878) și în anul 1917 au fost adăugate dreptul de proprietate, alegerile și organizarea alegerilor.

În anul 1881, România a fost proclamată regat, iar Carol I a fost încoronat rege. Perioada începutului secolului XX a fost marcată de Unirea Transilvaniei cu România, hotărâtă la 1 decembrie 1918, precedată de unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918 și de cea a Bucovinei pe 27 octombrie 1918. În anul 1921 se realizează reforma agrară, perioadă caracterizată de dezvoltarea industriei. Astfel pe data de **29 martie 1923** a fost adoptată **Constituția**. Aceasta proclama drepturi și libertăți egale pentru toți, garanta proprietatea și creanțele asupra statului și interzicea pedeapsa confiscării averilor. De asemenea, s-a înființat un consiliu legislativ, votul fiind menținut ca obligatoriu. În ceea ce privește puterea judecătorească, se interzicea înființarea de Tribunale Extraordinare și era prevăzut controlul constituționalității legilor de către Înalta Curte de Casație și Justiție.

Perioada următoare, caracterizată de domnia lui Carol al II-lea se remarcă prin instabilitate politică, acesta instaurând în anul 1938 dictatura personală. În data de 24 februarie 1938 poporul este chemat să aprobe constituția prin plebiscit, participarea la vot fiind obligatorie. Astfel, a fost adoptată **Constituția din 1938** care avea ca principii limitarea individualismului și concentrarea puterii politice în mâinile regelui care exercita puterea legislativă prin reprezentanță națională. Aceasta consacra dictatura și reglementa restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale. De asemenea, puterea executivă aparținea regelui care o exercita prin guvern. Se înființează Înalta Curte de Conturi și un corp superior de control și se interzice suspendarea efectelor Constituției, introducându-se o procedură greoaie de revizuire. Frontul Renașterii Naționale, instituție de drept public, devine partidul unic și totalitar aflat sub conducerea supremă a regelui.

În anul 1940, prin Decretul-lege nr. 3052, Constituția din 1938 este suspendată. Prin Decretul-lege din 30 august 1944 a fost repusă în vigoare Constituția din 1866, actele normative din această perioadă având un caracter tranzitoriu și constituțional deoarece cuprindeau reglementări fundamentale cu privire la instaurarea, menținerea și exercitarea puterii în stat.

Prima Constituție a României din perioada comunistă a fost **Constituția**

din 1948, fiind adoptată pe **13 aprilie 1948**. Aceasta instituia forma republicană de guvernământ, exista un singur organ suprem, Marea Adunare Națională, iar Consiliul de miniștri era organul suprem executiv. În ceea ce privește prevederile, întâlnim pe de o parte principii democratice, cum ar fi egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, garantarea drepturilor și libertăților cetățenești fundamentale (libertatea conștiinței, a presei, a întrunirilor), pe de altă parte elemente care arătau caracterul totalitar al regimului precum nerespectarea principiului separației puterilor în stat (legislativul avea puteri executive, iar executivul se implica în justiție), se specifica faptul că la baza dezvoltării economice a României se afla proprietatea de stat și prevedea că economia națională era planificată de către Guvern. Aplicarea acestei Constituții a transformat România în stat totalitar deoarece drepturile și libertățile cetățenești nu au fost respectate.

În condițiile amestecului Uniunii Republicii Sovietice Socialiste în treburile interne ale statului român, a fost adoptată pe **24 septembrie 1952**, **Constituția** care nu aducea modificări fundamentale în organizarea politică, dar care încălca independența statului român. Fundamentul era proprietatea socialistă, pluralismul politic a fost desființat, Partidul Muncitoresc Român era forța conducătoare unică și era reglementat un sistem electoral utilizându-se scrutinul uninominal majoritar.

În anul 1965 a fost ales Nicolae Ceaușescu ca nou șef al Partidului Comunist, iar România este considerată Republică Socialistă. Astfel, a fost adoptată **Constituția din 1965**, prin articolul 1 menționându-se că România este un stat suveran, independent, unitar și cu un teritoriu inalienabil și indivizibil. În această Constituție se introducea principiul partidului unic, se menționa că bogățiile de orice natură aparțineau statului, proprietatea personală era limitată la casa de locuit și la construcțiile gospodărești. De asemenea, se introduc limitări ale libertăților cetățenești, menționându-se că libertatea cuvântului, presei, mitingurilor și demonstrațiilor nu poate fi folosită în scopuri potrivnice orânduirii socialiste și intereselor celor ce muncesc. Statul și partidul sprijineau și ocroteau organizațiile existente, ceea ce de fapt însemna că organizațiile erau controlate de partid. Prin această Constituție s-a acordat statului român un caracter totalitar comunist deoarece a fost afirmat rolul politic conducător al Partidului Comunist și a fost specificat faptul că economia era bazată pe proprietatea de stat. Această Constituție a fost revizuită în anul 1974, conferindu-i-se șefului statului puteri dictatoriale.

În anul 1989, în contextul Revoluției și revenirii României la pluripartidism, Constituția comunistă trebuia înlocuită pentru a lăsa loc noii stări de fapt și pentru a garanta respectarea drepturilor cetățenești și permiterea devoltării regimului politic democractic. Astfel, a fost adoptată **Constituția din 1991** care cuprindea principii fundamentale specifice unui regim democratic precum: separația puterilor în stat, suveranitatea națională, egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii și pluripartidismul. Forma de guvernare era republica și România era considerată stat de drept, democratic și social, fiind garantate, prin instituțiile statului, respectarea legii și accesul liber la justiție, statul respectând personalitatea umană și intervenind pentru realizarea binelui comun prin măsuri de protecție a cetățenilor. În ceea ce privește drepturile și libertățile erau menționate cele specifice unei Constituții democratice: libertatea persoanei, libertatea presei, inviolabilitatea domiciliului, dreptul de vot ș.a. De asemenea, pentru a garanta apărarea drepturilor cetățenești este înființată instituția Avocatul Poporului, la care poate face apel orice cetățean care se consideră nedreptățit. Prin Constituția din 1991, România redevine stat democratic și stat de drept, în care funcționarea instituțiilor se face pe baza legilor, justiția fiind independentă și cetățenii fiind protejați de excesul de autoritate al instituțiilor.

Constituția a fost revizuită în anul 2003 prin adoptarea Legii de revizuire a Constituției, aprobată prin referendum național. Mai mult de jumătate din articolele din vechea Constituție au suferit modificări, cele mai importante fiind: faptul că proprietatea privată este garantată și ocrotită de lege, obligativitatea stagiului militar se stabilește prin lege organică, imunitatea parlamentară este limitată, mandatul președintelui este de 5 ani, minoritățile naționale au dreptul de a folosi limba maternă în administrație și justiție ș.a.

În concluzie, România a trecut prin multe dificultăți atât la nivel politic, cât și la nivelul Constituțiilor, iar trecerea de la un stat autoritar comunist la statul de drept a fost o mare realizare. De asemenea, intrarea României în Uniunea Europeană în anul 2007 a fost o recunoaștere la nivel european a faptului că statul de drept funcționează și că evoluția constituțională a fost un adevărat succes.

„Constituția României, legea fundamentală a statului, își are începuturile încă din 1822, când a apărut Constituția Cărbunarilor."

Silogismele culturii

DESPRE COERENȚA POLITICII CULTURALE

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Chiar dacă unii intelectuali sunt tentați să minimizeze (uneori cu cinism!...) anumite enunțuri de genul „fără istorie și cultură un popor, dar și un individ își pierd identitatea", validitatea unui astfel de enunț nu mai trebuie dovedită pentru că a devenit evidentă (și poate este aceasta singura scuză a celor care „iau în râs" astfel de afirmații...). Incontestabil că individul, ca și societatea umană, nu poate exista în afara culturii, în afara permanentei „târguieli" cu lumea umană existentă, deja „făcută" de alții (mulți!) care le-au precedat și care au gândit și au „aranjat" lumea în funție de propriile idealuri, nevoi, dorințe, speranțe.

Problema de rezolvat, în contextul în care se cere explicarea coerenței sau incoerenței politicilor culturale, este deci mult mai profundă. Pentru că, dacă înțelegem prin cultură efemerul cuprins în simboluri – cuvinte și mărturii materiale – se pune întrebarea dacă cultura poate să fie definită și „îndrumată" științific din moment ce ea este mai mult decât știință, din moment ce cuprinde sentiment, sensibilitate, ideal, răsturnare, întrupare, refacere, chin, bucurii, resemnare, revoltă, certitudine și incertitudine – atâtea contrarii ce nu pot exista altfel decât împreună și semnifică prin însăși existența lor laolaltă actul și creația cuturală. Iată, deci, motivul esențial al gândirii sub semnul „aproximării", sub semnul „lucrului în curs", al dorinței de a ține ștacheta raționalității la nivelul vremii, dar și de a o pune sub semnul credinței că nimic nu rămâne neschimbat, „încremenit în proiect" și că orice proiect este el însuși aproximativ și pasibil de schimbare în funcție de contextul exterior dar și interior al individului angajat întru împlinirea lui.

Una dintre ipotezele care a provocat cercetarea întreprinsă pentru evaluarea politicilor culturale a fost ideea că *individul lasă amprenta personalității sale asupra oricărei activități în care este angajat* și astfel de proiecte sociale generale pot fi „împlinite" în mod diferit și cu rezultate diferite, în funcție de oamenii concreți angajați în realizarea lor. Și pentru că am apelat la oameni direct implicați (interesați...) în elaborarea sau măcar aplicarea unei politici culturale (pentru că, în fond, orice intelectual, „cu sau fără operă", acționează sub imperiul uneia sau mai multor politici culturale), chiar cu riscul de a insista (pentru unii subiecți, supărător), una dintre întrebările din interviu a fost formulată astfel: *„Ce credeți că ar trebui întreprins pentru elaborarea unei politici culturale coerente care să vizeze perfecționarea activității culturale?"*

Sigur că educația „comunistă" și mentalitatea unui om născut și crescut în perioada „comunistă" și-au pus amprenta (asumată!...) asupra formulării acestei întrebări. Un singur subiect, însă, a fost „deranjat" de acest lucru. Câțiva (8%) s-au simțit „mici în fața unei probleme atât de mari". Majoritatea a încercat, însă, fixarea câtorva coordonate ale coerenței sugerând:

– definirea clară a beneficiarilor activității sau politicii culturale pentru a descifra caracterul evoluției: democratic sau aristocratic;

– propunerea de obiective culturale specifice pe medii socio-profesionale și rezidențiale;

– constituirea unei rețele culturale naționale în care să fie puși în contact responsabilii cu politica culturală din Ministerul Culturii, cercetătorii în domeniul culturii și managerii culturali din instituțiile culturale pentru ca rezultatele cercetărilor să poată fi utilizate pentru îmbunătățirea și stimularea acțiunii culturale;

– transformarea culturii într-un mod de a fi și a trăi frumos viața prin descifrarea valențelor civilizatoare ale culturii;

– asigurarea unui cadru legislativ complet și eficient prin elaborarea unui pachet coerent de legi care să reglementeze întreaga fiziologie a spațiului culturii;

– angajarea statului în susținerea și promovarea culturii ca instrument de conservare și dezvoltare națională;

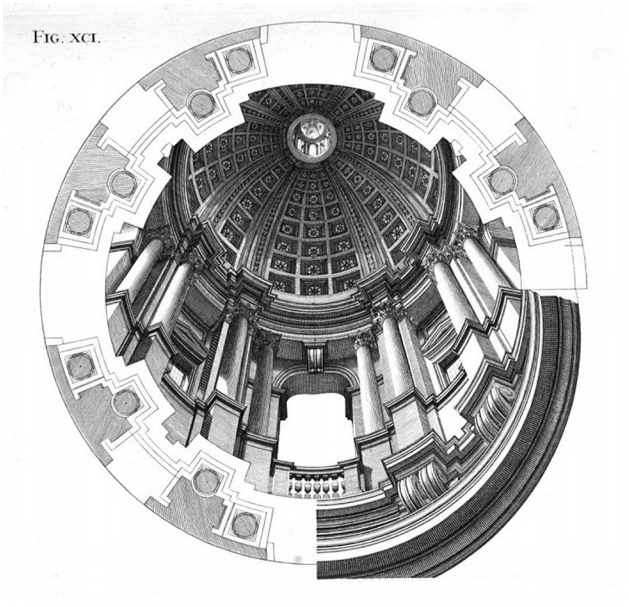

Andrea Pozzo (pictor, arhitect, decorator, scenograf și teoretician italian, 1642–1709), ilustrație din lucrarea sa *Perspectiva pictorum et architectorum*, vol. I, Roma, 1693

– sprijinirea dezvoltării unei rețele de fundații care să funcționeze cu statut apolitic în desăvârșit respect față de legile organice ale statului român și susținerea lor printr-o lege a sponsorizării care să implice și să stimuleze, să „oblige" capitalul particular la susținerea culturii, amintind că faptele de cultură țin de primul eșalon al imaginii unei țări;

– să se facă o mai limpede distincție între cei capabili să contureze o politică culturală coerentă pe termen lung și cei chemați să administreze și să aplice politica culturală, în urma consultărilor largi cu uniunile de creație și creatorii, în așa fel încât să se ajungă la o politică culturală care să vizeze un lucru esențial: nici un talent din nici un domeniu al culturii să nu se irosească;

– dezbateri publice pe domenii, care să identifice obiective pe termen scurt dar și lung și mijloace pentru politica culturală și susținerea revistelor de conținut, de informație, de substanță, prin care să se urmărească racordarea științelor sociale, a cercetărilor din domeniul cultural cu actul jurnalistic;

– numirea în funcții de conducere a unor oameni competenți, cu înaltă pregătire și ținută profesională și a unor buni români, pentru că... „omul sfințește locul";

– „curățarea" instituțiilor culturale de paraziți și indivizi care au promovat interese străine culturii române;

– procurarea de resurse financiare interne dar și externe prin afilierea la programe internaționale interregionale;

– schimbarea mentalității, a opticii privind locul și rolul culturii în dezvoltarea socială permanentă, cultura fiind apreciată ca factor al dezvoltării și nu ca simplu lux sau însoțitor al acesteia;

– elaborarea unei strategii culturale prin care să se afirme fără echivoc că politica culturală este o parte inseparabilă a demersului națiunii române și nu a componentelor sale etnice, pentru că, în fond, cultura minorităților este o realitate de necontestat, dar ***este*** și va ***aparține*** întotdeauna și spiritualității românești;

– integrarea valorilor diasporei în cultura românească nu selectiv și după criterii arbitrare, ci prin respectarea criteriilor generale, evitându-se cosmopolitismul de prost gust;

– înțelegerea de către toate instituțiile statului că, mereu, cultura trebuie sprijinită necondiționat pentru că este singurul domeniu în care competitivitatea este reală și eficientă mai ales pe termen lung, nu imediat, iar motivațiile de natură politică nu-și găsesc locul în discuțiile despre problemele specifice culturii.

Se evidențiază ideea că este nevoie de o „sinergie a animatorilor", cu atât mai mult cu cât în ce privește politica culturală, nu elaborarea, cât concretizarea este esențială, nu căutarea de modele noi, cât valorificarea modelelor oferite de înaintași ai noștri (N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinți, D. Gusti ș.a.) care au elaborat deja sisteme coerente de organizare a culturii și tehnici adecvate în politica culturală. Ce trebuie întreprins este organizarea unui sistem funcțional simplu și eficient, asigurarea și gestionarea banului public necesar oricărei culturi moderne. Nu trebuie uitat că perfecționarea vizează sistemul instituțiilor culturale și nu ***instituționalizarea actului de cultură*** și mai ales a celui de ***creație*** care este prin excelență individual.

Este de avut în vedere și faptul că asigurarea unei politici culturale unitare prin coordonarea la nivelul Ministerului Culturii are atât avantaje (coerență, corelare, asigurarea priorității valorilor, folosirea mai eficientă a fondurilor), cât și dezavantaje de nedorit, cum ar fi un presupus centralism.

De asemenea, nu trebuie ignorat că în elaborarea unei politici culturale coerente concură mai mulți factori, de la religie până la reintrarea României în circuitul mondial de valori. Deci, pornind de la religie, dar și de la o politică judicioasă a investițiilor, trecând prin antrenarea corpului diplomatic al României în popularizarea adevăratelor valori românești, fără a denigra valori în virtutea vreunui criteriu ideologic, ar fi important să se reușească cristalizarea unei strategii de politică culturală capabilă să facă din România o putere culturală cel puțin la nivelul celei care a fost între cele două războaie mondiale.

După decembrie 1989 cultura nu a beneficiat de un proiect coerent și cuprinzător de reformă iar criza de autoritate și stilul „laissez-fair" de conducere a culturii au generat acute forme disfuncționale favorizând instalarea anarhiei și arbitrariului.

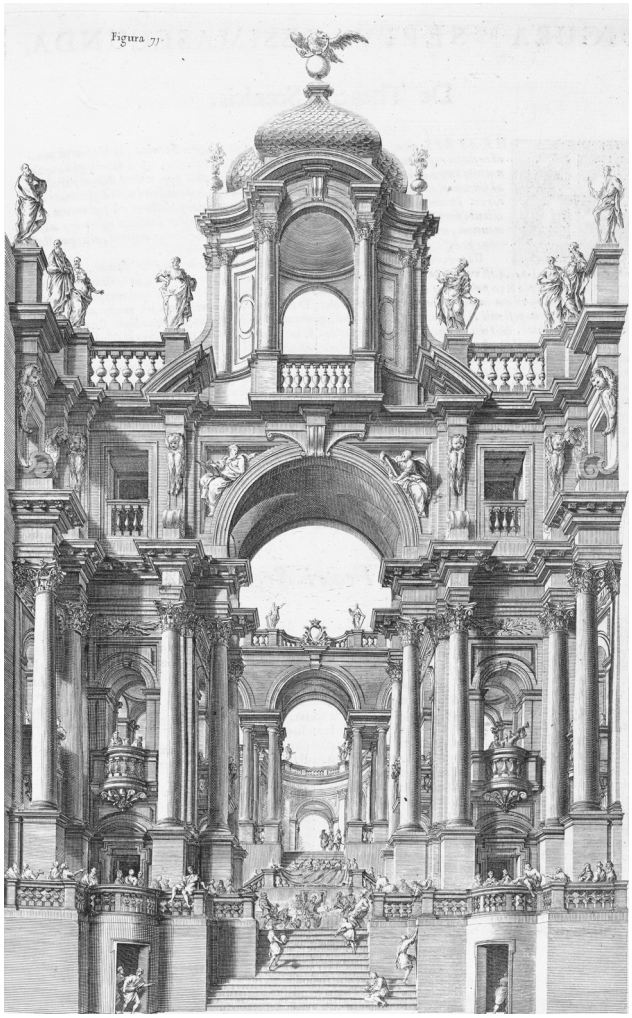

Andrea Pozzo, ilustrație din lucrarea sa *Perspectiva pictorum et architectorum*, vol. I, Roma, 1693

Este de acum evident că, până la descentralizarea economică efectivă, statul avea obligația (care a fost cel mai adesea ignorată!) să asigure funcționarea normală a instituțiilor și așezămintelor culturale pentru a împiedica dezintegrarea lor, să înțeleagă cultura, în mod firesc, drept mărturie a unei epoci, „grila care permite descifrarea unei societăți date". [1] Pentru că este clar că o cultură se pregătește, o cultură se susține și se protejază. Se protejează patrimoniul de valori culturale, dar și creatorii de valori. Astfel că, în măsura în care politica culturală nu poate fi redusă doar la politica în domeniul artei, dar nu se confundă nici cu politica socială, ci le presupune în egală măsură, așa cum presupune și o politică a științei, a cercetării, o politică educațională, ***politica culturală este proiectul libertății, participării și dezvoltării umane***. Și o politică culturală eficientă presupune armonizarea tuturor opțiunilor constructive. Iar „o mare politică culturală este o incitație la invenție permanentă". [2]

Este cert că societatea în ansamblu (nu numai societatea românească!) este în criză. Și a te hazarda să afirmi când și cum se va rezolva această criză nu e deloc potrivit. Preferabilă este întotdeauna abținerea de la previziuni ce nu se pot sprijini pe temeiuri suficient de limpezi pentru oricine și care ar risca astfel să fie prost interpretate, mărind confuzia în loc să ducă la înlăturarea ei. Sfârșitul la care asistăm este sfârșitul unei lumi; un sfârșit care se referă atât la sfârșitul civilizației occidentale în forma sa cunoscută, cât și la sfârșitul a ceea ce a fost utopia comunistă. Este vorba deci de sfârșitul unei epoci, al unui ciclu istoric aflat poate în corespondență cu un ciclu cosmic, dacă e să fim de acord cu doctrinele tradiționale. Și se pare că tot mai mulți intelectuali, și nu numai, au conștientizat faptul că ieșirea din actuala „vârstă sumbră" al cărei sfârșit se întrezărea, desigur, de mai multă vreme trebuie pregătită și provocată prin descifrarea „tulburărilor" și obscurității care păreau triumfătoare și prin dorința de a nu mai suporta pasiv toată degringolada și a programa ieșirea din impas.

În acest context, probabil că pe măsură ce societatea se va echilibra din punct de vedere economic și social, se va concretiza și va funcționa și o politică culturală coerentă, capabilă să ofere spațiu de mișcare eficientă pentru orice creator adevărat și să valorifice la maximum orice creație de valoare.

Referințe:

[1] **Jacques Charpentreau**, *Pour une politique culturelle,* collection „Vivre son temps", Paris, 1967, p. 9.
[2] Ibidem, p. 110.

„Chiar dacă unii intelectuali sunt tentați să minimizeze (uneori cu cinism!...) anumite enunțuri de genul «fără istorie și cultură un popor, dar și un individ își pierd identitatea», validitatea unui astfel de enunț nu mai trebuie dovedită."

VOLUME APĂRUTE LA EDITURA LEVIATHAN

În 2021:

• Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, prefață de Costin Tuchilă, coperta autorului, 130 p., ISBN 978-606-95136-0-6; 12 lei; 6 euro.

• Cornelia Bartels (Germania), *Decupaje*, proză scurtă și memorialistică, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p., ISBN 978-606-95136-1-3; 15 lei; 8 euro.

• *„Nino Nino" și poveștile copilăriei*, culegere de texte și desene color ale copiilor din cadrul proiectului „Zâmbetul unește", prefață și prezentări de Lică Barbu; cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu; postfață de Pușa Roth; coperta: Rudy Roth, 112 p., ISBN 978-606-95136-2-0; 15 lei; 8 euro.

• Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p., ISBN 978-606-95136-3-7; 15 lei; 8 euro.

• Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 232 p., ISBN 978-606-95136-4-4; 20 lei, 10 euro.

• Camelia Cristescu (Insulele Baleare, Spania), *Rețete de supraviețuire între solstiții*, poeme, postfață de Costin Tuchilă, ilustrații: Arisi (Palma de Mallorca), coperta: Rudy Roth, 166 p., ediție cartonată și broșată. ISBN 978-606-95136-5-1; 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).

• Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii*, povestire, ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 116 p., ISBN 978-606-95136-6-8; 15 lei; 8 euro.

• Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca, Spania), *Vertical Gardens*, volum în limba engleză, cu ilustrațiile autorului, coperta: Rudy Roth, 36 pagini, color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-7-5; 30 lei; 15 euro.

• Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii, ilustrații de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 64 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-8-2. Necomercială. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-0-8. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Dan Caragea (Lisabona, Portugalia), *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu, cu 88 de ilustrații color, ediție electronică (pdf, acces gratuit), 112 p., ISBN 978-606-95136-9-9. Volumul poate fi citit și descărcat de pe portalul editurii.

În 2022:

• Ionuț Cristache, *A doua față*, roman, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 180 p., ISBN 978-606-95394-1-5. Preț: 20 lei; 10 euro.

• Ovidiu Gligu (Belgia), *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării*, roman liric, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth. 114 p., ISBN 978-606-95394-2-2. 20 lei; 10 euro.

• Marieta Cristian, *La pas cu absolutul*, poeme, prefață de Victoria Milescu, coperta: Rudy Roth. 138 p., ISBN 978-606-95394-3-9; 20 lei; 10 euro.

• Vasilica Grigoraș, *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 124 p., ISBN 978-606-95394-4-6; 20 lei; 10 euro.

• Marius Cosmin Vasile, *Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness*, prefață de Prof. univ. dr. Manole Victor, coperta: Rudy Roth, 222 p., ISBN 978-606-95394-5-3; 30 lei; 12 euro.

• Iuliana Dinu, *Povestiri cu tâlc, fabule pentru copii*, desene de Alexandra Barbu, postfață de Costin Tuchilă, referințe critice, 120 p., ISBN 978-606-95394-6-0; 30 lei; 12 euro.

În curs de apariție:

Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, povestire pentru copii, desene de Albert Frederick Roth

Pe portalul editurii, detalii despre volume și autori, fragmente din cărți. Adresa: https://editura.leviathan.ro/

Pentru amănunte și achiziționarea cărților noastre, ne puteți contacta la una dintre adresele:

leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

Revista Leviathan

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).
Abonamente:
Anul 2022: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

RADU COMȘA
DE CE ȘI-A LĂSAT PETRE P. BARBĂ
și alte povestiri

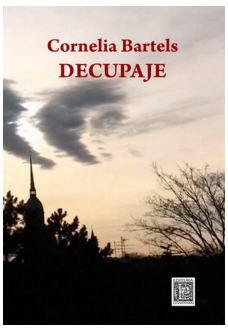
Cornelia Bartels
DECUPAJE

„Nino Nino" și poveștile copilăriei

Pompilius Micu
UN VISĂTOR RĂTĂCIT ÎN VIITOR

Gina Zaharia
CARTEA DE SUB BRAȚ

Camelia Cristescu
Rețete de supraviețuire între solstiții

LICĂ BARBU
Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii

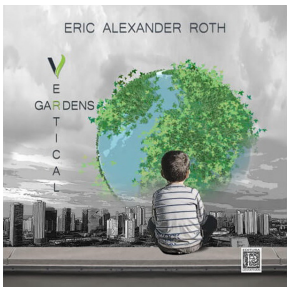
ERIC ALEXANDER ROTH
VERTICAL GARDENS

Gina Zaharia
POVEȘTI PENTRU ILINCA

Dan Caragea
DESPRE CORP ȘI FRUMUSEȚE
ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN ARTE

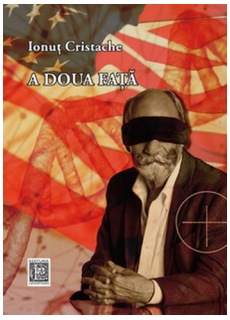
Ionuț Cristache
A DOUA FAȚĂ

Ovidiu Gîngu
Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării

Marieta Cristian
LA PAS CU ABSOLUTUL

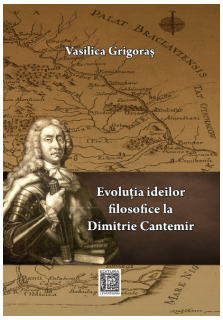
Vasilica Grigoraș
Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir

Marius Cosmin Vasile
Eficiență și performanță în ecuația agrobusiness

IULIANA DINU
POVESTIRI CU TÂLC
fabule pentru copii

LEVIATHAN
Revistă culturală
România 100
Poeții Leviathan
Proză scurtă
Teatru
VISUL UNIRII

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Picturae
Historia
Eseu
Universalia
Jurnal
Teatru
Cronicar

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Portret
Studiu
Historia
Memorii
Cronică literară
Note de lectură

LEVIATHAN
Revistă culturală
Editorial
Studiu
Historia
Traditiones
Festivalul Internațional „George Enescu" 2019
Memorii
Poesis
Roman
Cronică literară
Universalia
Note de lectură
Teatru
Jurnal de călătorie
Cronicar de teatru
Arte vizuale
Interviu
Proză scurtă
Lumea

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

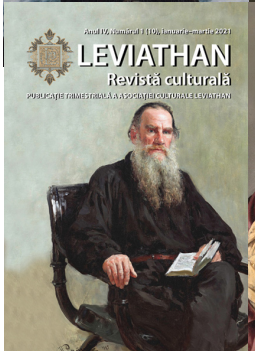
LEVIATHAN
Revistă culturală

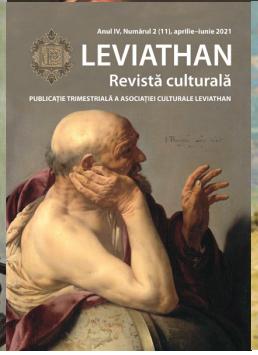
LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN
Revistă culturală

LEVIATHAN

Revistă culturală